

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВСП «ХАРКІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ», КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ

IMPERATYV PL SPÓŁKA Z OGRANICZONA ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ
(ТОВ «ТОРГОВИЙ БУДИНОК ІМПЕРАТИВ», ВАРШАВА, ПОЛЬЩА)

MILTON FRIEDMAN UNIVERSITY (БУДАПЕШТ, УГОРЩИНА)

VILNIUS UNIVERSITY, DEPARTMENT OF ACCOUNTING AND AUDIT (ВІЛЬНЮС, ЛИТВА)

ТОВ «ХЛАДОПРОМ»

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

III Міжнародної науково-практичної конференції

«ВІДНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, ПРІОРИТЕТИ, ПРАКТИКИ»

2025

Харків,
3 квітня 2025 року

УДК 338.246.88
М 74

Редакційна колегія:

Гурова Капіталіна – в. о. директора, к. е. н., доцент, Заслужений працівник народної освіти України.
Савченко Ілля – заступник директора з навчально-методичної роботи, к. держ. упр., доцент.
Болотова Тетяна – завідувач відділення економіки та бізнесу, к. е. н., доцент.
Гібкін Кирило – завідувач відділення харчових технологій та сфери обслуговування.
Золотухіна Олена – заступник директора з навчально-методичної роботи.
Кулінченко Сергій – голова ради студентського самоврядування коледжу.
Домбровська Світлана – в. о. проректора з наукової роботи Національного університету цивільного захисту України, д. держ. упр., професор, Заслужений працівник освіти України.
Барішевський Олексій – Голова Наглядової ради ТОВ «ХЛАДОПРОМ».
Ніколенко Борис – директор ТОВ «Торговий будинок ІМПЕРАТИВ», Imperatyv PL Sp. Z o.o, (Варшава, Польща).
Peter Szatmari – Dr., проректор з загальної роботи та зав'язків з громадськістю Milton Friedman University (Будапешт, Угорщина).
Rasa Subacienė – Dr., завідувач кафедри обліку та аудиту Вільнюського університету, професор (Вільнюс, Литва).
Чумак Оксана – завідувач кафедри економіки та бізнес-технологій Державного університету «Київський авіаційний інститут», д. е. н., професор.

Рекомендовано до оприлюднення Педагогічною радою ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ» (протокол № 9 від 26.03.2025 р.).

Збірник тез доповідей містить матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Відновлення та модернізація економіки України: виклики, пріоритети, практики», в яких розглядається основні напрями створення умов для модернізації національної економіки, розробити підходи до формування політики модернізації економіки та пропозиції щодо механізму її реалізації.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори наукових доповідей та повідомлень. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редакційної ради збірника.

М 74 **Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Відновлення та модернізація економіки України: виклики, пріоритети, практики».** – Харків : ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ», 2025. – 226 с.

© ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ», 2025.

СЕКЦІЯ 1 ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Мазур Н.А., д. е. н., професор,
завідувач кафедри економіки підприємства,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Місюк К.М., здобувачка вищої освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МАРКЕТИНГУ

Сучасний маркетинг неможливо уявити без цифрових технологій, які кардинально змінили підходи до комунікації, аналітики та взаємодії зі споживачами. Завдяки інтернету, соціальним мережам, штучному інтелекту та автоматизації компанії отримують нові можливості для розвитку та підвищення ефективності рекламних кампаній.

На світовому рівні пошукові системи залишаються основним джерелом впізнаваності бренду для споживачів у всьому світі: 32,8% респондентів GWI заявили, що вони відкривають нові бренди та продукти за допомогою онлайн-пошуку. Однак не відстає і телевізійна реклама: 32,3% респондентів посилаються на цей канал [1].

Рекомендації з вуст в уста посідають третє місце: трохи менше 3 з 10 респондентів вибирають цей варіант відповіді, тоді як реклама в соціальних мережах посідає четверте місце (29,7%). Веб-сайти брендів замикають п'ятірку основних джерел впізнаваності бренду та продукту: 25,8% респондентів посилаються на цей канал.

Цікаво, однак, що хоча середня кількість джерел залишається відносно стабільною і становить близько 5,8, кількість людей, які цитують кожен із 5 найбільших каналів, насправді неухильно зростає протягом останніх двох років. Наприклад, кількість людей, які стверджують, що знаходять бренди та продукти через пошукові системи, зросла з 30,6% у 3 кварталі 2022 року до 32,8% у 3 кварталі 2024 року. Можливо, це не звучить як величезний стрибок, але це зростання на 2,2 в.п. дорівнює відносному зростанню на 7,2 в.п. При цьому схожі тенденції характерні і для телевізійної реклами, рекомендацій з вуст в уста, реклами в соціальних мережах та веб-сайтів брендів [2].

Серед цих джерел соціальні мережі зазнали найзначнішого зростання за останні два роки: поточні 29,7% відносно на 11,7 в.п. вище, ніж показник 26,6%, який ми спостерігали в 3 кварталі 2022 року. Але ключовий висновок для нас в цих даних про виявлення брендів полягає в тому, що жодне джерело не знайомить з брендами більш, ніж третину дорослих користувачів Інтернету.

Навіть найпопулярніший канал – пошукові системи – називають як джерело впізнаваності бренду лише 32,8% респондентів, а це означає, що для досягнення своїх цілей маркетингологам вкрай важливо використовувати поєднання різних каналів. Більше того, дані свідчать про те, що маркетингологи повинні продовжувати балансувати як онлайн, так і офлайн канали. Останні дані GWI показують, що комбінація цифрової реклами в таких каналах, як пошук, соціальні мережі, онлайн-відео та банери, представити бренд лише приблизно двом третинам користувачів Інтернету у світі, тому – навіть серед підключеної аудиторії – цифрова реклама не є панацеєю [1].

Але важливо зазначити, що відносна важливість різних маркетингових каналів суттєво варіюється залежно від віку. Наприклад, реклама в соціальних мережах є джерелом номер один впізнаваності бренду серед користувачів Інтернету віком від 16 до 34 років. Однак, незважаючи на те, що канал займає перше місце, менше ніж кожен третій респондент у цій

віковій групі назвав рекламу в соціальних мережах джерелом виявлення бренду та продукту. Для порівняння, пошукові системи посідають друге місце у цій віковій групі, а телевізійна реклама – третє [3].

Однак все починає виглядати по-іншому, коли аудиторія переступає поріг 35 років, і пошукові системи очолюють рейтинг користувачів Інтернету у віці від 35 до 54 років. Телевізійна реклама посідає друге місце серед цієї когорти, тоді як реклама в соціальних мережах починає сповзати вниз у рейтингу. Тим часом телевізійна реклама очолює рейтинг для аудиторії віком від 55 років. І хоча пошукові системи залишаються на вершині рейтингу для цієї демографічної групи, реклама в соціальних мережах потрапляє трохи далі в списку. Дійсно, реклама на соціальних платформах посідає лише шосте місце серед аудиторії віком від 55 до 64 років, і вона навіть не з'являється в першій десятці серед аудиторії віком від 65 років.

Отже, досить важливим та актуальним залишається питання, як маркетологи можуть створити найнадійніший мікс каналів. Звичайно, на це питання немає універсальної відповіді, і кожен маркетолог повинен вивчити та зрозуміти поведінку своєї конкретної аудиторії. І що важливо, всі наші дослідження показують, що поведінка людей суттєво різниться залежно від географії, віку та навіть статі.

Отже, ось кілька пропозицій того, що, можливо, варто розглянути.

Перше – вплив. Які канали, на думку аудиторії, мають найбільший вплив, коли справа доходить до виявлення та дослідження брендів, продуктів і послуг? Дані про типи поведінки можна знайти у місцевих звітах за країнами, але обов'язково необхідно дослідити відмінності за віком.

Друге – час. Скільки часу аудиторія витрачає на використання кожного каналу? Наприклад, у середньому в усьому світі люди віком від 16 до 24 років щодня користуються соціальними мережами більш ніж утричі довше, ніж люди віком 65 років і старше. І навпаки, пенсіонери щодня дивляться телевізор більш ніж у 1,5 рази довше, ніж підлітки.

Третє – платформа. Які конкретні «платформи» використовують або віддають перевагу кожному засобу масової інформації? Наприклад, молоді люди частіше ідентифікують Instagram як свою улюблену платформу соціальних мереж, тоді як старше покоління частіше віддає перевагу WhatsApp і Facebook.

І, насамкінець, потреба. Які платформи пропонують найбільш сприятливе середовище для доставки конкретних маркетингових повідомлень? Тут слід подумати про формати реклами, які пропонує кожна платформа, де і коли у своєму житті люди можуть використовувати платформу (наприклад, сидячи в автобусі або відпочиваючи на дивані), а також ймовірний «стан розуму» аудиторії під час використання цієї платформи (наприклад, «ескапізм», «цікавість», «орієнтація на результат»).

Необхідно також звернути увагу на те, як маркетологи можуть просувати відкриття. Дані Market Insights від Statista показують, що у 2024 році світові маркетологи витратили на рекламу близько 1,1 трильйона доларів США, при цьому глобальні витрати зросли на 75 мільярдів доларів, або на 7,3% порівняно з рівнем 2023 року [2]. Крім того, дані Statista показують, що глобальні витрати на рекламу зросли більш ніж на 50% з 2019 року, причому цифрова реклама відповідальна за переважну більшість цього зростання.

Останні дані свідчать про те, що зараз на рекламу припадає приблизно 1% світового ВВП, хоча ця цифра значно варіюється в залежності від країни. Наприклад, дані Statista свідчать про те, що у Великій Британії спостерігається один із найвищих відносних рівнів витрат, а інвестиції в рекламу еквівалентні 1,66% від загального ВВП країни. Аналогічно, витрати на рекламу в США становлять майже 1,5% ВВП, тоді як Японія та Китай також мають відносно високі темпи інвестицій. Однак, з іншого боку, витрати на рекламу в Пакистані становлять лише 0,18% ВВП, тоді як у Саудівській Аравії та Туреччині ці показники також нижчі за чверть відсотка [2].

Зараз на цифрові канали припадає 72,7% світових інвестицій у рекламу, а витрати на

інтернет у 2024 році перевищили 790 млрд дол. США. Ці цифри свідчать про різку зміну балансу витрат на рекламу з моменту спалаху Covid-19. Ще у 2018 році на цифрові канали припадало трохи менше половини світових витрат на рекламу. До 2019 року цей показник зріс до 54,3%, але потім частка підскочила на відносні 13% у 2020 році, оскільки локдауни через Covid змусили маркетологів прийняти помітно інший набір каналів – рис. 1.

Однак після послаблення обмежень витрати на маркетинг не повернулися до доковідних моделей, і з тих пір діджитал продовжує отримувати частку з «офлайнових» каналів щороку.

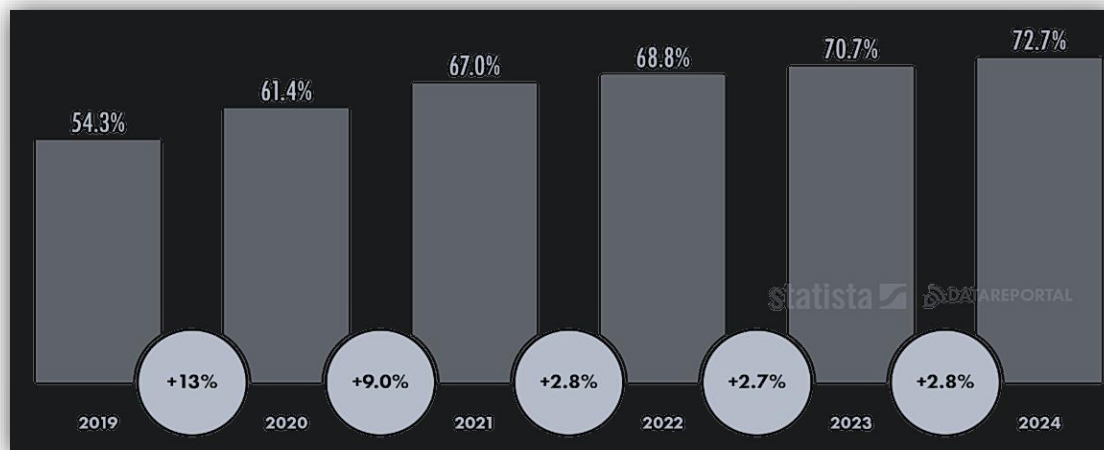

Рис. 1. Частка Digital у загальних витратах на рекламу, %

Джерело: [3]

Відносна простота та вартість покупки онлайн-реклами може допомогти пояснити швидке зростання цифрових технологій, особливо якщо врахувати роль, яку самообслуговувана реклама в соціальних мережах відіграє для малого та середнього бізнесу. Однак дисбаланс, який ми спостерігаємо між інвестиціями в онлайн і офлайн канали, насправді не відповідає ролі, яку кожен канал відіграє в досягненні маркетингових цілей. Наприклад, хоча дослідження GWI показує, що цифрова маркетингова діяльність знайомить з брендами та продуктами більш ніж 9 з 10 дорослих користувачів Інтернету, офлайн-канали все ще пропонують потужні можливості для впливу на споживачів у всьому світі [1].

Дійсно, дані GWI показують, що майже три чверті користувачів Інтернету – 73% – все ще регулярно відкривають для себе нові бренди та продукти через «традиційні» медіа, такі як телебачення, друковані видання та радіо [1]. І з огляду на те, що витрати на рекламу продовжують віддалятися від цих медіа, можемо виявити, що компанії, які продають місця розміщення в «традиційних» медіа, пропонують все більш конкурентні можливості для охоплення аудиторії, яка має значення для бренду. Отже, якщо у компанії є ресурси, щоб охопити такі канали, як телебачення, можна подумати про перекалібрування свого міксу, щоб він відображав реалії поведінки аудиторії, а також пов'язані з цим витрати на досягнення її цілей.

Для додаткової перспективи, Statista повідомляє, що на всіх каналах, як онлайн, так і офлайн, маркетологи витрачають на рекламу в середньому 140 доларів США на людину. Однак цей середній показник значно варіюється від ринку до ринку. У США спостерігається найвищий рівень витрат: 1246 дол. США на людину у 2024 році. Витрати також відносно високі у Великій Британії, де маркетологи витрачають на рекламу в середньому 876 дол. США на людину на рік. Однак аналогічні показники значно нижчі в менш розвинених економіках. Наприклад, витрати на рекламу в Мексиці у 2024 році становили менше 80 дол. США на особу, а в Пакистані цей показник становив менше 3 доларів на людину [3].

Отже, цифрові технології відіграють ключову роль у сучасному маркетингу, дозволяючи бізнесу бути ближчим до споживачів, підвищувати ефективність рекламних

кампаній та створювати унікальний клієнтський досвід. Їх правильне використання допомагає компаніям розширювати ринок, покращувати взаємодію зі споживачами та залишатися конкурентоспроможними в умовах цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. GWI: Consumer research platform. URL: <https://www.gwi.com/>
2. Statista: офіційний сайт. URL: <https://www.statista.com>
3. Digital 2025: Global Overview Report. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2025-global-overview-report>

Котвицька Н. М., д. е. н., доцент,
ПВНЗ «Європейський університет»

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СУЧАСНИХ АГРАРНИХ І ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Сучасні підприємства стикаються з численними викликами, пов'язаними з глобалізацією, економічною нестабільністю, посиленням конкуренції, технологічними змінами та кліматичними загрозами. В таких умовах забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності вимагає впровадження інноваційних стратегій та ефективного управління ризиками.

Інноваційні стратегії підприємств зосереджуються на застосуванні новітніх технологій, оптимізації процесів, впровадженні екологічно чистих виробничих рішень та автоматизації [3]. Для аграрного сектору актуальними є технології точного землеробства, цифрові платформи управління аграрними процесами, інновації в галузі біотехнологій, зокрема створення стійких до кліматичних змін сортів рослин. Промисловість зосереджує увагу на інтеграції принципів, таких як використання штучного інтелекту, 3D-друку та роботизації виробництва.

Управління ризиками є невід'ємною складовою стратегій розвитку підприємств. Основними ризиками для аграрного сектору є кліматичні зміни, коливання цін на сільськогосподарську продукцію, регуляторні зміни та залежність від сезонності. Для промислових підприємств характерні ризики технологічного відставання, нестабільності на ринках збуту, зміни споживчих уподобань та енергетичні виклики. Ефективне управління цими ризиками включає диверсифікацію бізнес-моделей, застосування страхових інструментів, використання даних для прогнозування кризових ситуацій, побудову системи раннього реагування. Важливу роль у забезпеченні інноваційного розвитку відіграє державна підтримка, зокрема надання пільгових умов кредитування, грантів, розвиток партнерств між науковими установами, підприємствами та державними органами. Міжнародний досвід свідчить, що інтеграція науки й бізнесу, створення кластерів, які об'єднують різні суб'єкти господарювання, значно підвищують інноваційну спроможність підприємств [1].

Комплексний підхід, що поєднує розробку інноваційних стратегій та ефективне управління ризиками, дозволяє аграрним і промисловим підприємствам забезпечити довгострокову конкурентоспроможність і стійкий розвиток в умовах нестабільного економічного середовища. Це включає не лише технологічну модернізацію, але й підвищення кваліфікації персоналу, адаптацію до сучасних ринкових тенденцій та розбудову стійких бізнес-моделей, орієнтованих на інновації. У сучасних умовах постійних змін та нестабільності ринків, впровадження інновацій стає ключовим чинником підвищення

ефективності виробництва, зміцнення конкурентоспроможності підприємств та забезпечення їх стійкого розвитку. Інновації охоплюють широкий спектр рішень, що включають – технологічні, організаційні, маркетингові та екологічні аспекти.

Роль інноваційно-інвестиційного потенціалу в сучасних умовах ринкової економіки важко переоцінити, адже він стає ключовим інструментом для адаптації підприємств до динамічних змін ринку та підвищення їхньої стійкості до зовнішніх викликів. Постійна трансформація бізнес-середовища, зростання конкуренції, технологічний прогрес, а також глобальні кризи, такі як пандемії чи економічні шоки, вимагають від підприємств здатності швидко реагувати на зміни та адаптувати свої бізнес-моделі. Інновації дозволяють підприємствам створювати нові продукти, послуги чи технології, які відповідають актуальним потребам ринку. Інвестування в наукові дослідження, розробки, автоматизацію та цифровізацію виробничих процесів забезпечує підприємствам конкурентну перевагу. Крім того, це сприяє підвищенню ефективності виробництва, зниженню витрат та підвищенню якості продукції. Ефективне використання інноваційно-інвестиційного потенціалу значно зміцнює здатність підприємств протистояти зовнішнім загрозам, таким як економічні кризи, політична нестабільність чи зміни в законодавстві. Наприклад, диверсифікація джерел постачання сировини або вихід на нові ринки збуту дозволяє мінімізувати ризики залежності від конкретного сегмента чи партнера. Інвестування в кібербезпеку забезпечує захист цифрових активів підприємств, що набуває особливої актуальності в умовах зростання кількості кібератак [2].

Важливо зазначити, що інноваційно-інвестиційний потенціал неможливий без інвестицій у людський капітал. Професійна підготовка, розвиток навичок та мотивація працівників є критичними для впровадження інновацій. Освічений персонал здатний не лише генерувати ідеї, але й ефективно реалізовувати їх на практиці. Компанії, які приділяють увагу розвитку своїх працівників, зазвичай демонструють вищу продуктивність та гнучкість у реагуванні на зміни.

Активізація партнерства між науковими установами, бізнесом та державними органами є ключовим чинником створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності. У сучасному світі, де глобалізація та швидкий технологічний прогрес змінюють правила гри на ринку, співпраця між цими трьома секторами (наукові установи, бізнес, державні органи) стає необхідною для забезпечення стійкого економічного зростання та конкурентоспроможності країн. Наукові установи є джерелом знань та інновацій, які є основою технологічного прогресу. Завдяки проведенню фундаментальних і прикладних досліджень вони генерують ідеї та розробки, що можуть бути використані у промисловості для створення нових продуктів і технологій. Однак для комерціалізації цих ідей необхідна тісна співпраця з бізнесом, який володіє необхідними ресурсами для впровадження інновацій у виробничі процеси. Бізнес виступає основним споживачем наукових розробок і ключовим драйвером впровадження інновацій у реальному секторі економіки. Підприємства забезпечують фінансування для досліджень, надають практичні завдання науковцям і сприяють адаптації технологій до ринкових потреб. Активна участь бізнесу у партнерських проєктах сприяє створенню продуктів, які не тільки відповідають сучасним вимогам споживачів, але й формують нові тренди на ринку. Державні органи, у свою чергу, створюють необхідну законодавчу та інституційну базу для розвитку інноваційної діяльності. Вони відіграють важливу роль у фінансуванні наукових досліджень, стимулюванні бізнесу до інвестування в інновації через податкові пільги та грантові програми. Крім того, держава забезпечує захист інтелектуальної власності, що є критично важливим для стимулювання розробників і новаторів. Також вона виконує функцію посередника, сприяючи налагодженню діалогу між бізнесом і науковими установами.

Активізація партнерства між науковими установами, бізнесом і державними органами є важливою умовою для формування інноваційної економіки. Спільні зусилля цих трьох секторів дозволяють ефективніше використовувати ресурси, прискорюють темпи

технологічного прогресу та забезпечують стійкий розвиток суспільства. Інвестиції в цю співпрацю – це інвестиції у майбутнє, де інновації стають основою економічного добробуту та конкурентоспроможності на глобальній арені. У цьому процесі важливу роль відіграє державна політика, яка створює необхідні умови для впровадження інновацій, а також використання міжнародного досвіду, що дозволяє адаптувати найкращі світові практики до національних реалій. Державна політика та міжнародний досвід відіграють взаємодоповнюючу роль у стимулюванні інноваційного розвитку аграрного та промислового секторів. Ефективна державна політика забезпечує необхідну підтримку, створює сприятливе середовище для інновацій, тоді як використання міжнародного досвіду дозволяє уникнути помилок і прискорити процес модернізації. Поєднання цих двох елементів сприятиме формуванню конкурентоспроможної економіки, що здатна реагувати на сучасні виклики та використовувати нові можливості.

У сучасних умовах постійних змін у бізнес-середовищі та глобальних викликів, таких як економічні кризи, геополітична нестабільність і кліматичні зміни, ефективне управління ризиками стає критично важливим для стійкості підприємств. Вдосконалення механізмів управління ризиками включає кілька ключових стратегій: страхування, диверсифікацію бізнес-моделей і побудову систем раннього реагування на кризові ситуації [3]. Страхування є базовим механізмом управління фінансовими ризиками, який дозволяє підприємствам мінімізувати втрати у разі настання несприятливих подій.

Інноваційні стратегії дозволяють підприємствам значно підвищити ефективність своїх процесів. Впровадження автоматизації, роботизації та цифрових технологій скорочує час виконання рутинних операцій, знижує рівень помилок і підвищує точність. Наприклад, використання технологій штучного інтелекту в управлінні виробництвом дозволяє оптимізувати виробничі лінії, що веде до збільшення обсягів випуску продукції без додаткових витрат на ресурси. У поєднанні з управлінням ризиками це забезпечує стабільність роботи, адже своєчасна ідентифікація та мінімізація можливих проблем, таких як збої у постачанні чи несправності обладнання, допомагає уникнути простоїв і зниження продуктивності. Інновації у виробничих процесах і матеріалах сприяють підвищенню якості продукції. Впровадження сучасних технологій контролю якості, таких як сенсори в реальному часі чи автоматичні системи перевірки дефектів, дозволяє забезпечити відповідність продукції найвищим стандартам. Ефективне управління ризиками додає впевненості у стабільності цього процесу. Завдяки аналізу потенційних ризиків і прогнозуванню можливих проблем, підприємства можуть забезпечити безперебійний контроль якості, навіть у нестабільних умовах ринку.

Список використаних джерел:

1. Монастирський Г.Л. Теорія організації: Навч. посібник / Г.Л. Монастирський. К.: Знання, 2008. 319 с.
2. Котвицька Н.М., Мярковський Ю.А. Сутність інновацій та фінансового механізму інноваційної діяльності. *Економіка і управління*. 2023. №3. С. 80-92.
3. Орел В.М., Афанасьєв І.П. Роль інновацій в системі трансформації економіки. *Вісник Сумського національного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. – Науковий журнал. – 2020.– №3(85). – С. 105-110.

Карпенко А. В., д. е. н., професор,
Юртаєв Д. М., аспірант,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ В СФЕРІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності є важливим елементом економічної політики кожної країни, оскільки інновації виступають основним двигуном економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та розвитку нових технологій. У сучасному світі, в умовах глобалізації та швидких змін науково-технічного прогресу, жорсткої конкуренції за ресурси та лідерство на ринках кожна держава змушена активно створювати умови для стимулювання та впровадження інновацій на основі виваженого й обґрунтованого підходів щодо розробки та реалізації державної політики.

Державна політика в сфері стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності передбачає створення й постійне вдосконалення інституційного та економічного середовища, яке б сприяло впровадженню нових технологій, розвитку наукових досліджень і впровадженню їх результатів у виробництво. Реалізація науково-технічної та інноваційної політики в різних країнах характеризується відмінностями у рівні витрат на дослідження і розробки відносно валового національного продукту. Провідні позиції за обсягами фінансування наукових досліджень займають Японія, Німеччина, Швеція, Швейцарія, Південна Корея та США, що дозволяє їм утримувати лідерство в розвитку передових технологій, а Велика Британія, Франція, Нідерланди, Італія та Тайвань також мають високий рівень технологічного розвитку завдячуючи значним інвестиціям в інноваційну діяльність [1; 2].

У наукових дослідженнях умовно виділяють чотири основні варіанти інноваційно-інвестиційної політики (моделі), які були пріоритетними в різні періоди в різних промислово розвинених країнах [3]:

- політика «технологічного поштовху» – орієнтується на стимулювання інновацій через державне фінансування наукових досліджень і розвиток нових технологій;
- політика «ринкової орієнтації» – спрямована на забезпечення умов для розвитку інновацій, орієнтуючись на попит і потреби ринку;
- політика «соціальної орієнтації» – фокусується на створенні соціальних інновацій, що забезпечують добробут та соціальну стабільність;
- комплексна політика – поєднує елементи технологічного розвитку, ринкової адаптації та соціальних ініціатив для забезпечення збалансованого інноваційного прогресу.

Загалом державна політика в сфері стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності включає кілька ключових напрямів: фінансова підтримка; розвиток інфраструктури інновацій; міжнародне співробітництво; регуляторна підтримка; освітня політика тощо. Проте в Україні історично ці питання залишаються майже протягом всієї незалежності поза увагою влади та суспільства, не сприймаються як пріоритетні.

Сьогодні державна політика у сфері стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні розвивається в умовах обмеженого фінансування, що суттєво стримує реалізацію стратегічних ініціатив. Основним фактором є бюджетні обмеження, зумовлені війною та економічною нестабільністю, що змушує державу перерозподіляти ресурси на першочергові безпекові та соціальні потреби. Внаслідок цього фінансування науки залишається недостатнім, а державні грантові програми не можуть повною мірою забезпечити підтримку досліджень та їх комерціалізацію.

Окрім бюджетних обмежень, є ще комплекс усталених характерних проблем. Зокрема, спостерігається слабкий розвиток державно-приватного партнерства у сфері науки та інновацій. Бізнес, стикаючись із високими економічними ризиками, уникає довгострокових

інвестицій у наукові розробки, а відсутність ефективних механізмів співпраці між науковими установами та підприємствами ускладнює трансфер технологій. Додатковим стримуючим чинником є недосконалість законодавчої бази, зокрема, складні бюрократичні процедури щодо фінансування наукових проєктів, захисту прав інтелектуальної власності та оподаткування інноваційної діяльності. Також проблема посилюється відтоком наукових кадрів, оскільки через низький рівень фінансування наукової сфери фахівці шукають кращі можливості за кордоном. Відсутність стійкої інноваційної екосистеми та недостатня інтеграція до міжнародних програм додатково ускладнюють розвиток науки в Україні. Це створює ситуацію, коли, попри наявний інтелектуальний потенціал, країна не може ефективно використовувати наукові здобутки для економічного зростання та технологічного оновлення [4].

Досвід розвинених країн світу державних політик у сфері стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності дозволяє побачити різноманітні успішні практики, що можуть стати корисним прикладом для використання у вітчизняній практиці (табл. 1).

Таблиця 1

Досвід розвинених країн світу державних політик у сфері стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності [1; 3; 5]

Країна	Основні напрями державної політики	Ключові інструменти стимулювання	Результати
США	Інвестиції в фундаментальні та прикладні дослідження, державно-приватне партнерство, військові розробки	Національний науковий фонд (NSF), Агентство DARPA, податкові стимули для R&D, державні гранти	Лідерство в технологіях, ШІ, біотехнологіях, оборонній промисловості
Німеччина	Підтримка інноваційного бізнесу, співпраця науки та промисловості, кластерний розвиток	Програми Fraunhofer Society, фінансування через BMWK, гранти для МСП, технологічні хаби	Розвинена інноваційна екосистема, сильний промисловий сектор
Франція	Державне фінансування високих технологій, цифрова трансформація, наукові парки	Програма «France 2030», наукові гранти, підтримка стартапів через BPI France	Лідерство в аерокосмічній, атомній та цифровій сферах
Велика Британія	Стимулювання університетських досліджень, венчурне фінансування, технологічні кластери	Фонди UKRI, Innovate UK, R&D Tax Credits, партнерство з приватним сектором	Високий рівень патентної активності, розвиток фінтеху та ШІ
Японія	Розвиток робототехніки, штучного інтелекту, цифрової економіки	Програми METI, Japan Science and Technology Agency (JST), державні гранти, координація між наукою і бізнесом	Світове лідерство у високотехнологічних індустріях
Південна Корея	Державне фінансування R&D, інвестиції в освіту та кадри, розвиток високих технологій	Фонд розвитку науки та технологій, гранти для інноваційних стартапів, державні венчурні програми	Високий рівень інноваційності, лідерство в електроніці, ШІ
Китай	Масштабні державні інвестиції в науку, стратегічні технології, розвиток локальних інновацій	Програма «Made in China», державні субсидії для технологічних компаній, гранти на проривні технології	Швидка технологічна експансія, лідерство у 5G, суперкомп'ютерах

Наведені кейси демонструють успішну практику держав у фінансовій підтримці науки з ефективною взаємодією з бізнесом та науковими установами. Україна має врахувати ці підходи та поширювати для розвитку власної науково-інноваційної політики.

В Україні спостерігається певне зростання державної підтримки науково-технічної та інноваційної діяльності, що проявляється у збільшенні кількості грантів для стартапів і досліджень у стратегічно важливих галузях, зокрема ІТ, біотехнологіях та енергетиці.

Важливим кроком стало вдосконалення законодавства, спрямоване на спрощення реєстрації підприємств, посилення захисту інтелектуальної власності та стимулювання інвестицій у R&D. Окрім національних програм, українські науковці дедалі активніше інтегруються у міжнародні ініціативи, зокрема Horizon Europe, що сприяє розширенню наукової співпраці та технологічного розвитку. Проте важливо й надалі нарощувати зазначені ініціативи, сприяти створенню платформ для забезпечення співпраці й інтеграції науки, освіти та економіки через дієві механізми взаємодії між університетами, науковими установами та бізнесом, стимулювати розвиток бізнес-об'єднань, зокрема кластерів та формування інноваційної екосистеми.

Отже, досвід розвинених країн підтверджує, що довгострокова ефективність науково-інноваційної політики залежить від стабільного фінансування, сприятливого регуляторного середовища та тісної взаємодії науки, освіти й бізнесу. Така практика сприяє прискоренню комерціалізації наукових розробок і сталому технологічному розвитку країни. Для України ключовими викликами залишаються забезпечення сталої фінансової підтримки, прискорення інтеграції наукових розробок у виробництво та посилення міжнародної співпраці як чинника підвищення конкурентоспроможності інноваційної економіки.

Список використаних джерел:

1. Карпенко А. В. Розвиток інтелектуальних активів людського потенціалу: теорія та практика: монографія. Запоріжжя: ФОП В. В. Мокшанов, 2018. 510 с. <https://jmonographs.donnu.edu.ua/article/view/6940>
2. Мягкова О. В. Закордонний досвід державного регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності. *Сучасні питання економіки і права*. 2012. Вип. 2. С. 5-13. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2012_2_3
3. Федулова Л. Інноваційний розвиток економіки: модель, система, управління, державна політика : монографія. К. : Інститут економічного прогнозування, 2004. 234 с.
4. Карпенко А. В., Карпенко Н. М., Пустовіт Ю. А. Співвідношення інтелектуального капіталу й інтелектуальних активів у розвитку соціально-економічних систем. *Review of transport economics and management*. Дніпро: Український державний університет науки і технологій (Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка Всеволода Лазаряна), 2023. Вип. 10(26). С. 245–255.
5. Інноваційна політика: Європейський досвід і рекомендації для України. У 3 т. Т. 3. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. К. : Фенікс, 2011. 76 с. URL : https://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/3_UA.pdf?utm_source=chatgpt.com

Дибчук Л. В.,
професор кафедри менеджменту, маркетингу та підприємництва,
Вінницький кооперативний інститут

ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ В МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЯХ УКРАЇНИ

Сучасний маркетинг стрімко змінюється під впливом новітніх технологій. В Україні, як і в усьому світі, компанії активно впроваджують цифрові інструменти, використовуючи штучний інтелект, великі дані, автоматизацію та персоналізацію контенту. Це сприяє підвищенню ефективності маркетингових стратегій, покращенню взаємодії з клієнтами та оптимізації бізнес-процесів. Технологічні тренди змінюють підхід до формування

маркетингових стратегій, роблячи їх більш орієнтованими на споживача, ефективнішими та інноваційними.

Штучний інтелект і машинне навчання стали важливими інструментами для маркетологів. Вони дають можливість аналізувати великі обсяги даних про поведінку споживачів, прогнозувати тренди і створювати персоналізовані пропозиції [1]. Наприклад, алгоритми штучного інтелекту допомагають оптимізувати рекламні бюджети, підбираючи найефективніші рекламні майданчики для конкретної аудиторії. Крім того, чат-боти та голосові асистенти значно покращують взаємодію з клієнтами, забезпечуючи миттєві відповіді на запити та підвищуючи рівень задоволеності сервісом. Завдяки машинному навчанню маркетингові кампанії стають більш адаптивними, що дозволяє бізнесу швидше реагувати на зміну ринку, підлаштовуючи комунікаційні стратегії під актуальні тенденції.

Великі дані також відіграють важливу роль у маркетингових стратегіях, дозволяючи компаніям краще розуміти свою аудиторію. Аналітика великих даних дозволяє виявити закономірності у поведінці споживачів, що дає змогу створювати більш точні і ефективні рекламні кампанії [2]. Наприклад, аналіз історії покупок та поведінки користувачів на сайті дозволяє прогнозувати їхні наступні дії та пропонувати відповідні товари або послуги. Використання великих даних також дозволяє сегментувати аудиторію та проводити таргетовані маркетингові кампанії, що значно підвищує конверсію. Крім того, технології аналізу даних дозволяють оцінювати ефективність рекламних кампаній у режимі реального часу, що дає можливість швидко вносити необхідні корективи і покращувати результати.

Автоматизація маркетингу допомагає компаніям ефективніше керувати своїми кампаніями та заощаджувати ресурси. CRM-системи, платформи для автоматизованого email-маркетингу, системи управління контентом та програмні рішення для керування рекламою дозволяють підприємствам оптимізувати свої маркетингові стратегії та підвищувати ефективність комунікації з клієнтами [3]. Наприклад, автоматизовані email-кампанії можуть надсилати персоналізовані пропозиції на основі дій користувача, що значно підвищує ймовірність покупки. Також автоматизовані системи дозволяють аналізувати ефективність рекламних кампаній в режимі реального часу і вносити необхідні корективи, що робить маркетинг гнучкішим та адаптивнішим до змін споживчих уподобань.

Персоналізація та гіперперсоналізація стають обов'язковими елементами успішного маркетингу. Сучасний споживач очікує індивідуального підходу, і технології дозволяють це реалізувати на новому рівні. Використання штучного інтелекту та аналітики даних дає змогу компаніям створювати максимально релевантний контент, який відповідає потребам кожного окремого клієнта [4]. Наприклад, персоналізовані рекомендації на основі аналізу поведінки користувача допомагають підвищити лояльність клієнтів та збільшити рівень продажів. Гіперперсоналізація включає створення унікального контенту, який відповідає не лише загальним вподобанням аудиторії, а й індивідуальним характеристикам кожного окремого клієнта, що дозволяє досягти максимального залучення.

Доповнена та віртуальна реальність активно застосовуються у маркетингових кампаніях для залучення споживачів. Технології AR та VR дозволяють створювати унікальні інтерактивні досвіди, які допомагають клієнтам краще ознайомитися з товарами та послугами [5]. Наприклад, магазини меблів можуть пропонувати клієнтам можливість «розмістити» меблі у своїй оселі за допомогою AR-додатків, що допомагає прийняти рішення про покупку. У сфері моди також широко використовуються AR-інструменти для віртуальної примірки одягу. Завдяки таким технологіям користувачі можуть оцінити продукт ще до його фізичного отримання, що підвищує довіру до бренду та знижує рівень повернень товарів.

Відео- та інтерактивний контент залишаються одним із найефективніших інструментів маркетингу. Короткі відеоролики, стріми та інтерактивні відео допомагають брендам привертати увагу аудиторії та формувати емоційний зв'язок із клієнтами. В Україні все більшої популярності набувають такі платформи, як TikTok, YouTube Shorts та Instagram Reels, які дозволяють компаніям взаємодіяти з молодшою аудиторією через динамічний відеоконтент.

Крім того, використання інтерактивних форматів, наприклад, голосувань або вікторин у соціальних мережах, підвищує рівень залученості користувачів. Завдяки новітнім форматам відеомаркетинг стає потужним інструментом залучення аудиторії та створення вірусного контенту.

Діджиталізація та омніканальний маркетинг стали необхідністю для сучасного бізнесу. Компанії інтегрують усі доступні канали комунікації – соціальні мережі, мобільні додатки, email-маркетинг та фізичні магазини – для створення єдиного клієнтського досвіду [6]. Це дозволяє споживачам безперешкодно переміщуватися між різними каналами взаємодії з брендом, отримуючи однаково високий рівень сервісу. Омніканальні стратегії також сприяють підвищенню лояльності клієнтів, оскільки забезпечують безперервну комунікацію на всіх етапах взаємодії, створюючи єдину екосистему для покупців.

Отже, технологічні інновації радикально змінюють маркетингові стратегії в Україні. Впровадження штучного інтелекту, великих даних, автоматизації та персоналізації допомагає компаніям досягти кращих результатів, підвищуючи лояльність клієнтів та ефективність бізнесу. Сьогодні Успішні компанії, ті які вчасно адаптуються до нових трендів, отримують конкурентні переваги на ринку і закладають основу для довготривалого розвитку. Інноваційні підходи до маркетингу дозволяють не лише відповідати сучасним викликам, а й формувати нові стандарти взаємодії з клієнтами, що робить бізнес більш стійким та конкурентоспроможним.

Список використаних джерел:

1. Дибчук Л.В. Маркетинг і логістика в епоху електронної комерції. *Відновлення України та її регіонів в контексті глобальних трендів: управління, адміністрування, забезпечення: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф.*, 23-24 трав. 2024 р. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2024. С. 634-635.
2. Holovchuk Y., Dybchuk L. Marketing research of enterprise activities on the market of advertising services. *Digital macro trends and technologies of the XXI century: monograph. Part II.* Edited by Irina Tatomyr, Liubov Kvasnii. Praha: OKTAN PRINT, 2023. S. 34-43
3. Dybchuk, L. et al. Optimising Content in the Distribution of Trade and Agro-Industrial Enterprises through Digital Content Marketing. *Pakistan Journal of Life and Social Sciences.* (2024), 22(2):10415–10427 <https://doi.org/10.57239/PJLSS-2024-22.2.00787>
4. Дибчук Л. В. Маркетинг у забезпеченні конкурентоспроможності регіонального туристичного розвитку в умовах нестабільності. *Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України: кол. монографія.* Харків: НТУ «ХПІ», 2025. С. 232-266.
5. Tanasiichuk, A. et al. International Marketing Diversification: A Path to Sustainable Enterprise Development. *European Journal of Sustainable Development*, (2025). 14(1), 266-282. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2025.v14n1p266>
6. Дибчук Л. В., Головчук Ю.О., Рузакова О.В. Використання цифрових технологій у маркетингу транспортних послуг. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2024. № 86. С. 196-208. <https://doi.org/10.18664/btie.86.310141>

Siedykh Kostiantyn, PhD, Kharkiv Trade and Economics
Professional College of State University of Trade and Economics

JUSTIFICATION OF THE CONCEPT FOR DEVELOPING CHEESECAKE TECHNOLOGY BASED ON COMBINED DAIRY RAW MATERIALS

Expanding the range of dessert products in the restaurant industry is a crucial area of development in the food sector. Cheesecake is one of the most popular desserts, characterized by high consumer appeal. However, traditional recipes require improvement to enhance their organoleptic and structural-mechanical properties. The combination of dairy raw materials, particularly the use of baked milk and baked curd mass, contributes to the creation of a unique flavor profile. Additionally, the use of corn starch allows for structural stabilization of the dessert, improving its quality and reducing the risk of deformation during baking.

The objective of this study is to develop a cheesecake technology based on combined dairy raw materials, including baked milk, baked curd mass, and stabilizing components, to obtain a product with improved organoleptic and textural characteristics.

Research Methods. The study utilized the following methods:

1. Analysis of modern cheesecake production technologies.
2. Laboratory studies on the properties of combined dairy raw materials.
3. Organoleptic and rheological analysis of baked curd mass.
4. Investigation of the effect of corn starch on the structural stability of cheesecake.
5. Evaluation of quality and safety indicators of the final product in accordance with regulatory documentation.

As a result of the research, a new cheesecake recipe based on combined dairy raw materials was developed, allowing for a product with enhanced organoleptic and physicochemical properties. The study demonstrated that using baked milk in a 1:4 ratio with curd mass imparts a distinct creamy-caramel flavor and increases the plasticity of the structure.

Experimental determination of the optimal corn starch content (3%) revealed the following benefits:

1. Reduction of thermal losses by 10–12% compared to the control sample without a stabilizer.
2. Ensuring structural stability and absence of surface cracks after baking.
3. Retention of moisture content, enhancing the dessert's organoleptic properties.

During organoleptic assessment, the cheesecake with combined dairy raw materials scored 85 out of 100 points on the sensory evaluation scale, indicating high quality. The highest ratings were given for «taste», «color», and «texture».

The proposed technology also demonstrated economic efficiency:

1. Reduced production costs due to the partial replacement of expensive cream cheese with more affordable baked curd mass.
2. Expansion of the consumer audience, as the product is suitable for the restaurant sector, fast-food chains, and the hotel industry.
3. Increased technological stability of production, as the use of stabilizers helps extend the shelf life up to 12 hours without quality loss.

Thus, implementing this new technology enables the production of a competitive product that meets modern consumer and restaurant market demands.

Conclusions. The developed cheesecake technology based on combined dairy raw materials allows for the production of a high-quality product with enhanced organoleptic characteristics. The use of baked milk enhances the dessert's flavor profile, while corn starch ensures structural stability. This technology holds promise for implementation in the restaurant industry and can be adapted for industrial production.

Сторожилова У. Л., к. е. н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, публічного адміністрування та HR технологій
Український державний університет залізничного транспорту
Девід Хельбек, магістр права,
колишній студент Ecole Normale Supérieure

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Інновації завжди були важливим рушієм економічного зростання та стійкості, що особливо помітно також і для України сьогодні. А військові інновації завдяки попереднім інвестиціям у фундаментальні дослідження, підкреслюють важливість науки та інновацій, особливо під час кризи і війни.

Цифровізація економіки України – це процес активного впровадження передових цифрових технологій та інновацій для підвищення статусу країни на міжнародному рівні та сприяння її розвитку. Цифрова економіка пропонує багато переваг. Цифрові технології – це механізм соціальних підйомів. Вони стимулюють соціальний прогрес, посилюючи залучення громадян і покращуючи доступність і якість державних і соціальних послуг, включаючи охорону здоров'я, освіту та культуру. Наприклад, тепер легко записатися на прийом до лікаря онлайн і стежити за своїм здоров'ям за допомогою передових медичних технологій.

Цифрові інноваційно-технологічні рішення це сучасні тенденції і важливі інструменти у відновленні економіки України після війни. Впровадження цифрових технологій у різні сфери життя та бізнесу стає каталізатором ефективного економічного відновлення.

Тому можна виділити такі ключові аспекти:

Реформування соціальних галузей. Цифрові інструменти допомагають модернізувати сектори охорони здоров'я та освіти. Інновації в сфері електронної охорони здоров'я та дистанційного навчання дозволяють швидше адаптуватися до нових умов і забезпечують доступ до критично важливих послуг;

Цифрові платформи для відновлення. Створення цифрових платформ для координації та фінансування проектів відновлення робить процес відновлення більш прозорим та ефективним. Це полегшує моніторинг як урядом, так і громадськістю;

Розвиток військово-технічної промисловості. Інноваційні рішення у військовій сфері не лише зміцнюють безпеку країни, а й сприяють загальному технологічному розвитку. Важливим кроком у цьому напрямку є створення агентства та акселератора оборонних технологій.

Українсько-російська війна, яка почалася в лютому 2022 року, завдала значної шкоди економіці та інфраструктурі України, особливо в постраждалих регіонах. Руйнування житлових будинків, промислових підприємств та соціальних об'єктів породило нагальну потребу у швидкій реконструкції та модернізації. У цьому контексті ключову роль відіграє цифрова трансформація, оскільки впровадження новітніх технологій сприяє ефективній реконструкції, покращенню якості державних послуг та залученню інвестицій. Це також відкриває нові можливості для довгострокового розвитку та зростання конкурентоспроможності країни.

Цифрова трансформація має сильний вплив на розвиток регіонів нашої країни, надаючи нові можливості для модернізації інфраструктури, підвищення ефективності державних та адміністративних послуг, стимулювання інновацій та залучення інвестицій. Післявоєнні регіони України стикаються з різноманітними викликами, включаючи відновлення інфраструктури та соціально-економічну реабілітацію населення, стимулювання інвестицій та розвиток інноваційних виробництв тощо. Цифрова трансформація може відіграти ключову роль у вирішенні цих викликів, забезпечуючи доступ до сучасних технологій, підвищуючи

ефективність адміністративних та державних послуг, сприяючи створенню нових робочих місць та покращенню умов життя жителів.

Цифрова трансформація має потенціал значно покращити розвиток післявоєнних регіонів України кількома ключовими напрямками:

1. Ефективне управління ресурсами. Впровадження цифрових технологій дозволить більш ефективно управляти відновленням, включаючи системи моніторингу та аналізу даних про розподіл ресурсів, планування та моніторинг проектів.

2. Цифрова інфраструктура та підключення. Розвиток цифрової інфраструктури та покращення доступу до високошвидкісного Інтернету сприятиме інтеграції післявоєнних регіонів у світову економічну систему, створюючи нові можливості для бізнесу та економіки в цілому.

3. Освіта. Цифрові технології можуть покращити доступ до освіти та підвищити кваліфікацію населення повоєнних регіонів за допомогою дистанційного навчання, онлайн-курсів та інших форм навчання, які дозволяють адаптуватися до сучасних вимог ринку праці. Розвиток Інтернет-технологій сприяє створенню нових форм обміну інформацією. З цією метою створюються нові динамічні платформи електронного навчання, які замінюють традиційні. Зокрема, використання технологій для підготовки спеціалістів набуває популярності завдяки широкому впровадженню електронного навчання з використанням Інтернету та різноманітних електронних засобів.

4. Цифрові інструменти для бізнесу. Запровадження цифрових інструментів допоможе місцевому бізнесу підвищити ефективність виробництва, підвищити конкурентоспроможність та розвивати нові сектори економіки, такі як ІТ, електронна комерція тощо.

Таким чином, відновлення та розвиток післявоєнних регіонів України потребує ефективного використання цифрових інструментів, які дозволять швидко та ефективно відбудувати Україну, зменшуючи ризики неефективного використання ресурсів та можливих маніпуляцій. Запровадження цих інструментів має доповнювати та супроводжувати процес розвитку, сприяючи впровадженню передового досвіду управління ресурсами на всіх рівнях управління. Найважливішим аспектом є своєчасне отримання фінансової підтримки від міжнародних партнерів, адже інвестиції у відновлення та розвиток регіонів України є важливим кроком до забезпечення безпеки та економічної стабільності в Європі та світі.

Цифрова трансформація має значний вплив на розвиток післявоєнних регіонів України, надаючи їм нові можливості для економічного відновлення та соціального зростання. Інтеграція цифрових технологій сприяє покращенню доступу до послуг освіти та охорони здоров'я, що є ключовим для покращення якості життя місцевого населення. Цифрові інструменти також допомагають залучати інвестиції та розвивати підприємництво, створюючи нові робочі місця та сприяючи економічній стабільності. Нові технології також допомагають підвищити прозорість управління та зменшити корупцію, що є важливим фактором для розвитку демократії та верховенства права. Таким чином, цифрова трансформація є ключовим каталізатором розвитку повоєнних регіонів України, сприяючи їх інтеграції в європейський соціально-економічний простір і покращуючи загальний рівень життя.

Тому для більшої репрезентативності дослідження та врахування всіх можливих думок щодо обраної теми дослідження необхідно:

- для більшої достовірності та об'єктивності дослідження слід розглядати ширший перелік джерел і підходів;
- постійне оновлення даних;
- врахування щодо швидких змін в сучасному економічному та політичному середовищі.

Щоб забезпечити найвищий рівень релевантності та достовірності даних і результатів, необхідно постійно оновлювати та розширювати джерела інформації, а також використовувати нові методи дослідження та збору даних.

Подальші наукові дослідження можуть бути спрямовані на тематичний аналіз впливу цифрової трансформації на розвиток конкретних повоєнних регіонів України, що дозволить визначити специфічні виклики та можливості в кожному з них. Це може включати дослідження в конкретних секторах, таких як ІТ, освіта та інфраструктура, а також тематичні дослідження успішного впровадження цифрових технологій у реконструкцію. Крім того, порівняльний аналіз з іншими країнами, які пережили подібні конфлікти, дозволить виявити найкращі практики та адаптувати їх до умов України.

Гензера О. В., викладач-методист,
Кучерявенко М. Ю., викладач вищої категорії
ВСП «Індустріальний фаховий коледж КНУ»

МАЙБУТНЄ ОСВІТИ: КОЛЕДЖІ НА ШЛЯХУ ДО ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Актуальність проблеми. Цифрові технології (ЦТ) поступово інтегруються в усі сфери нашого життя і освіта не є винятком. Ці технології відкривають перед здобувачами освіти нові можливості для навчання та викладання економічних дисциплін, дозволяючи використовувати автентичні матеріали, такі як статті, відео та інтерактивні завдання тощо [2:с.1-6]. Зміни в освіті щодо цифровізації є необхідністю сучасного світу. Особливо гостро стоїть питання інтеграції цифрових технологій у викладання економічних дисциплін, які закладають основу для подальшого професійного розвитку студентів. З одного боку, можливості цифровізації відкривають нові можливості для більш інтерактивного, персоналізованого та ефективного навчання. З іншого боку велика кількість інформації, доступної в Інтернеті, може ускладнити для студентів орієнтацію та відбір необхідного матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За ініціативи Мінцифри та за підтримки програми міжнародних партнерів Фондом Східна Європа, в 2023 році було проведено дослідження про цифрову грамотність в Україні, за результатами якого визначено, що 59,6% українців володіють цифровою грамотністю як мінімум на базовому рівні. В 2023 році оновлено Єдиний державний веб-портал цифрової освіти "Дія. Цифрова освіта", де громадяни мають можливість опановувати та покращувати цифрові навички, а також здобувати нові професії. [1:с.6,7].

Метою статті є аналіз основних проблем, які виникають при цифровій трансформації викладання економічних дисциплін, а також розробка рекомендацій щодо їх вирішення.

Викладення основного матеріалу. Економічні дисципліни доволі динамічні. Нові технології дозволяють оперативно оновлювати навчальний матеріал та надавати студентам актуальну інформацію про сучасні економічні процеси. Діджиталізація - це процес, який дозволяє перевести текстову, звукову, графічну інформацію у цифровий формат, який можна розшифрувати та розпізнати різними гаджетами. ЦТ суттєво змінюють ландшафт освіти, пропонуючи нові інструменти та підходи до навчання. Вплив цифрових інструментів впливають на мотивацію студентів навчатися.

Які технології ми використовуємо при викладанні економічних дисциплін? Онлайн-платформи Moodle, Google Classroom, Canvas та інші, які дозволяють розміщувати навчальні матеріали, проводити тести, організовувати форуми для обговорення. Відеоконференції Zoom, Microsoft Teams, Skype дозволяють проводити онлайн-лекції, семінари та вебінари, забезпечуючи інтерактивність навчання. Інтерактивні дошки Smart-дошки дозволяють

викладачам створювати динамічні презентації, малювати графіки та діаграми, а студентам - брати активну участь у навчальному процесі. Мобільні додатки для вивчення дисциплін дозволяють студентам отримувати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час і в будь-якому місці. Віртуальна та доповнена реальність створюють нові можливості для візуалізації економічних процесів та проведення симуляцій. Програмне забезпечення для аналізу даних дозволяє студентам проводити власні дослідження та аналізувати економічні показники.

Існують такі переваги цифрових технологій:

- ЦТ допомагають застосувати індивідуальний підхід до здобувачів освіти, надаючи можливість створювати індивідуальні освітні траєкторії;
- сприяють розвитку комунікативних, міжкультурних компетенцій здобувачів освіти, паралельно формує цифровий етикет та розуміння, дозволяючи учасникам освітнього процесу взаємодіяти з представниками різних культур через онлайн-платформи та соціальні мережі. [3:с.43-44].

Є за думкою науковців виклики, які виникають на шляху впровадження цифровізації викладання:

- необхідність постійного підвищення цифрової компетентності викладачів, що включає вміння використовувати різноманітні цифрові інструменти та ресурси;
- забезпечення доступу до якісного інтернету та необхідного обладнання для всіх учасників освітнього процесу [3:с.46-47];
- зниження рівня соціальної взаємодії між учасниками освітнього процесу [4:с.297].

Відповідно до вищезначеного треба реалізовувати наступні рекомендації:

- проведення тренінгів для підвищення цифрової компетентності викладачів;
- розробка єдиної чіткої стратегії, яка визначить цілі, завдання та пріоритети цифрової трансформації в освіті ;
- забезпечення рівного доступу до технологій для забезпечення всіх студентів доступом до необхідних цифрових інструментів;
- розробка якісного цифрового контенту, який би відповідав сучасним вимогам та мотивації студентів;
- впровадження нових методів оцінювання, які б враховували як традиційні, так і цифрові форми навчання.

Висновки

Цифрова трансформація викладання економічних дисциплін є складним та багатогранним процесом, який вимагає спільних зусиль викладачів, студентів, адміністрації навчальних закладів та держави. Лише за умови системного підходу та вирішення існуючих проблем можна досягти якісно нового рівня освіти.

Список використаних джерел:

1. Звіт про виконання плану роботи Міністерства цифрової трансформації України на 2023 рік. <https://thedigital.gov.ua/ministry#section-goals>
2. Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. Вісник НАПН України. 2020. № 2 (2). С. 1-6.
3. Гаврілова Л., Бескорса О., Ішутіна О. Цифрові форми міжкультурної комунікації в освіті: досвід реалізації проекту Еразмус+Жан Моне модуль. *Фізико-математична освіта*. 2021. Вип. 3 (29). С. 44-50, doi:10.31110/2413-1571-2021-029-3-007.
4. Іщенко, А. Ю. Національна платформа цифрової освіти як пріоритетний інструмент оновлення вітчизняної освітньої системи. <https://vseosvita.ua/c/news/post/15701>

Аштаєва Н. Л., викладач,
Аштаєв О. С., викладач,
Відокремлений структурний підрозділ
«Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»

АНАЛІЗ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ХАРЧОВІЙ ГАЛУЗІ

Забезпечення населення кожної країни продуктами харчування високої якості є головною умовою її соціально-економічного розвитку. Таке явище обумовлює велику актуальність перспектив розвитку і функціонування харчової галузі.

Продукти харчування повинні бути доступні населенню. Екологічність і якість харчової продукції завжди впливають на рівень продовольчої безпеки держави, і виступають індикаторами його соціальної стабільності. З огляду на це, необхідність проаналізувати проблеми харчової галузі безперечна.

Сьогодні підприємства харчової індустрії стикаються з потребою впровадження новітніх технологій, вони шукають нове для постійного удосконалення вимог споживачів. Відзначимо напрямки розвитку інновацій, які є актуальними і пріоритетними в харчовій галузі.

Дослідницький напрям, який полягає в аналізі суспільного досвіду роботи, історичного та сучасного стану виробництва продуктів харчування, а також дослідницької праці національних традицій.

Харчові виробництва намагаються розширити свій асортимент продукції найрізноманітнішими способами. Таким способом є спосіб опрацювання ідей різної національної кухні. У наш час, захоплення припадає на кухні Японії, Китаю, Франції, Італії та багатьох інших країн. Також можна відзначити, що українська національна кухня відроджується і використовуються у вітчизняному харчовому виробництві старовинні національні рецептури.

Технологічний напрям розвитку інновацій-це одне з найважливіших в області харчових технологій. Сьогодні відзначається тенденція з розробки оригінальних продуктів харчування, при створенні яких враховується велика кількість факторів: медико-біологічних, технологічних, соціальних, економічних.

До перспективних розробок в харчових технологіях відносяться:

1. Штучне м'ясо, що є однією з найвідоміших інновацій в харчовій індустрії. Для його виробництва використовуються або рослинні інгредієнти, або воно вирощується шляхом застосування клітин тварин в умовах лабораторій. Ця методика сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля та забезпеченню більш етичних умов виробництва.

2. Вертикальні ферми, що дають можливість для вирощування овочів і зелені в міських умовах, що обумовлює зниження витрат, пов'язаних з транспортуванням і зберіганням. Завдяки використанню ними меншої кількості води і Землі, такі ферми є більш екологічно чистими.

3. 3D-друк продуктів харчування, що дозволяє створювати продукти, застосовуючи різноманітні інгредієнти, відповідно до заданих форм і текстур. Такі технології відкривають нові перспективи у виготовленні їжі, дають можливість проводити експерименти з різними рецептурами та інгредієнтами.

4. Нанотехнології в харчуванні, здатні за допомогою наночастинок покращувати такі якісні показники продуктів, як смак, текстура і поживна цінність. Крім цього часто використовуються в отриманні інноваційних матеріалів для упаковки, які забезпечують більш тривалий термін їх зберігання.

Інновації в їжі можуть істотно вплинути на загальний стан нашого здоров'я і поліпшити його, так як за допомогою нових продуктів і технологій, створюються більш корисні і поживні. До них можна віднести пробіотики і ферментовані продукти, які є однією з найважливіших сучасних розробок в харчуванні. Вони відрізняються своєю здатністю покращувати перистальтику кишечника, тим самим позитивно впливати на загальний стан організму. Ферментовані продукти (у вигляді кефіру, кимчи і квашеної капусти) за допомогою містяться в них корисних бактерій, впливають на підтримку здорового балансу його мікрофлори. Функціональні харчові продукти характеризуються наявністю допоміжних поживних речовин (у вигляді вітамінів, мінералів, антиоксидантів та інших корисних компонентів) і своєю здатністю надати допомоги в профілактиці і терапії різноманітних недуг, покращуючи загальний стан здоров'я.

Удосконалення в технологіях харчової індустрії в значній мірі впливають також і на екологію. Зменшення згубного впливу на довкілля та забезпечення сталого використання природних ресурсів – це головне завдання застосування екологічно чистих харчових технологій. Прикладом може служити найважливіші інноваційні розробки в харчовій промисловості, спрямовані на зменшення харчових відходів. Вони передбачають їх переробку в нові продукти, вживання відновлених компонентів і створення продуктів, що мають більш тривалий термін зберігання.

Сучасні дослідження в області харчових технологій передбачають застосування поновлюваних джерел у вигляді водоростей, комах та інших альтернативних джерел білка. Це сприяє зниженню навантаження по відношенню до традиційних сільськогосподарських ресурсів і забезпечення сталого виробництва харчових продуктів.

Удосконалення технологій харчової індустрії не припиняється на досягнутому і за допомогою новаторських розробок та інновацій змінюють наше харчування, роблячи його більш корисним, смачним і екологічно чистим. Прикладом таких новітніх розробок є персоналізоване харчування, яке передбачає використання генетичних тестів і аналізу стану здоров'я для створення індивідуальних дієт, максимально відповідним потребам конкретної людини. Це дозволяє поліпшити здоров'я і запобігти розвитку багатьох захворювань.

Застосування інтелектуальних кухонь і гаджетів, оснащених штучним інтелектом, користується все більшою популярністю, так як вони сприяють автоматизації процесу виготовлення їжі, забезпечення точного дотримання рецептури і поліпшення якості страв, тим самим роблять кулінарію більш доступною і зручною для кожного.

Незважаючи на те, що новітніми харчовими технологіями притаманні численні переваги, вони стикаються і з певними викликами. Однією з головних проблем є необхідність адаптації до нових технологій та підвищення обізнаності споживачів про їх переваги та ризики.

Важливою умовою для благополучного впровадження інноваційних методик є забезпечення належного рівня освіти та обізнаності споживачів. За допомогою залучення інформаційних кампаній та освітніх програм необхідно допомогти людям зрозуміти переваги нових продуктів і технологій, навчити правильно застосовувати їх на практиці.

Іншою важливою складовою є регулювання і стандартизація інноваційних харчових технологій, шляхом розробки і впровадження стандартів, що забезпечують безпеку і якість нових продуктів, а також захист споживачів від можливих ризиків.

Використання інновацій у харчовій промисловості приносить численні переваги як споживачам, так і виробникам. До них можна віднести:

1. Поліпшення якості продуктів, так як за допомогою новітніх технологій їм притаманні поліпшені смакові властивості і підвищена поживна цінність.
2. Зниження впливу на навколишнє середовище внаслідок використання екологічно чистих технологій відбувається скорочення викидів парникових газів і споживання природних ресурсів.
3. Підвищення безпеки харчових продуктів, шляхом забезпечення даними розробками високого рівня їх безпеки, що знижує ризик харчових отруєнь та інших захворювань.

4. Інновації у виробництві, що дозволяють підвищити ефективність і знизити витрати.

Технології харчування і сучасні розробки повністю змінюють наш раціон, сприяючи тому, що він починає благотворно впливати на організм, володіти неповторним смаком і стає екологічно чистим. Штучне м'ясо, вертикальні ферми, 3D-друк продуктів харчування і нанотехнології, що є інноваціями в їжі, відкривають новітні можливості для удосконалення якості харчування. Перспективи розвитку харчових технологій відрізняються своєю оптимістичністю. Інновації спрямовані на зміну нашого харчування, роблячи його більш персоналізованим і доступним для всіх. Впровадження їх в харчову індустрію дозволить не тільки поліпшити здоров'я людей, а й забезпечити сталий розвиток і захист навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні технології у ресторанному, готельному господарстві та туризмі : навч. посібник / Н. М. Влащенко ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 373 с.
2. Свідло К. В., Соколенко А. С., Писаревський М. І. Інноваційні ресторани технології: конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. с. 151.
3. Технології харчування: як новітні розробки та іновації в їжі змінюють наш раціон. URL: <https://surl.li/aqvxsu> (дата звернення: 15.03.2025).

Бабак М. І., здобувач освіти, магістрант,
науковий керівник: **Климчук О. В.**, д. е. н., професор,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тенденції сьогодення щодо глобалізації економіки, посилення взаємозалежності між країнами та пріоритетність інноваційного розвитку виступають фундаментом світового соціально-економічного прогресу суспільства. Ключовими факторами інноваційного розвитку є ринкова економіка та вільна торгівля, які забезпечують стимулювання запровадження нових напрямів одержання доданої вартості та економічного піднесення. Позитивний ефект від інновацій отримується лише у тому випадку, коли створено сприятливі економічні умови та підтримується ринкова конкуренція. Дотримання системності у запровадженні інновацій відіграє ключову роль в ефективному функціонуванні не тільки окремих галузей і напрямів діяльності, а й здійснює сприятливі умови для розвитку національної економіки [1, с. 62–63]. Зокрема, у сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації напрямів бізнесової діяльності логістичний менеджмент відіграє важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності підприємства на засадах інноваційності. Використання інноваційних технологій дозволяє значно оптимізувати логістичні процеси, скоротити поточні витрати та підвищити швидкість постачання товарів і надання послуг.

Пошук потенційних нововведень має значну актуальність у багатьох напрямках логістичної діяльності: інформатизація та комп'ютеризація логістичного менеджменту; оптимізація процесів транспортування; розробка стратегії зменшення витрат за допомогою

стандартизації продуктів тощо. Інновації в системі логістики реалізуються на різних етапах функціонування, а тому кожна операція на підприємстві потенційно може бути більш ефективною. Запровадження інноваційних підходів у логістиці створює для клієнтів більшу впевненість у наданні якісного і своєчасного обслуговування та значно підвищує рівень конкурентоспроможності самого підприємства [2]. При цьому, потужним джерелом інновацій є використання сучасних інформаційних систем і технологій [3], які дозволяють у досить короткі терміни модернізувати логістичні процеси на підприємстві.

Всю сукупність логістичних інновацій у підприємницьких системах мережевої торгівлі пропонується диференціювати на чотири групи: 1) товарні інновації; 2) організаційно-економічні інновації; 3) фінансові інновації; 4) інформаційно-технологічні інновації. До товарних відносять інновації, що спрямовані на маркетингові та логістичні аспекти діяльності. Серед організаційно-економічних інновацій доцільно відзначити ініціативи та нововведення щодо участі торговельних мереж у стратегічних альянсах, їх регіональному та міжнародному співробітництві, покращення логістичної інфраструктури, мультиформатності в діяльності, ребрендингу мереж та інших аспектів. Фінансовими інноваціями є нововведення, які пов'язані з відкриттям торговельних мереж на внутрішніх та зовнішніх фінансових ринках для залучення необхідних інвестицій, щоб забезпечити подальший їх розвиток, включаючи реалізацію розроблених стратегій регіонального та міжнародного співробітництва. Інформаційно-технологічні інновації охоплюють сферу новаторських рішень, які використовують сучасні інформаційні продукти та технології, а також системи управління взаємовідносинами з клієнтами [4]. Наведена класифікація логістичних інновацій у системах мережевої торгівлі є досить умовною, оскільки їх впровадження впливає на сфери та види бізнесової діяльності. Проте приналежність інновації до конкретної групи дозволяє встановити центри відповідальності та відповідних витрат під час прийняття логістичних інноваційних рішень.

Інтеграція бізнесових структур у світовий інформаційний простір наразі є одним із пріоритетних аспектів їх ефективної діяльності та зростання на перспективу рівня конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки. Ці трансформації відбуваються на основі розробки комплексної інноваційно-інвестиційної моделі, яка базується на науково-обґрунтованому високотехнологічному виробництві, дотриманні цілей сталого розвитку та створенні розгалуженої інфраструктури для функціонування дієвого інформаційного простору. Запровадження інформаційних систем і технологій є вагомим механізмом зростання ефективності управління підприємством на основі створення єдиного інформаційного простору. Сучасні інформаційні системи і технології мають охоплювати усі види господарської діяльності та прийняття управлінських рішень, що створені в суспільстві за допомогою цифрових ресурсів. Їх всебічна направленість забезпечує ключове значення у покращенні економічного розвитку, а також відіграє профілюючу роль у налагоджуванні швидкого зв'язку між різними технологіями і підприємствами. Основою цифрових технологій є світові мережі, які контролюють людські й матеріальні ресурси, а також відстежують, обробляють та зберігають колосальні потоки релевантної інформації у режимі реального часу для подальшого використання підприємствами в комерційних цілях. Запроваджені інформаційно-технологічні інновації та постійний попит бізнес-середовища забезпечують нові форми створення, розповсюдження та доступу до цифрового контенту [4, с. 200–201].

Водночас, управління логістичними процесами на підприємстві може зіштовхуватися із численними викликами, зокрема зростаючими вимогами до швидкості та точності поставок, необхідністю зниження поточних витрат, забезпечення екологічної стійкості та гнучкості виконуваних операцій. Традиційні методи управління логістикою не завжди можуть ефективно відповідати цим викликам, що створює потребу у впровадженні інноваційних технологій. Проблематика полягає у визначенні найбільш ефективних рішень для інтеграції цифрових інструментів, автоматизації та запровадження аналітичних систем у логістичні процеси підприємства.

В умовах цифровізації та розвитку інформаційних технологій, застосування інноваційних рішень в управлінні логістикою дозволяє підприємствам не лише підвищити ефективність своїх операцій, але й скоротити витрати. Інструменти, такі як автоматизація процесів, Інтернет речей, аналітика великих даних та блокчейн-технологія, змінюють підходи до управління ланцюгами постачання.

Цифрові технології забезпечують необхідну інтеграцію всіх учасників логістичного ланцюга, сприяючи підвищенню прозорості та керованості процесів. Серед основних аспектів цифровізації логістики, передусім, потрібно виділити використання ERP- та TMS-систем. ERP-система (Enterprise Resource Planning) забезпечує комплексне управління ресурсами підприємства, тоді як TMS-система (Transportation Management System) оптимізує управління перевезеннями та вибір маршрутів. До того ж, запровадження технологій GPS та Інтернет речей дозволяють у режимі реального часу відстежувати вантажі, моніторити стан транспорту і аналізувати ефективність маршрутів.

Застосування технологій здійснення аналізу великих даних дозволяє підприємству прогнозувати попит і пропозицію, оптимізувати маршрути постачання, оцінювати продуктивність логістичних операцій і визначати можливі ризики. Аналіз великих даних дає змогу знаходити вузькі місця в логістичному ланцюгу, що дозволяє впроваджувати коригувальні заходи у реальному часі.

При цьому, використання цифрових платформ для ведення цифрового документообігу дозволяє скоротити витрати часу та паперу, спрощуючи взаємодію між постачальниками, перевізниками та замовниками.

Процеси автоматизації та роботизації відіграють ключову роль у сучасній логістичній діяльності, знижуючи витрати, підвищуючи ефективність та точність операцій. Основні напрями автоматизації та роботизації логістики включають низку інноваційних підходів (автоматизовані склади, роботизовані комплекси сортування, дрони для доставки товарів, автономний транспорт, конвеєрні системи та механізовані маніпулятори тощо).

Так, використання роботизованих систем для зберігання та відбору товарів (AS/RS – Automated Storage and Retrieval Systems) дозволяє значно підвищити продуктивність та оптимізувати використання складських площ. Сучасні сортувальні центри використовують штучний інтелект та автоматизовані конвеєрні системи для швидкого та точного розподілу вантажів. Логістичні компанії запроваджують дрони для швидкої та екологічно чистої доставки товарів у важкодоступні або міські райони. Безпілотні вантажівки та роботизовані транспортні засоби зменшують залежність від людського фактору, підвищуючи безпеку та ефективність перевезень. Використання роботизованих маніпуляторів у складських та виробничих процесах дозволяє знизити навантаження на працівників та прискорити виконання логістичних операцій.

В свою чергу, блокчейн-технологія забезпечує надійність та безпеку обміну інформацією між учасниками логістичного ланцюга. До основних переваг використання блокчейн-технології в логістиці належить:

– *прозорість та простежуваність*: всі учасники ланцюга постачання можуть отримувати доступ до історії операцій, що знижує ризики шахрайства та покращує довіру між партнерами;

– *скорочення бюрократії*: використання смарт-контрактів дозволяє автоматизувати угоди між постачальниками, перевізниками та замовниками, зменшуючи потребу у паперовому документообігу;

– *захист даних*: децентралізована природа блокчейну унеможливує підробку чи зміну записів, що робить систему безпечною для управління логістичними операціями;

– *оптимізація міжнародних перевезень*: блокчейн спрощує митне оформлення та прискорює процеси транскордонної логістики завдяки швидкому обміну достовірними даними між усіма сторонами;

– *ідентифікація та автентифікація товарів*: блокчейн-технологія дозволяє точно відстежувати походження продукції, що особливо важливо у фармацевтиці, харчовій промисловості та виробництві високоякісних товарів.

Відтак, із розвитком глобальних ринків і зростанням конкуренції важливим фактором для успіху підприємства є здатність ефективно управляти логістичними процесами. Інноваційні підходи дозволяють знижувати витрати на транспортування, оптимізувати складування та покращувати взаємодію з постачальниками та споживачами.

Таким чином, застосування інноваційних підходів до управління логістичними процесами є важливим чинником підвищення ефективності та отримання нових можливостей у діяльності підприємства. Впровадження цифрових технологій, автоматизації, аналітичних систем та блокчейн-технологій сприяють зниженню витрат, підвищенню продуктивності та покращенню обслуговування клієнтів, а також дозволяють підприємствам досягати високого рівня конкурентоспроможності та адаптуватися до швидких змін ринку.

Список використаних джерел:

1. Климчук О.В. Економічна сутність розвитку інноваційних процесів у виробництві біопалива. *Вісник аграрної науки*. 2014. № 8. С. 62–65.
2. Кушнір Л., Яковлева О. Основні тенденції розвитку інноваційних технологій у транспортно-логістичній сфері. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-73>.
3. Климчук О. В. Сучасні аспекти використання інформаційних систем і технологій в управлінні. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. С. 170–171.
4. Франів І., Хархаліс І. Інноваційні підходи управління логістичними системами розподілу продукції. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-105>.
5. Климчук О.В. Сучасні процеси розвитку в Україні інформаційних систем і технологій в управлінні підприємствами. *Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України*: тези доповідей I Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, м. Київ, 15 березня 2021 року. Ред. колегія О.С. Волошкіна та ін. Київ: ІТТА, 2021. С. 199-201.

Бережна Ю. Г., к. е. н., доцент, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

МАРКЕТИНГ ІННОВАЦІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РІШЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Стан та ефективний розвиток аграрних підприємств безпосередньо впливає на функціонування всієї національної економіки та на рівень продовольчої безпеки держави. Незважаючи на це, аграрний сектор економіки в цілому та сільське господарство зокрема знаходиться в тяжкому стані. Основні причини такого стану є наступні: зниження інвестиційної привабливості підприємств АПК, низький рівень рентабельності переважної більшості аграрних підприємств, недостатність необхідних коштів для техніко-технологічного

оновлення виробництва тощо. Тому, з метою виходу із кризового стану та прискореного розвитку аграрної галузі, а також для того, щоб аграрне підприємство розвивалося, підвищувало свою конкурентоспроможність і мало лідерські позиції, на нашу думку, слід основну увагу зосередити на розвитку комплексу маркетингу інновацій на підприємстві. Зважаючи на це, основними завданнями маркетингу в інноваційному процесі є:

1. Аналіз ринкових позицій і визначення можливих напрямків розвитку підприємства, прийнятних з точки зору зовнішніх умов господарювання (ринкових можливостей і загроз) та наявного в підприємства потенціалу.

2. Розроблення на цій основі ідей і задумів нових товарів, які користуватимуться попитом у споживачів і будуть ефективними у виробництві, збуті та споживанні.

3. Оцінка ринкових перспектив нових видів продукції (оцінка достатності ринкового потенціалу).

4. Розроблення заходів щодо формування та стимулювання споживчого попиту на нову продукцію (просування інновацій на ринок).

Отже, маркетинговий підхід до управління інноваційними процесами на аграрному підприємстві – це комплексний підхід, який розглядає товар і інновацію одночасно з точки зору й виробника й споживача. На нашу думку, тільки таке бачення проблеми дозволить домогтися забезпечення потреб споживачів і підтримки тривалих відносин між ними та підприємством [1].

Логіка подальшого дослідження потребує розгляду поняття інновація.

У світовій економічній літературі немає однозначного визначення інновацій. Навіть переклад слова “інновація” (від англійської “innovation”) у різних авторів значною мірою відрізняється. Буквальний переклад з англійської означає “уведення новацій” чи в нашому розумінні цього слова “уведення нововведень”. Українське словосполучення “нововведення” у буквальному значенні “уведення нового” означає процес використання нововведення. Таким чином, з моменту прийняття до поширення нововведення здобуває нової якості та стає інновацією. Ця категорія здебільшого трактується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нових продуктах і технологіях.

Отже, різновидом інновації, що реалізується в аграрному секторі економіки з метою підвищення ефективності його діяльності та забезпечення стабільного розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва є аграрна інновація або агроінновація.

Агроінновації є реалізацією в господарську практику результатів досліджень і розробок у вигляді нових сортів рослин, порід і видів тварин і птиці, нових технологій в рослинництві, тваринництві і переробній промисловості, нових добрив і засобів захисту рослин і тварин, нових методів профілактики і лікування тварин і птиці, нових або покращених продуктів харчування, матеріалів, нових форм організації і управління різними сферами економіки, нових підходів до соціальних послуг, що дозволяють підвищити ефективність виробництва.

Підсумовуючи вищезгадане, робимо висновок, що для аграрних підприємств більш доречним є наступне визначення: інновація – це кінцевий результат нововведення, спрямований на досягнення економічного, соціального та екологічного ефекту через упровадження та використання ресурсозберігальних та екологоохоронних технологій, нових видів аграрної продукції, нових виробничих і транспортних засобів, пошук нових ринків збуту, а також упровадження нових форм організації виробництва на аграрних підприємствах.

У реальних умовах, які склалися нині в економіці АПК, коли доводиться частіше говорити про виживання, а не про економічне зростання, багато учених-аграріїв вважають пріоритетними інновації у сфері селекції; ресурсозберігаючих технологій; надійності, ефективності, ремонтпридатності сільськогосподарської техніки, продовження терміну служби та підвищення продуктивності машин; екології тощо.

На підставі аналізу наукових літературних джерел, зокрема [2], основні фактори, що перешкоджають активізації інноваційної діяльності, на наш погляд, можна поділити на дві групи:

- фактори зовнішнього середовища (недосконалість законодавчої бази з питань регулювання інноваційної діяльності; недосконалість роботи спеціалізованих інноваційних структур (агротехнопарки, агротехнополіси, інкубатори); нерозвиненість інформаційно-консультаційних служб; відсутність чіткої інноваційної політики держави та фінансової підтримки інноваційних проектів в аграрній сфері; недостатньо розвинена інноваційна інфраструктура; низький науково-інноваційний потенціал держави, регіонів; вплив наукових кадрів);

- фактори внутрішнього середовища (відсутність внутрішніх джерел фінансування інноваційної діяльності; слабкість матеріально-технічної та наукової бази; високий економічний ризик; низький рівень прибутковості; відсутність інформації про ринки інновацій; дорожнеча науково-дослідницьких розробок; невідповідність методів управління аграрним підприємством вимогам зовнішнього середовища; слабка розвиненість маркетингових технологій; низький професійний рівень підприємця-інноватора).

Отже, для успішного просування пріоритетних напрямів інноваційного розвитку агропромислового виробництва необхідно забезпечити ефективне управління інноваційним процесом на засадах маркетингу. Докладніше взаємозв'язок таких понять, як маркетинг та інновація, а також найбільш поширене їх поєднання буде розглянуто в наступному підрозділі.

Список використаних джерел:

1. Савіцька О. П. Маркетингове забезпечення діяльності підприємств сфери послуг. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку та права». 2020. С.33–36.
2. Цвілий С.М. Корнієнко О.М. Посткоронавірусна маркетингова політика утримання лояльних споживачів готельно-ресторанного продукту. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 42. 2021. С.50–55.

Бичкова С.-А. С., здобувач освіти,
науковий керівник: **Безверха Я. Ю.**, викладач,
ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»

ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сучасні інноваційно-технологічні рішення є основою для розвитку економік країн, зокрема України. Вони забезпечують підвищення ефективності виробництва, зменшення витрат, створення нових робочих місць і підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Модернізація економіки України потребує впровадження новітніх технологій у різних сферах: від промисловості до сільського господарства. Важливими складовими цього процесу є цифровізація, зелена енергетика, інновації в агросекторі та розвиток інфраструктури [1, 4].

Цифровізація економіки України передбачає впровадження і використання електронного урядування та цифрових послуг, Інтернету речей (IoT) і штучного інтелекту, блокчейн-технологій. Одним з ключових напрямів цифровізації економіки України є впровадження електронного урядування та цифрових послуг для громадян і підприємств. Завдяки розвитку електронних державних послуг, спрощуються взаємодії між державними

органами та громадянами, знижуються корупційні ризики, а також підвищується ефективність роботи органів влади.

Використання технологій Інтернету речей і штучного інтелекту дозволяє оптимізувати процеси у виробництві, транспорті та енергетиці. Інтелектуальні системи управління допомагають прогнозувати попит на продукцію, мінімізувати витрати енергії та забезпечити більш точне управління ресурсами.

Блокчейн має потенціал значно змінити багато аспектів економіки, зокрема, у сфері фінансів та логістики. В Україні вже активно використовуються блокчейн-системи для забезпечення прозорості у фінансових операціях, державних закупівлях, а також для захисту авторських прав та документів [3, 6].

Розвиток зеленої енергетики та енергоефективності здійснюється за рахунок розвитку відновлювальних джерел енергії, енергоефективності промисловості та житлового сектору, «зелених» технологій.

Україна активно розвиває відновлювальні джерела енергії, зокрема сонячну та вітрову енергетику. Це дає можливість зменшити залежність від імпортованих енергоресурсів, знижувати викиди парникових газів та створювати нові робочі місця. Важливим кроком є підвищення державної підтримки таких проєктів через податкові пільги та інвестиційні програми [5,7]. Модернізація енергетичних систем на підприємствах та в житловому секторі є важливим аспектом для скорочення енергоспоживання. В Україні активно впроваджуються енергозберігаючі технології, такі як «розумні» термостати, автоматизація процесів, утеплення будівель, що дозволяє знижувати витрати на енергію та зберігати ресурси. Впровадження технологій, які сприяють охороні навколишнього середовища, відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку економіки. Зелені технології включають в себе як використання альтернативних джерел енергії, так і зменшення відходів та викидів у процесах виробництва [2].

Інновації в агросекторі є необхідністю для його виживання. До них можна віднести точне землеробство та біотехнології, автоматизацію агропідприємств, агро-ІТ рішення та стартапи.

В Україні активно розвиваються стартапи у сфері аграрних технологій. Це включає в себе як цифрові платформи для агрономів, так і нові технології для автоматизації процесів вирощування та збору врожаю. Такі інноваційні рішення створюють нові можливості для агробізнесу та залучають інвестиції [2].

Впровадження автоматизованих систем на фермах та агропідприємствах дозволяє знижувати потребу в ручній праці, підвищувати ефективність використання ресурсів та забезпечувати стабільний рівень виробництва. Українські аграрії починають використовувати розумні системи поливу, автоматичні системи для годування тварин та інші технології для підвищення ефективності виробництва. Застосування технологій точного землеробства, таких як дрони, датчики і системи GPS, дозволяє знижувати витрати на обробку ґрунтів, підвищувати врожайність та покращувати якість продукції. Біотехнології, в свою чергу, допомагають створювати нові стійкі сорти рослин, що можуть витримувати кліматичні зміни [4,6].

Розвиток інфраструктури здійснюється за рахунок модернізації промисловості з допомогою ІТ-сектора та новітніх технологій: індустрії 4.0, 3D-друку, смарт-фабрик та цифрових платформ.

Зростаючий ІТ-сектор є важливим фактором для модернізації економіки України. Підтримка стартапів через інкубатори та технопарки дозволяє створювати нові технології, які мають глобальний потенціал. Такі кластерні ініціативи допомагають зберігати таланти в країні та залучати іноземні інвестиції. ІТ-компанії України займають стабільні позиції на міжнародному ринку, що є важливим джерелом доходу для країни. Українські розробники забезпечують високий рівень якості послуг і продуктів, що дозволяє країні бути конкурентоспроможною в галузі високих технологій [6].

Індустрія 4.0 передбачає інтеграцію роботизованих систем, автоматизованих виробничих ліній та інтернету речей для управління виробничими процесами. В Україні деякі підприємства вже почали впроваджувати ці технології, що дозволяє значно підвищити продуктивність та знизити витрати.

3D-друк має потенціал не тільки у виробництві деталей, але й для створення прототипів нових продуктів, а також для індивідуального замовлення товарів. Це дозволяє знижувати витрати на виробництво, скорочувати час на виготовлення продукції та підвищувати гнучкість виробничих процесів [4,6].

Смарт-фабрики, де кожен етап виробничого процесу управляється за допомогою цифрових платформ, стають новим стандартом у виробничій сфері. В Україні вже є кілька таких підприємств, що дає можливість збільшити ефективність і знизити собівартість продукції.

Отже, інноваційно-технологічні рішення є важливою складовою процесу модернізації економіки України. Впровадження цифрових технологій, відновлювальних джерел енергії, розумних технологій в агросекторі та індустрії 4.0 створює нові можливості для розвитку економіки, покращує міжнародну конкурентоспроможність України та підвищує якість життя її громадян. Модернізація економіки через інновації – це шлях до сталого економічного зростання та соціальної стабільності.

Список використаних джерел:

1. ТОП-5 технологічних інновацій, які змінюють українську економіку. Economist. URL: <https://economist.com.ua/5-technological-innovations-that-are-changing-the-economy/> (дата звернення: 11.03.2025).
2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.03.2025).
3. Що залишилося від "зеленої" енергетики в Україні. Економічна правда. URL: <https://epravda.com.ua/publications/2023/05/24/700431/> (дата звернення: 11.03.2025).
4. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної перебудови економіки України : аналіт. доповідь. Київ : НІСД, 2014. 72 с. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2014-05/Ekomika_15-694c8.pdf (дата звернення: 11.03.2025).
5. Кучин С. П., Овчар П. А. Інноваційні напрями політики економічного розвитку. *Eco Science Net*. 2021. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2021/12/9-10.21._topik_Kuchin-S.P.-Ovchar-P.A.-87-93-1.pdf (дата звернення: 11.03.2025).
6. Цифровізація економіки як драйвер відновлення України: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 18 трав. 2023 р.) / за ред. проф. О.В. Криворучко. Полтава: Нац. ун-т «Полт. політехніка імені Юрія Кондратюка», 2023. 421 с. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/12391/1/75%20%D0%A2.1-389-90.pdf> (дата звернення: 11.03.2025).
7. Майбутнє «зеленої енергетики» в Україні. Liga:Zakon. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/224285_maybutn-zeleno-energetiki-v-ukran (дата звернення: 11.03.2025).

Буревич С. С., здобувач освіти,
науковий керівник: **Бухтєєва Н. В.**, викладач,
ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж
Харківського національного університету міського
господарства імені О.М. Бекетова»

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах сучасних викликів, зокрема воєнних дій, інноваційно-технологічна модернізація економіки України набуває особливої актуальності. Розвиток та впровадження новітніх технологій є ключовим фактором для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародній арені.

Війна суттєво впливає на економіку України та стимулює необхідність швидкого відновлення та подальший розвиток. Складно представити це без розвитку освіти та науки (підвищення якості освіти та підготовка кваліфікованих кадрів; підтримки наукових досліджень та розробок) та створення сприятливих умов для інноваційної діяльності (фінансування наукових досліджень та розробок).

Сьогоднішній ринок праці вимагає фахівців з технічними та науковими навичками (уміннями критичного мислення, творчості та інноваційного підходу).

Напрямки для змін у підготовці фахових випускників це:

- модернізація навчальних програм та створення сучасних лабораторій;
- підготовка кваліфікованих викладачів;
- цифрова трансформація освіти: цифрові технології відкривають нові можливості для навчання та розвитку;
- онлайн-освіта, віртуальна реальність та штучний інтелект стають невід'ємною частиною освітнього процесу впровадження технологій штучного інтелекту в освітній процес.

Сучасні викладачі успішно використовують платформи для дистанційного навчання Moodle, Google Classroom: платформи для створення та управління онлайн-курсами; інструментами для інтерактивного навчання: Kahoot!: платформа для створення інтерактивних вікторин, опитувань та ігор; Mentimeter: інструмент для проведення інтерактивних презентацій та опитувань; Flipgrid: сервіс для обміну відео відповідей.

Інструменти для співпраці та комунікації: Zoom, Google Meet: платформи для проведення відеоконференцій та онлайн-занять; Telegram, Viber: месенджери для спілкування та обміну інформацією і багато інших.

Реалізація змін в освіті здійснюється через модернізацію навчальних програм та створення сучасних навчально-практичних центрів.

Цифрова трансформація освіти є необхідною умовою для розвитку високотехнологічних галузей економіки України.

Важливо зосередитися на підготовці фахівців з технічними та науковими навичками, а також на розвитку їх критичного мислення та творчих здібностей.

Необхідно активно впроваджувати цифрові технології в освітній процес, використовуючи онлайн-освіту, віртуальну реальність та штучний інтелект.

Важливо налагодити тісну співпрацю між освітніми установами та бізнесом для забезпечення практичного навчання та стажування.

Потрібно приділити увагу розвитку інноваційного підприємництва в освіті, створюючи платформи для обміну знаннями та досвідом.

В умовах воєнних дій, особливо актуальним є питання перенавчання осіб, що втратили роботу.

Список використаних джерел:

1. Про економічну політику, стратегії розвитку та інноваційні програми: Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 10 лютого 2019р. № 526-р. Київ. « Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року.» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
2. Про цифрову трансформацію, розвиток ІТ-сектору та електронне урядування. КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ від _ 2020 р. № ____ Київ Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей в суспільстві України та затвердження плану заходів щодо її реалізації . URL: [:https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/normative_document/2020/11/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82_%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%8F_%D0%9A%D0%9C%D0%A3_%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A6%D0%95%D0%9F%D0%A6%D0%86%D0%AF.pdf](https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/normative_document/2020/11/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82_%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%8F_%D0%9A%D0%9C%D0%A3_%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A6%D0%95%D0%9F%D0%A6%D0%86%D0%AF.pdf)
3. ДОРОЖНЯ КАРТА ВИКОРИСТАННЯ НАУКИ, ТЕХНОЛОГІЙ, ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ. КИЇВ – 2023 URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/01/03/Dorozhnya.karta.vykoryst.nauky.tekhnolohiy.ta.innovatsiy-03.01.2024-1.1.pdf>

Вітрик І. В., здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти,
науковий керівник: **Онищенко В. О.**, д. е. н., професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Нафтогазовий комплекс України відіграє стратегічно важливу роль у забезпеченні енергетичної безпеки держави, стабільності національної економіки та її інтеграції у світовий енергетичний ринок [1]. В умовах сучасних геополітичних викликів, збройних конфліктів, трансформації глобальних енергетичних ринків та технологічної модернізації галузі, забезпечення економічної безпеки підприємств нафтогазового комплексу набуває критичного значення [2].

Нестабільність економічного середовища, викликана повномасштабним воєнним вторгненням РФ, спричинила суттєве зростання ризиків у діяльності нафтогазових компаній України, що проявляється у порушенні логістичних ланцюгів постачання, скороченні інвестицій, обмеженості доступу до критично важливого обладнання та технологій, відтоку кваліфікованих кадрів та загрозах кібератак. Водночас інтеграція до європейського енергетичного простору, стратегічний курс на декарбонізацію та розвиток альтернативних джерел енергії створюють нові можливості для реструктуризації сектору та підвищення його стійкості [3]. У цьому контексті формування ефективної стратегії економічної безпеки підприємств нафтогазового комплексу є одним із пріоритетних завдань державної політики.

Економічна безпека нафтогазового комплексу України є критичним фактором енергетичної незалежності, макроекономічної стабільності та стійкості до глобальних і внутрішніх кризових явищ [4]. З огляду на високу вразливість галузі до зовнішньополітичних загроз, обмежену диверсифікацію постачальників, технологічну залежність та складність інтеграції в міжнародні енергетичні ринки в умовах воєнного стану, необхідність розробки

превентивних заходів запобігання загрозам економічній безпеці підприємств нафтогазового комплексу є безперечно актуальною.

Сучасні загрози економічній безпеці підприємств нафтогазового комплексу України включають фінансово-економічні, технологічні, логістичні, кадрові та кіберзагрози. Їх систематизація представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Систематизація загроз економічній безпеці підприємств нафтогазового комплексу України в умовах воєнного стану

Загрози економічній безпеці	Рівень впливу на економічну безпеку	Обґрунтування	Заходи мінімізації загроз
Підвищення податкового навантаження	Високий	Збільшення податків посилює фінансовий тиск на підприємства, знижуючи їх інвестиційну спроможність.	Впровадження податкових пільг та преференцій для стратегічних підприємств нафтогазового комплексу.
Посилене державне регулювання цін на енергоносії	Високий	Обмеження ринкових механізмів може зменшити прибутковість підприємств і спричинити фінансові втрати.	Лібералізація ринку енергоносіїв, формування прозорих тарифних механізмів.
Виснаження нафтогазових родовищ через відсутність інвестицій	Високий	Відсутність нових розвідок призведе до дефіциту ресурсів та залежності від імпорту.	Активізація геологічної розвідки, стимулювання інвестицій у розширення ресурсної бази.
Зниження внутрішнього попиту через енергетичну кризу	Середній	Скорочення промислового споживання та купівельної спроможності послаблює фінансову стабільність галузі.	Запровадження програм енергозбереження, розвиток альтернативної енергетики.
Втрата частини зовнішніх ринків	Високий	Зменшення експортних можливостей обмежує валютні надходження та знижує конкурентоспроможність.	Диверсифікація експортних ринків, укладання нових міжнародних угод.
Обмежене кредитування та згорання інвестицій	Високий	Відсутність доступу до капіталу ускладнює реалізацію стратегічних проєктів та модернізацію інфраструктури.	Використання міжнародних фінансових інструментів, державно-приватне партнерство.
Міграція кваліфікованих кадрів	Високий	Відтік фахівців створює дефіцит кваліфікованих працівників, що знижує ефективність управління та виробництва.	Реалізація програм професійної підготовки, створення конкурентних умов праці.
Обмежений доступ до сучасного обладнання та технологій	Високий	Відсутність імпорту критично важливих технологій стримує модернізацію та підвищення ефективності галузі.	Розвиток власних виробничих потужностей, залучення технологічних партнерів.
Руйнування інфраструктури нафтогазового комплексу	Високий	Руйнування логістичних маршрутів і виробничих потужностей нафтогазового комплексу ускладнює видобуток, транспортування та реалізацію нафтогазової продукції.	Інвестування в ремонт та модернізацію нафтогазового комплексу.
Масштабні кібератаки	Високий	Порушення роботи цифрових систем загрожує стабільності підприємств та може призвести до значних фінансових втрат.	Впровадження сучасних систем кіберзахисту.

* Складено автором

Таким чином, на економічну безпеку підприємств нафтогазового комплексу України впливає цілий ряд загроз. Основні напрями мінімізації ідентифікованих загроз включають впровадження гнучкої податкової політики для підтримки стратегічних підприємств нафтогазового комплексу; стимулювання інвестицій у розвідку нових родовищ та диверсифікацію енергопостачання; розвиток міжнародного співробітництва для відновлення експорту; розроблення програм підтримки кваліфікованих кадрів та залучення технологічних інновацій; відновлення інфраструктури та посилення кібербезпеки [5].

Запровадження комплексного підходу до мінімізації зазначених загроз дозволить підвищити стійкість нафтогазового комплексу України та забезпечити його довгострокову економічну безпеку.

Список використаних джерел:

1. [Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. National economy energy efficiency conceptual principles. *Economics and region*. 2019. No. 3\(74\). P. 13–18. DOI: \[https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3\\(74\\).1755\]\(https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3\(74\).1755\).](https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3(74).1755)
2. Шинкар С. М. Прогнозування зміни економічної безпеки підприємств нафтогазової промисловості. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2018. № 1(51). С. 292–297. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1\(51\).292-297](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1(51).292-297).
3. Вітрик І. Цифрова трансформація підприємств нафтогазової промисловості для підвищення ефективності їх діяльності. *Економіка і регіон*. 2024. № 4(95). С. 207–212. DOI: [https://doi.org/10.26906/eir.2024.4\(95\).3627](https://doi.org/10.26906/eir.2024.4(95).3627) (дата звернення: 16.03.2025).
4. Hlushko A. Strengthening energy security of Ukraine. *Economics and region*. 2024. No. 3(94). P. 157–163. DOI: [https://doi.org/10.26906/eir.2024.3\(94\).3494](https://doi.org/10.26906/eir.2024.3(94).3494).
5. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Verhal K., Buriak A. The Energy Efficiency of the Digital Econ-omy. In: Onyshchenko V., Mammadova G., Sivitska S., Gasimov A. (eds) *Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations. ICBI 2022. Lecture Notes in Civil Engineering*. 2022. Vol. 299. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_64.

Вальковець А. С.

старший викладач кафедри економіки та управління бізнесом
Рівненський державний гуманітарний університет

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

Цифрова економіка є ключовим чинником розвитку сучасного бізнесу, сприяючи підвищенню ефективності, інноваційності та глобальної конкурентоспроможності. В Україні цифрова трансформація набуває особливого значення у зв'язку з викликами війни, економічної нестабільності та необхідності адаптації до європейських стандартів. Вона охоплює економічні, соціальні та технологічні процеси, що базуються на використанні цифрових технологій, великих даних, штучного інтелекту та автоматизованих бізнес-процесів. Вона трансформує не лише окремі компанії, а й цілі сектори економіки, створюючи нові бізнес-моделі та змінюючи способи взаємодії між компаніями та споживачами.

В Україні розвиток цифрової економіки відбувається нерівномірно. З одного боку, країна демонструє високу активність у сфері ІТ, має розвинену екосистему стартапів та інновацій. З іншого боку, існують бар'єри, такі як недосконала цифрова інфраструктура,

обмежений доступ до фінансування та низький рівень цифрової грамотності серед малого та середнього бізнесу. Важливо проаналізувати сучасні тренди цифрової економіки, щоб визначити можливості та виклики для українських підприємств [1].

До основних трендів цифрової економіки належить:

1) *Інтернет речей* (Internet of Things, IoT) відкриває нові можливості для бізнесу, дозволяючи підключати фізичні пристрої до мережі для збору та аналізу даних. У промисловості IoT допомагає оптимізувати виробничі процеси, в логістиці – покращувати контроль поставок, а в сільському господарстві – підвищувати врожайність завдяки точному моніторингу ґрунту та кліматичних умов.

2) *Штучний інтелект* (Artificial Intelligence, AI) стає рушійною силою цифрової трансформації. AI застосовується у прогностичній аналітиці, автоматизації бізнес-процесів, персоналізації маркетингових кампаній, розпізнаванні мовлення та образів. За даними McKinsey, використання AI дозволяє скоротити витрати компаній на 20-30% і підвищити продуктивність праці.

3) *Хмарні обчислення*. Перехід до хмарних технологій дозволяє компаніям зменшити витрати на IT-інфраструктуру, підвищити безпеку даних та забезпечити масштабованість бізнесу. В Україні популярність хмарних рішень зростає, особливо серед малого та середнього бізнесу, який отримує доступ до технологій без значних капіталовкладень.

4) *Блокчейн та цифрові валюти*. Блокчейн-технології забезпечують прозорість транзакцій, безпеку даних та нові можливості для фінансового сектору. Україна є одним із лідерів у впровадженні криптовалют, що може сприяти розвитку цифрової економіки та залученню інвестицій.

5) *Електронна комерція та маркетплейси*. Ринок електронної комерції в Україні стрімко зростає. Пандемія COVID-19 та повномасштабна війна сприяли масовому переходу бізнесу в онлайн. За даними Statista, обсяг електронної комерції в Україні може досягти \$10 млрд до 2027 року [3].

До викликів цифрової економіки в Україні відносять:

1) *Недостатній рівень цифрової грамотності*. Незважаючи на швидкий розвиток цифрових технологій, багато підприємців в Україні не мають достатніх знань та навичок для їх впровадження. Це особливо актуально для малого бізнесу та підприємств у сільській місцевості.

2) *Доступ до фінансування*. Багато українських компаній стикаються з проблемами фінансування цифрової трансформації. Банки не завжди готові надавати кредити на розвиток IT-рішень, а інвестори побоюються ризиків, пов'язаних із війною.

3) *Кібербезпека*. Зі зростанням цифровізації збільшується кількість кібератак. Україна є однією з головних цілей російських хакерських угруповань, тому кіберзахист є критично важливим для бізнесу.

4) *Регуляторні бар'єри*. Відсутність чіткої державної політики щодо цифрової економіки та складність правового регулювання (наприклад, у сфері блокчейну) можуть гальмувати впровадження новітніх технологій.

5) *Інфраструктурні проблеми*. Війна призвела до руйнування інтернет-інфраструктури в деяких регіонах, що ускладнює цифрову трансформацію малого та середнього бізнесу [1]

Попри виклики, цифрова економіка відкриває перед українським бізнесом значні можливості:

1) *Вихід на глобальні ринки*: цифрові платформи дозволяють українським компаніям пропонувати свої товари та послуги на міжнародному рівні.

2) *Оптимізація бізнес-процесів*: впровадження цифрових технологій сприяє підвищенню ефективності та зниженню витрат.

3) *Розвиток нових бізнес-моделей*: цифровізація відкриває можливості для створення нових продуктів та послуг, які відповідають сучасним потребам споживачів.

4) *Покращення взаємодії з клієнтами*: цифрові канали комунікації дозволяють краще розуміти потреби клієнтів та підвищувати їх задоволеність.

5) *Залучення інвестицій*: компанії, що активно впроваджують цифрові технології, стають більш привабливими для інвесторів [2].

Для успішної цифрової трансформації українським підприємствам рекомендується:

1) Інвестувати в розвиток цифрової інфраструктури: забезпечення якісного інтернет-з'єднання та сучасних ІТ-рішень є фундаментом для цифровізації.

2) Навчати персонал: підвищення кваліфікації працівників у сфері цифрових технологій сприятиме ефективному впровадженню новацій.

3) Співпрацювати з ІТ-компаніями: партнерство з технологічними фірмами дозволить отримати доступ до передових рішень та експертизи.

4) Адаптувати бізнес-моделі: гнучкість та готовність до змін є ключовими факторами успіху в умовах цифрової економіки.

5) Забезпечувати кібербезпеку: впровадження сучасних засобів захисту даних та систем є необхідністю в умовах зростання кіберзагроз.

Цифрова економіка є стратегічно важливим напрямком розвитку України, який може забезпечити зростання ВВП, створення нових робочих місць та зміцнення міжнародних позицій країни. Проте для повноцінного використання можливостей цифрової економіки необхідно вирішити ключові проблеми: покращити цифрову грамотність, забезпечити фінансування цифрових ініціатив, вдосконалити правове регулювання та зміцнити кібербезпеку.

Список використаних джерел:

1. Євтушенко, Н., & Стеценко, Д. (2024). ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ. *Економічний простір*, (191), 211-216. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-34>
2. Реслер, М., Лінтур, І., & Цигак, О. (2024). ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ. *Економіка та суспільство*, (64). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-117>
3. Смоляк, Ю. (2025). ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ. *Молодий вчений*, 1 (132). <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-1-132-10>

Вороніна К. В., викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

РОЗВИТОК ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Хімічна промисловість одна з ключових секторів економіки України, що орієнтована, в основному, на промислових споживачів. В сучасному світі хімічна індустрія сприяє розширенню сировинної бази багатьох галузей матеріальної сфери: від будівництва до фармацевтичних та харчових виробництв. В умовах формування хімічної індустрії України вкрай необхідно проводити постійно моніторинг рівня технічного переоснащення стратегічно важливих хімічних виробництв; інвестування у науково-дослідну та дослідно-конструкторську роботу, проводити тендери на отримання держзамовлення.

Перспективи відновлення та розвитку хімічного комплексу України залежать насамперед від ефективності базових виробництв мінеральних добрив, неорганічної хімічної

продукції з одночасним розвитком нових напрямів з виробництва наукоємної продукції з високою доданою вартістю, наприклад, виробництво пластмас, малотоннажної хімії, вуглецевих волокон тощо.

У зв'язку з війною в Україні багато великих хімічних підприємств були знищені, частково зруйновані або релокалізовані. Деякі підприємства змогли відновити роботу, провели частково демонтаж обладнання, будують нові дільниці, не зупиняючись фактично, насправді, «виживають» в складних умовах. Одним зі шляхів уникнення занепаду і технологічного спаду є залучення достатніх інвестиційних ресурсів, а також збереження кадрового потенціалу, інтелектуального ресурсу.

Слід зазначити, що хімічна промисловість є енергетичнозалежною, а енергоресурси та їх вартість – одна з найгостріших проблем української економіки. В хімічному виробництві, яке використовує енергоресурси не тільки як джерело енергії, але й як сировину (в першу чергу, природний газ), значне їх подорожчання суттєво гальмує розвиток галузі, а брак власних коштів не дає можливості великим хімічним підприємствам оновити технології та обладнання.

Так, у 2014–2017 роках спостерігалось щорічне зменшення споживання електричної та теплової енергії на хімічних виробництвах, але це відбувалось не за рахунок впровадження ресурсозберігаючих технологій, а через скорочення обсягів виробництва та, як наслідок, - економічної кризи.

В 2017–2018 роках суб'єкти господарювання в Україні поступово почали пристосовуватися, діяти в умовах економічної кризи. Хімічна галузь також стала повільно нарощувати обсяги виробництва і, відповідно, збільшувати кількість споживання енергоносіїв. Таким чином, хімічна промисловість у період із січня по липень 2018 року зросла на 33,8% порівняно з аналогічним періодом 2017 року. Однак значне подорожчання вартості енергоносіїв та сировини збільшило собівартість продукції хімічних виробництв та змусило виробників підняти ціни. Ціновий чинник також вплинув на зниження попиту на українську хімічну продукцію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

На сьогодні рентабельні підприємства підлаштувались під подорожчання і вийшли на економічну ефективність, але головною проблемою є завдання ударів і пошкодження енергетичних об'єктів, вимкнення світла, недостатнє енергопостачання.

Відновлення енергозабезпечення відбувається фахівцями енергетичного комплексу швидко, але неперервне виробництво зазнає великих ризиків щодо отримання неякісної продукції, тому необхідні передбачення технологічних змін, альтернативних енергетичних джерел, закупка генераторів.

Крім того, основною проблемою хімічної промисловості являється екологічна небезпека, ризики забруднення довкілля через аварії, викиди в атмосферу або немодернізовані методи утилізації відходів. Разом з металургією хімічна галузь є відносно екологічно «брудним», не повноцінним виробництвом, проте, на відміну від інших галузей національної економіки, саме хімічна промисловість здатна знешкоджувати промислові та комунальні відходи, розкласти їх на природні компоненти, використовувати як сировину для випуску побічної хімічної продукції. Одним з екологічних аспектів розвитку хімічної промисловості є зменшення або унеможливлення шкідливих викидів шляхом удосконалення технологій, переробки відходів та розробки вірних відповідних процедур поводження з ними.

Відомо, що Україна поділяє цілі Європейського Союзу у кліматичній політиці. У нинішніх умовах співпраця України і ЄС є важливим фактором безпеки і надійності постачання критичного імпорту для обох сторін. Долучення України до Європейського зеленого курсу створює нові можливості для впровадження спільних проєктів у ході повоєнної відбудови нашої країни. 25 червня 2024 року своїм Розпорядженням № 587-р Кабінет Міністрів України схвалив Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року, що є стратегічним документом, який спрямований на узгодження екологічної, енергетичної та економічної політики задля сталого розвитку України.

Отже, хімічна промисловість України розвивається, все більше підприємств працюють за сучасними Європейськими стандартами, випускають якісну конкурентноспроможну продукцію, не зважаючи на складні і небезпечні умови сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Кобріна Л. В. Україна: хімічна промисловість. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/Україна: хімічна промисловість> (дата звернення: 17.03.2025).
2. Лазаришина І. Д. *Фінансові аспекти реалізації Європейського зеленого курсу. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія "Економічні науки". 2023 (№2)*. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-2-8665> (дата звернення: 17.03.2025).
3. Європейський Зелений Курс. Галузеве співробітництво. Україна та ЄС / Представництво України при Європейському Союзі URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (дата звернення: 17.03.2025).
4. Green Deal. URL: <https://wecoop.eu/glossary/green-deal/>

Габрійчук Я. В., студент групи 1-АММП
Спеціальності 073 Менеджмент та підприємництво
Факультету права, публічного управління і менеджменту
Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ: АДАПТАЦІЯ ДО МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У сучасному світі, що характеризується високою динамікою та невизначеністю, макроекономічна нестабільність стає постійним викликом для бізнесу. В умовах глобальних економічних криз, політичних потрясінь та технологічних змін, здатність підприємств швидко адаптуватися до нових реалій є ключовою для їх виживання та успішного розвитку. Інформаційні технології (ІТ) відіграють вирішальну роль у забезпеченні цієї адаптації, надаючи інструменти для ефективного управління, аналізу даних та прийняття обґрунтованих рішень.

У тезі досліджується роль ІТ в адаптації бізнесу до макроекономічної нестабільності, вивчаючи конкретні інструменти та стратегії, які дозволяють підприємствам підвищити свою стійкість та гнучкість. Мета дослідження полягає в тому, щоб визначити, як ІТ допомагають бізнесу не тільки вижити в умовах нестабільності, але й знаходити нові можливості для розвитку. Тому, варто виділити основні ключові аспекти дослідження :

- аналіз впливу макроекономічної нестабільності на бізнес-процеси та стратегії управління.;
- огляд сучасних ІТ-інструментів, таких як хмарні технології, Big Data, ERP та CRM системи, та їх роль у забезпеченні адаптивності бізнесу; [2]
- дослідження стратегій адаптації, включаючи оптимізацію витрат, диверсифікацію ринків, підвищення ефективності процесів та посилення кібербезпеки;
- Аналіз практичних прикладів успішного застосування ІТ в умовах макроекономічної нестабільності. [4]

Також слід акцентувати увагу, що у сучасному світі, де глобальна макроекономічна нестабільність стає нормою, а не винятком, підприємства стикаються з безпрецедентними викликами. Вони повинні не лише вижити, але й процвітати в умовах постійних змін,

невизначеності та ризиків. Інформаційні технології (ІТ) виступають ключовим фактором, що забезпечує стратегічну адаптацію бізнесу до цих викликів.[1]. У такі періоди підприємства стикаються з численними викликами, які можуть суттєво вплинути на їх діяльність і прибутковість. Основними джерелами невизначеності та ризиків

- інфляція, рецесія, коливання валютних курсів;
- зміни в споживчому попиті та купівельній спроможності;
- політичні конфлікти, санкції, торгові війни;
- швидкий розвиток нових технологій. [5]

Інформаційні технології (ІТ) відіграють ключову роль у мінімізації невизначеності та ризиків, а також у забезпеченні стійкості бізнесу. ІТ дозволяють збирати та аналізувати великі обсяги даних про ринкові тенденції, поведінку клієнтів, операційну ефективність та інші фактори, що впливають на бізнес.[1] Це дозволяє приймати обґрунтовані рішення та прогнозувати можливі ризики. Хмарні технології, мобільні додатки та інші ІТ-інструменти дозволяють підприємствам швидко адаптуватися до змін на ринку. Вони забезпечують гнучкість у роботі, дозволяючи співробітникам працювати віддалено та ефективно співпрацювати. [1]

До прикладу, можемо віднести роздрібну мережу в умовах інфляції та зниження купівельної спроможності. Розглянемо ситуацію: країна переживає високу інфляцію, що призводить до зростання цін на товари та послуги; купівельна спроможність населення знижується, що призводить до зменшення обсягів продажів; змінюються споживчі звички: клієнти стають більш чутливими до цін, шукають акції та знижки. [3]

ІТ можуть допомогти аналізуючи данні та прогнозування попиту, оптимізуючи ціноутворення, управляючи ланцюгами постачання та покращенням клієнтського досвіду.[7]

У результат роздрібна мережа змогла адаптуватися до змін на ринку, оптимізувати витрати та зберегти обсяги продажів, а використання ІТ дозволило приймати обґрунтовані рішення на основі даних, що допомогло мінімізувати ризики та підвищити ефективність бізнесу. Таким чином цей приклад показує, як ІТ можуть допомогти бізнесу не лише вижити в умовах макроекономічної нестабільності, але й знаходити нові можливості для розвитку.[6]

Можна зробити висновок, що проведене дослідження було підтверджено, тим що інформаційні технології (ІТ) є невід'ємним елементом стратегічного управління бізнесом в умовах макроекономічної нестабільності. Вони не лише забезпечують оперативну адаптацію до змін, але й створюють фундамент для стійкого розвитку та конкурентоспроможності підприємства.

В умовах невизначеності ІТ стають критично важливим ресурсом, що дозволяє бізнесу швидко реагувати на зміни, аналізувати ринкові тенденції та приймати обґрунтовані рішення. Хмарні технології забезпечують необхідну гнучкість та масштабованість, дозволяючи підприємствам адаптувати свою інфраструктуру до змін попиту та ринкових умов. ІТ забезпечують ефективне управління ризиками, включаючи кібербезпеку, що дозволяє захистити бізнес від потенційних загроз та забезпечити безперервність діяльності.

Отже, ефективне використання ІТ є ключовим фактором успіху бізнесу в умовах макроекономічної нестабільності. Підприємства, які інвестують в ІТ та інтегрують їх у свої стратегічні плани, мають значні переваги у конкурентній боротьбі та здатні забезпечити стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Лавров, А. М., & Іванов, П. С. (2020). Цифрова трансформація бізнесу в умовах нестабільності. Київ: Видавництво "Технології".
2. Сміт, Дж. (2019). Управління ризиками в епоху цифрових технологій. Нью-Йорк: Academic Press.
3. Петренко, О. В. (2021). Аналітика великих даних для стратегічного управління. Харків: Видавництво "Економіка".

4. Коваленко, І. П. (2022). "Роль хмарних технологій у забезпеченні гнучкості бізнесу". Журнал економічних досліджень, 15(2), 45-60.
5. Мороз, С. А. (2023). "Автоматизація бізнес-процесів як інструмент підвищення ефективності". Вісник інформаційних технологій, 20(1), 78-92.
6. Аналітичний звіт "Тенденції розвитку цифрової економіки". (2022).
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. (2023). Макроекономічні показники.

Гібкін К. Р., аспірант,
Державний торговельно-економічний університет

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛІЗАЦІЇ ГАЛУЗІ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Туризм є важливою складовою національної економіки, здатною забезпечити стабільні надходження до державного бюджету, створення робочих місць, активізацію малого і середнього бізнесу, розвиток інфраструктури та зростання регіональної привабливості. Водночас ця галузь відіграє значну роль у формуванні позитивного міжнародного іміджу країни, виконуючи функції культурної дипломатії, міжкультурного обміну та популяризації національної спадщини. В умовах війни, що спричинила масштабні руйнування, соціальну нестабільність і вимушену зміну економічних пріоритетів, туристична галузь України зазнала глибокої кризи. Однак саме туризм, завдяки своїй мультиплікативній дії, може стати одним із важливих драйверів післявоєнного відновлення держави. Це потребує не лише відновлення матеріально-технічної бази, а й глибокої трансформації нормативно-правового поля, яке регламентує діяльність у сфері туризму. Реформування законодавчого забезпечення є необхідним кроком до ефективного управління галуззю та її адаптації до нових соціально-економічних реалій.

До початку повномасштабної війни в Україні нормативно-правова база, що регулює туристичну сферу, була представлена низкою законів, підзаконних актів, програм і стратегій. Основним документом залишався Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року, який неодноразово зазнавав змін, однак загалом не відповідав викликам сучасного туристичного ринку. Крім того, діяли документи стратегічного характеру — Державна цільова програма розвитку туризму і курортів, Стратегія розвитку туризму та курортів до 2026 року, а також нормативні акти Кабінету Міністрів України та Міністерства культури та інформаційної політики [1].

Проте в умовах пандемії COVID-19, а згодом — повномасштабного воєнного вторгнення, було виявлено низку істотних проблем: відсутність адаптивних механізмів кризового управління, недостатня гнучкість правового регулювання, нечіткі інструменти підтримки галузі, відсутність координації між органами влади. З початком війни багато нормативних документів втратили актуальність або стали складними до реалізації через руйнування інфраструктури, міграцію населення, обмеження пересування та загрози безпеці.

Законодавство не враховувало реалії воєнного стану — зокрема, потребу в релокації туристичного бізнесу, створенні нових маршрутів із підвищеним рівнем безпеки, підтримці внутрішнього туризму як альтернативи зовнішньому, що майже повністю припинився. Водночас під час війни зростає актуальність розвитку соціального, волонтерського, військово-патріотичного та меморіального туризму, які не були належно врегульовані у правовому полі.

У післявоєнний період Україна стикається з новими викликами, що вимагають переосмислення ролі та функцій туристичної галузі в системі державного управління. Туризм може стати потужним інструментом економічного відновлення, соціальної реінтеграції населення, збереження культурної спадщини та зміцнення міжнародного іміджу країни. Проте реалізація цього потенціалу неможлива без глибокого реформування чинної нормативно-правової бази, яка має відповідати новим умовам і завданням [2].

Передусім необхідно створити чітке правове поле для діяльності туристичних операторів, агентів, гідів та суб'єктів суміжних галузей в умовах післявоєнної трансформації країни. Законодавство має враховувати такі аспекти, як стимулювання інвестицій в галузь, розвиток безпечного туризму, підтримка внутрішнього туристичного потоку, зокрема соціального та регіонального туризму.

Окремо варто акцентувати на необхідності адаптації українського законодавства до європейських стандартів, що є важливою складовою процесу євроінтеграції. Доцільно використати досвід країн, які вже проходили через етапи післявоєнної відбудови та реорганізації туристичної сфери, зокрема — держав Центральної та Східної Європи.

Також реформування має передбачати розвиток нормативної бази у сфері військово-меморіального туризму, правове забезпечення екскурсійної діяльності в умовах реконструкції територій, запровадження механізмів електронного врядування та цифрової трансформації галузі.

Реформування нормативно-правового забезпечення туристичної галузі в післявоєнний період має базуватися на системному підході, орієнтованому на довгострокову стабілізацію та розвиток. Пріоритетними мають стати напрями, які здатні забезпечити відновлення туристичної інфраструктури, підтримку суб'єктів господарювання, безпеку туристичної діяльності та відповідність європейським стандартам.

Насамперед, важливо запровадити спеціальні режими державної підтримки для туристичного бізнесу, які можуть включати податкові пільги, державні дотації, пільгове кредитування, грантові програми та механізми компенсації збитків, спричинених війною. Такі інструменти повинні бути закріплені на законодавчому рівні для забезпечення прозорості та доступності.

Другим важливим напрямом є спрощення дозвільних і регуляторних процедур, зокрема ліцензування, сертифікації та контролю за якістю туристичних послуг. Це дозволить знизити адміністративне навантаження на бізнес і стимулюватиме його активізацію, особливо в регіонах, що зазнали значних руйнувань [3].

Третім пріоритетом виступає нормативне забезпечення розвитку військового, меморіального та патріотичного туризму, який у післявоєнний період набуде особливого значення для збереження національної пам'яті, формування громадянської ідентичності та міжнародної підтримки України.

Необхідно також забезпечити цифровізацію туристичної галузі — через створення єдиних державних реєстрів туристичних об'єктів, онлайн-систем бронювання, електронної акредитації гідів і операторів, інтеграції з платформами електронного врядування. Для цього потрібно прийняти відповідні законодавчі та підзаконні акти.

Окремий напрям — стимулювання державно-приватного партнерства у відбудові туристичної інфраструктури, що передбачає розробку спеціальних правових умов для участі бізнесу в реконструкції готелів, об'єктів культурної спадщини, транспортної мережі та рекреаційних зон.

Комплексна реалізація цих напрямів забезпечить створення сучасної, ефективної та стійкої моделі управління туризмом, здатної реагувати на виклики післявоєнного періоду.

Реалізація комплексного реформування нормативно-правового забезпечення туристичної галузі в післявоєнний період має потенціал стати одним із важливих чинників економічного зростання, регіонального розвитку та соціальної стабільності в Україні.

Оновлене законодавство дозволить створити сприятливе середовище для відновлення та функціонування туристичного бізнесу, а також залучити іноземні та внутрішні інвестиції [4].

Серед ключових очікуваних результатів слід виділити:

- підвищення інвестиційної привабливості туристичної галузі завдяки прозорим і стабільним умовам ведення бізнесу, податковим стимулам та державно-приватним ініціативам;

- відновлення зайнятості та активізація малого і середнього підприємництва, що сприятиме соціально-економічній реінтеграції населення, особливо в постраждалих регіонах;

- створення сучасної, безпечної та інклюзивної туристичної інфраструктури, яка відповідатиме міжнародним стандартам і потребам різних категорій туристів, зокрема внутрішніх, культурно-пізнавальних, оздоровчих і меморіальних;

- цифровізація та прозорість у сфері туризму, що забезпечить ефективний моніторинг, статистику, взаємодію суб'єктів галузі та доступність послуг для споживачів;

- зміцнення міжнародного іміджу України як країни, яка не лише відновлюється після війни, а й демонструє відкритість, культурну унікальність і високий рівень сервісу.

У довгостроковій перспективі оновлена нормативно-правова база сприятиме створенню сталого туристичного середовища, яке підтримуватиме розвиток регіонів, збереже культурну спадщину та сприятиме інтеграції України до європейського туристичного простору.

В умовах повоєнного відновлення України туризм може стати потужним каталізатором економічного зростання, соціального згуртування та міжнародної інтеграції. Проте для реалізації цього потенціалу необхідною умовою є глибоке реформування нормативно-правового забезпечення управління галуззю. Досвід війни засвідчив недостатню адаптивність чинного законодавства до кризових обставин, його фрагментарність та застарілість, а також обмеженість у механізмах підтримки бізнесу та стимулювання розвитку галузі.

Реформування законодавства має ґрунтуватися на принципах сталого розвитку, безпеки, відкритості, цифровізації та європейської інтеграції. Пріоритетними напрямками виступають спрощення регуляторних процедур, підтримка малого і середнього бізнесу, розвиток нових видів туризму (зокрема військового та меморіального), запровадження державного стимулювання та розвиток державно-приватного партнерства.

Очікувані результати реформ — це не лише стабілізація туристичного сектору, а й його якісне оновлення, орієнтоване на внутрішній туризм, залучення інвестицій, створення нових робочих місць і покращення іміджу України у світі. Оновлена правова база має закласти основу для створення сучасної туристичної екосистеми, яка відповідатиме викликам післявоєнного періоду та сприятиме довгостроковому розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Про туризм і курорти : Закон України від 06.09.2017 № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 41. – Ст. 379.
2. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р // Урядовий кур'єр. – 2017. – № 54.
3. Богатирьова І. О., Колесникова К. В. Розвиток туристичної галузі України в умовах післявоєнної відбудови // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2023. – № 1(80). – С. 45–52.
4. Romanova I. Legal regulation of tourism in post-conflict countries: lessons for Ukraine // Journal of Tourism and Regional Development. – 2022. – Vol. 14, No. 2. – P. 88–97.

Бабаєв І. О., доктор філософії з економіки, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного Університету»

ІННОВАЦІЙНА ОРІЄНТОВАНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ВИРОБНИКІВ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ГОЛОВНИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ РИЗИКІВ

Незалежно від історичного періоду, агропродовольча галузь залишається однією з головних рушіїв економічного зростання України. Аграрне виробництво завжди відіграло і продовжує відігравати ключову роль у формуванні продовольчої безпеки країни, а також чинити значний вплив на переробну і харчову промисловість, логістику, машинобудування та інші сфери суспільно-економічного життя. Як видно із таблиці 1, сільське, лісове та рибне господарство займає значне місце у структурі ВВП (8,76% у 2023р) і демонструє певне зростання частки у 2023р порівняно із 2022, а саме на 0,19%.

Таблиця 1

Частка сільського, лісового та рибного господарства у ВВП, млн.грн

	2022 рік	2023 рік	Відхилення
	у фактичних цінах	у цінах попереднього року	
ВВП усього	5 239 114	5 518 062	278 948
Сільське, лісове та рибне господарство	449 148	483 477	34 329
У % до загального ВВП	8,57	8,76	0,19

Джерело: складено автором на основі [1]

Крім зазначеного, значна частка експорту Української продукції припадає саме на аграрний сектор, що формує імідж нашої держави на міжнародному ринку та робить його критично важливим у народному господарстві. Як видно з таблиці 2, частка експорту сільгосппродукції у 2024 р. склала більше третини від загальної кількості експорту продукції, при чому можна побачити значне зростання обсягів експорту порівняно з 2023 р., як у розрізі окремих видів продукції, так і у середньому.

Таблиця 2

Частка експорту сільгосп продукції у 2024 р.

	тис.дол. США	у % до 2023 р.	у % до загального обсягу
1. Живі тварини; продукти тваринного походження	1643521,5	120,6	3,9
2. Продукти рослинного походження	13527637,7	115,5	32,4
Усього сільгосп продукції	15171159,2	116,0	36,3
Усього експорту	41733116,1	115,3	100,0

Джерело: [1]

Враховуючи серйозні виклики, які постали перед економікою держави сьогодні, внесок аграрного сектору в економічну та продовольчу безпеку України в найближчі роки буде

зростати, як і експортний потенціал галузі. Проте разом із позитивним впливом від зростання експорту аграрної продукції закордон на економіку у вигляді валютних надходжень, це також неодмінно буде збільшувати і так доволі значну вразливість та залежність галузі від можливих негативних світових ринкових тенденцій, що у свою чергу може негативно впливати на ціну, собівартість продукції, перспективи розвитку та господарську діяльність окремих підприємств.

Функціонування аграрного сектору України наразі характеризується високою динамічністю та значною кількістю ризиків, тому важливим фактором забезпечення його стійкості та конкурентоспроможності в умовах сьогодення є впровадження інноваційних підходів до виробничої маркетингової та управлінської діяльності. Широкому колу питань, пов'язаних із проблематикою підвищення конкурентоспроможності та ефективності роботи аграрних підприємств присвятили роботи багато вітчизняних науковців, зокрема В. Онегіна, Ю. Самойлик, О. Красноруцький, І. Яців, Ю. Данько, І. Миколенко, Н. Патики, Л. Березіна.

Учені Миколенко І. та Березіна Л., розглядаючи механізм стратегічного управління конкурентним розвитком аграрних підприємств [2], зазначають, що основні труднощі у здійсненні ефективної виробничої та господарської діяльності аграрних виробників виходять за межі виключно комерційного аспекту та нерідко мають виробничий характер, що ускладнює процес стратегічного планування. У зв'язку з цим, на думку учених, важливим стає адаптація наявних теоретичних положень і визначення ключових компонентів, які можуть бути інтегровані у комплексну стратегію управління.

У роботі «Аналіз господарської діяльності підприємств агропродовольчої сфери як соціально-економічної системи управління в умовах безпекового розвитку» [3] основними причинами зниження ефективності роботи підприємств в агропродовольчій сфері виділяються окрім інших: не задовільний стан транспортної, елеваторної та зрошувальної інфраструктури; поганий доступ до ресурсів, зокрема фінансових та освітніх, а також застаріла освітня база та еміграція кваліфікованої робочої сили; слабкий рівень забезпеченості матеріально-технічними ресурсами та значна частка застарілих технічних засобів, не відповідність темпів оновлення технічного обладнання до темпів розвитку виробництва; переважання видів продукції із низькою доданою вартістю; відсутність кооперації між дрібними виробниками та низькі фінансові можливості для капітальних інвестицій. Як зазначається, усі перелічені проблеми характерні для усієї галузі, але особливо відчужаються малими та середніми підприємствами.

Виходячи з вище сказаного, відкриваються широкі перспективи для поглиблення інноваційної орієнтації у діяльності сільськогосподарських підприємств та інтенсифікації подальшої наукової роботи з подолання зазначених проблем.

Котвицька Н. сформулювала основні напрямки технологічного розвитку аграрної галузі [4], серед яких: підвищення продуктивності в галузі через розвиток досліджень, зокрема у селекції рослин та генетиці тварин, розробці нових та покращених пестицидів, добрив, кормів тощо; впровадження у виробництво інформаційних технологій; розширення і урізноманітнення асортименту агропродовольчих товарів; розвиток і розповсюдження систем закритого землеробства, задля мінімізації впливу фактору сезонності виробництва; розвиток технологій переробки відходів агропродовольчої сфери

Варто також зазначити, що останні десятиліття аграрний сектор у всьому світі переживає значні зміни, пов'язані з технологічними інноваціями. На сучасному етапі ми спостерігаємо перехід від концепції Agriculture 4.0, до нового етапу розвитку аграрного сектора – Agriculture 5.0, який обіцяє більш глибоке впровадження інноваційних технологій та більшу доступність.

Концепція «Agriculture 4.0» була сформована у відповідності до терміну «Industry 4.0», яка поділяє еволюцію промислового сектора на чотири етапи. Перший етап був пов'язаний із появою парових машин, другий – із застосуванням електрики, третій етап – із автоматизацією та використанням комп'ютерних технологій, а четвертий – із цифровізацією. Ті ж самі зміни відбулися і в сільському господарстві. Agriculture 5.0 є логічним продовженням цього

розвитку, де технологічні інновації не лише автоматизують виробничі процеси, але й інтегрують інтелектуальні системи для досягнення більш сталого і продуктивного сільського господарства [5]. Якщо концепція Agriculture 4.0 головним чином акцентує увагу на зборі даних, то Agriculture 5.0 прагне використати цифрову трансформацію для покращення прийняття рішень, точності даних та доступності, особливо для малих фермерів [6].

Перехід до Сільського господарства 5.0 передбачає значні зміни в підходах до управління аграрними підприємствами, де ключовими факторами успіху будуть інновації, точність та інтеграція сучасних технологій. Зокрема, це дозволить не тільки збільшити ефективність виробництва, а й підвищити стійкість аграрних систем до змін клімату та інші глобальні виклики, що стоять перед людством. Основними рушійними силами змін на цьому етапі є штучний інтелект, біотехнології та аналітика великих даних.

Застосування штучного інтелекту, технологій машинного навчання та Інтернету речей (IoT), значно зросло в останні роки. Досягнення в аналітиці великих даних дозволить аграріям здійснювати більш точні прогнози щодо змін клімату, оптимальних умов для вирощування культур та ефективного використання водних ресурсів [7].

Отже інновації є одними з основних факторів підвищення ефективності діяльності виробників аграрної продукції в сучасних умовах. Інноваційна орієнтованість аграрного виробництва передбачає активне впровадження новітніх технологій вирощування продукції рослинництва і тваринництва, у тому числі вирощування посухостійких сортів рослин та хворобостійких порід худоби; застосування сучасних методів контролю за якістю, адже забезпечення населення саме якісними, екологічними та безпечними харчовими продуктами є однією з основних задач підприємств сільськогосподарського сектору; впровадження технологічних інновацій у виробничий процес, активне використання технологій штучного інтелекту, машинного навчання та інших новітніх технологій у відповідності до світових тенденцій розвитку аграрної сфери; розробку більш ефективних методів управління підприємством.

Це дозволить значно знизити вплив негативних факторів на виробників, сприятиме підвищенню продуктивності, зниженню витрат, і забезпеченню стійкості сільськогосподарських підприємств в умовах глобальних змін.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
2. Миколенко І. Г., Березіна Л. М. Механізм стратегічного управління конкурентним розвитком аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 4. С. 118 – 124. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/14644/1/ujae_2024_r04_a17.pdf
3. Федірець О.В., Бабаєв І.О., Рябий Ю.А. Аналіз господарської діяльності підприємств агропродовольчої сфери як соціально-економічної системи управління в умовах безпекового розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. №5 (275). С. 70-89. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/05/5.24._topic_Oleh-Fedirets-Ihor-Babaiev-Yurii-Riabyi-70-89.pdf
4. Котвицька Н. Теоретичні засади інновацій у агропродовольчій сфері. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 2 (25). С. 59-76. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/27206>
5. Vanghele, N.A.; Petre, A.A.; Matache, A.; Stanciu, M.M. Agriculture 5.0 – Review. *Annals of the University of Craiova - Agriculture Montanology Cadastre Series*. Dec 2020. 51(2) P. 576-583. DOI: <https://doi.org/10.52846/AAMC.2021.02.67>
6. Bergier, I.; Barbedo, J.G.A.; Bolfe, É.L.; Romani, L.A.S.; Inamasu, R.Y.; Massruhá, S.M.F.S. Framing Concepts of Agriculture 5.0 via Bipartite Analysis. *Sustainability*. 2024, 16, 10851. DOI: <https://doi.org/10.3390/su162410851>
7. Taha, M.F.; Mao, H.; Zhang, Z.; Elmasry, G.; Awad, M.A.; Abdalla, A.; Mousa, S.; Elwakeel, A.E.; Elsherbiny, O. Emerging Technologies for Precision Crop Management Towards Agriculture 5.0: A Comprehensive Overview. *Agriculture*. 2025, 15, 582. DOI: <https://doi.org/10.3390/agriculture15060582>

Гончарова А. М., здобувачка освіти,
науковий керівник: **Бережна Ю. Г.**, к. е. н., доцент, викладач
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

МОДЕРНІЗАЦІЯ РЕСТОРАННОГО СЕРВІСУ В ГОТЕЛІ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДУ

У сучасних умовах розвитку індустрії гостинності конкурентоспроможність готельного підприємства значною мірою залежить від якості та рівня організації ресторанного сервісу. Готельний ресторан не лише виконує функцію харчування гостей, а й стає ключовим елементом у формуванні загального враження про заклад, впливає на рівень задоволеності клієнтів, їх лояльність і бажання повернутися.

У сучасному готельно-ресторанному бізнесі організація ресторанного обслуговування базується на принципах індивідуального підходу до клієнта, гнучкості, інноваційності та інтеграції новітніх технологій. Головна мета полягає не лише в задоволенні фізичної потреби в харчуванні, а й у створенні комплексного гастрономічного та емоційного досвіду для гостя.

Одним із ключових підходів є персоналізація сервісу, що передбачає врахування індивідуальних уподобань гостей, їхніх харчових обмежень, смаків і очікувань. Завдяки використанню CRM-систем, Big Data та цифрових анкет гостя, ресторан може заздалегідь підготувати страви або запропонувати рекомендації, адаптовані до конкретного клієнта.

Все більшого значення набуває інтерактивне та цифрове обслуговування, зокрема використання електронних меню на планшетах, QR-кодів для самостійного замовлення, мобільних додатків для бронювання столиків, перегляду меню або виклику офіціанта. Це не лише підвищує швидкість обслуговування, а й знижує навантаження на персонал.

Популярності набувають інноваційні формати обслуговування, такі як відкриті кухні (open kitchen), інтерактивні вечери з шеф-кухарем, фуд-шоу та тематичні вечори. Це сприяє залученню клієнтів і створенню унікальної атмосфери в закладі.

Особливу увагу приділяють екологічним і сталим практикам — використанню органічних і локальних продуктів, мінімізації харчових відходів, застосуванню біорозкладної упаковки та повторного використання ресурсів. Ці підходи формують позитивний імідж закладу та відповідають цінностям сучасного споживача.

Крім того, змінюється структура ресторанного обслуговування — зростає популярність самообслуговування, мультиформатних закладів (ресторани з доставкою, кафе-корнери в холі готелю, спільні кухні), а також флексибельних меню, які змінюються залежно від часу доби, сезону або подій [1].

Готельні ресторани, як невід’ємна складова інфраструктури закладів розміщення, мають забезпечувати високий рівень харчування та сервісу для різних категорій гостей. Проте на практиці вони стикаються з низкою проблем і викликів, що ускладнюють їх ефективне функціонування та знижують конкурентоспроможність.

Однією з найпоширеніших проблем є нестабільність рівня завантаженості ресторану. У години пік (зазвичай під час сніданків або масових заїздів) персонал перевантажений, а в інший час — зал залишається малозаповненим [2]. Це ускладнює планування ресурсів і впливає на рентабельність діяльності.

Важливою проблемою є також нестача кваліфікованого персоналу. Сфера гостинності потребує обслуговуючого персоналу з високим рівнем професіоналізму, комунікативності, знанням іноземних мов, що особливо актуально в готелях з міжнародною аудиторією. Часто персонал змінюється, що погіршує якість обслуговування.

Застаріла матеріально-технічна база (обладнання кухні, меблі, інтер’єр) є ще одним серйозним викликом [3]. Вона обмежує можливість впровадження нових кулінарних технологій, знижує ефективність роботи та не відповідає сучасним очікуванням гостей.

Низький рівень цифровізації — готельні ресторани часто відстають від самостійних ресторанів у впровадженні електронних сервісів: онлайн-бронювання, електронних меню, цифрового обліку та аналізу даних. Це обмежує їхню здатність адаптуватися до нових реалій ринку.

Ще одна проблема — відсутність чіткої маркетингової стратегії та слабка взаємодія з клієнтом. Багато готельних ресторанів орієнтовані переважно на внутрішніх гостей і не працюють активно з зовнішньою аудиторією (жителями міста, туристами, учасниками подій). Через це втрачаються додаткові джерела прибутку.

Не менш актуальним викликом є високий рівень конкуренції з боку незалежних ресторанів, кафе та служб доставки їжі, які пропонують гнучкіші умови, інноваційні формати та активніше просуваються на ринку [4].

Якість обслуговування є одним із ключових чинників, що формують враження гостей про готель і ресторан, впливають на їхню лояльність, частоту повернення та рівень рекомендацій. У сучасних умовах, коли клієнти стають більш вимогливими, а конкуренція в індустрії гостинності зростає, підвищення якості обслуговування стає стратегічною необхідністю для готельних ресторанів.

Поліпшення сервісу починається з встановлення високих стандартів обслуговування, що включають чітко прописані алгоритми взаємодії з клієнтами, правила етикету, швидкість подачі страв, увагу до деталей та ввічливість персоналу. Наявність таких стандартів дозволяє уникнути розбіжностей у якості обслуговування залежно від зміни працівників чи навантаження.

Одним із головних чинників задоволеності клієнтів є професійний персонал, який вміє налагодити контакт з гостем, виявити його потреби та оперативно реагувати на зауваження. Регулярне навчання, підвищення кваліфікації, тренінги з комунікації та стресостійкості позитивно впливають на рівень обслуговування.

Важливу роль відіграє впровадження цифрових рішень, які полегшують і прискорюють процес взаємодії з клієнтом — електронне меню, онлайн-замовлення, системи зворотного зв'язку. Такі інструменти не лише додають зручності, але й формують сучасний імідж закладу.

Індивідуальний підхід до обслуговування також істотно підвищує задоволеність клієнтів. Це може проявлятися у врахуванні особливих побажань щодо дієти, святковому сервуванні столу до особистої події або пропозиції страв з урахуванням уподобань постійного гостя.

Для об'єктивного оцінювання рівня задоволеності клієнтів важливо використовувати інструменти зворотного зв'язку: анкетування, онлайн-опитування, аналіз відгуків у соціальних мережах і на платформах бронювання. Це дозволяє виявити слабкі місця в сервісі та своєчасно реагувати на них.

Таким чином, підвищення якості обслуговування і рівня задоволеності клієнтів у готельному ресторані є результатом цілеспрямованої роботи над персоналом, впровадженням сучасних технологій, стандартизації процесів і постійного моніторингу очікувань і вражень гостей. Це не лише покращує репутацію закладу, а й прямо впливає на його прибутковість і конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Герасименко В. Г. Готельно-ресторанна справа: організація обслуговування : навч. посіб. / В. Г. Герасименко, О. В. Резнік. – Київ : Центр учбової літератури, 2019. – 312 с.
2. Костенко Н. В. Організація ресторанного господарства : підручник / Н. В. Костенко. – Київ : Ліра-К, 2020. – 368 с.
3. Official tourism and hospitality trends reports. – UNWTO. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unwto.org> – Назва з екрану.
4. Орлова В. А. Інноваційні технології в ресторанному бізнесі / В. А. Орлова // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: Туризм. – 2021. – Вип. 24. – С. 85–91.

Змійвська І. В., викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ, ПЛАТФОРМНІ КОМПАНІЇ ТА ЇХ БІЗНЕС-МОДЕЛІ

Сучасні цифрові технології та платформні компанії відіграють ключову роль у глобальній економіці. З моменту їх появи і до сьогодні вони кардинально змінили способи ведення бізнесу, взаємодії з користувачами, а також трансформували традиційні моделі підприємницької діяльності. Цифрові технології не лише забезпечують нові можливості для створення інноваційних продуктів та послуг, але й значно спрощують доступ до різноманітних ресурсів, знижуючи витрати і підвищуючи ефективність. Зокрема, дослідження впливу платформних компаній і новітніх цифрових технологій є необхідним для розробки стратегії їх ефективного використання в бізнесі, а також для розуміння соціальних та економічних змін, які вони приносять.

Темпи інноваційного розвитку є дуже високими, а тому ті технології, що ще кілька років могли бути проривними для підприємства, сьогодні вже можуть не гарантувати його успіху у високонкурентному інноваційному середовищі. Про те, що цифрові технології можуть суттєво змінювати правила гри на ринку та роль його ключових гравців, свідчить той факт, що сьогодні лідерами за рівнем ринкової капіталізації є «цифрові» компанії, тоді як у 2020 році їх рейтинг виглядав інакше. Зростання використання цифрових платформ відображається в рейтингах компаній за рівнем капіталізації за період 2020–2024 рр., які наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Топ-10 компаній за рівнем ринкової капіталізації станом на 2024 та 2020 роки

Місце в рейтингу	2024 рік [2]	Ринкова капіталізація (млрд. дол.)	2020 рік [1]	Ринкова капіталізація (млрд. дол.)
1	Microsoft Corp	3289	Saudi Arabian Oil	1741
2	Apple	3258	Apple Inc	1568
3	Nvidia	3244	Microsoft Corp	1505
4	Alphabet (Google)	2192	Amazon.Com Inc	1337
5	Amazon.Com Inc	1911	Alphabet Inc-A	953
6	Saudi Aramco	1786	Facebook Inc-A	629
7	Meta platforms. Facebook	1278	Tencent	599
8	TSMC	895	Alibaba Grp-Adr	577
9	Berkshire Hathaway	875	Berkshire Hathaway	430
10	Eli Lilly & Company	835	Visa Inc-Class A	372

Отже, порівняння топ-10 компаній за рівнем ринкової капіталізації станом на кінець 2024 року та кінець 2020 року відображає загальні тенденції: зміщення економічних важелів від традиційних галузей до високотехнологічних індустрій, пов'язаних з цифровими технологіями та інноваціями; зростання технологічних і платформних компаній, які активно розвиваються завдяки цифровізації, інноваціям у галузях штучного інтелекту, хмарних технологій і електронної комерції. Багато платформ можна охарактеризувати як технологічні рішення (додаток, сайт), агрегатори, які спрямовані на задоволення попиту та пропозиції шляхом формування можливості контакту замовника та споживача та діяльність, наповнення і правила функціонування яких регулює власник та розробник. Технологічні компанії

(особливо Microsoft, Apple, Nvidia) стали головними лідерами з величезним зростанням капіталізації, відображаючи глобальний тренд до цифровізації, використання штучного інтелекту та хмарних технологій. Нафтова компанія Saudi Aramco втратила свою домінуючу позицію через перехід до більш сталих і технологічних секторів. Фармацевтичні компанії, такі як Eli Lilly, демонструють значне зростання на фоні пандемії та попиту на медичні рішення. Роль платформ важко переоцінити хоча б з огляду на те, що до компаній-лідерів за рівнем ринкової капіталізації належать в тому числі і цифрові платформи – Microsoft, Apple, Amazon, Facebook. Одна зі складових їх успіху – поєднання основної бізнес-моделі з моделлю бізнесу мережевої взаємодії на основі цифрової платформи, що дозволило цим компаніям домогтися ефекту синергії в рамках своєї моделі, диференціювати ключові елементи послуг за параметрами росту, прибутковості та ринкової вартості, стати «цифровими суперкомпаніями». Для України перехід до цифрової трансформації не буде легким. Усі підприємства стикаються з небажанням протистояти виклику пандемії та військового вторгнення. Але попри це бізнес Української держави не припиняється та активно впроваджено додаток Дія, цифрова реформа охорони здоров'я, дистанційне навчання, перехід на цифровий документообіг, цифровий гаманець, цифровий підпис, цифрові послуги. Бізнес української держави на основі цифрових платформ охоплює різноманітні сфери, в яких держава впроваджує цифрові технології для забезпечення ефективності управління, надання послуг громадянам та розвитку економіки України.

Огляд існуючих технологічних цифрових платформ з різних країн світу, включаючи Україну, з розподілом за сферами, функціями, масштабом поширення та типом платформи представлено в таблиці 2. Ця таблиця містить приклади технологічних платформ, які працюють у різних сферах, з функціями, що відносяться до трансакційних, інноваційних, інтегрованих і інвестиційних типів.

Таблиця 2

Технологічні цифрові платформи для бізнесу

Сфера	Назва платформи	Можливості платформи	Масштаб та країна походження платформи	Тип платформи
Електронна комерція	Amazon	Онлайн-торгівля, хмарні сервіси	Глобальний, США	Інтегрована
	Rozetka	Онлайн-торгівля, доставка товарів	Україна	Трансакційна
	AliExpress	Онлайн-торгівля, доставка товарів	Глобальний, Китай	Інтегрована
Освіта	Coursera	Онлайн-курси, освітні програми, сертифікація	Глобальний, США	Трансакційна
	Prometheus	Онлайн-курси	Державний, Україна	Трансакційна
Нерухомість	Flatfy	Продаж, оренда житла	Україна	Трансакційна
	Airbnb	Оренда приватного житла, бронювання	Глобальний, США	Трансакційна
	LiquidSpace	Онлайн-ринок для оренди офісних приміщень	Глобальний, США	Трансакційна
Доставка їжі	Feastly	Доставка домашньої здорової їжі	Державний, США	Трансакційна
	Glovo	Доставка їжі, товарів, послуги кур'єрів	Глобальний Іспанія, співпраця з Україною	Трансакційна
Фінанси	PayPal	Онлайн-платежі, перекази грошей, цифрові гаманці	Глобальний, США	Трансакційна
	Monobank	Мобільний банкінг, цифрові картки	Україна	Трансакційна
Крауд-фандинг	Спільнокошт	Колективне фінансування проєктів	Державний, Україна	Трансакційна
	Велика ідея	Залучення спільних коштів	Державний, Україна	Трансакційна

Сфера	Назва платформи	Можливості платформи	Масштаб та країна походження платформи	Тип платформи
	Seedrs	Інвестиції в стартапи	Глобальний, Великобританія	Трансакційна
Благодійність	Таблеточки	Фінансова та інформаційна підтримка онкохворих дітей України	Державний, Україна	Трансакційна
	МБФ «Українська біржа благодійності»	Загальнонаціональна соціальна інфраструктура онлайн-благодійності	Державний, Україна	Трансакційна
Медицина	Apple Health	Моніторинг здоров'я, фітнес-трекери	Глобальний, США	Інтегрована
	Helsi	Медичний онлайн сервіс для пацієнтів та лікарів	Державний, Україна	Інтегрована
Дер-жава	Дія.Державні послуги онлайн	Єдиний портал цифрових державних послуг Дія.	Державний, Україна	Трансакційна
Транспорт	Uber	Транспортні послуги, таксі, каршерінг	Глобальний, США	Трансакційна
	Uklon	Замовлення таксі, трансфер	Державний, Україна	Трансакційна
Робота	LinkedIn	Професійні мережі, вакансії, публікація резюме	Глобальний, США	Інноваційна
	Work.ua	Пошук роботи, публікація вакансій	Державний, Україна	Трансакційна
Програмування	GitHub	Веб-сервіс для хостингу ІТ-проектів та їх розробки	Глобальний, США	Інноваційна
	GitLab Inc	Розробка програмного забезпечення	Глобальний, Німеччина	Інноваційна

Світові та Українські компанії використовують цифрові платформи для трансформації традиційних моделей бізнесу, створення нових бізнес-можливостей та інтеграції сучасних технологій в повсякденну діяльність, а також демонструють, як цифрові платформи допомагають зростати бізнесу, автоматизувати операції та вдосконалювати взаємодію з клієнтами по всьому світу.

Отже, сучасні платформні компанії представляють собою новий тип бізнес-моделей, де компанії створюють екосистеми, що з'єднують користувачів, постачальників та інших учасників для обміну товарами, послугами або інформацією. Основна ідея платформних компаній полягає в тому, що вони виступають посередниками, які знижують бар'єри для входу та оптимізують взаємодію між різними учасниками. Платформні компанії створюють бізнес-моделі, які знижують витрати на запуск нових ініціатив та забезпечують швидкий доступ до ринку за допомогою технологій і взаємодії з користувачами та партнерами.

Список використаних джерел:

1. Дергачова Г. М., Колешня Я. О. Цифрова трансформація бізнесу: сутність, ознаки, вимоги та технології. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2020. №. 17. С. 280–290. 18.01.2025. URL: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.17.2020.216367>.
2. Рейтинг найбільших компаній світу за ринковою капіталізацією у 2024 році. Мінфін – все про фінанси: новини, курси валют, банки. 18.01.2025 URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/06/17/129219263/> (дата звернення: 18.01.2025).

Зубков І. О., викладач циклової комісії Соціальної роботи,
Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Полтавський фаховий коледж

ЕТИЧНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ

Етичні питання використання штучного інтелекту в освіті

Етичні питання використання штучного інтелекту (ШІ) в освіті є важливою темою, оскільки впровадження цих технологій може значно вплинути на навчальний процес, взаємодію між студентами і викладачами, а також на соціальні та моральні аспекти освітнього середовища. Важливо зберігати баланс між використанням інноваційних технологій і захистом прав та інтересів учасників освітнього процесу. Ось кілька ключових етичних питань, які слід враховувати при впровадженні ШІ в освіті:

1. Конфіденційність і захист даних

Одним із основних етичних викликів є забезпечення конфіденційності даних, особливо коли йдеться про персональну інформацію студентів. ШІ-системи часто вимагають збору та аналізу великих обсягів даних про студентів, їх успішність, поведінку, участь у курсах тощо. Якщо ці дані не захищені належним чином, це може призвести до порушення прав на приватність та зловживань.

- Питання: Які дані про студентів та викладачів можуть бути зібрані, як вони зберігаються, і хто має до них доступ?

- Рішення: Впровадження прозорих політик збору даних, захисту конфіденційності та забезпечення, щоб інформація використовувалася тільки з дозволу користувачів та в межах визначених норм. [1]

2. Упередженість алгоритмів

ШІ-системи можуть нести в собі ризик упередженості, оскільки алгоритми, які їх складають, можуть бути навчені на даних, що містять історичні упередження. Наприклад, якщо навчальні алгоритми використовують історичні дані про успішність студентів, вони можуть відтворювати стереотипи щодо певних груп, що може призвести до дискримінації або нерівних можливостей для різних категорій студентів.

- Питання: Чи можуть алгоритми бути упередженими щодо певних груп студентів за статтю, расою, соціальним статусом або іншими характеристиками?

- Рішення: Регулярне тестування та коригування алгоритмів на наявність упереджень, а також забезпечення прозорості процесу розробки алгоритмів. [2]

3. Втрата людського фактору

ШІ здатний автоматизувати багато рутинних завдань, але важливо не забувати про цінність людського фактору в освіті. Взаємодія з викладачем, підтримка з боку колег та обговорення з іншими студентами є важливими для розвитку критичного мислення, соціальних навичок і емоційного інтелекту.

- Питання: Чи може заміна людської взаємодії штучним інтелектом зменшити можливості для розвитку емоційних і соціальних навичок студентів?

- Рішення: Використання ШІ як допоміжного інструменту, а не як заміни людської взаємодії, зберігаючи важливість соціальних і емоційних аспектів навчання. [3]

4. Доступність та рівність у навчанні

ШІ може збільшити доступ до освіти, але також може сприяти збільшенню соціальної нерівності, якщо не забезпечити рівний доступ до технологій для всіх студентів. Деякі студенти можуть не мати доступу до потрібних пристроїв або інтернету, що обмежує їх можливості для використання ШІ-рішень.

- Питання: Як забезпечити рівний доступ до ШІ-ресурсів для студентів з різним соціально-економічним становищем?

- Рішення: Розробка політик та ініціатив, спрямованих на забезпечення рівного доступу до технологій, наприклад, шляхом надання студентам технічної підтримки або обладнання.[4]

5. Заміна викладачів і робочих місць

Зростання використання ШІ у навчальному процесі може призвести до зменшення потреби у викладачах і адміністративному персоналі, що викликає побоювання щодо втрати робочих місць. Однак важливо пам'ятати, що роль викладачів та інших педагогічних працівників може змінитися, а не зникнути зовсім.

- Питання: Чи можуть технології замінити важливу роль викладача в освітньому процесі?

- Рішення: Підготовка викладачів до роботи з ШІ, де технології допомагають в їхній роботі, але не замінюють їхню роль у навчальному процесі, яка включає емоційну підтримку і навчання критичному мисленню.[5]

6. Відповідальність за прийняття рішень

ШІ може допомогти у прийнятті рішень, наприклад, у визначенні прогресу студентів або навіть у прогнозуванні їхніх результатів. Проте важливо, щоб останнє слово в оцінці і прийнятті рішень залишалося за людиною, оскільки ШІ не завжди може врахувати всі нюанси, такі як соціальні чи емоційні аспекти, які важливі для розвитку студентів.

- Питання: Хто несе відповідальність за рішення, прийняті за допомогою ШІ, і чи повинні люди мати можливість оскаржити рішення, прийняті машинами?

- Рішення: Визначення чітких політик і процедур для відповідальності, де ШІ лише підтримує прийняття рішень, а не замінює людську оцінку.[6]

7. Етичне використання ШІ для оцінювання

ШІ може автоматизувати процес оцінювання студентів, але є питання, чи буде це справедливо. Наприклад, автоматизовані системи можуть бути менш чутливими до контексту або можуть бути несправедливими до студентів, чия робота не відповідає конкретним критеріям, встановленим алгоритмами.

- Питання: Чи є автоматизовані системи оцінювання справедливими і здатні вони врахувати всі аспекти роботи студента?

- Рішення: Використання ШІ для оцінювання як допоміжного інструменту, з акцентом на можливість втручання людини для коригування результатів.

Список використаних джерел:

1. Bostrom, N. (2014). *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies*. Oxford University Press.
2. Floridi, L., & Cowls, J. (2019). The Ethics of Artificial Intelligence: Principles, Challenges, and Opportunities. *Minds and Machines*, 29(4), 569–594.
3. Russell, S., & Norvig, P. (2021). *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. Pearson.
4. Luckin, R. (2017). *Artificial Intelligence and Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. London: UCL Institute of Education.
5. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. W.W. Norton & Company.
6. Taddeo, M., & Floridi, L. (2018). How AI Can Be a Force for Good. *Science*, 361(6404), 751–752.

Каплун В. М., аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
науковий керівник: **Славкова О. П.**, д. е. н., професор,
Сумський національний аграрний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ІНДУСТРІЇ 4.0 В УКРАЇНІ

Для того, щоб сучасна українська економіка не відставала від прогресу глобалізації та швидких технологічних змін, необхідно прийняти Індустрію 4.0. Зокрема, за останні роки світова економіка зазнала серйозних змін, зосереджених навколо цифровізації, і передові технології, такі як кіберфізичні системи (CPS), штучний інтелект (AI), великі дані та Інтернет речей (IoT), стають все більш важливими. Крім того, Україні терміново необхідно відновити та модернізувати свою промислову інфраструктуру, щоб підготуватися до післявоєнного відновлення, і для досягнення цього важливо, щоб вона активно впроваджувала передові західні технології та методи управління. На цьому тлі маємо на меті оцінити поточний стан впровадження Індустрії 4.0 в Україні та розглянути майбутній напрямок розвитку цих технологій для підвищення конкурентоспроможності національної економіки в цілому. Зокрема як сприяти інноваційним зусиллям через співпрацю між промисловістю, академічними колами та урядом.

Останніми роками тривають активні дискусії про цифрову трансформацію, спричинену Індустрією 4.0, та її можливі застосування. За словами вітчизняних науковців, Індустрія 4.0 характеризується прийняттям рішень на основі великих обсягів даних, створенням розумних виробництв і розвитком нового злиття, яке виходить за межі фізичного, цифрового та біологічного [1]. Крім того, дослідження інших авторитетних авторів, узагальнює приклади вищої освіти та корпоративної практики в Європі, вказує на важливу роль університетів у промисловій трансформації та на те, що важливо покращувати практичні освітні програми через співпрацю промисловості та академії [2]. Зокрема, стало зрозуміло, що завдяки співпраці між вищими навчальними закладами та компаніями розвиваються людські ресурси відповідно до Індустрії 4.0, сприяючи технологічним інноваціям і покращуючи конкурентоспроможність. Ці дослідження дають фундаментальну інформацію, яка спрямована допомогти Україні подолати майбутні економічні виклики шляхом прискорення цифровізації та поглиблення співпраці між бізнесом і освітою.

Розглядаючи сучасну ситуацію із впровадженням Індустрії 4.0 в Україні, варто зазначити, що хоча багато підприємств активно просувають технологічні інновації, загальний стан знаходиться на початкових етапах розвитку. Особливо помітним впровадження Індустрії 4.0 є в аграрному секторі, де застосування технологій Інтернету речей (IoT) та кіберфізичних систем (CPS) спрямоване на досягнення оптимізації ресурсів та підвищення ефективності виробництва. Наприклад, активну державну підтримку отримав проєкт «Цифровізація аграрного сектору», спрямований на впровадження технологій точного землеробства та цифрових рішень у господарствах різного масштабу. Крім того, запущено платформу Agritech Ukraine, яка об'єднує стартапи, агрокомпанії та інвесторів для розвитку IoT-рішень і роботизованих систем у сільському господарстві. Також слід зазначити ініціативу державної програми «Дія.Бізнес», завдяки якій малі та середні підприємства можуть отримати консультації, освітню підтримку та доступ до фінансування для цифрових інновацій.

У виробничому секторі спостерігається поступове поширення автоматизації та роботизації виробничих процесів. Проте необхідно підкреслити, що такі інновації переважно впроваджуються лише великими промисловими підприємствами, які мають відповідні фінансові та кадрові ресурси. Водночас середні та малі підприємства значно рідше мають можливості для інтеграції передових технологій через обмеженість капіталу та недостатній доступ до кваліфікованих фахівців у сфері Індустрії 4.0.

Основні виклики, з якими стикаються українські підприємства при впровадженні Індустрії 4.0, включають високі витрати на початкові інвестиції, гострий дефіцит кваліфікованих фахівців, а також недостатню розвиненість нормативно-правової бази та стандартизації новітніх технологій. Для подолання цих перешкод необхідні системні заходи на державному рівні: розробка і впровадження ефективної політики підтримки технологічних стартапів і малого бізнесу, створення сучасних освітніх програм і спеціалізованих центрів підготовки кадрів, а також активна міжнародна співпраця з країнами, що вже мають успішний досвід впровадження Індустрії 4.0.

Таким чином, в Україні процес освоєння технологій Індустрії 4.0 набирає поступових обертів, але для широкомасштабного розвитку необхідна консолідація зусиль бізнесу, освітніх установ та уряду. Особлива увага має бути приділена формуванню міцного технологічного фундаменту, здатного забезпечити довгострокову конкурентоспроможність українських підприємств на глобальних ринках.

Список використаної літератури:

1. Стасевич С.П. Індустрія 4.0 і Україна. *Ефективна економіка*. 2022. №12. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.49> (дата звернення: 08.03.2025).
2. Шатоха В. І., Жаданос О. В., Потап О. Ю., Чернова Н. С. Індустрія 4.0: європейські практики у вищій освіті та на виробництві. *Монографія. Дніпро. Поліграфічна акцидентна фірма*. 2023. 89 с. URL: <https://crust.ust.edu.ua/handle/123456789/17257> (дата звернення: 10.03.2025).

Карпенко Н. М., к. держ. упр., доцент,
Сафронкін О. М., аспірант,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Енергетичні ресурси є основою функціонування сучасного суспільства, окремих суб'єктів господарювання, громад, домогосподарств. Однак зростаюче їх споживання та екологічні виклики, підвищене навантаження на довкілля, викликане традиційними методами виробництва енергії, потребує розробки інноваційних рішень і впровадження енергоефективних технологій. Застосування таких технологій спрямоване на оптимізацію використання енергії в промисловості, транспорті, житлово-комунальному господарстві та інших сферах [1; 2]. Особливу увагу слід приділяти громадам, які можуть скоротити витрати на енергоспоживання, покращити якість життя населення та сприяти сталому розвитку.

Енергоефективність, яка є ключовим напрямом сучасної науки і техніки, передбачає мінімізацію енергетичних витрат при збереженні або покращенні продуктивності та комфорту. Енергоефективність є багатовимірним поняттям, що охоплює оптимізацію використання енергетичних ресурсів з метою підвищення продуктивності та зменшення витрат [3]. Наукове осмислення цього явища базується на аналізі економічних, технічних та екологічних аспектів споживання енергії. Основним завданням енергоефективності є досягнення максимального результату при мінімальному використанні паливно-енергетичних ресурсів. Основними її принципами є: застосування інноваційних технологій; модернізація інфраструктури; підвищення обізнаності населення; державне та міжнародне регулювання.

Енергоефективність розглядається як комплексний підхід, що включає технологічні, організаційні та поведінкові зміни у споживанні енергії. Вона передбачає підвищення ефективності роботи енергетичних систем, впровадження сучасних методів енергозбереження та раціонального використання природних ресурсів. Важливу роль у цьому відіграють наукові дослідження та інноваційні розробки, що сприяють розширенню можливостей застосування відновлюваних джерел енергії, модернізації інфраструктури та інтеграції цифрових технологій у сферу управління енергоспоживанням [4].

В умовах глобальних змін клімату та посилення енергетичної залежності держави розробляють спеціальні стратегії й програми для стимулювання заходів з енергоефективності. Міжнародна практика демонструє, що впровадження інноваційних технологій та державне регулювання сприяють зниженню енергетичних витрат, стимулюють розвиток альтернативних джерел енергії та забезпечують сталий економічний розвиток. Тому можна констатувати, що важливим аспектом є також правове регулювання енергоефективності, яке формує відповідні норми та стандарти у сфері енергоспоживання.

Значну роль у підвищенні енергоефективності відіграє і поведінковий фактор, що стосується свідомого споживання енергоресурсів населенням та бізнесом. Освітні кампанії, інформаційні програми та фінансові стимули сприяють зміні звичок споживачів, що в підсумку веде до суттєвого скорочення витрат на енергоресурси та зниження навантаження на навколишнє середовище. У цьому контексті важливим є розвиток культури ощадливого використання енергії та формування відповідального ставлення до споживання ресурсів.

Серед ключових напрямів розвитку енергоефективних рішень можна виділити: відновлювані джерела енергії; розумні будівлі; енергоефективний транспорт; промислові технології (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями розвитку енергоефективних рішень

Напрямок розвитку	Основні технології	Ключові переваги
Відновлювані джерела енергії	Сонячні панелі, вітрові електростанції, геотермальна енергетика	Скорочення залежності від викопних палив, зниження викидів CO ₂ , довгострокова економія
Розумні будівлі	Системи автоматизованого керування енергоспоживанням, теплоізоляційні матеріали нового покоління	Оптимізація споживання енергії, підвищення комфорту, зменшення експлуатаційних витрат
Енергоефективний транспорт	Електромобілі, гібридні транспортні засоби, розвиток інфраструктури для громадського електротранспорту	Зменшення викидів шкідливих речовин, підвищення мобільності, покращення екологічної ситуації
Промислові технології	Рекуперація тепла, використання вискоелективних електродвигунів, впровадження інтелектуальних систем управління	Підвищення ефективності виробничих процесів, зниження витрат на електроенергію, екологічна безпека

Використання відновлюваних джерел енергії, які значно зменшують залежність від традиційних енергетичних ресурсів, є одним із ключових напрямів підвищення енергоефективності. Сонячна енергетика є однією з найбільш перспективних технологій, що дозволяє отримувати електроенергію за допомогою фотоелектричних модулів, інтегрованих у міську інфраструктуру та житлові будівлі. Вітрові електростанції також демонструють високий рівень ефективності, особливо в регіонах із сприятливими кліматичними умовами.

Іншим важливим напрямом є застосування розумних будівельних технологій, які сприяють зменшенню енергоспоживання та підвищенню комфорту проживання. Інтелектуальні системи управління будівлями забезпечують оптимізацію використання

електроенергії та тепла, знижуючи витрати за рахунок автоматизації та інтеграції сенсорних технологій. Використання сучасних теплоізоляційних матеріалів значно зменшує втрати тепла, що сприяє підвищенню загальної енергоефективності житлового та промислового фонду.

Ключовим напрямом впровадження інноваційних енергоефективних технологій є також транспортний сектор. Електромобілі та гібридні транспортні засоби стають все більш популярними завдяки їх екологічності та значній економії пального. Крім того, розробка інфраструктури для громадського електротранспорту, включаючи зарядні станції та автоматизовані транспортні системи, сприяє зменшенню викидів вуглекислого газу та покращенню екологічного стану міст.

Суттєві ефекти з реалізації енергоефективних рішень можна отримати у промисловому секторі, де активно впроваджуються технології рекуперації тепла, що дозволяють повторно використовувати відпрацьоване тепло у виробничих процесах, зменшуючи енергетичні витрати підприємств. Високоєфективні електродвигуни та системи управління енергоспоживанням дозволяють значно підвищити продуктивність виробництва при одночасному скороченні споживання енергоресурсів. Інтеграція штучного інтелекту та аналізу великих даних у системи управління промисловими процесами відкриває нові можливості для підвищення ефективності використання енергії та зниження виробничих витрат.

Важливим і дуже актуальним у енергетично складних умовах України впровадження енергоефективних технологій у громадах (приватних домогосподарствах), оскільки вони дозволяють: зменшити фінансові витрати на енергоресурси; покращити екологічний стан за рахунок зниження викидів CO₂; підвищити енергетичну незалежність громад; створити нові робочі місця у сфері енергозбереження. Впровадження енергоефективних технологій забезпечує значні економічні, соціальні та екологічні переваги. Насамперед, це сприяє зниженню витрат на комунальні послуги для мешканців, що є особливо важливим у контексті підвищення тарифів на енергоносії. Зменшення енергетичних витрат також дозволяє місцевим бюджетам оптимізувати розподіл фінансових ресурсів, спрямовуючи їх на інші критично важливі сфери, такі як освіта, медицина та інфраструктура.

З екологічної точки зору, застосування енергоефективних рішень веде до суттєвого скорочення викидів парникових газів та забруднюючих речовин. Перехід на відновлювані джерела енергії та впровадження технологій зменшення теплових втрат допомагають мінімізувати вплив людської діяльності на навколишнє середовище. Це особливо актуально в умовах посилення глобальних змін клімату та необхідності зменшення залежності від викопних видів палива.

Соціальний ефект від впровадження енергоефективних технологій проявляється у створенні нових робочих місць у сфері енергетики, інженерії, будівництва та ІТ. Це сприяє розвитку місцевої економіки та підвищенню рівня зайнятості. Крім того, енергоефективні рішення сприяють підвищенню рівня комфорту та якості життя мешканців, адже оптимізовані системи опалення, вентиляції та освітлення забезпечують кращий мікроклімат у житлових і громадських будівлях.

Таким чином, інноваційні енергоефективні технології сприяють оптимізації енергетичних процесів у різних сферах економіки та соціальної інфраструктури. Їх впровадження не лише зменшує навантаження на довкілля, але й дозволяє суттєво скоротити витрати на енергоресурси, підвищуючи рівень економічної та енергетичної безпеки громад. Активне впровадження енергоефективних технологій у громадах є важливим фактором сталого розвитку, що поєднує економічну доцільність, екологічну відповідальність та соціальний прогрес. Формування політики енергозбереження та інвестиції в інноваційні рішення можуть значно підвищити рівень енергетичної безпеки та сприяти загальному покращенню добробуту населення.

Список використаних джерел:

1. Карпенко А. В., Хацер М. В. Зниження витрат на паливо та енергію на технологічні цілі як один із шляхів оптимізації виробничо-господарської діяльності українських суб'єктів господарювання. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2006. № 4. С. 158-160.
2. Карпенко А. В., Хацер М. В. Напрями економії витрат на паливо та енергію в сучасних умовах господарювання. *Економіка: проблеми теорії та практики*. Збірник наукових праць. Випуск 227: В 3 т. Т.2. Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. С. 469-477.
3. Карпенко Н. М., Чечель М. В. Інновації в енергоефективності закладів вищої освіти – шлях до сталого розвитку. *Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя, 10 листопада 2023 р. / Національний університет «Запорізька політехніка». Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 208–210.
4. Лір В. Е., Письменна У. Є. Формування ринку енергоефективних технологій та послуг як економічного механізму реалізації політики сталого розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 7-8. С. 9-17. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2017_7-8_4

Когут М. О., здобувач освіти, магістрант,
науковий керівник: **Климчук О. В.**, д. е. н., професор,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ПЛАНУВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ МЕНЕДЖЕРА

В сучасних умовах формування бізнес-середовища, що відзначається високим рівнем конкуренції, швидкими змінами технологій, наданням пріоритетності інноваційному розвитку та постійно зростаючими вимогами до ефективності, кваліфіковане управління робочим часом менеджера стає критично важливим аспектом ефективної діяльності організації. Для зростання конкурентоспроможності, що є головною передумовою розширеного відтворення, в умовах динамічного ринку та глобалізації у підприємств виникає необхідність оптимізації всіх ресурсів, зокрема оптимальної організації робочого часу, для досягнення запланованих результатів. Умови глобалізації та швидких технологічних змін вимагають нових підходів до організації трудової діяльності менеджерів. Саме тому, тайм-менеджмент, як науковий та практичний механізм до організації робочого часу, здобуває все більшої актуальності у контексті підвищення продуктивності праці менеджерів та організацій загалом [1, 2].

Підприємницька діяльність здійснюється, передусім, на засадах інноваційного розвитку, ключовими факторами якого є ринкова економіка та вільна торгівля. Вони у своїй сукупності забезпечують стимулювання запровадження нових напрямів одержання доданої вартості та економічного піднесення організації [3]. При цьому, тайм-менеджмент в умовах бізнесу виступає невід'ємною частиною розробленої стратегії управління. Його потрібно розглядати не просто як методику організації робочого дня, а як збалансований комплексний підхід, що охоплює різні аспекти планування, регулювання та прогнозування робочими процесами. Науково-обґрунтований підхід до управління часом дозволяє не лише підвищити індивідуальну продуктивність менеджера, а й оптимізувати роботу цілої команди, підрозділу або ж навіть організації загалом. Внаслідок цього, тайм-менеджмент включає в себе такі функції управління, як планування, визначення пріоритетності задач, делегування

повноважень, а також ефективне використання сучасних технік концентрації на поставленому завданні та уникнення від зайвих відволікань [4]. Саме тому в умовах зростаючої жорсткої конкуренції менеджерам важливо пам'ятати про необхідність постійного підвищення ефективності використання робочого часу. Навички й вміння встигати більше у якісному виконанні поставлених завдань та досягати максимальної кількості сформованих цілей – це можливість забезпечити процес стабільного зростання та розвитку не тільки своєї організації, а й самого себе на професійному рівні. Підвищення показників ефективності використання робочого часу менеджера можна сприймати як нескінченний процес до самовдосконалення, що, у свою чергу, вимагає постійного самонавчання, застосування модельованих стратегій та інноваційних методів тайм-менеджменту [5]. Відтак, процес управління робочим часом є одним із ключових аспектів ефективної діяльності менеджера будь-якої організації. Традиційні методи планування часто виявляються недостатньо гнучкими та не враховують стрімкий розвиток цифрових технологій. Відсутність інтегрованих систем автоматизації та аналітики призводить до нераціонального використання часу, збільшення навантаження та зниження продуктивності. Як наслідок, виникає потреба у створенні інноваційних організаційних механізмів, що базуються на сучасних технологіях управління робочим часом.

Зокрема, сучасне використання тайм-менеджменту, не зважаючи на його численні переваги, зустрічається з новими викликами, що виникають внаслідок швидких змін у конкурентному ринковому бізнес-середовищі та інтенсифікації процесів цифровізації суспільства. Одним з ключових бар'єрів є технічні відволікання та перевантаження інформаційними потоками. В умовах, коли цифрові технології стають невід'ємною і повсякденною частиною роботи, працівники постійно зіштовхуються з численними перериваннями у вигляді надходження різного роду сповіщень з електронної пошти, повідомлень із соціальних мереж, месенджерів та інших онлайн-платформ. Такий потужний потік інформації створює додаткове навантаження на увагу, знижуючи здатність концентруватися на основних завданнях і погіршуючи індивідуальну продуктивність. В силу сучасних тенденцій (COVID-19, повномасштабна військова агресія) окреслений фактор відволікання стає особливо актуальним для працівників, що працюють віддалено, оскільки домашнє середовище часто має набагато більшу кількість потенційних відволікаючих чинників, а баланс між робочим і особистим часом при цьому різко ускладнюється [6, 7].

Це вимагає інноваційних підходів до планування робочого часу менеджера:

1. Дигіталізація та автоматизація, які є основним напрямом оптимізації робочого часу менеджерів. Використання сучасних цифрових технологій, таких як штучний інтелект (AI), хмарні сервіси та системи управління завданнями (Trello, Asana, Monday.com), дозволяє автоматизувати процеси планування та контролю робочого часу. Автоматизовані календарі та CRM-системи зменшують навантаження та підвищують ефективність прийняття рішень.

2. Використання штучного інтелекту (ШІ) та аналітики. Системи ШІ здатні аналізувати робочий графік менеджера та пропонувати оптимальні варіанти розподілу часу. Аналітичні платформи (Google Analytics, Power BI) дозволяють стежити за продуктивністю, ідентифікувати “вузькі місця” та прогнозувати завантаженість команди, а Big Data та алгоритми машинного навчання надають персоналізовані рекомендації з планування часу.

3. Agile-підходи та гнучке управління часом. Методології Agile та Scrum сприяють ефективному управлінню завданнями, гнучкому розподілу ресурсів та адаптації до змін. Впровадження щоденних стендап-зустрічей, ітеративного планування та принципу time-boxing дозволяє скоротити втрати часу та підвищити ефективність роботи команди.

4. Гейміфікація та мотиваційні техніки. Гейміфікація допомагає підвищити залученість співробітників та покращити тайм-менеджмент. Використання систем мотивації (рейтинги, нагороди та бонуси) сприяють підвищенню продуктивності та ефективному плануванню часу.

Таким чином, інноваційні підходи до планування робочого часу, зокрема автоматизація, штучний інтелект, аналітика, Agile-методології та гейміфікація, дозволяють значно підвищити ефективність праці менеджерів. Впровадження цих методів сприяє

оптимізації процесів, зниженню навантаження та створенню комфортного робочого середовища, що позитивно впливає на продуктивність та результати діяльності організації.

Список використаних джерел:

1. Климчук О. В. Принципи формування енергетичної політики України на засадах конкурентоспроможності в умовах економічного розвитку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. Вип. № 7 (11). С. 64–73.
2. Черевко О., Назаренко С., Приймак К. Тайм-менеджмент як інструмент підвищення ефективності використання робочого часу в умовах сучасного бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-54>.
3. Климчук О. В. Економічна сутність розвитку інноваційних процесів у виробництві біопалива. *Вісник аграрної науки*. 2014. № 8. С. 62–65.
4. Назаренко О. В. Тайм-менеджмент у контексті управління персоналом організацій. *Управління розвитком персоналу в умовах цифровізації*. 2020. Вип. № 56 (2). С. 34–40.
5. Булах Т. М., Гринчак Н. А., Плахотнікова Л. О. Стратегії управління часом та інноваційні методи підвищення ефективності його використання у діяльності операційного менеджера. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць*. 2022. № 3–4. С. 57–65. DOI: 10.31767/nasoa.3-4.2022.06.
6. Климчук О. В. Сучасні аспекти використання інформаційних систем і технологій в управлінні. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. С. 170–171.
7. Федоренко О. М. Тайм-менеджмент для бізнесу: практичні аспекти застосування в умовах гібридної роботи. *Менеджмент і інновації в бізнесі*. 2023. Вип. № 28 (3). С. 77–85.

Козій А. П., здобувач освіти,
науковий керівник: **Руденко І. В.**, к. е. н., доцент,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В ринкових умовах для підприємства життєво важливо враховувати зовнішні та внутрішні загрози, які постійно трапляються під час воєнних дій, що відбуваються в країні останніми роками. Зважаючи на дефіцит фінансових ресурсів, який притаманний нинішній економічній ситуації в Україні, для підприємств дуже важливо своєчасно запобігати загрозам його економічній безпеці. Це дозволить системі управління на підприємстві перебувати у стані адекватного реагування на сигнали загрози з боку зовнішнього і внутрішнього середовищ [1]. Тому на сьогоднішній день актуальним виявляється пошук методичних підходів аналізу економічної безпеки.

Вивчення джерел літератури за даною темою показало відсутність єдності в методиці аналізу економічної безпеки суб'єктів господарювання. Одні автори пропонують з цією метою обчислювати показники фінансової стійкості та платоспроможності. Інші вважають за необхідне використання абсолютних показників фінансової стійкості та банкрутства підприємства тощо. Але дані показники відображають тільки фінансову складову економічної безпеки підприємства і не враховують інші. Тому вважаємо, що функціональні складові економічної безпеки підприємства потребують уточнення.

Типова структура економічної безпеки передбачає виділення таких функціональних складових: фінансової; інтелектуальної й кадрової; техніко-технологічної; політико-правової; інформаційної; екологічної; силової; ринкової. На нашу думку, не слід розділяти кадрову й інтелектуальну складові економічної безпеки. Вважаємо, що інтелектуальна складова є частиною кадрової. Досить вагомою в сучасних умовах господарювання є ринкова складова економічної безпеки, вона показує відповідність внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім. Якщо ринкова складова не буде ефективно працювати, то частка ринку підприємства зменшуватиметься, що послаблятиме його конкурентні позиції.

Останнім часом з'явилася така функціональна складова економічної безпеки як інтерфейсна. Вона характеризує взаємодію підприємства з економічними контрагентами (постачальниками, посередниками, інвесторами, споживачами тощо). Вважаємо, що на цю складову потрібно звертати особливу увагу. Адже налагодження зв'язків з усіма контактними аудиторіями підприємства сприяє довготривалим надійним відносинам з ними та формуванню позитивного корпоративного іміджу[1]. Для уникнення небажаних результатів важливо своєчасно визначати очікування усіх груп економічних контрагентів щодо підприємства. Тому вважаємо обґрунтованим підхід до формування корпоративного іміджу з урахуванням цільового впливу суб'єктів управління на учасників бізнес-середовища (стейкхолдерів) [2].

Особливу увагу також варто приділяти формуванню інтелектуальної й кадрової складової економічної безпеки. Слід зазначити, що важливим моментом підтримки належного рівня економічної безпеки підприємства є питання підбору, навчання та мотивації праці кадрів. Тому в контексті сучасних тенденцій вважаємо обґрунтованим наступну структуру економічної безпеки підприємства (рис.1).

Дуже важливою для економічної безпеки підприємства є раціональна система його інформаційного забезпечення, за рахунок якої можна досягти зниження підприємницьких ризиків на ринку, що сприятиме збільшенню конкурентних переваг підприємства.

Хотілося б звернути увагу на таку складову економічної безпеки підприємства як екологічна складова, яка останнім часом набуває усе більшої актуальності у зв'язку з погіршенням екології як в Україні, так і світі. Якщо дана складова не буде працювати належним чином, то підприємства втрачатимуть прибутки через високі екологічні штрафи та загрозу здоров'ю своїх працівників, що відповідним чином знижуватиме конкурентоспроможність підприємств.

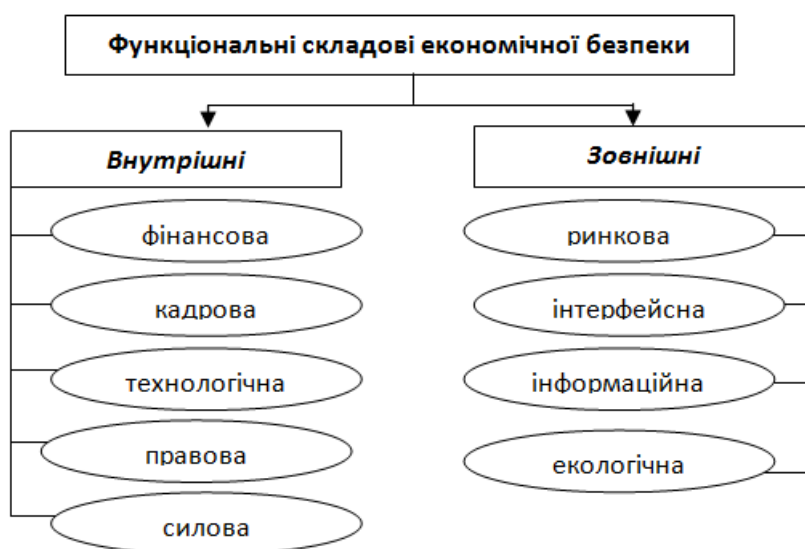

Рис.1. Структура економічної безпеки підприємства

Таким чином можна зробити висновок, що в сучасних умовах господарювання підприємства змушені постійно підтримувати свою економічну безпеку, захищати свої ринки та протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Тож своєчасне проведення діагностики стану економічної безпеки підприємства створюватиме умови його стабільного функціонування й розвитку на ринку. Це буде гарантувати стабільне й максимально ефективне функціонування підприємства та його високий потенціал у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Руденко І. В., Болотова Т. М., Кулинич Т. В. Діагностика економічної безпеки як інструмент забезпечення ефективного управління іміджем підприємства. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 297–302.
2. Руденко І. В., Кулинич Т. В., Непран А. В. Імідж торговельного підприємства: підходи до його формування. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 464 – 471.

Кононов О. І., к. е. н. викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ВПЛИВ INFLUENCER MARKETING НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ

Сучасний маркетинг активно інтегрує цифрові технології, що дає змогу здійснювати персоналізовану комунікацію з клієнтами, базуючись на аналізі великих обсягів даних. Використання контент-маркетингу та соціальних медіа сприяє зміцненню лояльності до бренду та підвищенню рівня залученості споживачів. Influencer Marketing набув ключового значення у сучасних цифрових стратегіях брендів, оскільки передбачає співпрацю з популярними особистостями в соціальних мережах для ефективного просування товарів і послуг.

Influencer Marketing – це маркетинг впливу, формат взаємодії компанії з лідерами думок з метою просування товарів та послуг [1].

Сьогодні тенденції Influencer Marketing змінилися. Найперші заходи були здебільшого бартерним обміном із фотографій, орієнтованих на продукт. Глобальний ринок Influencer Marketing зазнав зростання за останні роки, оскільки як малі, так і великі бренди вирішили спробувати його. Зараз ринок Influencer Marketing продовжує демонструвати позитивну динаміку зростання, проте воно більш стримане у порівнянні з 2024 роком, і загалом до кінця 2025 року очікується на рівні 25-30% [2].

До ключових факторів розвитку бізнесу через маркетинг впливу можна віднести:

1. Підвищення впізнаваності бренду.
2. Встановлення високих показників замученості.
3. Збільшення продажів.
4. Цільове охоплення конкретних аудиторій.
5. Економія бюджету та витрат.

Розглянемо перераховані фактори більш детально.

1. Підвищення впізнаваності бренду.

Стратегії інфлюенс-маркетингових кампаній можуть відрізнятися залежно від продукту, послуги або самого бренду. У 2025 році контент має важливе значення, і про це не слід забувати. Оскільки інфлюенс-маркетинг може мати вплив на впізнаваність бренду, стратегія повинна відповідати продукту, який просувається.

2. Створення високого рівня залученості.

Кількість підписників інфлюенсерів або кількість лайків чи коментарів – це не те, на чому слід зосереджувати увагу. Однією з найважливіших статистичних даних є коефіцієнт залученості інфлюенсера (ER). Цей показник вказує на те, скільки людей насправді взаємодіють з контентом: лайкають, коментують, відвідують профіль, зберігають допис або діляться ним далі, залежно від платформи. Мікроінфлюенсери, як правило, мають вищий коефіцієнт залученості порівняно зі знаменитостями або більшими профілями. Тому вибір між мікро- та макроінфлюенсерами залежить від цілей кампанії, бюджету та цільової аудиторії. У таблиці 1 наведено порівняльний аналіз ефективності мікро- і макроінфлюенсерів за ключовими параметрами [3]. Це важливий аспект, який слід враховувати.

3. Збільшення продажів.

Однією з ключових переваг Influencer Marketing є здатність стимулювати продажі. Наймаючи авторів, необхідно мати на меті не лише підвищити впізнаваність бренду, але й використати їхній вплив для ефективного продажу продуктів. Ефективність продажів залежить від багатьох факторів: ціна продукту, його зручність та доступність, а також від інфлюенсера, який його просуває.

4. Цільове охоплення конкретних аудиторій.

Вибравши інфлюенс-маркетингову кампанію, є можливість охопити конкретну цільову аудиторію. Кожен інфлюенсер має власних підписників. Інструменти Influencer Marketing надають цінну інформацію про підписників певного інфлюенсера, включаючи їхні демографічні дані та інтереси.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз ефективності мікро- і макроінфлюенсерів
за ключовими параметрами [3]

Параметр	Мікроінфлюенсери	Макроінфлюенсери
Кількість підписників	1000 – 100000	100000
Рівень залученості	Високий (5-7%)	Середній (1-3%)
Таргетинг аудиторії	Нішевий, специфічний	Широкий, загальний
Вартість	Низька до середньої	Висока
Довіра аудиторії	Висока	Середня
Реакція на рекламу	Висока	Середня
Підвищення впізнаваності бренду	Помірне, локальне	Високе, загальне
Конверсії (продажі, підписки)	Високі	Середні
Тривалість ефекту	Довготривала, стабільна	Короткотривала, швидкий підйом
Тип контенту	Особистий, автентичний	Професійний
Гнучкість в співпраці	Висока	Низька
Приклади платформ	Instagram, TikTok, YouTube	Instagram, YouTube, Twitter

5. Економія бюджету та витрат.

Influencer Marketing також може бути економічно ефективним рішенням для бюджету. Звичайно, співпраця з інфлюенсерами не дешева, як раніше, але все ще більш доступна порівняно з ТБ-рекламою, наприклад. Оскільки вподобання аудиторії зміщуються в бік коротших відео, а не довшого контенту чи розрізнених статей, Influencer Marketing продовжуватиме процвітати. Коротка форма відео наразі набагато популярніша, ніж довгі відео на YouTube або класичні пости в Instagram.

Таким чином, Influencer Marketing є потужним інструментом для розвитку бізнесу, що впливає на довіру, продажі, впізнаваність і поведінку споживачів, роблячи бренд більш доступним та привабливим для цільової аудиторії.

Список використаних джерел:

1. Що ми повинні знати про Influencer Marketing. URL: <https://elit-web.ua/ua/blog/chto-my-dolzhen-znat-ob-inflyuens-marketinge>
2. Influencer Marketing: як брендам організувати ефективну співпрацю з блогерами. URL: <https://mmr.ua/show/yak-brendam-efektyvno-praczuvaty-z-inflyuenseramy>
3. Струнгар А.В. Інфлюенсер-маркетинг: оцінка ефективності та ризиків використання мікро-і макроінфлюенсерів. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 63. С. 35-43.

Кузьменко І. А., здобувач освіти, гр. МР-23,
науковий керівник: **Міт'яєва Т. Л.**, к. е. н., доцент,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

МАРКЕТИНГОВІ МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ситуація в Україні після війни вимагає нових підходів до відновлення економіки. Значення маркетингових механізмів у цьому процесі не можна переоцінити. Сьогодні важливо враховувати специфіку сучасних умов, включаючи зруйновану інфраструктуру, потреби населення і регіональну специфіку. Війна з Росією, що триває з 2014 року та значно ускладнилася з 2022 року, вплинула на всі аспекти економічної діяльності. Основні показники економічного розвитку, такі як валовий внутрішній продукт (ВВП), зайнятість та інфляція, вказують на складну ситуацію.

За даними Держстату, економіка України впала на 28,8% у перший рік війни у 2022 році. У 2023 році економіка зросла на 5,5%. Це пов'язано з:

- знищенням інфраструктури. Внаслідок бойових дій було знищено багато промислових підприємств, транспортних шляхів, житлових будинків;
- зменшенням обсягу виробництва. Мільйони людей були вимушені покинути свої домівки, що спровокувало скорочення робочої сили і падіння виробничих можливостей;
- проблемами з постачанням. Блокада портів та логістичних шляхів вплинула на експорт і імпорт товарів.

За підсумками 2024 року, рівень безробіття знизився до 14,3%. Однак ринок праці залишається нестабільним. Середній рівень безробіття 2024 року скоротився до 14,3%. Відомо, що у 2023 році показник становив 17,4%, а у 2022-му – 18,5%. Основними причинами цього є:

- еміграція населення. За останні два роки Україну залишили понад 7 мільйонів українців у пошуках безпеки та нових можливостей;
- закриття підприємств. Багато малих та середніх підприємств не витримали економічного тиску, що призвело до втрати робочих місць;
- перехід на гнучкі форми зайнятості. В умовах кризи зростає кількість людей, які займаються фрілансом або частковою зайнятістю.

Динаміка інфляції в Україні зазнає змін під впливом різноманітних економічних факторів, включаючи геополітичні події, зміни цін на енергоносії та глобальні економічні тренди. Останні дані показують коливання, які потребують ретельного аналізу для розуміння поточного стану економіки та прогнозування майбутніх тенденцій. Важливо враховувати вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників на формування інфляційних процесів.

Річна інфляція в Україні прискорилася до 11,2%; у листопаді 2024 року споживчі ціни зросли на 1,9%. Основними чинниками такого процесу є:

- зростання цін на енергоносії;
- втрата виробничих потужностей. Відсутність доступу до ринків та сировини зменшила пропозицію товарів, що призвело до росту цін;
- монетарна політика. Національний банк України проводить політику, спрямовану на стабілізацію валюти та контролювання інфляції, але це потребує часу.

Маркетингові механізми є надзвичайно важливими для відновлення економіки України, оскільки вони здатні впливати на формування попиту, пропозиції та загальне сприйняття продуктів і послуг. Основні ролі, які відіграють маркетингові механізми, включають:

1. Аналіз та моніторинг споживчого попиту:

- визначення потреб. В умовах післявоєнної відновлення надзвичайно важливо зрозуміти, які товари та послуги є найбільш затребуваними. Використання досліджень ринку та опитувань споживачів може допомогти в ідентифікації актуальних потреб населення;
- сегментація ринку. Визначення цільових груп споживачів, які мають специфічні потреби, дозволяє компаніям адаптувати свої стратегії маркетингу.

2. Реклама та комунікації:

- відновлення брендів. Після зупинки виробництва та знищення інфраструктури важливо відновити довіру до брендів. Маркетингові кампанії можуть допомогти відновити імідж, підкреслюючи соціальну відповідальність та підтримку громади;
- використання нових медіа. Соціальні мережі та онлайн-платформи стали основними каналами комунікації, що дозволяє залучати нові аудиторії та інформувати споживачів про нові пропозиції.

3. Цінова політика:

- гнучкість цін. У післявоєнний період підприємствам важливо адаптувати свої цінові політики, пропонуючи конкурентоспроможні ціни. Це може включати запровадження акцій, знижок та програм лояльності для стимулювання попиту;
- врахування соціальних аспектів. Оскільки багато людей втратили доходи, важливо знайти баланс між прибутковістю та доступністю товарів для споживачів.

Відновлення економіки України потребує системного підходу, який включає різні стратегії на державному та приватному рівнях.

1. Підтримка малого та середнього бізнесу:

- фінансова підтримка. Державні програми кредитування та дотацій для малих підприємств сприяють їхньому виживанню і розвитку. Це може включати низькопроцентні кредити або гранти на відновлення;
- підтримка стартапів. Запровадження програм для підтримки нових бізнес-ініціатив, включаючи акселератори та інкубатори, що буде сприяти інноваціям і розвитку економіки.

2. Реконструкція інфраструктури:

- інвестиції в інфраструктуру. Для відновлення економіки важливо інвестувати в зруйновану інфраструктуру, таку як дороги, мости, лікарні та школи. Це створить робочі місця та сприятиме економічному зростанню;
- партнерство з міжнародними організаціями. Участь міжнародних фінансових установ, таких як Світовий банк або Європейський Союз, може забезпечити фінансову підтримку та технічну допомогу для відновлення.

3. Стимулювання експорту:

- збільшення експортного потенціалу. Стимулювання виробництв, які орієнтовані на експорт, може сприяти наповненню бюджету та відновленню економіки;
- участь у міжнародних виставках та ярмарках.

4. Розвиток інновацій і нових технологій:

- цифровізація бізнес-процесів. Підприємства повинні впроваджувати нові технології, щоб залишатися конкурентоспроможними. Це може включати автоматизацію виробництв, електронну комерцію та застосування штучного інтелекту;

- вдосконалення освіти. Фокус на освіту та перепідготовку кадрів у нових сферах (наприклад, цифрових технологій) забезпечить необхідну робочу силу для нових галузей економіки.

Рішення, основані на маркетингових механізмах, можуть стати ефективними інструментами для підтримки економіки України під час відновлення. Стратегії, орієнтовані на підтримку малого та середнього бізнесу, реконструкцію інфраструктури, стимулювання експорту та впровадження інновацій, створять підґрунтя для стабільного економічного розвитку в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
2. Міжнародний валютний фонд. Економічний огляд України. URL: www.imf.org
3. World Bank. Ukraine Economic Update. URL: www.worldbank.org

Майборода М. О., здобувач вищої освіти,
науковий керівник: **Тюріна Д. М.**, к. пед. н., доцент,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Сучасний світовий економічний простір характеризується стрімким розвитком інноваційних технологій, які кардинально змінюють підходи до ведення міжнародного бізнесу. Для України, країни з амбітними планами інтеграції в глобальну економіку та відновлення після економічних потрясінь, впровадження таких технологій є не лише можливістю, а й необхідністю.

Інновації, такі як штучний інтелект (ШІ), блокчейн, великі дані (Big Data) та Інтернет речей (IoT), стають ключовими інструментами для підвищення конкурентоспроможності, залучення іноземних інвестицій і стимулювання економічного зростання. Ці тези мають на меті проаналізувати, як інноваційні технології впливають на міжнародний бізнес і які перспективи вони відкривають для України в контексті модернізації її економіки.

Одним із найпотужніших напрямів інноваційного розвитку є цифрова трансформація. Вона охоплює автоматизацію бізнес-процесів, аналіз даних у реальному часі та оптимізацію ланцюгів постачання. Наприклад, штучний інтелект активно використовується для прогнозування попиту на міжнародних ринках, що особливо актуально для українського агропромислового сектора – одного з головних експортних напрямів країни. За даними Світового банку, країни, що інвестують у цифрові технології, можуть досягти приросту ВВП на 1,5–2% щорічно. Для України це означає можливість не лише відновити економіку, а й вийти на нові ринки, такі як країни Азії чи Африки, де попит на продовольство стабільно зростає.

Прикладом успішного використання ШІ є компанії, які оптимізують логістику. Українські експортери зерна, співпрацюючи з міжнародними партнерами, уже тестують алгоритми, що скорочують витрати на транспортування на 15–20%. Такі технології дозволяють не лише економити ресурси, а й підвищувати привабливість українських товарів на світовому ринку завдяки швидшому виконанню замовлень і зниженню цін. Крім того, ШІ

може застосовуватися в маркетингу – аналізувати поведінку споживачів і пропонувати персоналізовані рішення, що є важливим для просування українських брендів за кордоном.

Ще одним перспективним інструментом є технологія блокчейн, яка забезпечує безпеку, прозорість і незмінність даних у транзакціях. У міжнародному бізнесі це дозволяє усунути посередників, знизити витрати та мінімізувати ризики шахрайства. Для України, яка експортує зернові, металопродукцію та ІТ-послуги, впровадження блокчейну може стати проривом у торговельних відносинах. Наприклад, пілотний проект у портах Одеси показав, що використання блокчейну для документообігу скоротило час обробки вантажів на 30%, а витрати на логістику – на 10%. Це особливо важливо в умовах, коли швидкість і надійність є вирішальними факторами для іноземних партнерів.

Блокчейн також сприяє залученню інвестицій. Іноземні інвестори, які бачать прозорість угод і гарантію виконання контрактів, більш охоче співпрацюють із країною. У цьому контексті Україна може позиціонувати себе як інноваційний хаб Східної Європи, використовуючи технологію для укладання смарт-контрактів із партнерами з ЄС чи США. Наприклад, країни Балтії, такі як Естонія, уже успішно застосовують блокчейн у державному управлінні та бізнесі, що може слугувати моделлю для України.

Інноваційні технології також стимулюють розвиток стартапів, які стають важливим елементом економічного зростання. Українська ІТ-галузь уже здобула світове визнання завдяки таким проектам, як Grammarly, GitLab (з українським корінням) та Ajax Systems. Ці компанії демонструють, як інноваційні рішення – від аналізу текстів до створення систем безпеки – можуть конкурувати на глобальному ринку. За оцінками експертів, залучення венчурного капіталу в українські технологічні стартапи може принести економіці до 5 мільярдів доларів упродовж наступних 5 років, якщо держава створить сприятливі умови.

Стартапи не лише генерують прибуток, а й створюють робочі місця, сприяючи поверненню кваліфікованих кадрів до України. Наприклад, розвиток ІТ-сектору в Харкові чи Львові вже привертає увагу міжнародних інвесторів, таких як Horizon Capital чи Techstars. Однак для масштабування цього потенціалу необхідна підтримка держави – від спрощення оподаткування до створення інкубаторів і акселераторів. Успішний приклад – Польща, де урядова програма підтримки стартапів привела до зростання експорту ІТ-послуг на 200% за 10 років.

Незважаючи на перспективи, впровадження інноваційних технологій в Україні стикається з низкою проблем. По-перше, це недостатнє фінансування. За даними НБУ, інвестиції в технологічні проекти в Україні становлять лише 3% від ВВП, тоді як у розвинених країнах цей показник сягає 5–7%. По-друге, брак кваліфікованих кадрів через міграцію фахівців за кордон. По-третє, слабка інфраструктура, зокрема обмежений доступ до високошвидкісного інтернету в сільській місцевості, що ускладнює цифровізацію аграрного сектору.

Для подолання цих викликів Україна потребує комплексного підходу. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як ЄБРР чи програми ЄС Horizon Europe, може забезпечити фінансування та експертизу. Реформи в освіті, спрямовані на підготовку спеціалістів із ШІ, програмування та кібербезпеки, допоможуть зупинити "відтік мізків". Крім того, державні стимули, такі як податкові пільги для технологічних компаній, можуть прискорити інноваційний розвиток. Прикладом може слугувати Ізраїль, де державна підтримка ІТ-сектору зробила країну світовим лідером у сфері високих технологій.

Висновки. Інноваційні технології в міжнародному бізнесі відкривають перед Україною широкі перспективи для економічного зростання. Цифрова трансформація підвищує ефективність експорту, блокчейн забезпечує прозорість угод, а стартапи створюють нові можливості для інтеграції в глобальні ринки.

Однак реалізація цього потенціалу залежить від здатності країни подолати внутрішні бар'єри та залучити міжнародну підтримку. Успішне впровадження інновацій може не лише

відновити економіку України, а й зробити її конкурентоспроможним гравцем на світовій арені, сприяючи сталому розвитку та процвітанню.

Таким чином, інноваційні технології слід розглядати не лише як інструмент підвищення ефективності бізнесу, а як стратегічну умову трансформації всієї економічної моделі України. Їх впровадження в міжнародному бізнесі має бути частиною національної економічної політики, яка базується на знаннях, технологіях та відкритості до глобальних ринків. Створення сприятливого середовища для розвитку інновацій не лише активізує підприємницьку ініціативу, але й сприятиме формуванню іміджу України як країни, що здатна продукувати сучасні рішення і бути надійним партнером у світовій економіці.

Список використаних джерел:

1. Гринько П.Л. Управління інноваційним розвитком бізнесу в умовах цифрової економіки: теорія, методологія, практика: монографія / за ред. Іванченка І.С. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2020. 342 с.
2. Шгаль, Т., Дмитренко, Д. Інноваційні форми міжнародного бізнесу в умовах глобалізації. Економіка та суспільство, (32/2021). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-45>

Мігаль В. П., здобувачка освіти,
науковий керівник: **Гібкін К. Р.**, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИРОБНИЦТВІ ПЕРСИКОВОГО БОРОШНА ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ПЕРЕРОБКИ ПЛОДООВОЧЕВОЇ СИРОВИНИ

У сучасних умовах зростає потреба у раціональному використанні природних ресурсів та впровадженні безвідходних технологій у харчовій промисловості. Значна частина плодоовочевої сировини, зокрема у період масового збору врожаю, не використовується повністю або втрачається через обмежені можливості зберігання та переробки. Це призводить не лише до економічних збитків, а й до екологічного навантаження. Переробка такої сировини із застосуванням сучасних технологій дозволяє зберегти її харчову цінність, продовжити термін зберігання та створити продукти з високими функціональними властивостями. У цьому контексті особливої уваги заслуговує персик як сировина, багата на біологічно активні речовини.

Виробництво персикового борошна відкриває нові можливості для використання надлишків і побічної продукції плодів, забезпечуючи ефективне використання ресурсів, зменшення харчових відходів і створення інноваційних, корисних для здоров'я продуктів.

Персик є однією з найпоширеніших кісточкових культур, яка цінується за приємний смак, аромат та високу біологічну цінність [1]. М'якоть плоду містить велику кількість вітамінів (А, С, Е, групи В), мінеральних речовин (калій, фосфор, магній, залізо), органічних кислот, клітковини, пектинових сполук та антиоксидантів, зокрема фенольних сполук і флавоноїдів. Ці компоненти позитивно впливають на обмін речовин, зміцнюють імунітет, сприяють нормалізації травлення та профілактиці серцево-судинних захворювань.

Окрім м'якоти, персикова шкірка та кісточка також мають харчову цінність. Шкірка багата на клітковину та пігменти з антиоксидантною дією, а ядро кісточки містить цінні рослинні олії, білки та мікроелементи. Завдяки такому складу персик є перспективною

сировиною для глибокої переробки та створення нових видів продуктів харчування з функціональними властивостями, зокрема персикового борошна.

Персикове борошно — це продукт глибокої переробки плодоовочевої сировини, який отримують шляхом сушіння та подрібнення м'якоті персика, шкірки або ж цілісного плоду, іноді з додаванням ядра кісточки [2]. Такий продукт зберігає більшість біологічно активних речовин, притаманних свіжому персику, включаючи вітаміни, мінерали, антиоксиданти та харчові волокна.

Завдяки своєму натуральному складу, яскравому аромату і високій харчовій цінності, персикове борошно знаходить широке застосування у різних галузях харчової промисловості. У хлібопекарській справі його додають до тіста для збагачення смаку та поживності хлібобулочних виробів. У кондитерській промисловості використовується як інгредієнт для виготовлення печива, тортів, батончиків та інших десертів. Персикове борошно також є цінним компонентом у дієтичному та дитячому харчуванні, де воно слугує джерелом натуральних поживних речовин без штучних добавок.

Крім того, через високу концентрацію клітковини та відсутність глютену, персикове борошно може бути використане у виробництві продуктів для людей із харчовими обмеженнями, зокрема при безглютеновій дієті. Таким чином, цей продукт є перспективним інгредієнтом для створення нових форм здорового харчування.

Сучасні технології переробки плодоовочевої сировини відкривають нові можливості для підвищення якості, безпечності та біологічної цінності продуктів, серед яких особливу увагу заслуговує виробництво персикового борошна. Одним із ключових інноваційних рішень є використання щадних методів сушіння, які дозволяють максимально зберегти корисні речовини сировини. Зокрема, сублімаційне (freeze-drying), інфрачервоне, мікрохвильове та комбіноване сушіння дають змогу отримати продукт з високою біоактивністю, низькою вологістю та тривалим терміном зберігання.

Після сушіння сировина подрібнюється у спеціальних млинах до стану дрібнодисперсного порошку [3]. Важливим є дотримання температурного режиму, щоб запобігти втраті термолабільних вітамінів. Інновації стосуються також удосконалення процесів гомогенізації, очищення сировини, автоматизації виробничих ліній, контролю якості на кожному етапі.

Окрему увагу приділяють безвідходним технологіям, які передбачають використання не лише м'якоті, а й шкірки та кісточок персика. Ядро кісточки може бути додатковим джерелом рослинних білків та жирів, що підвищує харчову цінність кінцевого продукту. Такі підходи сприяють формуванню стійкої харчової системи, де мінімізується втрата сировини та зменшується негативний вплив на довкілля.

Впровадження інноваційних технологій у виробництво персикового борошна забезпечує низку суттєвих переваг як для виробників, так і для кінцевих споживачів. Насамперед, завдяки сучасним методам сушіння та подрібнення, зберігається максимальна кількість біологічно активних речовин, що підвищує функціональну цінність продукту. Таке борошно може служити джерелом вітамінів, мінералів, харчових волокон та антиоксидантів, що особливо важливо в умовах зростання попиту на здорове харчування.

Інноваційні технології дозволяють створити продукт із тривалим терміном зберігання без використання консервантів, зберігаючи при цьому природні аромат і смак. Це розширює можливості для застосування борошна у виробництві різноманітних харчових виробів, зокрема збагачених продуктів, спеціального і дієтичного призначення.

Крім того, використання побічної сировини (шкірка, ядро кісточки) в рамках безвідходного виробництва дозволяє зменшити обсяг харчових відходів, що сприяє екологічній безпеці та сталому розвитку. Такий підхід також позитивно впливає на економічні показники виробництва, дозволяючи знизити витрати на утилізацію залишків і збільшити вихід готового продукту [4].

Загалом інновації у виробництві персикового борошна забезпечують конкурентоспроможність підприємств, сприяють розвитку асортименту функціональних продуктів і відповідають сучасним тенденціям у харчовій промисловості.

Виробництво персикового борошна на основі інноваційних технологій є перспективним напрямом розвитку плодоовочевої переробної галузі. Такий підхід дозволяє раціонально використовувати сезонну сировину, зменшити втрати та підвищити ефективність виробництва за рахунок комплексного використання плодів. Застосування сучасних методів сушіння та подрібнення сприяє збереженню цінних харчових компонентів, що робить персикове борошно повноцінним інгредієнтом для виготовлення функціональних, дієтичних та екологічно безпечних продуктів харчування.

Інновації у цій сфері забезпечують не лише високі показники якості та безпеки продукції, а й відповідають актуальним запитам суспільства на здорове харчування та дбайливе ставлення до довкілля. Персикове борошно має широкий спектр застосування, що відкриває нові можливості для харчової промисловості та створення конкурентоспроможних продуктів на внутрішньому і зовнішньому ринках. Тому подальше дослідження й удосконалення технологій його виробництва є актуальним і доцільним завданням сучасної науки та практики.

Список використаних джерел:

1. Дяченко Л. М. Технологія зберігання і переробки плодів та овочів : підручник. – Київ : Центр учбової літератури, 2021. – 368 с.
2. Григор'єва Л. І., Мельниченко С. О. Інноваційні технології у харчовій промисловості : навч. посіб. – Харків : ХНАУ, 2020. – 284 с.
3. Василенко Л. В., Ковальова І. П. Перспективи використання фруктових порошків у харчовій промисловості // Наукові праці ОНАХТ. – 2022. – Т. 2, № 52. – С. 112–118.
4. Gouws, P. A., Gie, L. J. Innovative drying technologies in fruit powder production // Food Reviews International. – 2020. – Vol. 36, No. 5. – P. 429–445. doi:10.1080/87559129.2019.1584126.

Нагорна І. В., к. е. н.,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВПЛИВ АВТОМАТИЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВУ ЗВІТНІСТЬ ТА КОНТРОЛЬ

Цифровізація бухгалтерського обліку є ключовим чинником підвищення ефективності фінансового управління підприємствами в сучасних умовах. Автоматизація облікових процесів дозволяє значно скоротити час на обробку фінансової інформації, зменшити кількість помилок та покращити контроль за рухом коштів. Використання сучасних програмних комплексів і штучного інтелекту сприяє прозорості фінансової звітності, що є важливим для державного контролю, інвесторів та партнерів компаній. Однак впровадження цифрових технологій у бухгалтерський облік супроводжується певними викликами, такими як необхідність відповідності законодавчим вимогам, забезпечення кібербезпеки та адаптація фахівців до нових технологій. У зв'язку з цим дослідження цифровізації обліку є актуальним для вдосконалення фінансової діяльності підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності.

У сучасних умовах проблема цифровізації бухгалтерського обліку в Україні та світі супроводжується низкою викликів. Одним із головних є адаптація нормативно-правової бази до нових технологічних реалій, оскільки законодавство часто не встигає за темпами розвитку цифрових рішень. Це створює невизначеність для підприємств щодо використання автоматизованих систем обліку та електронного документообігу. У світовому масштабі також спостерігається проблема стандартизації облікових процесів, оскільки різні країни мають власні підходи до регулювання цифрових фінансових систем.

Окрім нормативних питань, існують технологічні та безпекові виклики. В Україні, як і в багатьох інших країнах, цифровізація бухгалтерського обліку стикається з ризиками кібератак, витоку даних та ненадійності програмного забезпечення. Багато підприємств, особливо малого і середнього бізнесу, не мають достатніх фінансових ресурсів для впровадження сучасних технологій або не можуть забезпечити належний рівень кібербезпеки. Це ускладнює перехід до автоматизованих систем та створює загрозу втрати або маніпуляцій з обліковою інформацією.

Ще однією важливою проблемою є людський фактор. Незважаючи на значні переваги автоматизації, багато бухгалтерів не мають достатньої кваліфікації для роботи з новітніми технологіями. В Україні особливо гостро стоїть питання професійної підготовки кадрів, оскільки не всі навчальні заклади встигають адаптувати свої програми до реалій цифрової економіки. Це призводить до уповільнення темпів впровадження інновацій та зберігає високий рівень залежності від ручної обробки даних.

У глобальному вимірі також відчутний виклик інтеграції різних цифрових платформ та облікових систем. Відсутність єдиних стандартів ускладнює взаємодію між компаніями та регуляторами в міжнародному середовищі. Багато підприємств змушені використовувати різні програмні рішення для різних ринків, що підвищує витрати на ведення обліку та знижує ефективність роботи.

Таким чином, хоча цифровізація бухгалтерського обліку є неминучим процесом, її впровадження супроводжується значними труднощами, пов'язаними із законодавчими, технологічними, безпековими та освітніми аспектами як в Україні, так і в світі.

Розв'язання проблем цифровізації бухгалтерського обліку потребує комплексного підходу, що включає законодавчі, технологічні, освітні та організаційні зміни. Одним із ключових напрямів є адаптація нормативно-правової бази до сучасних технологічних умов. Державні органи повинні забезпечити чітке регулювання електронного документообігу, стандартизувати вимоги до програмного забезпечення та сприяти гармонізації міжнародних бухгалтерських стандартів із цифровими рішеннями. Важливим кроком у цьому процесі є створення нормативних актів, які дозволять підприємствам безперешкодно використовувати автоматизовані системи обліку без ризику порушення законодавства.

Технологічна безпека також відіграє вирішальну роль у впровадженні цифрового бухгалтерського обліку. Для мінімізації ризиків кібератак необхідно розробити державні та корпоративні стратегії кіберзахисту, що передбачатимуть використання сучасних методів шифрування даних, двофакторної аутентифікації та регулярного аудиту інформаційних систем. Малому та середньому бізнесу слід спростити доступ до безпечного програмного забезпечення через державні програми підтримки або гранти на впровадження цифрових технологій.

Ще одним важливим аспектом є підвищення рівня цифрової грамотності бухгалтерів. Навчальні заклади повинні включати у свої програми підготовки дисципліни, пов'язані з використанням автоматизованих систем обліку, а також впроваджувати курси підвищення кваліфікації для діючих спеціалістів. Державні та приватні ініціативи можуть сприяти навчанню кадрів через онлайн-курси, сертифікаційні програми та партнерські проєкти з розробниками бухгалтерського програмного забезпечення.

Для подолання проблеми інтеграції цифрових платформ необхідно створювати єдині стандарти взаємодії між системами бухгалтерського обліку. Це дозволить полегшити обмін

фінансовою інформацією між підприємствами, банками та державними установами, а також зробить міжнародну співпрацю більш ефективною. Використання технологій штучного інтелекту та блокчейну може сприяти підвищенню прозорості фінансових операцій та автоматизації процесів, що раніше вимагали значних людських ресурсів.

Таким чином, вирішення проблем цифровізації бухгалтерського обліку можливе за умови узгодженої роботи держави, бізнесу та освітніх установ. Створення сучасного нормативного середовища, підвищення рівня кібербезпеки, навчання спеціалістів та інтеграція цифрових платформ сприятимуть ефективному впровадженню інновацій у сферу бухгалтерського обліку, що, у свою чергу, покращить фінансовий контроль та економічну стабільність підприємств.

Список використаних джерел:

1. Лагодієнко В. В., Просолов О. С. Вплив цифровізації на бухгалтерський облік: тренди та виклики. *Modern Economics*. 2023. № 42. С. 70–77. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/42-2023/lagodi%D1%96enko.pdf> (дата звернення: 14.03.2025).
2. Кравченко О. О. Вплив цифрових технологій на трансформацію системи бухгалтерського обліку в Україні. *Агросвіт*. 2023. № 24. С. 15–20. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/150> (дата звернення: 14.03.2025).

Нікулін Д. В., здобувач освіти,
науковий керівник: **Мезенцева Н. М.**, к. е. н., доцент,
Криворізький факультет Національного
університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ НА ПРОДАЖ ТА СПОЖИВАННЯ ВИДИМОГО РОЗМІЩЕННЯ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ В ТОРГІВЕЛЬНИХ ЗАЛАХ

У світі щороку помирають понад 8 мільйонів людей від впливу тютюну, у тому числі приблизно 1,3 мільйона некурців, які піддаються впливу вторинного куріння. Тютюнова промисловість виробляє й поширює продукт, який викликає залежність, спричиняє хвороби та смерть. Масштаби трагедії, яку завдає тютюн, вражають, але їм можна запобігти.

Реклама стимулює до збільшення споживачів тютюну і заважає їм кинути палити. Тютюнове пакування та характеристики виробу використовуються різними способами для привернення уваги споживачів, пропаганди виробів, розповсюдження та популяризації індивідуальності фірмової марки, наприклад за допомогою логотипів, кольорів, шрифтів, малюнків, форм і матеріалів на пачках та в їх складі, або ж на окремих сигаретах, або інших тютюнових виробах. Використовуючи дедалі складніші та приховані форми реклами, тютюнова промисловість пов'язує свою продукцію з успіхом, веселощами й гламуром. Проте їх результати нищівні для громадського здоров'я.

Відповідно до аналітичного звіту Київського міжнародного інституту соціології, станом на грудень 2024 року результати дослідження демонструють відновлення тенденції до зниження споживання тютюнових та нікотинових виробів: 27% українців вживають тютюнові та нікотинові вироби, серед них щодня курять 23% опитаних, епізодично – 4%. Це може свідчити про ефективність Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну» від 16.12.2021 р. №1978-IX [1], який набув чинності у 2023 році, та політики щорічного підвищення акцизів. За даними

вищеназваного звіту, «73% молодих людей віком 18-29 років спостерігають рекламу тютюнових виробів, пристроїв для нагрівання, електронних сигарет, нікотинових снюсів і найчастіше (32% серед усіх опитаних) бачать її в місцях торгівлі, Інтернеті (23%), а також на персональних сторінках у соціальних медіа (20%)» [2]. Треба звернути увагу на те, що близько 80% від усієї інформації, яку споживає людина, надходить саме через її око.

В Україні вже понад десятиліття існує три закони, які регулюють одну сферу – рекламу тютюну. Ідеться про:

- Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» [3];
- Закон України «Про рекламу» [4];
- Кодекс України про адміністративні правопорушення [5].

Законом України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» запроваджено особливий правовий режим поширення інформації про тютюнові вироби. Згідно зі ст. 1 Закону реклама й стимулювання продажу тютюну – будь-який вид передачі комерційної інформації, рекомендації або дії, метою чи результатом або ймовірним результатом якого є стимулювання продажу тютюнового виробу або вживання тютюну, прямо чи опосередковано.

Водночас заборонене розміщення інформації: про виробника тютюнових виробів; та/або про тютюнові вироби; у місцях, у яких такі вироби реалізуються чи надаються споживачеві, у тому числі на елементах обладнання та/або оформлення місць торгівлі, з використанням графічних зображень чи малюнків, кольорових елементів, фонових вставок, відмінних від кольору торговельного обладнання чи оформлення вітрини, рухомих світлових приладів, пристроїв для демонстрації відеороликів.

Також, в ч. 1 ст. 16 Закону зазначено, що «забороняється будь-яка реклама та стимулювання продажу тютюнових виробів, знаків для товарів і послуг.... Крім одного плаката розміром не більше 40×30 см на одне місце торгівлі, в якому надається текстова інформація, надрукована шрифтом чорного кольору на білому фоні про наявні у продажу тютюнові вироби...» [3]. Вказана норма забороняє будь-яку рекламу тютюнових виробів та стимулювання продажу тютюнових виробів, натомість цією статтею дозволяється лише один плакат розміром не більше 40x30 см на одне місце торгівлі, в якому надається текстова інформація, надрукована шрифтом чорного кольору на білому фоні про наявні у продажу тютюнові вироби та ціни на них. Таким чином, інформацію про наявність тютюнових виробів у продажу споживач зможе дізнатися не із зразків продукції (пачок сигарет), розміщених на торговельному обладнанні (сигаретних боксах), а лише з одного плаката у конкретному місці продажу [3].

Ця стаття забороняє будь-яку рекламу та стимулювання продажу тютюнових виробів, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, в тому числі продаж, пропонування для продажу, поставка чи реклама не тютюнових виробів, послуг, реклама або упаковка яких містить напис, малюнок чи будь-яке інше зображення, повідомлення, які повністю або в частині ідентифікуються чи асоціюються з тютюновим виробом, знаком для тютюнових товарів і послуг чи з виробником тютюнових виробів [3].

Спеціальним нормативно-правовим актом, що визначає засади рекламної діяльності в Україні, регулює відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами, є Закон України «Про рекламу» [4]. Згідно ст. 1 Закону, реклама – інформація про особу, ідею та/або товар, розповсюджена за грошову чи іншу винагороду або з метою самореклами в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена, щоб сформулювати або підтримати у прямий (пряма реклама, телепродаж) або непрямий (спонсорство, розміщення товару (продактплейсмент) спосіб обізнаність споживачів реклами та їхній інтерес щодо таких осіб, ідеї та/або товару. Внутрішня реклама – реклама, що розміщується всередині будинків, споруд, у тому числі в кінотеатрах і театрах під час, до і після демонстрації

кінофільмів та вистав, концертів, а також під час спортивних заходів та спортивних змагань, що проводяться у закритих приміщеннях, крім місць торгівлі, у тому числі буфетів, кіосків, в яких може розміщуватися інформація про товари, що безпосередньо в цих місцях продаються. Розповсюджувач реклами – особа, яка здійснює розповсюдження реклами. Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 8 Закону у рекламі забороняється використовувати засоби і технології, які діють на підсвідомість споживача.

Виходячи з цього, розміщення тютюнових виробів на видимих елементах обладнання або вітринах може розглядатися як форма реклами, що порушує законодавчі норми, якщо таке розміщення є спрямованим на привернення уваги споживачів. Видимі елементи обладнання – це частини технічного оснащення або меблів, які можуть бути помітні для споживачів або відвідувачів, це можуть бути вітрини, стелажі, дисплеї або будь-які інші частини торгового обладнання, на яких можуть бути розміщені інформаційні або рекламні матеріали. Отже, згідно Закону України «Про рекламу» і Закону України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 р. №2573-IX вітрина може вважатися рекламою, якщо на ній розміщені рекламні матеріали або інформація про тютюнові вироби [6].

Також варто зазначити, що згідно з Керівними принципами до Статті 13 Рамкової Конвенції ВООЗ, ратифікованої Україною, у місцях продажу тютюну не повинно бути жодних стимулюючих елементів. Сторони мають заборонити зображення та видимість тютюнових виробів, дозволяючи лише текстовий список продукції та цін [7].

Аналіз наведених норм права показує, що законодавство України забороняє розміщення в місцях продажу тютюнових виробів, зокрема на торговому обладнанні чи в оформленні точок продажу, будь-якої інформації про ці вироби або їх виробників.

Таким чином, для подолання розриву між українським законодавством про рекламу тютюну та його виконанням необхідно забезпечити послідовність і системність у роботі над удосконаленням нормативних механізмів заборони реклами, стимулювання продажу та спонсорства всіх без винятку тютюнових виробів. При цьому критично важливий суворий контроль уповноважених державних органів за будь-якими спробами тютюнової індустрії впровадити нові форми просування вбивчої продукції. Позаяк дотримання законодавства у сфері контролю над тютюном – одне з першочергових завдань для збереження здоров'я нації.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну» від 16.12.2021 р. №1978-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 7. ст. 20.
2. Кашаник Б., Король П. Реклама тютюну в Україні: прірва між законодавством і виконанням. Київ: Центр демократії та верховенства права, 2024. 30 с. URL: [https://phc.org.ua/sites/default/files/users/user92/CEDEM_Policy_paper_%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B0_%D1%82%D1%8E%D1%82%D1%8E%D0%BD%D1%83_%D0%9A%D0%B0%D1%88%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%91_%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C_%D0%9F_2024%20\(1\).pdf](https://phc.org.ua/sites/default/files/users/user92/CEDEM_Policy_paper_%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B0_%D1%82%D1%8E%D1%82%D1%8E%D0%BD%D1%83_%D0%9A%D0%B0%D1%88%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%91_%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C_%D0%9F_2024%20(1).pdf).
3. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 р. №2899-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>.
4. Закон України «Про рекламу» від 03.07.1996 р. №270/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. №8073-Х (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
6. Закон України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 р. №2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>.
7. Рамкова конвенція Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну, ратифікована Законом України від 15.03.2006 р. №3534-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_001#Text.

Осман С. В., викладач,
ВСП "Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ"

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ

Інформатизація менеджменту є ключовим фактором для сучасного бізнесу, оскільки вона дозволяє оптимізувати процеси управління та підвищити ефективність організації. Інформаційні системи, такі як ERP (Enterprise Resource Planning) та CRM (Customer Relationship Management), відіграють важливу роль у цьому процесі, забезпечуючи автоматизацію бізнес-процесів та полегшуючи аналіз даних. Використання великих даних та бізнес-аналітики дозволяє приймати обґрунтовані рішення, що сприяє підвищенню продуктивності та зниженню витрат.

Інформаційні системи в управлінні дозволяють інтегрувати різні аспекти бізнесу, такі як фінанси, виробництво, логістика та управління персоналом, в єдину платформу. Це забезпечує більш ефективне управління ресурсами та знижує ризик помилок, пов'язаних з ручним введенням даних. Автоматизація бізнес-процесів дозволяє зменшити час, необхідний для виконання рутинних завдань, що дає можливість менеджерам зосередитися на стратегічних питаннях.

Аналіз даних та бізнес-аналітика є важливими компонентами інформатизації менеджменту. Використання великих даних дозволяє отримувати цінну інформацію про ринки, клієнтів та конкурентів, що допомагає приймати більш обґрунтовані рішення. Бізнес-аналітика дозволяє виявляти тенденції та закономірності, що сприяє прогнозуванню та плануванню діяльності компанії.

Інформатизація також покращує комунікацію та співпрацю в організації, що є важливим аспектом для досягнення успіху. Сучасні інформаційні системи забезпечують швидкий та зручний обмін інформацією між співробітниками, що сприяє підвищенню ефективності роботи команди. Крім того, інформатизація дозволяє створювати віртуальні робочі місця, що забезпечує гнучкість та мобільність співробітників.

Однак, впровадження інформаційних систем не обходиться без викликів. Кібербезпека та захист даних стають пріоритетними завданнями, оскільки зростає кількість кіберзагроз та атак на інформаційні системи. Витрати на впровадження та підтримку систем можуть бути значними, особливо для малих та середніх підприємств. Крім того, опір змінам з боку персоналу може стати перешкодою на шляху до успішної інформатизації. Важливо забезпечити належне навчання та підтримку співробітників, щоб вони могли ефективно використовувати нові технології.

Перспективи розвитку інформатизації менеджменту включають інтеграцію штучного інтелекту та машинного навчання, що дозволить ще більше автоматизувати процеси та підвищити точність аналізу даних. Штучний інтелект може використовуватися для прогнозування попиту, оптимізації виробничих процесів та управління запасами. Машинне навчання дозволяє створювати моделі, що самонавчаються, які можуть адаптуватися до змінних умов ринку та бізнес-середовища.

Хмарні технології та мобільні рішення також відіграють важливу роль у розвитку інформатизації менеджменту. Хмарні технології забезпечують доступність інформаційних систем з будь-якого місця та в будь-який час, що дозволяє співробітникам працювати віддалено та забезпечує гнучкість бізнесу. Мобільні рішення дозволяють використовувати інформаційні системи на мобільних пристроях, що підвищує мобільність та оперативність співробітників.

Персоналізація та адаптація інформаційних систем під потреби бізнесу стають все більш актуальними. Сучасні інформаційні системи дозволяють налаштовувати інтерфейси та функціональність під конкретні потреби компанії, що забезпечує більш ефективне використання ресурсів та підвищує продуктивність. Крім того, персоналізація дозволяє

створювати індивідуальні рішення для кожного співробітника, що сприяє підвищенню мотивації та задоволеності роботою.

Загалом, інформатизація менеджменту є невід'ємною частиною сучасного бізнесу, яка сприяє його розвитку та успіху. Вона дозволяє оптимізувати процеси, підвищити продуктивність та ефективність, а також покращити комунікацію та співпрацю в організації. Незважаючи на виклики, інформатизація має великі перспективи для майбутнього менеджменту, забезпечуючи його адаптацію до швидкозмінних умов ринку та технологічних нововведень.

Список використаних джерел:

1. Лекція 5. Система інформаційного забезпечення менеджменту. URL: <https://surl.li/lwpgvl> (дата звернення: 26.03.2025).
2. Інформаційні системи в менеджменті - комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни для курсантів і слухачів галузі знань "Менеджмент і адміністрування". URL: <https://surl.cc/dtyroa> (дата звернення: 26.03.2025).

Пилипенко Г. С., здобувачка освіти,
науковий керівник: **Бережна Ю. Г.**, к. е. н., доцент, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

УПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ISO НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

У сучасних умовах високої конкуренції та зростаючих вимог споживачів до якості обслуговування, впровадження міжнародних стандартів ISO у сфері готельного господарства стає важливим інструментом підвищення ефективності діяльності підприємств і зміцнення їх позицій на ринку [1]. Стандарти ISO забезпечують системний підхід до управління якістю, безпекою, екологічною відповідальністю та іншими критично важливими аспектами роботи готелів.

Одним із ключових стандартів, який активно застосовується в готельній сфері, є ISO 9001 — система управління якістю. Його впровадження дозволяє готельним підприємствам оптимізувати внутрішні процеси, покращити взаємодію з клієнтами, підвищити рівень сервісу, мінімізувати ризики та неефективні витрати. Важливим також є стандарт ISO 22000, що регламентує безпеку харчових продуктів, що особливо актуально для готелів, які надають послуги громадського харчування.

Впровадження міжнародних стандартів ISO істотно впливає на ефективність функціонування готельного підприємства, оскільки забезпечує впорядкування внутрішніх процесів, чітке розподілення функцій та відповідальності, а також формування єдиних підходів до управління якістю послуг. Завдяки застосуванню системного підходу, що лежить в основі стандартів ISO, готелі отримують можливість не лише підвищити рівень обслуговування, але й досягти стабільного розвитку та конкурентоспроможності на ринку.

Завдяки впровадженню стандартів також поліпшується система контролю якості, що дозволяє вчасно виявляти й усувати недоліки, підвищуючи задоволеність клієнтів і знижуючи рівень скарг. Це, у свою чергу, покращує репутацію готелю, стимулює повторні візити та формує лояльну клієнтську базу.

Не менш важливим є вплив стандартів ISO на персонал підприємства — впровадження таких систем передбачає регулярне навчання, розвиток професійних навичок та залучення працівників до процесів удосконалення, що сприяє підвищенню мотивації та якості виконання обов'язків

Міжнародні стандарти ISO (International Organization for Standardization) є загально визнаними нормативними документами, розробленими для забезпечення якості, безпеки, ефективності та взаємної сумісності продукції, послуг і систем управління в різних сферах діяльності. Організація ISO була створена у 1947 році й на сьогодні об'єднує національні органи стандартизації понад 160 країн. Її діяльність спрямована на уніфікацію технічних, управлінських і процедурних процесів, що забезпечує стабільність, надійність і довіру до продукції та послуг на глобальному рівні [2].

Стандарти ISO є добровільними для впровадження, однак вони широко використовуються підприємствами як інструмент підвищення якості та конкурентоспроможності. У сфері послуг, зокрема в готельному бізнесі, ISO надає чіткі методології для управління якістю, охорони праці, екологічної безпеки, енергоефективності, інформаційної безпеки тощо.

Найбільш поширеними стандартами, які впроваджуються у готельному господарстві, є:

- ISO 9001 – стандарт управління якістю, що визначає вимоги до процесів, спрямованих на постійне поліпшення послуг і задоволення клієнтів.
- ISO 14001 – стандарт екологічного менеджменту, що орієнтований на зменшення негативного впливу підприємства на навколишнє середовище.
- ISO 22000 – стандарт з управління безпечністю харчових продуктів, що має особливе значення для готелів із власними ресторанами.
- ISO 45001 – стандарт з охорони праці та безпеки персоналу, який забезпечує створення безпечних умов праці.
- ISO 50001 – стандарт енергоменеджменту, що сприяє ефективному використанню енергетичних ресурсів.

Упровадження ISO дозволяє не лише покращити внутрішню організацію підприємства, а й слугує важливим маркером якості для споживачів, партнерів і міжнародних агентств. У готельному бізнесі це сприяє формуванню позитивного іміджу, залученню нових клієнтів і зміцненню довіри до бренду.

Адаптація готельних підприємств до міжнародних стандартів ISO, попри численні переваги, супроводжується низкою фінансових та організаційних труднощів, які можуть стримувати або ускладнювати процес упровадження. Ці труднощі особливо відчутні для малого та середнього бізнесу, що часто має обмежені ресурси для реалізації масштабних систем управління [3].

З фінансового боку основною проблемою є висока вартість впровадження стандартів. До прямих витрат відносяться: консультаційні послуги з підготовки до сертифікації, навчання персоналу, розробка документації, оновлення матеріально-технічної бази, проведення внутрішніх і зовнішніх аудитів, а також плата за саму сертифікацію. Окрім цього, можуть виникати додаткові витрати на модернізацію процесів та інфраструктури для відповідності вимогам стандарту.

Організаційні труднощі включають необхідність змін у структурі управління, перегляд обов'язків персоналу, впровадження нових процедур та систем звітності. Часто виникає опір змінам з боку працівників, особливо якщо процес упровадження проходить без належного пояснення цілей і переваг нововведень. Також ускладнення можуть виникати через нестачу кваліфікованих спеціалістів у сфері стандартизації та сертифікації.

Порівняльний аналіз діяльності готельного підприємства до та після впровадження стандартів ISO дозволяє об'єктивно оцінити ефективність сертифікації та її вплив на ключові показники. Такий аналіз зазвичай охоплює як фінансові, так і нефінансові аспекти діяльності,

зокрема рівень якості обслуговування, задоволеність клієнтів, внутрішню організацію роботи, ефективність управління та екологічну або санітарну безпеку [4].

До сертифікації готелі часто мають справу з неструктурованими або недостатньо формалізованими бізнес-процесами, низьким рівнем стандартизації процедур, відсутністю системного підходу до контролю якості та обробки скарг клієнтів. Це може призводити до збоїв в обслуговуванні, незадоволеності гостей, втрати клієнтів, надмірного використання ресурсів, дублювання функцій між відділами та неефективного управління персоналом.

Після впровадження стандартів ISO, зазвичай спостерігаються такі позитивні зрушення:

- Підвищення якості обслуговування клієнтів — завдяки чітким регламентам і процедурам, кількість помилок та скарг зменшується, а рівень задоволеності гостей зростає.
- Зростання фінансових показників — ефективніше використання ресурсів, зменшення витрат на виправлення недоліків, зростання прибутку через збільшення кількості постійних клієнтів.
- Поліпшення іміджу готелю — сертифікація стає конкурентною перевагою, сприяє збільшенню довіри з боку туристів, туроператорів і міжнародних партнерів.
- Оптимізація внутрішніх процесів — чітке розмежування відповідальності, зниження адміністративного навантаження, краща координація між підрозділами.
- Підвищення мотивації персоналу — завдяки навчанням, участі у вдосконаленні процесів і прозорості управління.

Упровадження міжнародних стандартів ISO на підприємствах готельного господарства є стратегічно доцільним і виправданим кроком, що дозволяє підвищити загальну ефективність діяльності, зміцнити репутацію закладу та забезпечити стабільний розвиток в умовах конкурентного ринку. Стандарти ISO виступають універсальним інструментом системного управління, який забезпечує високу якість послуг, безпеку, екологічну відповідальність і задоволеність клієнтів.

Впровадження ISO сприяє оптимізації внутрішніх процесів, зниженню витрат, підвищенню дисципліни й відповідальності персоналу, а також налагодженню ефективної комунікації всередині організації. Окрім того, сертифікація за міжнародними стандартами відкриває нові можливості для співпраці з міжнародними партнерами, підвищує довіру з боку клієнтів і підсилює конкурентні позиції готелю.

Незважаючи на певні фінансові та організаційні труднощі на початковому етапі впровадження, довгострокові переваги значно переважають ці витрати. Успішне функціонування систем управління ISO вимагає постійної підтримки, контролю та вдосконалення, проте результатом цього процесу стає не лише підвищення якості обслуговування, а й розвиток корпоративної культури, орієнтованої на інновації та сталі зростання.

Список використаних джерел:

1. ISO 9001:2015. Quality management systems – Requirements. Geneva: International Organization for Standardization, 2015. 30 p.
2. Гуменюк О. І. Системи управління якістю: впровадження стандартів ISO на підприємствах готельного господарства. Готельний і ресторанний бізнес. 2021. № 2. С. 45–49.
3. Шевчук С. В. Менеджмент якості у сфері туризму та готельного господарства. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 256 с.
4. ДСТУ ISO 9001:2015. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2015, IDT). Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 33 с.

Резенкіна Н. О., викладач відділення економіки та бізнесу,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ПИТАННЯ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА – ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ

Множинне громадянство в Україні – питання складне і суперечливе. Ця тема охоплює низку різних аспектів, включаючи певні правові обмеження та соціально-економічні та політичні фактори. Як відомо, згідно з чинним законодавством України (Конституція України та Закон України про громадянство України) особи, які набувають громадянство іншої держави автоматично втрачають українське громадянство.

Мультигромадянство – це статус громадянства, за яким людина одночасно визнається громадянином двох або більше держав відповідно до їхніх законів. Цей статус може створити труднощі для життя українців за кордоном або ті, хто має родинні зв'язки в інших країнах.

Щодо соціально-економічних факторів, то багато українців мають родичів в інших країнах. Відповідно, можливість мати подвійне громадянство спрощує доступ до освіти, роботи та соціальні послуги для них. Множинне громадянство також може бути фактором, що сприяє розвитку різноманітних міжнародних зв'язків для України.

Політичні аспекти найбільше проявляються в питаннях, пов'язаних із національною безпекою та інтеграцією в Європейський Союз. Тут є потреба у більш гнучкого підходу до громадянства, оскільки останнім часом спостерігається значне збільшення випадків множинних громадянств та у різних країнах є різні підходи до регулювання питань громадянства, що створює правові виклики та протиріччя.

Українці фахівці в галузі права відносяться до множинного громадянство неоднозначно, оскільки це стосується, з одного боку, прав і свобод людини і громадянина, а з іншого боку може становити загрозу інтересам держави та її безпеки.

Статус особи з громадянством у двох чи більше країнах представляє певні негативні аспекти.

В першу чергу це стосується дипломатичного захисту, який надається таким особам та їх обов'язку щодо військової служби.

Щоб реалізувати мультигромадянство на практиці, державам необхідно вступити в двосторонні договори між собою, в яких вони взаємно визнаватимуть статус осіб з подвійним громадянством разом зі своїми правами і зобов'язаннями. Крім того, Закон України «Про громадянство України» встановлює підстави для відмови від громадянства, його втрати чи примусового припинення. Наприклад, людина може втратити громадянство України за добровільним набуттям іншого громадянства, прийняттям на військову службу іншої країни, або отримати українське громадянство на основі неправдивої інформації.

Проте, Конституція України (ст. 4) зазначає, що в Україні існує єдине громадянство, а ст.25 Конституції передбачає, що громадяни України не можуть бути позбавлені громадянства або права на зміну громадянство. Отже, ці два положення є суперечливими. Хоча закон встановлює підстави позбавлення громадянства, якщо особа отримує паспорт іншої держави, Конституція це прямо забороняє. Тому існує певна правова колізія в Україні, і юристи все частіше звертають увагу на те, що насправді існує множинне громадянство в Україні, хоча це заборонено законом.

З точки зору інтересів нації-держави, множинне громадянство розглядається в основному як потенційна загроза або ризик для державної безпеки та національної єдності.

У цьому контексті часто розглядається множинне громадянство як результат зіткнення законів різних країн світу, які надають як права, так і обов'язки особам. Це включає також

такі зобов'язання, як військова служба, податкові платежі та інші. Тому подвійне громадянство має як багато переваг так і багато ризиків як для окремих осіб, так і для держав.

Крім того, такі особи не можуть покладатися на дипломатичний захист з боку держави одного зі своїх громадянств під час перебування на території іншого громадянства. Особа з подвійним громадянством не може однаково виконувати свої зобов'язання або брати участь у суспільно-політичному житті кількох держав.

Як правило, такий індивід буде схильний віддавати перевагу одній державі над іншими, тим самим послабляючи інститут громадянства в іншій державі. Наголошується, що існують ризики для нацбезпеки як для країни проживання, так і для країни походження щодо збереження державної таємниці особами з множинним громадянством та забезпечення недоторканності кордонів. В умовах збройних конфліктів цілком важко формувати збройні сили з осіб з подвійним громадянством. Це призводить до зниження обороноздатності держави та створює ризики для втручання однієї держави у внутрішні справи іншої, коли йдеться про захист порушених прав осіб з кількома громадянствами. Це може навіть стати основою для ескалації військових конфліктів під виглядом захисту своїх громадян.

Натомість наявність подвійного громадянства не обов'язково означає потенційний конфлікт між зобов'язаннями перед різними державами.

Подвійне громадянство саме по собі не є ключовим ризиком. Важливо відзначити, що більшість міжнародних договорів і норм національного законодавства мають положення, що регулюють юридичну відповідальність осіб з подвійним громадянством. Міжнародне право та дипломатичні канали служать ефективним інструментом для вирішення таких проблем.

Тому проблема подвійного громадянства в контекст збройних конфліктів не може розглядатися як основний фактор у зниженні обороноздатності країни.

Нині в Україні питання громадянства регулюються Законом України «Про громадянство України» № 2235-III від 18.01.2001 р. та ратифікована Європейська конвенція про громадянство від 20.09.2006 року. Цей документ встановлює принцип єдиного громадянства, однак він не містить положення про заборону подвійного громадянства. Таким чином, Закон не забороняє подвійне громадянство, а просто не впізнає його. Тому, якщо громадянин України має громадянство іншої держави, закони поширюються на нього так само, як і на інших громадян України.

За три роки повномасштабного вторгнення РФ в Україну проблема множинного громадянства для українців є дуже актуальною. А закон про множинне громадянство може допомогти вирішити проблеми міграційної політики держави.

Важливо підтримувати юридичні зв'язки з українськими біженцями, розвивати зв'язки з діаспорами, залучати іноземців до повоєнної відбудови України.

Щоб відродити Україну після війни і запобігти масовому виїзду українців за кордон, мультигромадянство може служити ефективним засобом правового захисту.

З економічної точки зору, кілька громадянств може надати такі переваги, як посилення мобільності для бізнесу та доступ до більш широких соціальних послуг і ринків. Однак це також представляє виклики у вигляді подвійного оподаткування, що може призвести до ухилення від сплати податків за відсутності чіткої угоди між країнами.

Управління економічними наслідками такої діяльності вимагає ретельних двосторонніх переговорів з метою уникнення фінансових суперечок і підтримання відповідальності.

У контексті викликів воєнного часу зміна підходів до набуття громадянства має слугувати ефективним інструментом вирішення багатьох нагальних державних питань.

Одним з можливих рішень цієї ситуації може бути реалізація документа, подібного до Карти поляка, яка підтверджує польське походження та приналежність без надання громадянства.

Громадянство є угодою між громадянином і державою, де обидві сторони мають права та обов'язки, які необхідно поважати. Тому слід звертатися до інституту громадянства з максимальною обережністю, враховуючи потенційні вигоди та майбутні ризики.

Список використаних джерел:

1. Україна воює за цінності свободи й демократії, тому розраховує на підтримку цивілізованого світу – Президент. Президент України – Офіційне інтернет-представництво. 01.03.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-voyuue-za-cinnosti-svobodi-j-demokratiyitomu-rozgra-73273> (дата звернення: 20.09.2023).
2. Українська політична нація: проблеми становлення : зб. наук. ст. / за ред. М.М. Розумного, М.Т. Степика, В.М. Яблонського. Київ: НІСД, 2012. 384 с. \
3. Кононенко В.П., Тимченко Л.Д. Забезпечення Європейським судом з прав людини прямої дії норм Конвенції 1950 р. Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини: матер. 2-ї міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 20-21 вересня 2013 р.). За ред. д.ю.н., проф., академіка Ківалова С.В. Одеса: Фенікс, 2013. С. 131–137.
4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
5. Кононенко В.П. Становлення принципу поваги прав людини в Європі, його зв'язок з міжнародною та національною безпекою. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2023. № 75. ч. 1. С. 104–109.
6. Закон України „Про громадянство України”. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 13. ст. 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Текст> (дата звернення 04.10.2024).
7. Поединок О.Р. Сприйняття подвійного громадянство в законодавстві та правова практика України. Проблеми сучасної України. 2013. 3(101). Стор. 161–168.
8. Константинова Н. Подвійне громадянство: нові перспективи чи сумнівна політична технологія? Радіо Свобода. 3.12.2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/ua>(дата звернення 04.10.2024).

Руденко І. В., к. е. н., доцент,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ЩОДО ПЛАНУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ПРИ КОЛЕКТИВНІЙ (БРИГАДНІЙ) ФОРМІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ

У тих випадках, коли необхідна одночасна робота певної групи робітників, застосовується колективна (бригадна) форма оплати праці. Її розвиток обумовлено перш за все прогресивними змінами в технічному оснащенні виробництва, масовим впровадженням систем машин, нових технологічних процесів тощо. Слід зауважити, що під колективною (бригадною) формою організації праці розуміється така форма, при якій певному колективу робітників (бригаді) плануються кількісні та якісні показники роботи, встановлюються нормативи трудових витрат та забезпечується матеріальна зацікавленість у високих результатах праці [1].

В залежності від професійного складу робітників виділяють бригади спеціалізовані та комплексні, розрахунок чисельності робітників у яких має певні відмінності.

Розрахунок чисельності робітників спеціалізованої бригади можливо здійснювати за витратами нормованого часу на одиницю продукції або за нормами виробітку. Перший варіант розрахунку потребує таких вихідних даних як: трудомісткість виробничої програми за кожним розрядом робіт, які входять до завдання виробничої бригади; витрати робочого часу на одного робітника та середній відсоток виконання планових норм.

Нормативна чисельність бригади робітників ($Ч_H$) у цьому випадку дорівнюватиме:

$$Ч_H = \sum_{i=1}^n \frac{Tr_i}{B_i \times K_i}, \quad (1)$$

де Tr_i - трудомісткість i -ї програми, нормо-год;

B_i - усереднені витрати часу робітників i -ї професії, нормо-год;

K_i - коефіцієнт перевиконання норм робітників i -ї професії;

n - кількість професій.

Чисельність робітників спеціалізованої бригади при даному варіанті розрахунку дорівнюватиме сумі чисельності робітників за усіма видами робіт, які становлять її завдання.

Другим варіантом розрахунку є обчислення чисельності робітників спеціалізованої бригади за нормами виробітку. На підприємствах, де встановлені такі норми виробітку, явочна кількість робітників спеціалізованих бригад може визначатися шляхом ділення встановленого виробничим завданням змінного обсягу роботи для даної спеціальності на добуток норми виробітку та запланованого коефіцієнта її виконання.

У комплексних бригадах розрахунок чисельності робочих здійснюється по-іншому. Слід зауважити, що комплексною є така виробнича бригада робітників, яка виконує весь комплекс взаємопов'язаних, різних за технологією та трудомісткістю операцій виробничого процесу [2]. Основна відмінність комплексних бригад від спеціалізованих полягає в тому, що до першої входять робітники різних професій (спеціальностей), тоді як до другої — робітники однієї спеціальності.

При організації комплексних бригад до нормативної чисельності відрядників необхідно додати чисельність погодинників, яка може бути розрахована або за нормативами або складена у межах штатного розкладу ділянки, лінії. Проектна чисельність комплексної бригади при цьому варіанті розрахунку ($Ч_{ПР}$) становитиме:

$$Ч_{ПР} = Ч_V + Ч_{П}, \quad (2)$$

де $Ч_V$ - нормативна чисельність відрядників;

$Ч_{П}$ - нормативна чисельність погодинників.

Наголошуємо, що до складу бригади можуть входити усі категорії робітників: основні та допоміжні робітники, інженерно-технічні робітники, молодший обслуговуючий персонал.

В залежності від характеру поділу праці робітників у складі комплексних бригад виділяють бригади з повним і неповним поділом праці, а також без поділу праці між робітниками [3].

Явочна чисельність робітників бригади з повним поділом праці визначається шляхом діленням обсягу роботи за кожною спеціальністю (професією) у відповідних одиницях вимірювання на норму виробітку в розрахунку на одного члена бригади. Втім величина норми виробітку має бути скорегована на плановий відсоток її виконання, після чого розраховується чисельність робітників за кожним видом робіт.

Розрахунок чисельності робітників комплексної бригади з неповним поділом праці має свої особливості та здійснюється в певній послідовності. На першому етапі визначається чисельність робітників для виконання окремих видів робіт, які входять до виробничого завдання бригади, шляхом ділення добових обсягів окремих видів робіт. Розрахунок чисельності робітників здійснюється шляхом ділення добових завдань на відповідну норму виробітку, скореговану з урахуванням запланованого відсотку її виконання. Отримані розрахункові дані потреби у працівниках окремих професій (спеціальностей) підсумовують, що і становить загальну явочну чисельність робітників комплексної бригади.

Явочна чисельність комплексної бригади без поділу праці серед робітників визначається шляхом поділу встановленого добового обсягу на комплексну норму виробітку на одного робітника, скорегованого з урахуванням запланованої норми її виконання.

Важливе значення при розробці бізнес-плану має визначення фонду оплати праці. При колективній (бригадній) системі оплати праці визначення фонду заробітної плати має свою специфіку. Специфіка визначення фонду заробітної плати при відрядній системі оплати праці полягає у визначенні відрядної розцінки. При бригадній оплаті праці норми часу та відрядні розцінки обчислюються не індивідуально, а в цілому на бригаду [1]. Слід зазначити, що розрахунок відрядних розцінок при бригадній відрядній оплаті праці залежить від того, як встановлюється завдання бригаді — у нормах виробітку або у нормах часу. Якщо бригаді встановлюється норма виробітку, то бригадна відрядна розцінка (P) може бути визначена за такою формулою:

$$P = \frac{\sum_{i=1}^n C_{дн}}{N_{БР}}, \quad (3)$$

де $C_{дн}$ - сума денних тарифних ставок членів бригади;

$N_{БР}$ - норма виробітку бригади за зміну;

n - чисельність робітників у бригаді.

Якщо бригаді встановлюється норма часу на виготовлення виробу (роботи), то бригадна відрядна розцінка (P) може бути визначена за наступною формулою:

$$P = C_{Сбр} \times N_{чбр}, \quad (4)$$

де $C_{Сбр}$ - середня часова тарифна ставка членів бригади;

$N_{чбр}$ - норма часу виконання роботи усіма членами бригади.

Колективну оплату праці слід застосовувати у тому випадку, якщо техніко-організаційні умови виробництва обумовлюють доцільність та необхідність її застосування. Так, впровадження колективної оплати праці доцільно у тих виробництвах, де має місце тісний взаємозв'язок у часі та просторі послідовних операцій.

Наведені міркування про визначення чисельності робітників підприємства та бригадні відрядні розцінки при колективній (бригадній) формі організації праці забезпечить більш точний розрахунок потреби в робочій силі та більш оптимальне планування фонду заробітної плати.

Список використаних джерел:

1. Бортник С. М. Бізнес-планування та оцінка впливу людського чинника в управлінні проектами розвитку підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 65. С. 58–63. URL: <https://surl.gd/llosna>

2. Непран А. В., Мельничук М. О., Руденко І. В. Планування чисельності та фонду заробітної плати робітників при колективній (бригадній) формі організації праці. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2024. № 2 (33). с. 127-139. URL: <https://surl.li/crfige>
3. Шацька З. Я. Актуальні підходи до управління персоналом підприємства в умовах воєнного стану. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 10 (257). С. 100–104. URL: <https://surl.gd/vpgtfk>

Семенцова О. В., к. е. н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, публічного управління та HR технологій
Челядінова Н. Г., к. е. н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, публічного управління та HR технологій
Український державний університет залізничного транспорту

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ В СИСТЕМІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Відновлення економіки України після воєнних руйнувань потребує комплексного підходу, особливо у сфері транспорту, зокрема залізничного. Інноваційний розвиток у цьому напрямі є ключовим фактором підвищення ефективності, надійності та екологічної стійкості залізничної системи.

Ключовими напрямками удосконалення інноваційної складової в системі залізничного транспорту України під час повоєнної відбудови мають стати технічні, організаційні та управлінські.

В контексті технічного напрямку вдосконалення інноваційної складової в системі залізничного транспорту України під час повоєнної відбудови першим завданням є впровадження сучасних цифрових технологій. Автоматизація процесів управління рухом поїздів, система моніторингу стану інфраструктури та вагонного парку дозволила значно підвищити рівень безпеки та скоротити час простоїв. Використання інтелектуальної системи аналізу даних забезпечує можливість прогнозування технічних несправностей і своєчасного планування ремонтних робіт, що мінімізує аварійні ситуації.

По-друге, інноваційний розвиток залізничного транспорту тісно пов'язаний із запровадженням нових матеріалів і конструкцій. Застосування легших і міцніших матеріалів для виготовлення вагонів та локомотивів сприяє зниженню енергоспоживання та підвищенню швидкості руху. Інноваційні підходи до конструкції колійного полотна забезпечують підвищену стійкість до зношування та зменшення шумового впливу на навколишнє середовище.

Також варто відзначити важливість розвитку енергозберігаючих технологій. Використання гібридних та електричних локомотивів, а також рекуперативного гальмування дозволяє значно знизити рівень енергоспоживання. Впровадження альтернативних джерел енергії, таких як сонячні батареї або вітрогенератори, на станційних об'єктах забезпечує додаткові можливості для енергетичної оптимізації.

Щодо організаційного напрямку вдосконалення інноваційної складової в системі залізничного транспорту України під час повоєнної відбудови, варто звернути увагу на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, що є запорукою покращення координації між ефективними учасниками транспортного процесу. Запровадження єдиних цифрових

платформ для обміну інформацією між операторами, логістичними компаніями та пасажирами створює умови для підвищення прозорості та оперативності перевезень.

У якості управлінського напрямку вдосконалення інноваційної складової в системі залізничного транспорту України під час повоєнної відбудови доцільно звернути увагу на такий важливий елемент інноваційного розвитку, як є підготовка висококваліфікованих кадрів. Навчальні програми, орієнтовані на вивчення сучасних технологій та автоматизованих систем управління, забезпечують адаптацію персоналу до нових умов роботи та стимулюють подальші інновації в галузі.

Таким чином, комплексне поєднання технічних нововведень, цифрових технологій, енергоефективних рішень і підвищення рівня професійної підготовки завдяки створенню сучасної системи залізничного транспорту, яка відповідає вимогам ефективності, безпеки та екологічної стабільності. Реалізація інноваційних заходів у технічній, організаційній та управлінській сферах сприятиме підвищенню конкурентоспроможності залізничного транспорту України, забезпечить сталий розвиток економіки та покращить транспортну доступність регіонів.

Самойлова А. В., аспірант, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

INTEGRATING ENGLISH INTO EDUCATIONAL COMPONENTS USING INTERACTIVE TEACHING TECHNOLOGIES: INNOVATIVE TEACHING METHODS IN ENGLISH IN UKRAINE

The integration of interactive technologies into English language education in Ukraine remains an essential step to addressing prevailing pedagogical deficiencies and institutional challenges. This discussion systematically expands upon the components of this thesis, grounding arguments in insights derived from recent empirical studies.

Research Objective. The primary aims of this study are as follows:

- To assess the effectiveness of person-centered and competency-based approaches within the context of English language curricula in Ukraine [3].
- To identify effective strategies for combining traditional teaching methodologies, such as lectures and seminars, with interactive technologies, including gamification and VR/AR, to optimize both linguistic and cognitive outcomes [1][3].
- To investigate the barriers to digital inclusion, particularly focusing on disparities in resources and the readiness of educators in rural and conflict-affected areas [4].

Recent methodological insights in research

Gamification: Empirical trials involving lexical games and role-playing activities revealed significant improvements in student performance. Learners in grades 1 through 4 progressed from average to sufficient or high proficiency, with a reported preference among 57.9% of students for video-based tasks over traditional lectures.

Flipped Classrooms: Collaborative methods, such as peer discussions and project-based learning, demonstrated efficacy in fostering real-world communication skills. Among students engaged in English for Specific Purposes (ESP) courses, 63% recorded distinct gains in fluency.

Digital Platforms: The Sikorsky Distance platform emerged as an effective tool for engaging displaced students, with 78% of participants reporting enhanced digital literacy and active participation in hybrid learning modalities.

Persistent challenges: Despite the promising results of these methodologies, several obstacles persist:

Resource Limitations: A mere 34.5% of educational institutions have adopted locally developed digital content, further entrenching dependence on outdated textbooks.

Cognitive Overload: Over-intensive interactive lessons led to diminished knowledge retention by 22% in experimental settings involving tertiary-level learners.

Presentation of Core Findings

To address these challenges, several models of effective interactive learning have been proposed:

Hybrid Learning Frameworks: Combining conventional lectures (currently utilized by 15.8% of institutions) with ICT tools (preferred by 57.9%) offers a more flexible and engaging learning environment.

Competency-Based Gamification: Primary education trials reported a 31% improvement in problem-solving skills through role-playing and lexical games.

Inclusive Digital Platforms: Tools like Sikorsky Distance facilitated a 40% reduction in participation disparities among refugee learners through adaptive content delivery tailored to their needs.

Recommendations: To ensure sustainable progress, the following measures are proposed:

Invest in teacher training programs that emphasize both technological integration and communicative pedagogies.

Allocate increased funding for the development of localized digital resources to reduce disparities between urban and rural educational settings.

This synthesis underscores the transformative potential of adopting interactive methodologies but also emphasizes the need for systemic reforms to achieve equitable implementation.

Relevance of the Problem

The state of English language education in Ukraine is constrained by a triad of critical challenges:

Overreliance on Traditional Pedagogies: A significant proportion (40.2%) of students report dissatisfaction with seminar-type classes that prioritize passive absorption of knowledge at the expense of communicative skill development [3].

Inequitable Access to Technology: While urban schools leverage tools such as the Sikorsky Distance platform to facilitate digital learning and support displaced learners, rural areas continue to grapple with inadequate ICT infrastructure [4].

Teacher Competency Gaps: There exists a dichotomy between subject matter experts who often lack English fluency and language instructors who face difficulties incorporating interactive teaching methods. This mismatch exacerbates inefficiencies in English as a Medium of Instruction (EMI) programs [3][6].

Conclusion. The urgency for reforming pedagogical frameworks in line with global standards for language acquisition and digital literacy cannot be overstated. By addressing these systemic issues, Ukraine can ensure that its educational landscape not only meets but exceeds contemporary expectations for language education in a rapidly globalizing world.

References

1. Kharitonenko, L. (2022). Innovations and Traditions in Ukrainian Language Teaching at The educational Establishments of Ukraine: Cases, Models of the Future. *Futurity Education*, 2(1), 68–85. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.03.7>
2. Interactive Learning in the Preparation of Students 1-4 Grades / H. Byhar et al. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. Vol 11, No 1 (2022). URL: <https://doi.org/10.5430/jct.v11n1p87>.
3. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*. 2024. Vol. 19, No. 02, 2024. URL: <https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1841315/FULLTEXT01.pdf>.

4. Yablokov S. Trends and Applications of English Language Teaching and Learning in Ukraine Context: A Case-study Method in Teaching English for Specific Purposes for Ukrainian Students. *Arab World English Journal (AWEJ)*. 2020. P. 282–293. URL: <https://doi.org/10.24093/awej/elt3.23>.
5. IVANSHCHUK, A.; MALYK, V.; TRUBENKO, I.; VARHA, N.; ZHALINSKA, I. Analysis of current trends in teaching English in Ukraine. *Revista on line de Política e Gestão Educacional, Araraquara*, v. 27, n. esp. 2, e023048, 2023. e-ISSN: 1519-9029. DOI: <https://doi.org/10.22633/rpge.v27iesp.2.18749>
6. Ionan V. Speaking global: Ukraine's push for English language proficiency. *EMERGING EUROPE*. URL: <https://emerging-europe.com/opinion/speaking-global-ukraines-push-for-english-language-proficiency/>.

Сеньків М. І., заступник директора з навчальної роботи,
ВСП «Бурштинський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах цифровізація виступає ключовим чинником модернізації економіки, сприяючи підвищенню продуктивності, ефективності та конкурентоспроможності держави. Впровадження цифрових технологій трансформує всі сектори економіки, забезпечуючи прискорення економічного зростання та покращення рівня життя населення. Україна, перебуваючи в умовах глобалізаційних викликів та геополітичних загроз, демонструє активний розвиток цифрової економіки, що вимагає комплексного аналізу ключових аспектів, викликів і перспектив. Метою даного дослідження є визначення ролі цифровізації в процесах модернізації економіки України, а також розгляд основних загроз і потенційних напрямів розвитку.

Цифровізація є фундаментальним процесом, що передбачає інтеграцію цифрових технологій у всі аспекти економічної діяльності. Основними складовими цифрової трансформації є штучний інтелект (AI), великі дані (Big Data), блокчейн (Blockchain), хмарні обчислення (Cloud Computing), Інтернет речей (IoT) та автоматизовані системи управління. Ці технології суттєво змінюють традиційні бізнес-моделі, підвищують продуктивність праці та оптимізують використання ресурсів [4].

Світовий досвід демонструє, що країни з високим рівнем цифрової трансформації досягають значних економічних вигод, зокрема зростання ВВП, підвищення інвестиційної привабливості та покращення рівня життя громадян. Важливим є аналіз міжнародних підходів до цифровізації, зокрема успішних практик Європейського Союзу, США та Китаю, що можуть бути адаптовані до українських реалій [5].

Україна демонструє прогрес у впровадженні цифрових технологій, особливо у сферах державного управління, фінансів, освіти та промисловості. Серед ключових досягнень цифровізації варто виокремити:

- 1) розвиток електронного урядування через платформу «Дія», яка забезпечує доступ до державних послуг у цифровому форматі.
- 2) стрімке зростання ІТ-сектора, що є драйвером економічного розвитку та одним з основних джерел валютних надходжень.

3) активне використання цифрових фінансових інструментів, включаючи необанки та криптовалюти.

4) впровадження інноваційних технологій у сільському господарстві, енергетиці, промисловості та логістиці.

Однак, незважаючи на значні успіхи, Україна стикається з рядом перешкод, таких як недостатній рівень цифрової грамотності населення, обмеженість фінансових ресурсів та нерівномірний доступ до цифрової інфраструктури в регіонах [2].

Цифровізація української економіки супроводжується низкою викликів, серед яких можна виокремити:

- недосконалість нормативно-правової бази: відсутність комплексного законодавчого регулювання цифрової економіки;
- проблеми кібербезпеки: зростаюча кількість кібератак та недостатній рівень захисту критичної інфраструктури;
- фінансові бар'єри: обмеженість державного фінансування цифрових проєктів та недостатній рівень приватних інвестицій у цифрову сферу;
- цифрова нерівність: диспропорція у доступі до цифрових технологій між великими містами та сільськими регіонами;
- відтік кадрів: масова еміграція висококваліфікованих спеціалістів ІТ-сфери через сприятливіші умови працевлаштування за кордоном [1].

Попри існуючі виклики, цифровізація відкриває нові можливості для економіки України.

Перспективними напрямками розвитку є:

1. Інтеграція України в європейський цифровий простір, що сприятиме залученню міжнародних інвестицій та впровадженню передових технологічних рішень.
2. Розвиток штучного інтелекту, автоматизації виробництва та роботизації, що сприятиме підвищенню продуктивності та створенню високотехнологічних робочих місць.
3. Формування державних програм підтримки цифрових ініціатив, спрямованих на стимулювання інноваційного підприємництва та розширення доступу до цифрових ресурсів.
4. Розвиток освітніх ініціатив, орієнтованих на підвищення цифрової грамотності населення та підготовку висококваліфікованих фахівців у сфері цифрової економіки [3].

Цифровізація є важливим інструментом модернізації економіки України, що забезпечує трансформацію традиційних секторів та підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Незважаючи на наявні виклики, держава має значний потенціал для розвитку цифрової економіки. Подальше впровадження цифрових технологій потребує комплексного підходу, що включає розбудову нормативно-правової бази, підвищення рівня кібербезпеки, стимулювання інвестиційної активності та розвиток цифрових компетенцій населення. Ефективна цифрова трансформація сприятиме економічному зростанню, соціально-економічному розвитку та інтеграції України у глобальну цифрову економіку.

Список використаних джерел:

- 1) Іванова В. Д. Цифровізація економіки України: виклики та перспективи. Київ: Видавництво «Економіка», 2020. 320 с.
- 2) Кобилін О. А., Творошенко І. С. Цифрові технології в економіці: теорія та практика. Харків: ХНУРЕ, 2018. 280 с.
- 3) Петрова О. М. Аналіз сучасних тенденцій у розвитку цифрової економіки України. Журнал інформаційних систем, 2019, № 2, с. 45–50.
- 4) Сидоренко І. В. Інноваційні підходи до цифровізації економіки. У: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Цифрова трансформація економіки України». Київ: Видавництво «Наука», 2021. с. 112–115.
- 5) Міністерство цифрової трансформації України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 10.02.2025).

Альберті О. П., здобувачка вищої освіти,
науковий керівник: **Тюріна Д. М.**, к. пед. н., доцент,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

РОЗШИРЕННЯ БРЕНДУ В СУЧАСНОМУ МАРКЕТИНГОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

З розширенням компанії через запуск нових товарних ліній постає питання вибору оптимальної стратегії розширення бренду. Від цього вибору залежить не лише позиціонування продукції на ринку, а й формування маркетингової стратегії і, в результаті, успішність функціонування компанії загалом. Аналіз відомих міжнародних компаній дає змогу оцінити переваги та ризики різних підходів до розширення бренду.

Проблема стратегій розширення бренду є предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Чернишової Л. О. та Збровського Р. В. У своїх роботах вони розглядають особливості бренд-менеджменту, ефективність різних стратегій та їхній вплив на конкурентоспроможність компаній. Незважаючи на вагомий внесок авторів наукових публікацій, проведені дослідження не повною мірою окреслюють перспективи розвитку стратегій розширення бренду в умовах сучасного цифрового середовища, змін у споживчих вподобаннях та зростання ролі технологічних інновацій. Зокрема, залишається недостатньо вивченим питання вибору між різними стратегіями розширення бренду, такими як монобрендинг, мультибрендинг, суббрендинг і парасольковий брендинг. Також потребує подальшого аналізу ефективність застосування цих стратегій у різних ринкових сегментах, зокрема у масовому та преміум-сегменті.

Стратегічною задачею компаній, що прагнуть розширити свою присутність на ринку, є вибір оптимальної стратегії розширення бренду. Існує декілька основних стратегій, що мають певні визначальні характеристики, переваги та недоліки.

Однією з ключових стратегій розширення бренду є монобрендинг. Стратегія монобрендингу полягає в тому, що компанія має один сильний бренд і поширює його на всю свою продукцію. Такий бренд повинен бути сильним, мати позитивний імідж та хорошу репутацію, а також лояльність споживачів. У випадку, коли компанія використовує цю стратегію, бренд є дуже впізнаваним, тому споживачі добре з ним відомі. Вони транслюють позитивне ставлення до бренду на його продукцію, що стає важливим фактором успішності компанії. Проте, стратегію монобрендингу доцільно використовувати тільки тоді, коли компанія випускає однорідну продукцію. Якщо ж фірма велика і випускає величезний асортимент дуже різноманітних товарів, то не завжди логічно і взагалі можливо випускати їх під одним брендом (в таких випадках краще застосовувати мультибрендинг).

Важливе місце серед бренд-стратегій займає мультибрендинг. Стратегія мультибрендингу використовується тоді, коли компанія починає випускати нову продукцію, яка не властива їй і не може відображати імідж компанії. Тоді для цієї лінії продукції створюється самостійний бренд, який існує окремо від основних брендів компанії. Ця стратегія допомагає компанії, за рахунок випуску абсолютно для неї нової продукції, виходити на нові ринки та досягати більш широких сегментів споживачів. Проте, значним недоліком є те, що створення нового індивідуального бренду передбачає дуже значних витрат.

Не менш поширеною є стратегія суббрендингу. Стратегія суббрендингу передбачає створення материнським брендом окремого товару або лінії товарів. Вони будуть відрізнятися від материнського бренду, але безпосередній зв'язок все одно буде зберігатися. Цей зв'язок споживачі часто можуть легко помітити через "посилання" на материнський бренд у назві суббренду, або схожий стиль упаковки тощо. Якщо споживач добре знайомий з материнським брендом, то він буде поширювати своє позитивне враження від нього і на суббренди, що робить їх просування значно легшим і дешевшим. Проте, цей зв'язок може діяти і в іншу

сторону. Якщо хоча б один з дочірніх брендів викликає негативну реакцію, вона пошириться і на материнський бренд, а також усі інші дочірні.

Значну роль у бренд-менеджменті також відіграє стратегія парасолькового бренду. Стратегія парасолькового бренду передбачає використання однієї торгової марки для продажу різних, але пов'язаних, суміжних товарів. Для об'єднання лінії товарів може використовуватись єдина назва, логотип, візуальні образи та інші елементи ідентичності. За рахунок того, що усі товари в лінії мають однаковий бренд, споживачі вважають їх однаковими за якістю, а також поширюють на них вже наявне в них ставлення до бренду, якщо до цього вони вже мали досвід з продукцією бренду. Все це підвищує шанси придбання товару.

Усі ці стратегії активно використовуються різноманітними фірмами по всьому світу. У таблиці 1 наведено приклади компаній, що застосовують кожен з перелічених вище стратегій розширення.

Таблиця 1

Приклади застосування стратегій розширення бренду світовими компаніями

Бренд	Стратегія	Використання	Переваги та ризики
Google	Суббрендинг	Окрім пошукової системи, компанія має сервіси Google Maps, Google Translate, Google Docs, Gmail. Усі ці сервіси мають безпосередній зв'язок з Google, мають "посилення" на материнський бренд у назві та об'єднані елементами ідентичності, проте одночасно з цим вони є дуже різноманітними	Переваги: довіра до материнського бренду. Ризики: можливість розмивання фокусу бренду.
Apple	Парасольковий брендинг	Apple випускають доволі широкий асортимент товарів (проте вони всі є електронікою) під одним брендом. Усі товари мають схожі елементи дизайну та пакування, а також рекламуються схожими методами	Переваги: споживачі поширюють своє позитивне ставлення до бренду чи до якогось одного товару на усю продукцію. Ризики: разом з тим, негативний досвід теж буде поширюватися на усі інші товари бренду.
Nike	Монобрендинг	Компанія випускає спортивний одяг і взуття, уся продукція під одним брендом. Бренд, під яким випускаються товари, є дуже міцним і впізнаваним.	Переваги: сильний бренд робить ідентифікацію товарів дуже простою для споживачів, а міцна репутація викликає довіру. Ризики: через те, що продукція компанії є односпрямованою, існує ризик обмеження зростання у випадку перенасичення ринку.
PepsiCo	Мультибрендинг	PepsiCo є дуже великою компанією, що володіє низкою дочірніх брендів, серед них: Pepsi, Lay's, Doritos, Cheetos, Lipton тощо. Усі ці бренди є абсолютно окремими й незалежними один від одного. Споживачу було б складно зрозуміти, що вони пов'язані, просто подивившись на продукти на полиці магазину.	Переваги: володіння великою кількістю різних брендів дає можливість компанії виграти прихильність більшої кількості споживачів з різними потребами та інтересами, та захопити більше долей ринку. Ризики: дочірні бренди можуть почати конкурувати між собою, що викликає конфлікти інтересів, а також управління і підтримання іміджу великої кількості брендів вимагає значних зусиль та організації.

Аналіз отриманих результатів свідчить про те, що кожна з цих стратегій можна ефективно використовувати як у масовому, так і преміум сегментах ринку, деякі методи працюють краще для досягнення конкретних цілей.

У масовому сегменті найефективнішими є мультибрендинг та суббрендинг, оскільки вони дають змогу залучати різні категорії споживачів. Прикладами компаній, що використовують ці стратегії, є PepsiCo, Nestlé, Unilever. Натомість у преміум-сегменті частіше застосовують монобрендинг і парасольковий брендинг, які сприяють формуванню ексклюзивного іміджу та високої лояльності клієнтів. Такі компанії, як Apple, Gucci, Chanel, Rolex, використовують ці підходи для зміцнення своєї позиції на ринку.

Отже, виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що реалізація стратегій розширення бренду відіграє ключову роль у зростанні та конкурентоспроможності міжнародних компаній. Вибір відповідної стратегії – монобрендингу, мультибрендингу, парасолькового бренду чи суббрендингу, визначає не лише позиціонування компанії, а й довгострокову ефективність управління нею. Досвід міжнародних компаній свідчить, що при виборі стратегії варто враховувати не лише загальні переваги та ризики, але й індивідуальні особливості фірми, її цілі, сегмент ринку, споживчим очікуванням, умовам ринку тощо. Використання ефективної комбінації брендкових стратегій сприяє підвищенню лояльності споживачів, розширенню ринкової частки та оптимізації витрат на просування.

Список використаних джерел:

1. Зборовський Р. В. Планування бренд-стратегії підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. Т. 1, №30. Херсон, 2018. С. 96-101.
2. Маркетинг : навч. посіб. / Н. Іванечко, Т. Борисова, Ю. Процишин та ін. / за ред. Н. Р. Іванечко. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 180 с.
3. Парасольковий бренд. URL: <https://wlovebrands.com.ua/ua/glosarij/parasolkovyj-brend/> (дата звернення: 13.02.2025)
4. Чернишова Л. О. Брендінг у системі управління конкурентоспроможністю міжнародної компанії. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. 23. Миколаїв, 2018. С. 51-55. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/12.pdf> (дата звернення: 13.02.2025)

Болотова Т. М., к. е. н, доцент,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Однією з задач інноваційної політики торговельних підприємств, з точки зору маркетингової діяльності, є пошук нових шляхів удосконалення своєї діяльності, особливо, в умовах війни. Війна, яка вже триває більше 3 років, змусила стикнутися торговельні підприємства з викликами, які потребували змін у діяльності та пошук нових можливостей більш ефективної діяльності. Якщо до війни, більшість споживачів здійснювали покупки, безпосередньо у самому магазині, то зараз більшість покупок здійснюються онлайн. Які інновації для здійснення покупок зараз доступні для використання в онлайн режимі? Це питання є і актуальним і доречним.

По-перше, соціальні медіа дозволяють зробити процес покупки товарів та послуг більш швидким і, з іншого боку, інтерактивним. У покупців з'явилась можливість здійснювати

покупки в режимі он-лайн, спілкуватись з консультантами в режимі реального часу, отримувати миттєву консультацію щодо характеристик та можливостей використання товарів, які вони планують купити у компанії. Тобто, торговельні підприємства отримали можливість миттєво здійснювати зворотній зв'язок та збирати інформацію для удосконалення обслуговування покупців. Підприємства сфери торгівлі стали більш уважно відноситись щодо оформлення сайту підприємства та підвищують якість контенту своїх сайтів. Додаткову зацікавленість з боку покупців торговельні підприємства отримують за рахунок гнучкої системи знижок та використання дисконтних карток магазину. Цікавою опцією у місті Харкові стала гнучка система знижок, в тому числі, у підприємствах сфери торгівлі, для харків'ян, які мають картку Харків'янина. У деяких магазинах ця знижка складає 3% від вартості покупки.

По-друге, мобільний маркетинг, який використовуються у мобільних телефонах та на інших мобільних пристроях, дозволяє завантажити програмне забезпечення конкретного підприємства сфери торгівлі та отримувати таргетовані повідомлення від магазину щодо акцій та пропозицій. Крім того, торговельні підприємства стали адаптувати свої сайти під різні гаджети з зручним інтерфейсом. Рекламу в інтернет та відеозвернення, дозволяють магазинам працювати з масовою аудиторією та тим цільовим сегментом, який зацікавлений здійснювати покупки саме у конкретному магазині. Покупець може отримати миттєвий доступ до цікавої, саме для нього, інформації про товари та послуги компанії. Можливість адресної доставки товарів додало інноваційність у діяльність торговельних підприємств через можливість обрати конкретний та зручний час доставки товарів.

По-третє, багато благодійних організацій продовжують закупати товари вітчизняних виробників для допомоги соціально незахищеним верстам населення. Стимулювання попиту саме на українські товари, дозволяють торговельним підприємствам залишатися «на плаву» та знаходити шляхи адаптації до емоційної незадоволеності покупців жити в умовах війни. Зрозуміло, що зараз споживачі здійснюють покупки товарів, які, здебільшого, задовольняють базові потреби. Населення України зараз живе в умовах повної невизначеності та намагаються купувати мінімальну кількість товарів, даючи перевагу зваженому споживанню.

Багато торговельних підприємств України зараз працюють на засадах цінності торговельної марки та екологічності запропонованих товарів. Українські споживачі стали більш свідомими та підтримують ініціативи торговельних підприємств щодо екологічності товарів та користі товарів, які дозволяють вести здоровий образ життя. Тобто, інноваційність торговельних підприємств та заклики щодо дотримання загальних життєвих цінностей дозволяє долучити до покупок більшу кількість покупців. Торговельні підприємства стали більш відповідально відноситись до потреб суспільства та свідомо пропонують покупцям товари вищої якості та з персональним підходом до потреб.

Поки не у повній мірі торговельними підприємствами України використовується така інноваційна технологія, як штучний інтелект (ШІ). Ця технологія є затратною та поки не дуже досконала. Штучний інтелект зміг би вивільнити частину робочого часу співробітників торговельного підприємства, особливо у вечірній час, без участі працівника обробляти замовлення та відповідати на стандартні питання та запити. Чат-боти стали би більш зручними для використання, так як штучний інтелект зміг би генерувати зображення, швидко знаходити інструкції щодо використання товарів, здійснювати миттєву та цілодобову підтримку покупців. За допомогою штучного інтелекту торговельні підприємства мали би можливість аналізувати попит конкретного індивідуального покупця та відповідні можливі пропозиції для цього покупця та змодельовати поведінку та запропонувати маркетингову стратегію діяльності торговельного підприємства. Штучний інтелект, можливо, зміг би більш швидко розрахувати ефективність маркетингової компанії та розрахувати суму економії при відмові від аналізу деяких параметрів.

Деякі торговельні підприємства в Україні використовують штучний інтелект, якщо треба підібрати товар для постійного покупця компанії. ШІ аналізує попередні покупки та

запити, які не були оформлені у вигляді покупки, та пропонує товар, який, на думку штучного інтелекту, повинен сподобатись покупцю.

Таким чином, в умовах війни, торговельні підприємства поступово адаптуються до змін, які відбуваються у країні, шукають нові, більш ефективні та інноваційні підходи до задоволення потреб та запитів покупців, намагаються використовувати більш ефективні способи стимулювання попиту, аналізують зміни у попиті кожного цільового сегменту свого підприємства. У майбутньому, я сподіваюсь, за допомогою штучного інтелекту, торговельні підприємства зможуть пропонувати кожному індивідуальному покупцю саме той товар та послугу, які є найбільш привабливими, дійсно необхідними для покупця, що призведе до більш відповідального споживання, яке дозволить зменшити витрати на споживання, але підвищить соціальну відповідальність щодо споживання товарів.

Ганнич Д. С., викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Сучасний готельно-ресторанний бізнес не може існувати без використання інтернет-технологій. Вони сприяють покращенню комунікації, автоматизації бізнес-процесів, розширенню маркетингових можливостей і підвищенню рівня обслуговування клієнтів. Інтернет-технології дозволяють підприємствам ефективніше працювати, залучати нових клієнтів та оптимізувати операційні процеси.

Інтернет-технології та їхній вплив на управління готельно-ресторанним бізнесом. Готелі та ресторани активно впроваджують системи управління (Property Management Systems, POS-системи, CRM-системи), які допомагають автоматизувати бронювання, контроль фінансів, аналіз даних клієнтів та забезпечення персоналізованого сервісу. Інформаційні системи дозволяють автоматизувати процеси бронювання, обліку та управління ресурсами, що підвищує продуктивність підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Наприклад, мережа готелів Hilton Hotels використовує PMS (Property Management System) OnQ, яка допомагає автоматизувати бронювання номерів, управління персоналом і контроль фінансових операцій.

Онлайн-бронювання та мобільні додатки. Завдяки таким платформам, як Booking.com, Airbnb, Expedia, клієнти можуть легко здійснювати бронювання номерів та столиків онлайн. Системи онлайн-бронювання та мобільні додатки спрощують процес резервування номерів і столиків, підвищуючи зручність для клієнтів та оптимізуючи роботу підприємств. Наприклад, сервіс OpenTable дозволяє відвідувачам ресторанів швидко резервувати столики, а мобільний додаток Marriott Bonvoу дає змогу гостям здійснювати онлайн-реєстрацію та вибір номера.

Маркетинг та реклама в інтернеті. Інтернет-маркетинг є ключовим інструментом для просування послуг готельно-ресторанного бізнесу. Використання SEO, контекстної реклами, соціальних мереж (Instagram, Facebook, TikTok), email-розсилок та блогів допомагає залучати більше клієнтів та формувати лояльність аудиторії. Інтернет-маркетинг, включаючи SEO, контекстну рекламу та соціальні мережі, сприяє підвищенню впізнаваності бренду та залученню нових клієнтів. Наприклад, мережа ресторанів McDonald's активно використовує TikTok для просування нових страв та залучення молодшої аудиторії, застосовує Google Ads для залучення клієнтів до своїх акцій. Готель Ritz-Carlton використовує Instagram та Facebook для просування ексклюзивних пропозицій.

Соціальні медіа та взаємодія з клієнтами. Активна присутність у соціальних мережах дозволяє підприємствам взаємодіяти з клієнтами, отримувати зворотний зв'язок та оперативно реагувати на їхні потреби. Наприклад, Starbucks активно використовує Twitter для відповідей на запити клієнтів та проведення опитувань щодо нових продуктів. Готель Four Seasons має персоналізовану службу підтримки в соціальних мережах.

Використання технологій штучного інтелекту та чат-ботів. Штучний інтелект застосовується для персоналізації послуг, прогнозування попиту, аналізу відгуків клієнтів. Чат-боти допомагають автоматизувати обслуговування клієнтів, надаючи відповіді на запити в режимі 24/7. Наприклад, готель Radisson використовує AI-помічника для відповіді на поширені питання гостей та рекомендації щодо послуг.

Впровадження безконтактних технологій. Сучасні готелі та ресторани активно використовують QR-коди для меню, безконтактні способи оплати (Apple Pay, Google Pay), електронні ключі для номерів, що значно покращує досвід клієнтів і підвищує безпеку. Інтерактивні технології, такі як QR-коди, електронні меню та чат-боти, покращують досвід клієнтів та оптимізують внутрішні процеси підприємств. Наприклад, мережа готелів Accor пропонує цифрові ключі через додаток ALL – Accor Live Limitless, що дозволяє гостям відкривати двері номерів за допомогою смартфона. Ресторани мережі KFC та McDonald's використовують електронні кіоски самообслуговування, які зменшують черги та пришвидшують обслуговування.

Використання Big Data та аналітики. Завдяки аналізу великих даних підприємства можуть краще розуміти поведінку клієнтів, визначати найбільш популярні послуги, оптимізувати ціноутворення та прогнозувати майбутній попит. Наприклад, Starbucks використовує Big Data для аналізу вподобань клієнтів та розробки персоналізованих пропозицій через свій мобільний додаток.

Інтернет-реклама та брендинг. Застосування інтернет-реклами та інтернет-брендингу сприяє формуванню позитивного іміджу підприємства та залученню цільової аудиторії. Наприклад, готелі InterContinental Hotels Group (IHG) використовують програматик-рекламу (programmatic advertising), яка автоматично аналізує поведінку користувачів в інтернеті та показує персоналізовані оголошення.

Інтеграція інтернет-технологій є невід'ємною складовою успішного функціонування підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Вони сприяють підвищенню рівня обслуговування, оптимізації бізнес-процесів, розвитку маркетингових стратегій та залученню нових клієнтів. Використання сучасних цифрових рішень забезпечує підприємствам конкурентоспроможність та адаптивність до змін ринку.

Список використаних джерел:

1. Інформаційні системи і технології в готельно-ресторанному та туристичному бізнес : Підручник / Укладачі : М. М. Скопенко, М. К. Сукач, О. П. Будя та ін. Київ : Ліра-К, 2017. 768 с.
2. Офіційний сайт компанії HRS [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.hrsinternational.com
3. Офіційний сайт компанії ExpertSolution [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://servio.com.ua/>
4. Офіційний сайт компанії Travelport [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://travelport.ua/>

Романів О. В., здобувачка освіти,
науковий керівник: **Болотова Т. М.**, к. е. н., доцент,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ

Логістичний ринок України, як і уся сфера економічної діяльності з 2022 року відчула на собі негативний вплив. Україна зараз не має можливість здійснювати авіаційні та морські перевезення, але залишилась можливість здійснення перевезень автомобільним та залізничним транспортом. За даними Державної служби статистики України, у 2021 році (до початку повномасштабного вторгнення) обсяг перевезень автомобільним транспортом в Україні складав 204,5 млн. тон. Цей показник є достатньо високим, з урахуванням того, що існували інші шляхи перевезень вантажів. Проаналізуємо, якою же була динаміка перевезень автомобільним транспортом з 2021 року, та яким є цей показник вже на початку 2025 року. З початком повномасштабного вторгнення, загальний обсяг перевезень у 2022 році знизився з 204,5 млн. тон до 181,2 млн. тон, що є на 11,4% менше ніж у 2021 році, у 2023 році цей показник складав 209,6 млн. тон, у 2024 році цей показник став вже на рівні 210,2 млн. тон. Як ми можемо побачити, обсяг перевезень постійно збільшується. Виникає питання, чи це зростання відбувається у зв'язку з неможливістю використання інших логістичних каналів, чи є інші причини збільшення обсягів перевезень автомобільним транспортом. Відповідь на це питання можливо знайти, якщо більш уважно проаналізувати чинники, які призводять до зростання обсягів автомобільних перевезень.

Одним з головних чинників – це міжнародні перевезення, які здійснюють волонтерські організації та організації, які допомагають українським військовим, великим торговельним майданчикам тощо. Волонтерські організації займаються перевезенням гуманітарної допомоги, а також будівельних та інших матеріалів для відновлення пошкодженого житла та інфраструктурних об'єктів. Крім того в Україні зараз є багато компаній, які допомагають у транспортуванні товарів для військових (амуніція та супутні товари). Торговельні підприємства України теж для перевезення товарів імпорту користуються послугами автомобільних перевізників. Європейські держави намагаються допомагати Україні та її громадянам, що приводить до збільшення перевезень, які направлені в Україну. Але обсяги перевезень не можуть бути збільшені, так як існує істотна проблема. Ця проблема стосується великих втрат в інфраструктурі України. Посередники ринку мають намір збільшувати обсяги перевезень, але не мають можливість зберігати велику кількість товарів, так як багато складських приміщень та самі гіпермаркети просто розбомблені. Тобто існує проблема браку місць для зберігання товарів, особливо на сході України.

Ще одна, мабуть найголовніша проблема у логістиці, це кадровий голод. Зараз українським чоловікам заборонено перетинати кордон, деякі чоловіки мігрували, деякі були мобілізовані і все це знизило можливості логістичних компаній щодо здійснення міжнародних перевезень та підвищило труднощі організації перевезень за кордон.

Частина логістичних компаній України перестала працювати, взагалі чи змінила вид діяльності, а частина змінила маршрути та обсяги перевезень, шукали нових постачальників та створювали альтернативні маршрути перевезень. Статистичні дані [1] свідчать, що з 2021 року змінились обсяги перевезень різними видами транспорту. Взагалі, в Україні немає авіаперевезень. Обсяги перевезень автомобільним транспортом теж знизились з 50% (2021 рік) до 37% у 2024 році. Збільшились перевезення морським транспортом з 15% (2021 рік) до 24% у 2024 році, але цей показник міг би бути вище, якщо б не був закритим зерновий коридор і ці маршрути були б більш безпечними. Як було сказано вище, автомобільні перевезення зросли з 35% (2021 рік) до 45% у 2024 році.

Зараз в Україні існує багато можливостей модернізації логістичного ринку в аспекті цифровізації. Логістичні компанії використовують системи управління транспортом (TMS) та складуванням (WMS), що дозволяє скоротити транспортні витрати.

Екологічність теж є пріоритетним напрямком розвитку логістичної галузі, але впровадження електромобілів в Україні зараз неможливо у повному обсязі. Нажаль, енергетична інфраструктура не є стабільною і використання таких автомобілів у повному обсязі неможливо. Таким чином, так званий «зелена» логістика може знизити витрати на перевезення, але не у тому обсязі, як хотілось би логістичним компаніям.

Маркетингова складова логістичного бізнесу теж є перспективним напрямком модернізації та підвищення якості перевезень. Більшість перевізників в Україні мають сучасні мобільні телефони та інші сучасні пристрої. Електронне розміщення замовлень, побудова оптимальних та зручних маршрутів, значно підвищує ефективність роботи логістичної компанії. Відповідні додатки є зручними та адаптованими для використання на різних пристроях користувачів. Вони допомагають зробити процес комунікації більш зручним і компанії охочу інвестують гроші у розвиток відповідних мобільних додатків.

Ще одним елементом модернізації логістичного бізнесу є використання мультимодальних засобів перевезень, коли компанії знаходять найдешевший маршрут перевезень за рахунок чергування різних видів транспорту для перевезень. Зараз мова може йти, як ми зазначили вище, тільки чергуванням автомобільного та залізничного транспорту.

І останнім, але важливим кроком модернізації логістичного бізнесу буде побудова нових та сучасних, безпечних та зручних складів для зберігання товарів логістичних компаній. Таким чином, можна сказати, що логістична галузь України працює ефективно та перспективи розвитку цієї галузі оптимістичні та реальні в сучасних умовах часткової невизначеності.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Плахтійко В. М., здобувачка вищої освіти,
науковий керівник: **Тюріна Д. М.**, к. пед. н., доцент,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ (FINTECH) ЯК ФАКТОР СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Фінансові технології (FinTech) є важливим чинником стимулювання економічного розвитку, оскільки вони впроваджують інноваційні рішення у фінансовий сектор, підвищуючи ефективність та доступність послуг.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення FinTech. Загалом, фінансові технології охоплюють інноваційні рішення, що трансформують надання фінансових послуг через впровадження нових бізнес-моделей, додатків, процесів та продуктів. Арнер, Барберіс і Баклі стверджують, що фінансові технології охоплюють не лише окремі сектори, а весь спектр фінансових послуг і продуктів. McAuley визначає FinTech як галузь, що складається з багатьох компаній, які покращують ефективність фінансових систем. Програма МВФ/Світового банку на Балі у сфері фінансових технологій визначає це як прогрес у технології, які можуть трансформувати надання фінансових послуг, сприяючи виникненню нових бізнес-моделей, програм, процесів і продуктів.

FinTech охоплює широкий спектр діяльності, включаючи такі нові сфери, як криптовалюти та використання штучного інтелекту для виявлення шахрайства, а також інші інновації в галузі традиційних фінансових послуг.

- FinTech можна розділити на вісім галузевих сегментів:
- платежі та грошові перекази;
- цифровий банкінг;
- менеджери цифрового капіталу, включно з консультантами робототехніки;
- інновації ринків капіталу, включаючи алгоритмічний трейдинг, високочастотний трейдери та ринкова аналітика;
- кредитування фінансових технологій, у тому числі P2P і ринкових кредиторів;
- акційний краудфандинг;
- InsureTech, що стосується інновацій у страховій галузі;
- PropTech, що відноситься до інновацій у сфері власності та нерухомості.

Щоб дослідити вплив фінансових технологій на фінансовий розвиток, автори використовують FinTech Index. Індекс базується на трьох критеріях: кількості фінтех-компаній, їхніх досягненнях і показниках робочого середовища за групами країн. Індекс базується на об'єктивних даних. FinTech — це будь-який бізнес, який використовує активовані технологією інновації, спеціально розроблені для надання або розповсюдження фінансових послуг. Найнижче значення Global FinTech Index у Словаччини і становить 1,24; найвище значення – у Швеції і становить 13,14. Середнє значення для країн ЄС становить 4,41; середнє значення становить 5,57, а стандартне відхилення становить 3,4.

Низькі показники в деяких країнах ЄС можуть бути результатом надмірного регулювання розвитку фінансових технологій. Існують також проблеми із залученням кваліфікованої робочої сили та не надто сприятливе середовище для нових розробок у сфері фінансів. Деякі дослідники (Rupeika-Aroga та Wendt) вважають, що регулювання фінансових технологій потребує модернізації та гармонізації, щоб створити рівні умови для всіх учасників ринку: фінтех-компаній, традиційних постачальників фінансових послуг і тих, хто спочатку інтегрував фінтех-рішення у свою бізнес-модель. Індеси фінансового розвитку (Rethinking Financial Deepening: Stability and Growth in Emerging Markets) у країнах ЄС у 2020 році відображають фінансовий розвиток у рамках даного дослідження [1].

Фінансовий розвиток також може бути описаний за допомогою кількісних властивостей на основі результатів його розвитку на основі глибини, доступності, ефективності та стабільності. Можна зрозуміти роль фінансових ринків в економіці, заснований на показниках фінансової глибини, що є відносною мірою частки певного сегмента цього ринку, пов'язаного з ВВП. На макроекономічному рівні глибина фінансового ринку держави зазвичай визначається як співвідношення сукупних фінансових вимог та зобов'язань ВВП, що дозволяє підприємствам, домогосподарствам та державним установам фінансувати свою діяльність через фінансові ринки та фінансові посередники. Цей показник дуже близький до фінансових та фінансових інструментальних коливань країни та відображає розвиток фінансової архітектури. Це, як правило, надає можливості для оцінки, накопичення та розповсюдження дорогоцінних каменів для задоволення потреб економічного зростання. Доступ до фінансових послуг (фінансова інтеграція) означає, що підприємства та домогосподарства мають доступ до фінансових послуг, що дозволяє їм ефективно використовувати послуги, що відповідають їх вимогам. Фінансові послуги повинні нести фінансові та постійно відповідальні за умовами відповідних правил. Збільшення доступу до фінансових послуг зменшує нерівність, прискорює економічне зростання та збільшує конкуренцію праці та попит. [2]

Впродовж останніх років FinTech розвивається і в Україні, де зараз на ринку активно працюють 80 компаній. Серед них є як стартапи, так і більш зрілі надавачі послуг. Фінансові кризи завжди стимулюють розвиток фінтех-стартапів. Це викликане як тим, що криза послаблює позиції традиційних бізнесів, так і тим, що в подібні періоди фінансові структури

скорочують працівників. Розвиток вітчизняного фінтех-ринку повністю відповідає цьому тренду. Більшість із 80 локальних фінтех-компаній виникла після 2015 р., а 70% їхніх засновників та топ-менеджерів становлять колишні банківські співробітники. Незважаючи на молодий вік більшості стартапів, майже всі вони мають готові рішення і вже продають їх клієнтам (84,2%). 49% фінтех-проектів залучали зовнішні інвестиції, 45% розвиваються на кошти засновників, а ще 6% фінансуються з прибутку від операційної діяльності. Водночас 72% стартапів нині зацікавлені в зовнішніх інвестиціях переважно задля посилення маркетингової активності та масштабування. Наймасовіший ринковий сегмент в українському FinTech становлять платежі та грошові перекази. В цій сфері працює понад 30% усіх стартапів. Світові тренди у сфері FinTech (за даними бази даних LTP MEDICI) налічують 7 891 FinTech-компанію, і ці цифри збільшуються щодня.

В Україні фінансові технології демонструють значний розвиток. Згідно з дослідженням "Фінтех у цифрах 2023", підготовленим Українською асоціацією фінтех та інноваційних компаній (УАФІК) за підтримки NovaPay, український ринок фінтеху активно зростає, відображаючи світові тенденції та перспективи.

Національний банк України також сприяє розвитку фінтех-екосистеми, затвердивши Стратегію розвитку фінтеху в Україні до 2025 року, яка передбачає створення інноваційних фінансових сервісів та доступних цифрових послуг.

FinTech стимулює економічне зростання через:

- розширення доступу до фінансових послуг: цифрові платформи та мобільні додатки дозволяють більшій кількості людей користуватися банківськими та фінансовими послугами;
- зниження вартості фінансових операцій: автоматизація та конкуренція зменшують витрати на послуги для кінцевих споживачів;
- підвищення ефективності ринків капіталу: швидший обіг коштів та покращена ліквідність сприяють інвестиційній активності;
- інновації у фінансових продуктах: створення нових фінансових інструментів та сервісів задовольняє змінні потреби споживачів та бізнесу.

Зважаючи на розглянуті аспекти, можна підсумувати, що FinTech стимулює економіку, розширюючи доступ до фінансових послуг через цифрові платформи, мобільні гаманці та криптовалютні рішення. Завдяки P2P-кредитуванню (наприклад, LendingClub) малий бізнес отримує швидке фінансування без посередників, що зменшує вартість кредитів. Безконтактні платежі (Apple Pay, Google Pay) прискорюють обіг коштів, що покращує ліквідність підприємств. Open banking дозволяє стартапам створювати інноваційні сервіси, що посилює конкуренцію та знижує банківські комісії. Штучний інтелект та Big Data використовуються для аналізу кредитоспроможності (наприклад, у Revolut чи Upstart), прогнозування ринкових ризиків і виявлення шахрайства в реальному часі (як у системах антифроду Visa та Mastercard). AI-боти та голосові помічники автоматизують фінансові консультації, роблячи послуги доступнішими. Усе це підвищує фінансову інклюзію, робить ринок капіталу ефективнішим і прискорює економічне зростання.

Список використаних джерел:

1. Lavrinenko, Olga, Edmunds Čižo, Svetlana Ignatjeva, Alina Danileviča, and Krzysztof Krukowski. *Financial Technology (FinTech) as a Financial Development Factor in the EU Countries. Economies 11: 45.2023.* URL:<https://doi.org/10.3390/economies11020045>
2. В'язовий С. М. Розвиток FinTech-індустрії в Україні та її ризики для банківської діяльності. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2019. №21.С. 480-484.
3. Коваленко В. В. Розвиток FinTech: загрози та перспективи для банків України. *Приазовський економічний вісник.* 4 (09), 2018. С. 127-133.

Курилова Н. М., викладач,
Шило А. А., здобувач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

КОМАНДА СТАРТАПУ — ВІД СТВОРЕННЯ ДО ЗАПУСКУ

Стартапи стали символом інновацій і прогресу в сучасному світі. Успіх стартапу визначається не лише оригінальною ідеєю чи якістю продукту, але й здатністю команди ефективно працювати разом на всіх етапах створення та запуску. Саме команда є рушійною силою, яка здатна трансформувати ідею в реальний бізнес. Від підбору учасників до чіткого розподілу ролей і функцій — усе це визначає шанси стартапу на успіх. У цьому есе буде розглянуто роль команди стартапу на різних етапах його розвитку: від зародження ідеї до виходу на ринок.

Будь-який стартап починається з ідеї. Однак навіть найкраща ідея залишиться лише концепцією без команди, яка зможе її реалізувати. Першим кроком на шляху до створення стартапу є формування ядра команди, яка поділяє бачення та цінності засновника.

На цьому етапі засновник або група засновників формують ключову команду, яка включає людей із різними компетенціями:

- фаундер – генератор ідеї та лідер команди, який визначає стратегію розвитку стартапу;
- технічний фахівець – відповідає за розробку продукту та вирішення технічних завдань;
- бізнес-аналітик – аналізує ринок, визначає потреби клієнтів і формує бізнес-модель;
- маркетинголог – розробляє стратегію просування та комунікації з клієнтами;
- операційний менеджер – відповідає за організацію роботи команди, контроль за виконанням завдань та координацію процесів.

Успішна команда стартапу на цьому етапі відрізняється доповнюючими навичками учасників, здатністю до відкритого спілкування та спільного вирішення проблем. Важливо не лише сформувати команду, але й створити середовище довіри та мотивації, яке допоможе ефективно працювати над досягненням спільної мети.

Після формування команди наступним кроком є розробка концепції продукту та створення мінімально життєздатного продукту (MVP – Minimum Viable Product). На цьому етапі команда працює над тим, щоб створити першу версію продукту, яка дозволить перевірити попит на ринку та отримати зворотний зв'язок від клієнтів.

Успішна робота на цьому етапі залежить від чіткої взаємодії між членами команди:

- технічний спеціаліст працює над програмуванням і створенням продукту;
- маркетинголог проводить дослідження ринку та визначає позиціонування продукту;
- фінансовий менеджер розраховує бюджет і забезпечує ефективне використання ресурсів;
- фаундер координує роботу команди, вирішує конфлікти та ухвалює стратегічні рішення.

Основне завдання на цьому етапі – швидко створити MVP, провести тестування та отримати зворотний зв'язок. Команда повинна мати здатність до швидкої адаптації та оперативного вирішення технічних проблем.

Після створення та тестування MVP команда переходить до підготовки повноцінного запуску продукту на ринок. Це один із найскладніших і найвідповідальніших етапів, адже від правильності ухвалених рішень залежить успіх стартапу.

На цьому етапі команда вирішує такі завдання:

1. Формування маркетингової стратегії – визначення каналів просування, налаштування реклами та залучення клієнтів.
2. Формування бренду — створення унікального позиціонування продукту на ринку.
3. Пошук інвесторів — залучення фінансування для масштабування бізнесу.

4. Налагодження бізнес-процесів — створення ефективної моделі управління, організація логістики та системи підтримки клієнтів. На цьому етапі дуже важливими є навички управління ризиками та адаптація до змін. Команда повинна працювати як єдиний механізм, оперативно реагуючи на виклики та проблеми.

Запуск продукту – це ключовий момент у розвитку стартапу. Успіх на цьому етапі залежить від узгодженості дій команди та її здатності оперативно реагувати на поведінку клієнтів.

Основні завдання команди під час запуску:

1. Відстеження показників — команда аналізує поведінку клієнтів, рівень продажів і відгуки.

2. Оперативне вирішення проблем — у разі виникнення технічних чи організаційних проблем команда повинна швидко знаходити рішення.

3. Масштабування — після успішного запуску команда визначає можливості для розширення бізнесу та адаптації продукту до нових ринків.

4. Команда на цьому етапі має проявити високу гнучкість, готовність до змін та здатність до швидкого реагування на проблеми. Важливо також забезпечити стабільність роботи продукту та утримати перших клієнтів.

Робота команди стартапу від створення до запуску залежить від кількох важливих чинників:

1. Відкритість до комунікації — учасники команди повинні мати можливість вільно обмінюватися ідеями та висловлювати свої думки.

2. Гнучкість — здатність команди швидко адаптуватися до змін на ринку та реагувати на зворотний зв'язок від клієнтів.

3. Баланс навичок — успішна команда поєднує технічні, маркетингові та управлінські навички.

4. Лідерство — наявність лідера, який визначає стратегічний напрям і мотивує команду до досягнення цілей.

5. Взаємоповага та довіра — команда повинна працювати в атмосфері довіри та підтримки.

Успіх стартапу визначається не лише якістю продукту, але й ефективністю роботи команди. Від початкового формування команди до виходу на ринок — кожен етап вимагає узгодженості, компетентності та готовності до змін. Успішна команда — це поєднання різних навичок, здатність до комунікації та готовність долати труднощі. Саме команда є головною рушійною силою, яка перетворює ідею на реальний продукт та забезпечує зростання бізнесу.

Список використаних джерел

1. Федоров Р. К. Стан та основні напрями розвитку стартапів в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.4.200](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.200)
2. Тягунова, З., Кравчук, І., Томах, В. Українські стартапи на міжнародних ринках. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-5>.
3. Сак Т. В., Шостак Л. В., Вознюк Ю. С. Розвиток стартапів в Україні: теоретичні аспекти, тенденції, можливості. *Економіка та управління національним господарством*. 2022. № 65. С. 43-48. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure65-7>
4. Гусаковська Т. О., Кужель Н. Л. Розвиток стартапів в Україні: проблеми та перспективи. *Економіка та управління національним господарством*. 2020. № 4. С. 29-34. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-29-34>

Тимошенко О. М., викладач циклової комісії економіки,
управління та адміністрування,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

На сьогодні, в умовах трьох років війни, в Україні сформувалась не стабільна економічна ситуація, яка зумовлена зміною попиту та пропозиції, цін на товари та послуги, різними макро- та мікроекономічними факторами [2]. Тому одним з головних завдань є оцінка поточних та формування потенційних можливостей розвитку інвестиційного ринку.

Як відомо, інвестування не пробає помилок та не може складатися з припущень. Але, враховуючи довготривалий воєнний стан, дуже важко досягти ідеальних умов для інвестування. Беззаперечним є той факт, що негативні економічні наслідки в Україні є результатом впливу війни на світову торгівлю, а також енергетична та продовольча кризи.

Україна є потенційно дуже привабливою практично для будь-якого бізнесу. Оскільки має величезний ринок збуту та чисельність працездатного населення. Але війна стала складним випробуванням для неї, зокрема для національної економіки. Враховуючи це та уповільнення світової економіки, іноземним інвесторам дуже важко побудувати інвестиційну стратегію в умовах війни. Тому сьогодні дослідження перспективних інвестиційних джерел та пошук найоптимальніших стратегій для їх розподілу є надзвичайно актуальними питаннями.

Інвестиційними можливостями в Україні найбільш зацікавленими є: США, Англія, Польща, Німеччина, Туреччина та Нідерланди. Основними галузями, які привернули увагу іноземних інвесторів є: інформаційні технології та інновації, логістика, корисні копалини, оборонно-промисловий комплекс, сільське господарство та інфраструктура. Як бачимо, Україна може запропонувати всім зацікавленим інвесторам дуже широкий спектр різних напрямків для інвестицій.

В інвестиційному портфелі перше місце мають посідати внески для Збройних Сил України. Адже такі інвестиції це захист нашої державності та гарантування безпеки і незалежності в майбутньому. На оборонно-промисловий комплекс, який є стратегічно важливим для України, припадає понад 40 млрд доларів інвестиційного потенціалу [6]. Підприємства оборонної промисловості на сьогодні є високодиверсифікованими з розробки та виробництва продукції подвійного та військового призначення.

Великої уваги на інвестиційному ринку України потребує енергетичний сектор [6]. Ракетні обстріли росії завдали нашій енергетиці дуже суттєвої шкоди та втрати майже половини генерації порівнюючи з довоєнним періодом. Тому Україні вкрай необхідна допомога іноземних інвесторів для відновлення енергетичної стабільності. Наша країна має великий потенціал для генерування сотень гігават так званої «зеленої енергетики». Крім цього, розвиток відновлюваної енергетики забезпечить децентралізацію постачання електроенергії, що в розрізі постійних атак на нашу енергетику є вкрай важливим [1].

Не менш важливим та перспективним напрямом для інвесторів має бути інфраструктура та логістика. Україна має дуже вдале розташування, а саме на перетині доріг Європи та Азії, що робить її важливим посередником для транзиту різноманітних товарів. Достатньо розгалужена система автомобільних доріг та залізничних шляхів, морські та річкові порти, аеропорти допоможуть Україні стати одним із лідерів у Європі транспортно-логістичної галузі [5].

Агропромисловий комплекс України також має неабиякий потенціал на інвестиційному ринку. Незважаючи на те, що росія постійно намагається зашкодити та знищити наш аграрний сектор, Україна впевнено тримається в лідерах серед експортерів аграрної продукції та займає ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки всього світу. Залучення іноземних інвестицій в агропромисловий комплекс тісно пов'язаний з таким

активом як земля. Вона постійно викликала зацікавленість у інвесторів як об'єкт інвестування та засіб виробництва. Після того, як почав працювати ринок землі сільськогосподарського призначення дуже виріс інвестиційний потенціал землі.

Слід не забувати також про інноваційні та інформаційні технології в Україні. Адже створення нових знань, систем та засобів виробництва, технологій є одним з пріоритетних напрямів інвестицій [3]. Кошти, інвестовані в галузь інноваційних технологій, безсумнівно принесуть прибуток в найближчі часи, оскільки інноваційні системи є об'єктивним та практично невпинним явищем [4].

Протягом останніх років в Україні реалізується концепція побудови цифрової держави, послуги надаються як громадянам, так і бізнесу за допомогою мобільних пристроїв. Україна посідає перше місце серед країн Центральної та Східної Європи за науково-дослідною діяльністю та ІТ-аутсорсингом. В Україні понад 240 тис. фахівців, зайнятих в ІТ-секторі, і щороку кількість випускників із технологічним ступенем є більшою, ніж у будь-якій європейській країні [7].

Враховуючи продовження війни на території України, оцінка привабливості та перспектив інвестування є найважливішим у процесі формування інвестиційного ринку. Основою для формування інвестиційного потенціалу України є: державні гарантії безпеки інвестицій, надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, включення українських логістичних шляхів до індикативних мап Транс'європейської транспортної мережі. Це дає змогу позиціонувати Україну як одну з найперспективніших та найбільш конкурентоспроможних за інвестиційним доходом країн у Європі [5].

Але в той же час, ми не можемо забувати про гарантії безпеки для інвестицій у воєнний час. Саме це є найбільш стримуючим важелем, який має вплив на іноземних інвесторів. Основними недоліками інвестиційного ринку України, які впливають на рішення інвесторів є: повномасштабна військова агресія росії проти України, атаки на енергетичну систему, корупція, зруйнована інфраструктура, труднощі з логістикою, неможливість залучення іноземного страхування [8].

Попри всі негаразди, іноземні інвестори дуже чекають закінчення війни для того, щоб продовжувати та збільшувати інвестиції в Україну. Адже, незважаючи на війну, для інвесторів Україна є дуже перспективним та привабливим ринком, а її інтеграція у світове економічне співтовариство та розвиток фінансових інститутів все більше привертають увагу до інвестиційного потенціалу. Наразі Україна має всі можливості та підстави, щоб у недалекому майбутньому стати успішним майданчиком, де можна буде випробувувати нову реальність, нову етику та нову раціональність.

Список використаних джерел:

1. Алієва О., Ларіна М. Відновлювана енергетика: переваги для всіх. URL: <https://ua.boell.org/uk/2016/09/29/vidnovlyuvana-energetika-perevagi-dlya-vsikh> (дата звернення: 13.02.2025).
2. Ангел Є., Гулік А. Як українська промисловість долає воєнні виклики. URL: <https://zn.ua/ukr/promyshliennost/jak-ukrajinska-promislovist-dolaje-vojenni-vikliki.html> (дата звернення: 13.02.2025).
3. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності: навчальний посібник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. С. 186.
4. Роменська Л. Latifundist.com. URL: <https://latifundist.com/novosti/60482-ekspertka-rozpovila-kudi-investoru-vklasti-groshi-pid-chas-vijni> (дата звернення: 13.02.2025).
5. Скрипаль А. Інвестування в Україну під час війни. 2022. URL: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viny-327240> (дата звернення: 13.02.2025).
6. Advantage Ukraine. URL: <https://advantageukraine.com/ua> (дата звернення: 13.02.2025).

7. Laiko O., Burkynskyi B. Methodology of investment system research in the aspect of unproductive capital outflow: example of Ukraine and international dimension. *Baltic Journal of Economic Studie*. 2021. 7 (1). P. 57-68. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-1-57-68>.
8. The Impact of the War in Ukraine on Global Trade and Investment / Ruta Michele (ed.). Washington, DC. World Bank. 2022. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37359> (дата звернення: 13.02.2025).

Ткаченко О. О., здобувачка освіти,
науковий керівник: **Мітяєва Т. Л.**, к. е. н., доцент, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

УПРАВЛІННЯ ТА РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

У сучасних умовах розвитку готельно-ресторанного господарства, яке є однією з найдинамічніших галузей економіки, особливого значення набуває ефективне управління персоналом. Якість обслуговування, рівень задоволеності клієнтів та загальний імідж закладу значною мірою залежать від професіоналізму, мотивації та згуртованості трудового колективу. З огляду на зростаючу конкуренцію, підвищені вимоги споживачів до сервісу, а також активне впровадження новітніх технологій, управління персоналом перетворюється на ключовий фактор успішності та сталого розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу.

Управлінські рішення у сфері підбору, адаптації, навчання, мотивації та розвитку працівників визначають не лише ефективність поточної діяльності, а й стратегічні перспективи закладу [1]. Саме тому дослідження механізмів і підходів до управління персоналом, а також пошук шляхів його вдосконалення є надзвичайно актуальними та своєчасними.

Система управління персоналом — це сукупність методів, засобів, принципів, функцій і структур, що забезпечують цілеспрямований вплив на трудовий колектив з метою ефективного використання кадрового потенціалу підприємства. У сфері готельно-ресторанного господарства така система повинна враховувати специфіку сервісної діяльності, орієнтацію на клієнта та постійну взаємодію персоналу з гостями.

Управління персоналом охоплює як стратегічне, так і оперативне планування роботи з кадрами, формування корпоративної культури, забезпечення ефективної комунікації, мотивації та розвитку працівників. Це динамічний процес, який включає не лише адміністративні функції, а й емоційний інтелект, лідерство та інноваційні підходи.

Основними елементами структури системи управління персоналом є:

- кадрове планування (визначення потреби в персоналі);
- підбір, відбір і найм працівників;
- адаптація нових працівників;
- організація навчання і підвищення кваліфікації;
- управління мотивацією та оцінюванням результатів праці;
- кадрове діловодство та правове забезпечення трудових відносин;
- розвиток і кар'єрне зростання персоналу.

Ефективна система управління персоналом у закладах готельно-ресторанного господарства має забезпечити стабільність кадрового складу, підвищення якості обслуговування та зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку послуг.

Управління персоналом у закладах готельно-ресторанного господарства є ключовим елементом забезпечення ефективного функціонування підприємства, оскільки саме персонал безпосередньо впливає на рівень обслуговування, задоволеність гостей та імідж закладу [2]. Основні функції управління персоналом включають планування потреби в кадрах відповідно до обсягів діяльності та специфіки закладу; підбір, відбір і найм працівників з урахуванням професійних і особистісних якостей; адаптацію нових співробітників до умов праці, корпоративної культури та стандартів обслуговування. Важливе місце посідає організація навчання і підвищення кваліфікації персоналу, що забезпечує впровадження новітніх технологій обслуговування і розвиток професійних компетентностей. Значною є також функція мотивації, яка охоплює матеріальні та нематеріальні стимули, сприяє підвищенню продуктивності праці та формує лояльність працівників до підприємства. Оцінювання результатів роботи дає змогу визначити ефективність діяльності співробітників, встановити зворотний зв'язок і спланувати подальший розвиток персоналу. Не менш важливою є функція управління трудовими відносинами, яка передбачає дотримання трудового законодавства, врегулювання конфліктів і створення справедливих умов праці. Формування позитивного мікроклімату, підтримка корпоративної культури та розвиток командної роботи також входять до переліку основних завдань управління персоналом. У комплексі ці функції спрямовані на забезпечення стабільної, професійної та мотивованої команди, що є запорукою конкурентоспроможності і стійкого розвитку закладу готельно-ресторанного господарства.

Навчання персоналу в закладах готельно-ресторанного господарства є невід'ємною складовою ефективного управління кадрами та підвищення якості обслуговування гостей. В умовах постійної конкуренції, впровадження новітніх технологій і зростання вимог клієнтів до сервісу, систематичне навчання працівників забезпечує адаптацію до змін, розвиток професійних компетенцій і формування корпоративної культури. Виділяють кілька основних видів навчання персоналу: первинне (вступне), що проводиться під час прийому на роботу; поточне (періодичне), яке передбачає оновлення знань і навичок у процесі роботи; і перспективне – орієнтоване на розвиток кар'єри, розширення професійного потенціалу та підготовку до майбутніх посад [3].

Серед методів навчання персоналу застосовуються як традиційні, так і інноваційні підходи. До традиційних належать лекції, семінари, інструктажі, майстер-класи, стажування на робочому місці під керівництвом досвідчених наставників. Інноваційні методи включають онлайн-курси, вебінари, інтерактивні тренінги, симуляції обслуговування клієнтів, гейміфікацію навчального процесу. Ефективною формою є коучинг та менторство, які сприяють індивідуальному розвитку працівників.

Залежно від цілей, навчання може проводитися внутрішньо (в межах підприємства) або зовнішньо (в спеціалізованих навчальних центрах чи за участі запрошених фахівців). Вибір виду та методу навчання залежить від рівня кваліфікації персоналу, специфіки посади, ресурсних можливостей підприємства та очікуваних результатів. Правильно організоване навчання сприяє підвищенню професіоналізму персоналу, зміцненню командної роботи та зростанню конкурентоспроможності закладу готельно-ресторанного господарства.

Аналіз кадрової структури, підбору, адаптації, мотивації та навчання персоналу є важливим етапом у вивченні ефективності управління людськими ресурсами в закладах готельно-ресторанного господарства. Кадрова структура відображає склад персоналу за статтю, віком, рівнем освіти, кваліфікацією та посадовими обов'язками. Її збалансованість є передумовою стабільної роботи колективу, забезпечення належного рівня обслуговування та оптимального розподілу функцій.

Підбір персоналу здійснюється переважно з урахуванням професійних навичок, досвіду роботи та особистісних якостей кандидатів, що є надзвичайно важливим у сфері

гостинності, де персонал постійно взаємодіє з клієнтами. Успішність процесу підбору залежить від чітко визначених вимог до посади, ефективного відбору резюме, співбесід та, за потреби, практичного випробування.

Адаптація нових працівників передбачає їх ознайомлення з організаційною структурою підприємства, корпоративними стандартами, етичними нормами та технологією обслуговування. Від якісного проведення адаптаційного періоду залежить швидкість включення працівника в робочий процес і рівень його лояльності до роботодавця.

Мотивація персоналу ґрунтується як на матеріальних заохоченнях (заробітна плата, бонуси, премії), так і на нематеріальних (визнання, можливість професійного росту, комфортні умови праці, гнучкий графік). Ефективна мотиваційна система сприяє зниженню плинності кадрів, підвищенню якості сервісу та формуванню позитивного клімату в колективі [4].

Навчання працівників організовується відповідно до потреб закладу й індивідуальних планів розвитку. Особлива увага приділяється розвитку навичок спілкування з гостями, вивченню стандартів обслуговування, дотриманню санітарно-гігієнічних норм, а також впровадженню сучасних технологій. Регулярне навчання та підвищення кваліфікації є необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах ринку.

Впровадження сучасних HR-технологій у закладах готельно-ресторанного господарства є важливою умовою підвищення ефективності управління персоналом, оптимізації кадрових процесів та підвищення конкурентоспроможності підприємства. У сучасному світі цифровізація торкається всіх сфер діяльності, і готельно-ресторанний бізнес не є винятком. Використання електронних HR-систем дозволяє автоматизувати процеси підбору, адаптації, обліку робочого часу, оцінювання результатів праці, планування навчання та розвитку персоналу.

Серед найбільш поширених рішень — платформи для управління персоналом, які дають змогу створювати електронні особові справи працівників, формувати графіки роботи, контролювати відвідуваність, вести розрахунки заробітної плати та бонусів, а також відстежувати ключові показники ефективності (KPI). Це значно знижує навантаження на кадрову службу, зменшує ймовірність помилок і дозволяє зосередитися на стратегічних завданнях.

Окрему роль відіграють навчальні платформи, які дають можливість організувати безперервне професійне навчання персоналу. Онлайн-курси, відеоуроки, інтерактивні тренінги, тести для перевірки знань дозволяють не лише швидко оновлювати інформацію, а й навчати співробітників незалежно від місця їх перебування. У готельно-ресторанній сфері це особливо актуально, зважаючи на зміну кадрів, сезонність роботи та потребу в стандартизованих навичках обслуговування.

Крім того, сучасні HR-технології охоплюють інструменти для зворотного зв'язку, оцінювання клімату в колективі, збору пропозицій від працівників, а також системи мотивації та внутрішніх комунікацій. Використання чат-ботів, мобільних застосунків для співробітників і гейміфікованих рішень також сприяє підвищенню залученості персоналу та ефективності управління.

Загалом впровадження сучасних HR-технологій дає змогу зробити систему управління персоналом більш прозорою, гнучкою, швидкою та орієнтованою на результат, що є критично важливим для забезпечення високої якості обслуговування в закладах готельно-ресторанного господарства.

Аналіз кадрової структури та практик управління персоналом у закладах ГРГ показав наявність як сильних сторін, так і певних проблем, пов'язаних з плинністю кадрів, недостатньою системністю в навчанні та обмеженими мотиваційними інструментами. У цьому контексті особливе значення набуває впровадження сучасних HR-технологій, які дозволяють автоматизувати рутинні процеси, підвищити ефективність кадрового менеджменту, забезпечити безперервне навчання та розвиток персоналу, а також покращити внутрішню комунікацію.

Загалом, дослідження підтвердило необхідність стратегічного підходу до управління людськими ресурсами як до цілісної системи, що забезпечує не лише оперативні потреби підприємства, а й його довгостроковий розвиток. Запропоновані напрями вдосконалення кадрової роботи можуть стати основою для підвищення ефективності діяльності конкретного закладу готельно-ресторанного господарства та зміцнення його позицій на ринку.

Список використаних джерел:

1. Біла С. О. Управління персоналом : навч. посіб. / С. О. Біла. – Київ : Центр учбової літератури, 2021. – 312 с.
2. Дейнеко Л. В. Менеджмент персоналу : підручник / Л. В. Дейнеко. – Харків : ФОП Бровін О. В., 2020. – 278 с.
3. Семенюк І. І. Сучасні підходи до розвитку персоналу в індустрії гостинності // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. – 2021. – № 4. – С. 112–120.
4. Прохорова В. В. Впровадження HR-технологій у сфері готельно-ресторанного бізнесу // Гостинність і туризм: інновації та розвиток. – 2022. – № 3. – С. 45–52.

Триняк М. В., здобувач освіти,
науковий керівник: **Мітяєва Т. Л.**, к. е. н., доцент, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ІННОВАЦІЙНІ СЕРВІСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ГОТЕЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ: РОЗРОБКА ПРАКТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Обґрунтування необхідності впровадження інноваційних сервісних технологій у готельному господарстві базується на комплексі сучасних викликів і змін, які охоплюють туристичну сферу в цілому. Зростання конкуренції, активна цифровізація споживчої поведінки, зміна цінностей клієнтів на користь індивідуалізованого, швидкого та зручного обслуговування змушують готелі постійно вдосконалювати свої послуги. Сучасний гість очікує не лише комфортного проживання, а й високотехнологічного, інтуїтивного сервісу, який забезпечить йому максимальну зручність і позитивний досвід перебування.

Інноваційні сервісні технології — це не просто модний тренд, а стратегічно важливий інструмент для підвищення конкурентоспроможності готельного підприємства. Їх впровадження дозволяє автоматизувати рутинні процеси, покращити комунікацію з клієнтом, скоротити час обслуговування, знизити вплив людського фактора на якість послуг та створити персоналізований досвід для кожного гостя [1]. До того ж, такі технології дають можливість ефективно аналізувати дані, прогнозувати попит, адаптувати пропозицію до потреб цільової аудиторії.

У контексті цифрової трансформації сфери послуг, саме інновації стають запорукою сталого розвитку готельного бізнесу, дозволяють відповідати на виклики часу та формувати нові стандарти сервісу, орієнтовані на якість, швидкість, безпеку та комфорт.

Оцінка рівня використання інноваційних технологій у готельному господарстві на прикладі конкретного об'єкта дослідження або регіону дозволяє отримати реальну картину впровадження сучасних сервісних рішень у практику готельного обслуговування. У процесі аналізу зазвичай вивчаються такі аспекти: наявність цифрових каналів бронювання, використання мобільних застосунків, безконтактне заселення, smart-кімнати, автоматизовані

системи управління, чат-боти, CRM-системи та інші технології, орієнтовані на покращення якості сервісу й ефективності бізнес-процесів.

Результати досліджень на місцевому або регіональному рівні (наприклад, у готелях Харківської області чи окремого міста) свідчать про те, що більшість малих і середніх готелів лише частково впроваджують інноваційні рішення, зосереджуючись переважно на базових цифрових сервісах — онлайн-бронюванні, електронних платіжних системах та комунікації через соціальні мережі [2]. Повноцінне використання автоматизованих систем управління, штучного інтелекту чи IoT-технологій залишається обмеженим і характерне переважно для великих або мережевих готельних об'єктів.

Серед основних бар'єрів впровадження інноваційних сервісних технологій можна виокремити такі:

- фінансова обмеженість (висока вартість впровадження сучасних рішень);
- відсутність фахових кадрів, здатних ефективно працювати з новими технологіями;
- низький рівень обізнаності управлінського персоналу щодо переваг цифровізації;
- опір змінам з боку персоналу або керівництва;
- недостатній рівень IT-інфраструктури в окремих регіонах;
- ризики кібербезпеки та пошкодження втрати персональних даних клієнтів.

У сучасних умовах підвищення якості готельного сервісу нерозривно пов'язане з активним впровадженням інноваційних технологій, які дозволяють зробити обслуговування більш зручним, швидким, персоналізованим та ефективним. Серед ключових напрямів, що забезпечують покращення якості сервісу, варто виділити такі:

Мобільні додатки стали незамінним інструментом у взаємодії готелю з клієнтом. Вони дозволяють здійснювати бронювання, реєстрацію заїзду та виїзду, замовлення додаткових послуг (трансфер, room service, SPA тощо), перегляд рахунку, отримання push-сповіщень та індивідуальних пропозицій. Завдяки цьому гість отримує максимальну автономність та комфорт [3].

Термінали самообслуговування, інтерактивні кіоски для реєстрації та виїзду, QR-коди для меню або замовлень — усе це дозволяє скоротити час обслуговування, зменшити черги на рецепції та дати гостеві відчуття контролю над процесом обслуговування.

Смарт-технології в номерах передбачають використання систем розумного управління освітленням, температурою, шторами, мультимедіа, голосовими асистентами, біометричними замками тощо. Це не тільки підвищує рівень комфорту, а й сприяє енергоефективності та екологічності готелю.

Використання роботів для доставки багажу, обслуговування номерів, прибирання або інформування гостей — новий рівень автоматизації, який викликає зацікавленість клієнтів, підвищує імідж готелю як інноваційного об'єкта та дозволяє оптимізувати витрати на персонал.

Обґрунтування доцільності впровадження конкретних інноваційних рішень у готельному господарстві базується на прагненні до підвищення рівня задоволеності клієнтів, ефективності внутрішніх процесів та конкурентоспроможності готелю на ринку послуг [4]. Наприклад, впровадження мобільного додатку з функцією онлайн-бронювання, цифрового ключа до номера та чату з рецепцією дозволяє зменшити навантаження на персонал, скоротити час обслуговування й забезпечити безконтактний сервіс, що особливо актуально у постпандемічний період.

Впровадження smart-кімнат, оснащених голосовими асистентами, автоматизованим керуванням освітленням і температурою, забезпечує індивідуалізацію сервісу та демонструє орієнтацію готелю на технологічний комфорт. Зі свого боку, використання автоматизованих систем управління готелем (Property Management Systems) оптимізує операційну діяльність, дозволяє ефективно керувати бронюваннями, прибутковістю, персоналом та маркетинговими кампаніями.

Отже, впровадження інноваційних сервісних технологій у готельному господарстві виступає ключовим чинником підвищення якості обслуговування, ефективності управління та формування конкурентоспроможності готелю на сучасному ринку. Отримані результати дослідження підтверджують, що інновації сприяють створенню персоналізованого та комфортного гостьового досвіду, оптимізують внутрішні процеси, знижують операційні витрати та зміцнюють позитивний імідж готельного підприємства.

Успішне впровадження інновацій вимагає стратегічного планування, належного фінансування, підготовки персоналу та відкритості до змін. Особливої актуальності набуває розробка індивідуальних рекомендацій для кожного готелю з урахуванням його масштабу, цільової аудиторії та ресурсних можливостей.

Список використаних джерел:

1. Куцик П. О., Куцик О. П. Інноваційні технології в індустрії гостинності : навч. посіб. / П. О. Куцик, О. П. Куцик. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. – 212 с.
2. Мельниченко С. В. Організація готельного господарства : навч. посіб. / С. В. Мельниченко. – Київ : Центр учбової літератури, 2019. – 284 с.
3. Державне агентство розвитку туризму України. Інноваційні рішення для готелів: огляд сучасних тенденцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tourism.gov.ua/innovations/hotels> – Назва з екрана.
4. HVS Global Hospitality Services. Hotel Technology Trends 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hvs.com/article/10123-hotel-technology-trends-2023> – Назва з екрана. – Дата звернення: 20.03.2025.

Черняєва Т. І., здобувач освіти,
Нагорна І. В., к. е. н.,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

СТВОРЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ПРОДУКТІВ І ПОСЛУГ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації бізнесу до умов нестабільної економіки, що характеризується високими ризиками, коливанням попиту та обмеженими фінансовими ресурсами. У таких умовах розробка та впровадження нових видів продукції або послуг є важливими інструментами для забезпечення конкурентоспроможності підприємств, створення додаткових робочих місць і стимулювання економічного зростання.

Інноваційні рішення дозволяють компаніям швидше реагувати на зміни ринку, ефективніше використовувати наявні ресурси та знаходити нові можливості для розвитку. Крім того, актуальність дослідження підкріплюється глобальними тенденціями цифровізації, автоматизації та екологічної стійкості, що вимагають впровадження сучасних підходів до ведення бізнесу.

У сучасному світі економічна нестабільність створює значні виклики для бізнесу, зокрема для компаній, що прагнуть розробляти та впроваджувати нові види продукції або послуг. Глобальні проблеми, такі як фінансові кризи, інфляція, перебої у логістиці та нестача сировини, суттєво ускладнюють цей процес. Крім того, підприємства стикаються з технологічним розривом, що обмежує доступ до інноваційних рішень, а також із жорсткою конкуренцією та швидкою зміною ринкових тенденцій. Додатковим викликом є зростаючі

екологічні вимоги, які змушують компанії інвестувати у сталі технології, що не завжди є можливим у нестабільних економічних умовах.

В Україні ці проблеми посилюються через війну, яка спричинила руйнування підприємств, міграцію кваліфікованих кадрів та значне зниження купівельної спроможності населення. Високий рівень інфляції та нестабільність національної валюти ускладнюють фінансове планування, а обмежений доступ до інвестицій та кредитних ресурсів робить реалізацію інноваційних проєктів вкрай складною. Додатковими перешкодами є бюрократія та регуляторні бар'єри, які сповільнюють процеси реєстрації нових продуктів і послуг. Також значним викликом для українських підприємств стають перебої в енергопостачанні, що негативно впливають на виробництво та надання послуг.

Попри всі ці труднощі, нестабільна економіка відкриває і нові можливості для розвитку. Підприємства, що здатні швидко адаптуватися до змін, застосовувати гнучкі бізнес-моделі та впроваджувати інноваційні рішення, мають шанс не лише втриматися на ринку, а й знайти нові ніші для зростання.

Впровадження нового виду продукції або послуги в умовах нестабільної економіки суттєво впливає на національну економіку. Одним із головних позитивних аспектів є підвищення зайнятості, оскільки створення нових підприємств та виробництв сприяє збільшенню кількості робочих місць, що, своєю чергою, зменшує рівень безробіття. Крім того, зростання обсягів продажів і капіталу розширює податкову базу, що дозволяє наповнювати державний бюджет та підтримувати економічну стабільність. Важливим фактором є залучення іноземних інвестицій, адже успішні проєкти здатні привернути увагу міжнародних партнерів та фінансових інституцій. Розвиток власного виробництва також сприяє імпортозаміщенню, що зменшує залежність від зовнішніх постачальників і стимулює підтримку національного виробника.

Основою для впровадження нових продуктів є глибокий аналіз ринку, який передбачає вивчення поточних потреб та проблем населення, дослідження конкурентного середовища й оцінку перспективних ніш. Важливим етапом є також оцінка фінансових можливостей бізнесу та потенційної державної підтримки, а також аналіз споживчих трендів та прогнозування їхніх змін у майбутньому.

Попри очевидні переваги, розробка та впровадження нового продукту чи послуги супроводжується численними труднощами. Однією з головних проблем є фінансові обмеження, оскільки багато підприємств стикаються з нестачею капіталу для реалізації інноваційних ідей. Через високі ризики банки неохоче надають кредити, а інвестори часто утримуються від вкладень у проєкти з невизначеною перспективою. Логістичні труднощі, зокрема порушення ланцюгів постачання, високі витрати на транспортування та дефіцит якісної сировини, також ускладнюють виробництво. Часто компанії змушені шукати альтернативних постачальників або змінювати склад продукції.

Окремою проблемою є зниження купівельної спроможності населення, адже під час економічних криз люди скорочують витрати, що призводить до зменшення попиту на нові товари. Виробництво продуктів з високою собівартістю у таких умовах може бути не вигідним. До цього додається дефіцит кваліфікованих кадрів, спричинений міграцією, мобілізацією та загальним економічним спадом. Особливо гостро ця проблема відчувається у високотехнологічних галузях. Додатковим викликом є нестабільне законодавство, що створює труднощі для довгострокового планування, оскільки бізнесу важко передбачати зміни у податковій та регуляторній політиці. Крім того, процес впровадження інновацій часто є складним і потребує значних ресурсів на дослідження, тестування та розробку, що особливо проблематично в кризових умовах.

Попри ці виклики, існують ефективні шляхи їх подолання. Одним із них є оптимізація фінансів і пошук інвестицій через використання державних програм підтримки малого та середнього бізнесу, участь у міжнародних грантових програмах та залучення партнерських інвестицій. Важливою стратегією є також покращення логістики, зокрема переорієнтація на

національні ресурси та використання цифрових рішень для відстеження й оптимізації ланцюгів постачання.

Значну роль у подоланні економічних труднощів відіграє створення доступних товарів, що передбачає спрощення дизайну продукту для зменшення його собівартості та впровадження гнучких систем оплати, таких як кредитні програми, передплата чи розстрочка. Крім того, вирішенню кадрових проблем сприяє розробка програм навчання та перекваліфікації, а також використання дистанційної роботи, що дозволяє залучати спеціалістів із різних регіонів.

Суттєве значення для розвитку бізнесу в нестабільних умовах мають інновації та автоматизація, оскільки впровадження цифрових технологій дозволяє знизити витрати, підвищити ефективність та забезпечити стійке зростання навіть у складні економічні часи.

Список використаних джерел:

1. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності: навчальний посібник для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/48941/1/Invest_GSM_2022.pdf
2. Проєкт інноваційної стратегії України. URL: https://winwin.gov.ua/assets/files/Проєкт_інноваційної_стратегії.pdf

Чумак О. О., здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти,
науковий керівник: **Онищенко С. В.**, д. е. н., професор,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

У сучасних умовах розвитку цифрових технологій штучний інтелект (ШІ) відіграє дедалі важливішу роль у сфері державного управління, сприяючи підвищенню його ефективності, прозорості та підзвітності. Впровадження інтелектуальних систем дозволяє автоматизувати адміністративні процеси, що, своєю чергою, мінімізує вплив людського фактора та сприяє запобіганню корупційним ризикам.

Одним із прикладів застосування ШІ в управлінських процесах є ініціатива Європейської комісії, яка у жовтні 2024 року оголосила про створення власної моделі GPT@EC. Очікується, що ця технологія буде використана для підготовки офіційних документів, аналізу великих масивів інформації, написання звітів та формування політик у різних галузях. Інтеграція таких рішень сприятиме підвищенню швидкості та якості ухвалення рішень на рівні європейських інституцій [1, 2]. Міністерство фінансів США вже активно застосовує ШІ для обробки та аналізу фінансових даних. Зокрема, завдяки алгоритмам машинного навчання здійснюється моніторинг фінансових транзакцій, що дає змогу виявляти приховані закономірності та потенційні шахрайські схеми [3]. Це дозволяє посилити контроль за дотриманням фінансової дисципліни та мінімізувати ризики незаконних фінансових операцій.

У Франції технології штучного інтелекту інтегруються в систему надання адміністративних послуг, що дозволяє автоматизувати процеси видачі дозволів і ліцензій. Завдяки ефективному обміну даними між державними установами громадяни отримують

доступ до необхідних послуг швидше, а кількість бюрократичних перешкод значно зменшується. Це сприяє зниженню рівня корупційних проявів, оскільки усувається суб'єктивний вплив державних службовців на прийняття рішень. Міжнародні організації, такі як Інтерпол і Європол, також інтегрують ШІ у свої системи для моніторингу фінансових потоків та виявлення підозрілих транзакцій, пов'язаних із відмиванням грошей і корупцією. В Україні технології ШІ застосовуються для автоматизованої перевірки декларацій державних службовців [4]. Це дає змогу оперативно виявляти невідповідності та потенційні порушення, що сприяє підвищенню прозорості та зниженню рівня корупції.

Втім, умови нестабільності актуалізують питання застосування штучного інтелекту для підвищення ефективності державного управління та боротьби з корупцією [5]. Цифрові платформи електронного урядування, інтегровані з технологіями штучного інтелекту, забезпечують прозорість прийняття управлінських рішень. Завдяки впровадженню цифрових технологій громадяни отримують доступ до інформації про бюджетні витрати, тендерні закупівлі та фінансові звіти в режимі реального часу. Така відкритість сприяє зменшенню корупційних ризиків, підвищенню рівня довіри до державних інституцій і формуванню культури доброчесності серед посадових осіб. Прогнозна аналітика на основі машинного навчання дозволяє ідентифікувати нетипові витрати, неефективне використання бюджетних коштів та випадки зловживання владою. Крім того, алгоритми ШІ можуть бути застосовані для аналізу державних закупівель, виявлення змов між учасниками тендерів і оцінки доброчесності посадових осіб.

Автоматизація адміністративних процесів за допомогою ШІ дозволяє скоротити кількість посередників при отриманні державних послуг. Онлайн-платформи для подачі податкових декларацій, реєстрації бізнесу та здійснення державних закупівель знижують ймовірність корупційних домовленостей, оскільки усувають необхідність особистих контактів між громадянами та державними службовцями. Крім того, використання чат-ботів та віртуальних асистентів у державних установах сприяє підвищенню доступності державних послуг та зниженню адміністративного навантаження.

Використання технологій блокчейн у поєднанні з ШІ також є перспективним напрямом у сфері боротьби з корупцією. Блокчейн забезпечує незмінність та верифікованість даних, що дозволяє створювати надійні реєстри державних фінансових операцій, зменшуючи ймовірність маніпуляцій і фальсифікацій. Поєднання цих технологій у системах електронного голосування, реєстрації власності та розподілу соціальної допомоги може значно підвищити ефективність державного управління.

Застосування ШІ у правоохоронній діяльності та аудиті фінансових потоків дозволяє автоматично виявляти підозрілі транзакції та проводити комплексний аналіз активів посадових осіб. У цьому контексті особливу роль відіграє система ORBIS – глобальна база даних компаній та корпоративних зв'язків, що використовується для виявлення відмивання коштів, ухилення від сплати податків та інших економічних злочинів. Використання ORBIS у поєднанні з алгоритмами штучного інтелекту дозволяє виявляти приховані взаємозв'язки між компаніями, аналізувати їхню фінансову діяльність та встановлювати потенційні ризики корупції. Крім того, інтеграція ШІ в антикорупційні механізми сприяє формуванню зворотного зв'язку між громадянами та урядом. Зокрема, цифрові платформи можуть включати функції анонімного повідомлення про випадки корупції, що підвищує рівень громадянської активності у протидії корупційним проявам.

Впровадження ШІ відповідно до міжнародних стандартів і передових практик може сприяти підвищенню інвестиційної привабливості держави. Іноземні інвестори віддають перевагу країнам, які впроваджують прозорі та ефективні механізми управління, що знижує регуляторні ризики та сприяє економічному зростанню.

Таким чином, розвиток технологій штучного інтелекту має потенціал не лише для оптимізації державного управління, а й для фундаментального реформування антикорупційних політик. Поєднання ШІ, блокчейну, аналітичних платформ та таких

інструментів, як ORBIS, дозволяє створювати більш відкриту, підзвітну та технологічно розвинену систему управління, що відповідає сучасним викликам і сприяє сталому розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. [Міністерство цифрової трансформації України, Національне агентство України з питань державної служби, Вища школа публічного управління. Поради з відповідального використання штучного інтелекту публічними службовцями. URL: <https://nads.gov.ua/news/prezentovano-posibnyk-pro-vidpovidalne-vykorystannia-shtuchoho-intelektu-publichnymy-sluzhbovtsiamy>.](https://nads.gov.ua/news/prezentovano-posibnyk-pro-vidpovidalne-vykorystannia-shtuchoho-intelektu-publichnymy-sluzhbovtsiamy)
2. [Hlushko A. D. EU experience in using artificial intelligence to ensure financial system resilience. Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій: матеріали II Міжнародної наук.-практ. Інтернет-конф., 06 черв. 2024 р. Полтава: Нац. Ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2024. С. 146–147.](#)
3. Літкевич В. Штучний інтелект у системі протидії відмиванню коштів: формування глобальних принципів і правил. Науковий огляд. 2024. № 7 (99). С. 59–66. DOI: [https://doi.org/10.26886/2311-4517.7\(99\)2024.2](https://doi.org/10.26886/2311-4517.7(99)2024.2).
4. Боженко В. В., Петренко К. Ю. Кращі практики використання цифрових технологій та штучного інтелекту для боротьби з корупцією. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2022. № 2. С. 59–66. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2022.2-06>.
5. Practical principles of integrating artificial intelligence into the technology of regional security predicting / O. Shefer et al. *Advanced Information Systems*. 2024. Vol. 8, no. 1. P. 86–93. DOI: <https://doi.org/10.20998/2522-9052.2024.1.11>.

Чупак Н. В., здобувачка освіти,

Зміївська І. В., викладач,

ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ В СУЧАСНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Сучасний туристичний бізнес зазнає значних змін завдяки стрімкому розвитку цифрових технологій. Інтернет і цифрові платформи перетворили традиційні моделі організації туристичних послуг, дозволивши туристичному бізнесу надавати свої послуги безпосередньо споживачам через глобальну мережу. Сьогодні туристичний бізнес онлайн охоплює не лише бронювання готелів і авіаквитків, а й пропонує широкий спектр послуг, що включають тури, екскурсії, трансфери та інші послуги, доступні в будь-який час і в будь-якому місці. У зв'язку з глобалізацією та цифровізацією сучасного світу, туристичні компанії, що не адаптуються до онлайн-платформ, ризикують втратити свою конкурентоспроможність. Онлайн-туризм не тільки значно полегшує процес бронювання для туристів, але й дозволяє ефективно взаємодіяти з клієнтами, збирати дані, аналізувати попит і персоналізувати пропозиції завдяки використанню цифрових платформ для організації бізнесу.

Сучасні цифрові технології значно змінили туристичну індустрію. Перспективним напрямком її розвитку є використання хмарних рішень, які дозволяють оптимізувати роботу туристичних компаній, полегшити доступ до послуг та покращити взаємодію з клієнтами. Одним з таких рішень є хмара «МоїТуристи» – онлайн-сервіс для бронювання та організації подорожей. Ця платформа стає важливим інструментом для розвитку сучасного туристичного

бізнесу, надаючи можливість інтегрувати всі етапи організації подорожі в єдину систему. Цифрові платформи набувають дедалі більшої популярності в туристичній сфері тому що дозволяють бізнесу бути гнучким та знижують витрати на інфраструктуру, а також забезпечують доступ до послуг з будь-якої точки світу. Хмара «МоїТуристи» її складові «CRM МоїТуристи» та «Турсканер МоїТуристи» є прикладом ефективного використання хмарних технологій для створення зручної, доступної та інтуїтивно зрозумілої системи роботи з клієнтами та системи бронювання турів, що відповідає вимогам сучасного ринку.

«МоїТуристи» – це хмарний сервіс автоматизації турфірми для ведення бізнесу на вищому рівні, а також це онлайн-платформа для бронювання турів, готелів, авіаквитків та організації екскурсій, що працює за допомогою хмарних технологій. Вона дозволяє туристам вибирати послуги, здійснювати бронювання та оплачувати їх безпосередньо через сайт або мобільний додаток. Хмарні рішення забезпечують високу доступність і швидкість роботи системи, що є важливим для клієнтів, які шукають зручний і швидкий спосіб організації подорожей.

«CRM МоїТуристи» – це хмара для роботи з клієнтами та опрацювання звітів з продажів. Можливості системи: опрацювання різних даних і реєстрація всіх етапи переговорів менеджера з клієнтом – від заявки до результату; збирає необхідну для ведення бізнесу статистичну базу; пропонує готові технічні інструменти, на які можна покласти в процесі роботи, а також оптимальні кроки для досягнення мети; групує канали взаємодії: дзвінки, смс-повідомлення, електронні листи, ділові зустрічі, розсилки, соціальні мережі; систематизує корпоративний облік: кожен співробітник фіксує дані за однією схемою; дозволяє без зусиль перевіряти поточний стан справ, в тому числі, і поза офісом, – з ноутбука або планшета; допомагає формувати частину документів прямо на сайті, що значно економить час і туристам, і менеджерам.

«Турсканер МоїТуристи» – це зручний і швидкий супер пошук пакетних турів нового покоління, в якому зібрані актуальні пропозиції від 26 провідних українських туроператорів. Тепер підбір турів і відправка інформації клієнтам автоматизована. Можливості турсканера: видача результатів пошуку турів з прямим переходом на сайт туристичного оператора і відмітками промо прайсів; формування картки туру з інформацією про наявність місць на рейсі та обов'язкових доплат з можливістю відправки клієнту за посиланням; представлення якісної інформація про готель з фотографіями та відгуками; зручний перегляд цін на інші дати і тривалості туру; робота з кошиком турів, завдяки кошику можна сформувавши красиву підбірку турів для відправки у вигляді короткого посилання в месенджери або на е-мейл; відправка красивого та інформативного листа з пропозицією для туриста.

Завдяки аналізу даних та використанню алгоритмів штучного інтелекту, хмара «МоїТуристи» пропонує персоналізовані рекомендації. Вона адаптується до уподобань клієнтів, надаючи варіанти турів, готелів і авіаквитків, що найкраще відповідають інтересам і запитам користувачів. Персоналізація послуг сприяє підвищенню рівня задоволеності клієнтів та покращенню досвіду бронювання.

Платформа «МоїТуристи» доступна через мобільний додаток, що дозволяє користувачам організувати подорожі прямо зі своїх смартфонів. Завдяки хмарній інфраструктурі, користувачі можуть отримувати актуальну інформацію про наявність місць, ціни на квитки та готелі, а також здійснювати оплати в будь-який час та з будь-якого місця.

Хмара «МоїТуристи» не лише дозволяє бронювати стандартні туристичні послуги, але й інтегрується з іншими платформами, що дозволяє клієнтам замовляти трансфери, екскурсії, оренду авто та інші додаткові послуги. Це створює єдину екосистему для організації подорожей, що робить процес значно зручнішим і швидшим.

Хмарна платформа забезпечує високий рівень безпеки під час транзакцій і обробки особистих даних клієнтів. Використання сучасних систем шифрування гарантує захист фінансових і особистих відомостей користувачів. Крім того, платформа підтримує різні методи оплати, що робить її зручною для широкої аудиторії.

Для туристичних компаній, хмарна система «МоїТуристи» дозволяє проводити детальний аналіз попиту, бронювань та фінансових транзакцій. Це допомагає оптимізувати бізнес-процеси, знижувати витрати та підвищувати ефективність роботи.

Використання хмарних технологій в туристичному бізнесі, зокрема через цифрову платформу «МоїТуристи», дозволяє значно спростити і прискорити процес роботи з клієнтами, бронювання і організації подорожей. Платформа забезпечує високий рівень доступності, зручності та безпеки для клієнтів, а також дозволяє туристичним компаніям оптимізувати свою діяльність і ефективно реагувати на зміни попиту. Завдяки використанню хмарних рішень, туристичні компанії можуть знижувати витрати, підвищувати конкурентоспроможність і забезпечувати інноваційний підхід до обслуговування своїх клієнтів. Платформа «МоїТуристи» є прикладом того, як хмарні технології можуть змінити традиційний туристичний бізнес, створюючи нові можливості для розвитку туристичної індустрії.

Отже, сучасний туристичний бізнес онлайн є результатом інтеграції цифрових технологій, що забезпечують зручність і ефективність як для клієнтів, так і для постачальників послуг. Цифрові платформи значно спрощують процес роботи з клієнтами, а також планування та бронювання подорожей, дозволяючи туристам отримувати доступ до величезної кількості інформації та послуг у будь-який час. Персоналізація пропозицій, мобільні додатки та розвиток цифрових технологій, їх використання є ключовими факторами, які змінюють обличчя туристичної індустрії, що сприяє конкурентоспроможності туристичних компаній які мають постійно адаптуватися до нових технологічних змін та вимог клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Джинджоян В. В., Тесленко Т. В., Горб К. М. Інноваційні технології в туризмі та гостинності : навчальний посібник. Київ : Видавництво «Каравела», 2022. 340 с.
2. МоїTuristy. Program for tourism. 09.02.2025 URL: <https://moituristy.com>.

Шубіна Л. Ю., к. т. н., доцент,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ВИКОРИСТАННЯ МІЦЕЛІЯ БАЗИДІАЛЬНИХ ГРИБІВ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ ЕМУЛЬГОВАНИХ М'ЯСОПРОДУКТІВ

В даний час у м'ясній галузі результати наукових досліджень у галузі біотехнології поки що знаходять дуже обмежене застосування [1]. В основному це пов'язано з використанням стартових культур для прискорення процесу дозрівання під час виготовлення ферментованих ковбас. Проте аналіз наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних фахівців свідчить про наявність потенційних можливостей для розширення сфери застосування у м'ясній галузі базидіальних грибів (у вигляді біомаси плодових тіл або міцелію).

Більшість сучасних досліджень щодо використання базидіоміцетів у харчовій промисловості присвячено розробці проблем отримання плодових тіл. У різних країнах як продуценти використовують вищі гриби: *Agaricus*, *Boletus*, *Coriolus*, *Calvatia*, *Flammulina*, *Ganoderma*, *Grifola*, *Inonotus*, *Lentinus*, *Pholiota*, *Pleurotus*.

Використання базидіоміцетів як продуцентів біологічно активних речовин, а також протимікробних препаратів для харчової промисловості, особливо серед представників роду

Trametes, приділяється вкрай мало уваги. В основному природні плодови тіла цих представників застосовують для отримання БАДів та фармацевтичних препаратів [2].

Як відомо, в сучасних умовах при виробництві деяких видів варених ковбас, паштетів і напівфабрикатів плодови тіла таких пластинчастих грибів, як печериці та гливи, вводять до складу рецептур як замітники основної сировини, збагачувачів або «вставок» у фаршеву основу [3-5].

Значно рідше використовується міцелій гриба, незважаючи на те, що дослідженнями ряду авторів встановлено, що біологічно активні речовини у вищих грибах містяться не тільки в базидіомах (плодових тілах), а й у вегетативному міцелії гриба, що виходить при рідкофазному та/або твердофазному культивуванні [6].

Особливий інтерес серед базидіальних грибів представляють гриби виду *Trametes versicolor*.

Рід *Trametes* Fr. представлений 627 видами, але найвідоміший і найпоширеніший серед них – «космополіт» *Trametes versicolor* (L.: Fr.) Lloyd (трутовик різнокольоровий).

Базидіомицет має однорічні базидіоми, що ростуть як черепиця, або в'ялоподібні, або раковиноподібні, що кріпляться до субстрату звуженою основою. Базидіоми тонкі, шкірясті, довжиною 1-6 см і шириною 1-8 см.

Гриб *Trametes versicolor* є продуцентом різних біологічно активних речовин: полісахаропептидів; полісахаридів; глюканів; глікопротеїнів; тритерпенів; флавоноїдів; хітинової клітковини; позаклітинних гідролітичних та окисних ферментів; поліненасичених жирних кислот; високоякісного білка, що включає всі незамінні амінокислоти; вітамінів; мікроелементів у легкозасвоюваній органічній формі.

Ряд досліджень хімічного складу міцелію та плодових тіл *T. versicolor* показав, що кількість екстрактивних речовин у міцелії базидіомицету даного виду значно перевищує їх кількість у плодovому тілі. В обох випадках кількість екстрактивних речовин збільшується в умовах вичерпної екстракції – 23,3 %, порівняно з холодною та гарячою – 15,3 % та 3,9 %, відповідно [2,3].

Кількість загального білку у міцелії становить 14,6 %, і з віком його кількість незначно змінюється. У плодових тілах гриба *T. versicolor* частка білку становить 7,2 %, що майже вдвічі нижче, ніж у міцелії.

Порівняльна оцінка амінокислотного складу міцелію та плодових тіл *T. versicolor* показала, що вміст незамінних амінокислот у плодових тілах гриба від загальної кількості амінокислот перевищує майже на 30% цей показник у міцелії. Причому в міцелії спостерігається переважання таких незамінних кислот як ізолейцин, лейцин та тирозин, тоді як у плодових тілах лише лейцин та тирозин.

T. versicolor містить велику кількість полісахаридів, що виконують безліч функцій [7]. Вміст загальної кількості ліпідів у міцелії штамів варіює від 1,02 до 1,49%. Ліпідна фракція включає нейтральні: ліпіди, гліколіпіди та фосфоліпіди. Спостерігається переважання нейтральних ліпідів.

Базидіальні гриби виду *Trametes versicolor* широко використовуються в даний час як продуценти біологічно активних речовин, лікарських препаратів, стимуляторів росту, харчових добавок [2]. При цьому теоретично можна вважати, що завдяки особливостям біохімічного складу, гриби цього виду мають значний потенціал для використання в м'ясній галузі, і зокрема, як «заступник» основної сировини, джерело харчових волокон, «білковий збагачувач», підсилювач смаку та запаху, натуральний консервант. У сучасній м'ясній промисловості, яка потребує нових технологічних рішень, препарат даного гриба може знайти застосування при виробництві як традиційних, так і функціональних продуктів харчування.

Можливо припустити, що, незважаючи на відносно низьке набухання та низьку водозв'язувальну здатність, а також відсутність виражених гелеутворюючих властивостей, міцелій має досить високу жирутримуючу та емульгувальну здатність і може утворювати стійкі емульсії.

Тому цей препарат доцільно використовувати для м'ясних продуктів з обмеженим кінцевим вмістом вологи, таких як напівкопчені, варено-копчені, ліверні ковбаси, паштети, пасти тощо.

Список використаних джерел:

1. Актуальність досліджень щодо застосування грибів при виробництві м'ясопродуктів : Вісник Хмельницького національного університету [Electronic resource]. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=19704> (accessed: 12.03.2025).
2. Cui, J. Polysaccharopeptides of *Coriolus versicolor*: physiological activity, uses and production / J. Cui, Y. Chisti // *Biotech. Adv.* – 2023. – V. 21, № 2. – P. 109-122.
3. Wang M., Zhao R. A review on nutritional advantages of edible mushrooms and its industrialization development situation in protein meat analogues. *Journal of Future Foods*. 2023. Vol. 3, № 1. P. 1–7.
4. Сімахіна Г.О., Науменко Н.В., Межубовський О.М. Культивовані гриби-джерело нутрієнтів для виробництва харчових продуктів та дієтичних добавок. 2022. С. 10-15
5. Vandura I.I., Koshel O.Y. Сучасні тренди використання порошку гриба шампінйона двоспорового (*Agaricus bisporus*) в технології січених виробів із птиці. *Bulletin of Sumy National Agrarian University. The series: Mechanization and Automation of Production Processes*. 2023. № 3 (53). P. 11– 14.
6. Ксилотрофні гриби як джерело біоактивних речовин для функціонального харчування [Electronic resource]. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=64J31egAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=64J31egAAAAJ:Xl6nMSl75gAAAAJ 75 579sC (accessed: 15.03.2025).
7. Li, F. Purification and characterization of a novel immunomodulatory protein from the medicinal mushroom *Trametes versicolor* / F. Li, H. Wen, Y. Zhang // *Sci. China Life Sci.* – 2011. – V. 54, № 4. – P. 379-385.

2 СЕКЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Бурлай Т. В., д. е. н., доцент,
проф. наук. співр. відділу економічної теорії,
Інститут економіки та прогнозування НАН України

ПОВОЄННА СОЛІДАРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ОСНОВІ ПІДХОДІВ ПОЛІТИКИ ЗГУРТУВАННЯ ЄВРОСОЮЗУ

Ефективне забезпечення реконструктивної соціально-економічної відбудови України у період після завершення війни потребуватиме, поряд з іншими, певних інституційних умов. Однією з таких умов постає солідаризація українського суспільства, в основі якої – феномен солідарності, яка, за одним із міжнародних визначень, є уособленням духу єдності між окремими особами, соціальними групами, народами, державами, та передбачає спільність інтересів, устремлінь і дій та визнання різних потреб і прав для досягнення спільних цілей [1].

Нещодавнє дослідження Інституту соціології НАН України, що на основі емпіричних даних соціологічного моніторингу продовжує щорічний опис українського суспільства в умовах тривалого військового протистояння [2], дає підстави твердити про досить помітну зміну в динаміці солідаризації українців протягом трьох років російсько-української війни. Подальші дослідження науковців-соціологів характеризують цю війну як фундаментальний екзистенційний виклик і переживання щодо існування власне української нації та держави, при цьому виокремлюючи дві основні форми солідарних суспільних взаємодій в Україні під час воєнного стану у 2022–2024 рр., а саме:

- *національно-громадянську солідарність*, оцінювану за індикаторами ступеню та виду самоідентифікації індивіда, ступеню лояльності до країни, відчуття належності до національної спільноти, інституціональної та міжособистісної довіри тощо;
- *соціальну солідарність*, що визначається показниками соціальної справедливості, економічної рівності, альтруїзму, допомоги нужденним і вразливим групам, участі у актах добротності, інституціональної та міжособистісної довіри та іншими [3].

Об'єктивне занепокоєння соціологів викликають дані репрезентативних опитувань (проведених на підконтрольних уряду України територіях) щодо динаміки сприйняття українцями функціонування власної держави – одного з характерних індикаторів стану «вертикальної» солідаризації українського суспільства. Так, рівень соціально-політичного негативізму (сумарний відсоток респондентів з виразно та помірно негативними загальними установками щодо функціонування держави) громадян України зазнав відчутних змін: від 67,0% у листопаді 2021 р. до 18,6% у травні 2022 р., а згодом – до 26,1% у грудні 2022 р., 39,7% у червні 2023 р. і, зрештою, – до 64,3% у червні 2024 року [2, с. 17–20]. Фактично, значний соціально-політичний негативізм українців у сприйнятті функціонування держави, що засвідчує слабку «вертикальну» суспільну солідаризацію, вже в середині 2024 року повернулася на довоєнний рівень. Спадну динаміку демонструє і показник громадянської ідентичності українців, який стрімко зріс від 62,6% у грудні 2021 р. до майже 80%, після десяти місяців війн, у грудні 2022 р., а згодом знизився до 73,8% у червні 2024 р. [2, с. 151–158].

Академічні соціологічні дослідження фіксують з 2023 року негативні процеси не лише щодо «вертикальної», а й щодо «горизонтальної» (міжособистісної) солідаризації в Україні. Так, намітилися лінії соціальних розколів між громадянами, які виїхали з країни та тими, хто залишився в ній, між арміяцями та ветеранами, з одного боку, та «тиловиками», – з іншого, та цілий ряд інших. За даними обстежень 2024 року, лише 10,5% українців вважають, що у разі

серйозних проблем «цілком можуть» розраховувати на солідарну підтримку з боку сусідів або членів своєї громади, тоді як 32,7% опитаних відповіли, що «зовсім не можуть» очікувати такої підтримки. Таким чином, суспільна загроза вбачається в тому, що довготривала повномасштабна війна “*посилила тенденції конфліктогенного соціального потенціалу та збільшила ризики соціальних конфліктів в українському суспільстві*”, що може похитнути внутрішньополітичну та соціальну стабільність держави у період її повоєнної відбудови [3].

Беручи до уваги зазначене, актуалізується потреба у посиленні суспільної солідаризації в Україні (по)воєнного часу та формуванні необхідних підходів державної політики. У цьому контексті доцільно розглянути підходи політики згуртування (*cohesion policy*) Євросоюзу і їх адаптацію до вітчизняних реалій, що цілком відповідатиме євроінтеграційним завданням України, яка у червні 2022 р. набула офіційного статусу країни – кандидата на вступ до ЄС.

Статтями 174–178 Договору про функціонування Європейського Союзу закріплена мета щодо економічної, соціальної і територіальної згуртованості країн-членів. Як підкреслює Єврокомісія, “*політика згуртування лежить в основі європейської солідарності*” і спрямована на всі регіони та міста ЄС задля підтримки створення робочих місць, конкурентоспроможності бізнесу, економічного зростання, екологічно безпечного розвитку та покращення якості життя громадян. На період 2021–2027 рр. на політику згуртування ЄС виділено 392 млрд. євро, тобто третину його загального бюджету, розподілених між 398 різними проектами національного, регіонального та транснаціонального рівня. Основна частина цього фінансування зосереджена на менш розвинутих країнах і регіонах ЄС, аби зменшити соціально-економічні «розриви» між ними та сприяти їх реальній конвергенції [4]. Регіонально-проектний вимір – особливість європейської політики згуртування, для оцінювання якої за період 2021-2027 рр. застосовують, зокрема співвідношення показників обсягу ВВП на душу населення (за ПКС) певного регіону і ЄС-27. А саме, розглядають: менш розвинені (співвідношення менше 75%), перехідні (від 75 до 100%) і більш розвинені (понад 100%) регіони. При цьому, оцінювання здійснюється на основі так званих регіонів 2-го рівня (регіонів NUTS-2), які згідно зі статистичною номенклатурою територіальних одиниць Євростату мають чисельність населення від 800 тис. до 3 млн. осіб. Станом на початок 2024 р. Євростат виокремлював в ЄС 244 регіони NUTS-2.

Дієвість політики згуртування як інструменту солідаризації європейських суспільств вже доведена практикою понад 30-ти років її реалізації (саме 1993 р. згідно з Маастрихтською угодою створено Фонд згуртування та Комітет регіонів ЄС). За оцінкою Єврокомісії, цей напрям політики забезпечує значну інвестиційну віддачу: кожен євро, інвестований протягом 2014–2027 рр. через фонди згуртування, до 2030 року створюватиме 1,3 євро ВВП, і до кінця 2043 року майже потроїться [5, р. xviii].

Особливо ефективною політика згуртування виявилася для країн, що стали членами ЄС у 2004–2013 рр. Зокрема, у державах-учасницях з Центральної та Східної Європи (ЦСЕ) ВВП на душу населення зріс з 52% середнього аналогічного показника ЄС-27 у 2004 році до майже 80% у 2021 році. Це засвідчує досить сильну соціально-економічну конвергенцію країн і регіонів ЦСЕ з більш розвиненими країнами та регіонами ЄС, проте не є характерною загальноєвропейською тенденцією. Вплив криз зупинив зростання рівня добробуту у багатьох регіонах ЄС. Попри заходи політики згуртування, приблизно 150 млн. європейців усе ще мешкають в одному з 77 регіонів, де ВВП на душу населення у 2021 р. ще не повернувся до рівня 2008 року. Ці регіони порівну розподілені між менш розвиненими, перехідними та більш розвиненими регіонами ЄС і розташовані в 11 країнах: Італії (19), Іспанії (15), Греції (13), Франції (10), Німеччині (4), Фінляндії (4), Нідерландах (3), Португалії (3), Румунії (3), Австрії (2) та Бельгії (1) [5, р. 4].

Хоча ефективність політики згуртування як інструменту розвитку і солідаризації ЄС вже перевірена роками, під впливом певних чинників постає потреба в його коригуванні та удосконаленні. Європейські експерти зазначають про початок ініційованих Єврокомісією реформ політики згуртування задля подальшого спрощення її правил, імплементації більш «локальних» підходів (щодо сільських, гірських, прикордонних, острівних і віддалених

регіонів), удосконалення механізмів фінансування регіонів з гострими проблемами у сферах демографії, зеленого та цифрового переходів [6, р. 10–12]. Старт реформам дали опубліковані в лютому 2024 р. висновки Групи високого рівня з питань майбутнього політики згуртування про те, що «потрібні чіткі правила поєднання довгострокових цілей політики з вбудованою гнучкістю». Особлива увага була звернута на проблему адаптації політики до нових викликів бюджетного періоду 2021–2027 рр., включаючи геополітичні. Зокрема, йшлося про механізми перерозподілу бюджетних коштів ЄС у відповідь на COVID-19 та війну в Україні [7, р. 24].

Чимало експертів упевнені, що вже незабаром, – з початком у середині 2025 року планування наступного бюджетного періоду 2028–2034 рр., – політика згуртування ЄС може зазнати зміни парадигми, що обумовить зміну її структури і процедур розподілу фінансування. Вірогідно, Єврокомісія реформує систему управління фондами згуртування на основі схем діяльності Фонду відновлення та резильєнтності (*Recovery and Resilience Facility*) [8].

Українським є досвід міжрегіонального транскордонного співробітництва України та ЄС. На сьогодні його ключові засади визначені главою 27 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і реалізуються практично, у т. ч. у межах програм транскордонного та транснаціонального співробітництва Interreg NEXT: «Польща – Україна», «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна», «Басейн Чорного моря», «Румунія – Україна», а також Дунайської регіональної програми, що фінансуються коштом ЄС. Успіхи України будуть оцінюватися на основі затверджених у червні 2024 р. для неї, як країни – кандидата на вступ до ЄС, переговорних рамок (кластер 5 «Ресурси, сільське господарство та політика згуртування», розділ 22 «Регіональна політика та координація структурних інструментів»).

Проблема в тому, що на сьогодні Україна на міждержавному рівні частково охоплена політикою згуртування ЄС, однак не приділяє уваги імплементації відповідних підходів на внутрішньо-державному рівні, що засвідчує чіткі прогалини в системі державного регулювання. Їх заповнення видається необхідним у контексті повоєнної відбудови країни та солідаризації українського суспільства. У цьому зв'язку нагальним завданням постає адаптація сучасних підходів політики згуртування ЄС до реалій воєнного стану і завдань повоєнного відновлення та реконструкції економіки України. Ураховуючи завдання та проекти у межах реформ на виконання рекомендацій міжнародних партнерів і умов, встановлених програмами фінансової підтримки, в тому числі Програми фінансової підтримки України від ЄС «Ukraine Facility». Належного коригування у рамках імплементації підходів політики згуртування ЄС потребує розробка національних програм, передбачених проектами Плану відновлення України [9], що представлені на Міжнародних конференціях з питань відновлення України, проведених у 2022–2024 роках у Лугано, Лондоні та Берліні відповідно.

Список використаних джерел:

1. *Independent Expert on Human Rights and International Solidarity*. UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 2025. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/ie-international-solidarity> (дата звернення: 12.03.2025).
2. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024 / за ред. Є. Головахи, С. Дембіцького. Київ: Інститут соціології НАН України, 2024. 450 с. ISBN 978-617-14-0292-8.
3. *Засідання Президії Національної академії наук України 5 березня 2025 року*. Головний портал НАН України, 06 березня 2025. URL: <https://www.nas.gov.ua/news/zasidannya-prezidii-nacionalno-akademi-nauk-ukrani-5-bereznia-2025-roku> (дата звернення: 12.03.2025).
4. *Cohesion Policy. The EU's main investment policy*. European Commission, Directorate-General for EU regional and urban policy, 2025. URL: https://ec.europa.eu/regional-policy/policy/what/investment-policy_en (дата звернення: 12.03.2025).
5. *Ninth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion*. European Commission, March 2024. 308 p. DOI: 10.2776/264833.

6. Margaras V., Alvarez E. The future of cohesion policy: Current state of the debate. European Parliamentary Research Service (EPRS), January 2025. 12 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2025\)767217](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2025)767217).
7. Rubio E., Alcidi C., Andersson F. EU cohesion policy post-2027: Why and how to enhance flexibility. Centre for European Policy Studies (CEPS), September 2024. 27 p. URL: https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2024/09/ID-A_2024-13_cohesion-policy.pdf.
8. Vaccini F. Cohesion Policy, big changes on the agenda. *Observatory Balkans Caucasus Transeuropa*. December 5, 2024. URL: <https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Europe/Cohesion-Policy-big-changes-on-the-agenda-234703> (дата звернення: 12.03.2025).
9. *План відновлення України. Національні програми*. Кабінет Міністрів України, 2025. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 12.03.2025).

Головчук Ю. О., д. е. н.,
завідувач кафедри менеджменту та маркетингу,
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

МЕНЕДЖМЕНТ У МЕДИЧНОМУ ТУРИЗМІ: СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ, МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Медичний туризм, який поєднує медичні послуги та туристичні можливості, став важливою складовою глобального ринку охорони здоров'я. Зі збільшенням попиту на якісні медичні послуги за межами рідної країни, управлінські стратегії у цій сфері набувають особливої ваги. Розглянемо стратегічні напрямки менеджменту у медичному туризмі, аналіз міжнародного досвіду та перспективи розвитку цієї галузі.

Менеджмент у медичному туризмі передбачає впровадження комплексного підходу до управління медичними закладами, що надають послуги іноземним пацієнтам. Ефективний маркетинг є ключовим елементом для залучення медичних туристів. Важливо використовувати сучасні цифрові канали, соціальні мережі та міжнародні виставки для просування медичних послуг. Правильне позиціонування закладу на ринку допоможе виділити його серед конкурентів. Забезпечення високої якості медичних послуг є критично важливим фактором для успішного розвитку медичного туризму. Впровадження міжнародних стандартів, таких як ISO, акредитація медичних установ, а також постійне підвищення кваліфікації персоналу сприяють підвищенню довіри пацієнтів [1; 3, с. 24-27].

У світі, де інформація поширюється миттєво, репутація медичного закладу стає одним із найбільш важливих активів. Менеджмент повинен забезпечити прозорість у комунікаціях з пацієнтами, активно працювати з відгуками та реагувати на критичні ситуації.

Співпраця з закордонними клініками, страхові компанії, туристичні агенції та інші організації може суттєво підвищити конкурентоспроможність медичних закладів. Такі партнерства відкривають нові можливості для залучення пацієнтів та обміну досвідом.

Вивчення міжнародного досвіду у сфері медичного туризму дозволяє Україні запозичити успішні практики. Наприклад, Таїланд, Малайзія та Індія стали лідерами медичного туризму завдяки ефективному менеджменту, інвестиціям у медичну інфраструктуру та активному просуванню своїх послуг на міжнародному ринку. Таїланд

успішно інтегрував медичні послуги у туристичний сектор. Тайські клініки відомі своєю якістю та доступністю, що робить їх популярними серед іноземних пацієнтів. Держава активно підтримує розвиток медичного туризму, вкладаючи кошти у рекламу та розвиток інфраструктури. Індійські медичні установи пропонують широкий спектр послуг за низькими цінами, що приваблює пацієнтів з різних країн. Впровадження новітніх технологій і сертифікація медичних закладів відповідно до міжнародних стандартів сприяють підвищенню їхньої конкурентоспроможності. Малайзія також стала популярною країною для медичного туризму завдяки високій якості обслуговування та різноманіттю медичних послуг. Уряд країни реалізує програми, що сприяють залученню медичних туристів, включаючи спрощення візових процедур та активну рекламу медичних послуг за кордоном.

Україна має значний потенціал для розвитку медичного туризму завдяки високій кваліфікації медичного персоналу, доступності лікування та культурним особливостям. За даними дослідження, проведеного ГС «Українська Асоціація Медичного Туризму» у період з 5 грудня 2019 року по 15 лютого 2020 року, було виявлено основні тенденції в'їзного, виїзного та внутрішнього медичного та оздоровчого туризму в Україні. Однак, через відсутність оновлених даних після 2020 року, важко оцінити поточний стан ринку. Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на глобальний медичний туризм, і Україна не стала винятком.

У 2018 році Україна отримала 943,3 млн євро доходу від медичного туризму, а у 2019 році – 842,5 млн євро. Станом на 2018 рік, в Україні близько 120 клінік у різних регіонах приймали іноземних пацієнтів, при цьому середній чек на лікування становив понад 2 тисячі доларів США. Це свідчить про значний інтерес іноземців до українських медичних послуг та потенціал.

Проте, реалізації цього потенціалу перешкоджає ряд викликів, зокрема наслідки російсько-української війни, що розпочалася у 2014 році та загострилася у 2022 році. Війна суттєво вплинула на всі сфери життя в Україні, включаючи медичний туризм, що вимагає стратегічного підходу до подолання цих труднощів і використання наявних ресурсів для відновлення та розвитку цієї галузі. До початку повномасштабних бойових дій Україна демонструвала позитивні тенденції у цій галузі, залучаючи іноземних пацієнтів завдяки конкурентоспроможним цінам та високій якості медичних послуг. Війна призвела до значного скорочення міжнародних туристичних потоків, включаючи медичний туризм. Основними причинами цього є:

- безпекові ризики – іноземні пацієнти уникають відвідування країн з активними бойовими діями через загрозу для життя та здоров'я;
- руйнування інфраструктури – багато медичних закладів зазнали пошкоджень або були зруйновані, що обмежує їхню здатність приймати пацієнтів;
- міграція медичного персоналу – частина медичних працівників була змушена покинути свої робочі місця через бойові дії, що призвело до дефіциту кваліфікованих медичних кадрів [1; 5].

Незважаючи на виклики, Україна має потенціал для відновлення та розвитку медичного туризму. Зростає потреба у реабілітації та психологічній підтримці для військових та цивільних осіб, що відкриває можливості для розвитку внутрішнього медичного туризму. Українські медичні заклади можуть укладати партнерства з іноземними клініками для обміну досвідом та залучення інвестицій. Використання дистанційних медичних послуг (телемедицини) дозволяє надавати консультації іноземним пацієнтам без необхідності їхнього фізичного перебування в Україні. Для реалізації цих можливостей необхідно відновити та модернізувати медичну інфраструктуру, забезпечити належні умови для надання якісних медичних послуг, забезпечити гідні умови праці та можливості для професійного розвитку,

проводити інформаційні кампанії для відновлення довіри іноземних пацієнтів до медичних послуг в Україні. Хоча війна створила значні перешкоди для розвитку медичного туризму в Україні, при належній підтримці та стратегічному плануванні галузь має потенціал для відновлення та зростання у майбутньому [2, с. 408-428; 4].

Менеджмент у медичному туризмі відіграє важливу роль у формуванні конкурентоспроможності медичних закладів, залученні пацієнтів та забезпеченні високої якості медичних послуг. Вивчення міжнародного досвіду та впровадження стратегічних напрямків управління сприятимуть розвитку медичного туризму в Україні, що, в свою чергу, позитивно вплине на економіку країни та покращить доступність медичних послуг для населення.

Список використаних джерел:

1. Dryglas D., Smith M.K. Introduction: the development of health tourism in challenging times – a focus on the Visegrád countries. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 2025. DOI: <https://doi.org/10.1108/WHATTT-01-2025-0024>
2. Nouhaila B. K., Aarabe M. Alla L. The impact of digitalisation on the customer experience in medical tourism: A systematic review. *Impact of AI and tech-driven solutions in hospitality and tourism*. 2024. P. 408-428. DOI: 10.4018/979-8-3693-6755-1.ch020
3. Графська О.І., Головчук Ю.О., Никига О.В. Інноваційні засади регіональної політики розвитку туризму. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. Січень 2023. С. 24-27. <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16769744695801.pdf#page=25>
4. Графська О.І., Головчук Ю.О., Кулик О.М. Інноваційні інструменти маркетингових стратегій розвитку туризму на регіональному рівні. *Інфраструктура ринку*. 2023. №71. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/71_2023/38.pdf
5. Федоришина Л., Головчук Ю. О. Боднар Р. О. Туризм як об'єкт регіональних економічних досліджень. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-88>

Савченко І. Г., к. держ. упр., доцент,

Скок Р. А., викладач,

ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

РИЗИК І НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ У ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Діяльність у галузі управління вимагає прийняття певних рішень, а це, в свою чергу, пов'язане з оцінюванням майбутнього. Таке оцінювання реалізується шляхом максимального врахування невизначеностей та активних дій елементів середовища і завжди є певною мірою ризикованим. Один із підходів до цього процесу – пасивний, що передбачає аналіз ризиків для коригування стратегій. Більш ефективнішим є активне управління ризиками, тобто активна діяльність, що скерована на зменшення впливу випадкових чинників та запобігання негативним наслідкам.

Під невизначеністю ми розуміємо неможливість однозначного прогнозування розвитку подій в майбутньому, стан нашого незнання і неможливості точного передбачення основних величин і показників розвитку деякого проєкту. При цьому невизначеність не може трактувати як виключно негативне явище. Адже саме невизначеність спонукає людей до нестандартного

мислення, сприяючи подоланню консерватизму, догматизму, різних психологічних бар'єрів, отриманню значимих результатів у ситуації неминучого вибору.

Можемо зазначити, що проблема ризику тісно пов'язана з проблемою невизначеності (неточності, недостовірності, ненадійності) наших знань про умови та процеси, які відбуваються в об'єкті та зовнішньому середовищі, з ймовірнісним характером виникнення небажаних подій. Тому дослідження ризиків пов'язане з аналізом невизначеності, а ефективні шляхи для попередження небажаних подій, зменшення рівня ризиків при прийнятті рішень пов'язані із цілеспрямованою мінімізацією невизначеності.

Ризик – можливість недосягнення суб'єктом поставленої мети, зумовлена необхідністю прийняття управлінського рішення в умовах невизначеності. Розвиток методології управління ризиками і відповідного розрахункового апарату в першу чергу пов'язується з намаганням визначити, оцінити і в подальшому зменшити шкоду та збитки для довкілля та здоров'я людини від господарської та будь-якої іншої людської діяльності. Поряд з формуванням та розвитком ринкових механізмів постає проблема оцінювання та обліку ризиків у сфері ділових відносин і, як наслідок, проблема нейтралізації ризиків, управління ризиками [1].

Управляти ризиком означає застосовувати дії, що скеровані на підтримання такого його рівня, що відповідає меті управління, поставленій на цей момент. Формально можна виділити дві основні задачі управління ризиком: підтримання ризику на рівні, на вищому за заданий та мінімізація ризику при певних заданих умовах [2].

Ризик супроводить будь-яку не відокремлену від зовнішнього світу та тривалу у часі дію, яка скерована на отримання результату. Кожна така дія пов'язана з невизначеністю і залежить від подій, які можуть статися, а можуть і не статися. Кожен проект (організаційний, технологічний, фінансовий, економічний) полягає у досягненні певної мети, що конкретизується через цілі. На кожному етапі проекту на рішення, які приймаються, впливає велика кількість різноманітних чинників, тісно пов'язаних між собою. Виникають певні колізії. Тому, існує певна імовірність, що проект повністю вирішить поставлені задачі або не досягне поставлених цілей зовсім або досягне їх лише частково.

Передбачувано, що для адекватного та ефективного реагування на ризики та їх передбачення необхідно якомога точніше та різнобічно визначити предмет дослідження, класифікувати і формалізувати його та оцінити реальні можливості його реалізації. Відмінність системи, в якій приймаються управлінські рішення, полягає в безперервному виникненні нових обставин, які суттєво впливають на процеси, що відбуваються в ній. Складовими частинами процесу прийняття управлінських рішень є: параметри рішення, альтернативи рішення, цільова установка.

Зазначимо, умови, що визначають параметри рішення можуть бути різноманітними. Параметри рішення – це рамкові умови пошуку рішення. Існує безліч способів класифікації параметрів рішення. Використовуючи в якості родової ознаки ставлення до об'єкта дослідження, виділяють дві групи – екзогенні та ендогенні.

До екзогенних відносяться параметри рішень, які по відношенню до об'єкта є зовнішніми, це параметри, які несуттєво змінюються об'єктом. До ендогенних параметрів прийняття рішень відносять ті з них, які є внутрішніми по відношенню до об'єкта, це дані, які характеризуються короткостроково незмінні властивості стану самого підприємства. Як правило, до екзогенних параметрів прийняття рішень відносять кон'юктурообразуючі фактори і показники кон'юнктури, до ендогенних – виробничі, економічні, соціальні та інші чинники, що визначають внутрішню структуру і виробничі можливості об'єкта.

За класифікацією, запропонованої Шмален Г., параметри прийняття рішення поділяються на детерміновані і стохастичні [4]. Детерміновані параметри прийняття рішення мають завжди певний вираз, який, однак, може змінюватися з плином часу. При стохастичних параметрах прийняття рішення, навпаки, є лише оціночні показники.

Необхідною умовою процесу прийняття управлінського рішення є оцінка альтернатив у прийнятті управлінських рішень. Практика така, що в більшості випадків менеджера

доводиться стикатися з багатоальтернативною ситуацією прийняття рішень. Під альтернативою розуміють варіант вирішення завдань, який є допустимим з позицій стану параметрів прийняття рішень. Існує безліч варіантів прийняття рішення, кожен з них має свою власну структуру і показники оцінки. При цьому необхідно звернути увагу, що параметри рішень обмежують “поле альтернатив”. Іншими словами, параметри рішень скорочують кількість можливих альтернатив рішень до кількості тих, що можуть бути реалізовані [3].

Цільова установка визначає, які альтернативи рішення із загального числа тих, що можуть бути реалізовані, повинні бути вибрані і здійснені. При виборі альтернатив вирішується основне питання: яка з них забезпечує реалізацію цільової установки. Формалізована мета узагальнюється у вигляді критерію, який дозволяє точно відобразити, в якій ступені досягнута сформульована цільова установка. У реальній ситуації цільова установка є багатоцільовою і описується за допомогою так званого багатоцільового критерію, який представляє собою, в цьому випадку, функцію, сформульовану з декількох критеріїв, сутність і напрямок дії яких можуть не збігатися.

Список використаних джерел:

1. Вступ до політичної аналітики : навч. посіб. / кол. авт. : за заг. ред. С. О. Телешуна. К. : Вид-во НАДУ, 2016. 220 с.
2. Гнатенко Г. М., Сніпок В. Є. Експертні технології прийняття рішень : монографія. К. : [б. в.] 2018. 444 с.
3. Практичні елементи інформаційно-аналітичної роботи : метод. рек. / уклад. : С. О. Телешун, І. В. Рейгерович, С. І. Вировий ; за заг. ред. С. О. Телешуна. К. : Вид-во НАДУ, 2017. 60 с.
4. Шмален Г. Основи і проблеми економіки підприємства : [Пер з нім]. / Г. Шмален. – К. : Фінанси і статистика, – 2006. – 512 с.

Бутник О. О., к. держ. упр., доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Сучасна економіка України переживає глибоку кризу, спричинену війною, руйнуванням інфраструктури, втратою виробничого потенціалу та змінами у глобальних ланцюгах постачання. У таких умовах ефективно державне управління стає ключовим фактором для стабілізації економіки та її подальшого відновлення. Одним із найперспективніших напрямів реформування державного сектору є цифрова трансформація управлінських процесів [1].

Цифровізація державного управління сприяє підвищенню прозорості, зменшенню бюрократичних бар'єрів, прискоренню взаємодії між державою, бізнесом і громадянами, а також створює передумови для залучення інвестицій. Розвиток цифрових платформ, таких як «Дія», система електронних закупівель Prozorro та електронний документообіг, вже показав свою ефективність у скороченні адміністративних витрат і підвищенні якості державних послуг. Водночас цифрова трансформація потребує комплексного підходу, що включає нормативно-правову підтримку, розвиток технологічної інфраструктури, забезпечення кібербезпеки та формування цифрової культури серед державних службовців.

Прозорість та передбачуваність регуляторного середовища є ключовими факторами для залучення іноземних інвесторів. Цифровізація державного управління значно зменшує корупційні ризики, оскільки електронні платформи забезпечують відкритий доступ до інформації про державні закупівлі, бюджети та регуляторні процедури. Наприклад, система Prozorro забезпечує конкурентний та прозорий процес проведення державних закупівель, що підвищує рівень довіри бізнесу до державних інституцій.

Крім того, цифровізація державного сектору сприяє підвищенню рейтингу України у міжнародних рейтингах, таких як Ease of Doing Business, що є важливим чинником при прийнятті рішень міжнародними фінансовими інституціями та приватними інвесторами. Залучення іноземних інвестицій, у свою чергу, стимулює економічне зростання, створює нові робочі місця та сприяє відновленню інфраструктури.

Цифрова трансформація дозволяє уряду більш ефективно планувати та контролювати державні витрати. Використання Big Data та аналітики для прогнозування економічних процесів дозволяє більш раціонально розподіляти державні ресурси, спрямовуючи їх на пріоритетні напрями розвитку. Наприклад, цифрові системи управління державними фінансами забезпечують прозорий контроль за витратами, що дозволяє уникати неефективного використання коштів та мінімізувати ризики корупції.

Важливим напрямом є цифровізація податкової системи, що спрощує адміністрування податків та зменшує можливості для ухилення від їх сплати. Використання електронних платформ для подачі звітності та проведення фінансового контролю дозволяє державі забезпечувати стабільні податкові надходження, що є критично важливим у післякризовий період.

Одним із ключових наслідків цифрової трансформації державного управління є розвиток цифрової інфраструктури, що створює умови для зростання інноваційних секторів економіки. Впровадження 5G-технологій, розвиток хмарних сервісів, інтернету речей (IoT) та штучного інтелекту сприяє підвищенню продуктивності у різних галузях економіки, від промисловості до фінансового сектору [2].

Держава, інвестуючи у розвиток цифрових рішень, створює можливості для розвитку малих і середніх підприємств, які можуть використовувати цифрові сервіси для масштабування своєї діяльності. Це, у свою чергу, сприяє створенню нових робочих місць, стимулює підприємницьку активність та сприяє зростанню ВВП.

Післякризовий період для України характеризується масштабними викликами, серед яких – руйнування економічної інфраструктури, значне скорочення виробничих потужностей, фінансова нестабільність та необхідність швидкого відновлення ділової активності. У таких умовах цифрова трансформація державного управління виступає одним із ключових механізмів економічного відновлення, оскільки забезпечує прискорення адміністративних процедур, підвищує ефективність взаємодії між державою, бізнесом і громадянами, а також сприяє підвищенню інвестиційної привабливості країни [3].

Цифрові технології відіграють важливу роль у створенні нової економічної моделі, яка орієнтована на відкритість, швидкість ухвалення рішень та ефективне використання ресурсів. В умовах, коли держава потребує швидкого реагування на виклики, цифрові платформи та автоматизовані системи управління дають можливість скорочувати час на оформлення документів, зменшувати бюрократичні процедури та забезпечувати прозоре прийняття рішень.

Ефективна цифрова трансформація державного управління в Україні потребує системного підходу, що включає:

- 1) створення та реалізацію національної стратегії цифрової трансформації державного управління, що має включати такі елементи: цифровізація державних послуг та процесів із забезпеченням доступу до них для всіх категорій громадян і бізнесу, автоматизація ухвалення управлінських рішень, зокрема впровадження штучного інтелекту (AI) для прогнозування економічних тенденцій та оптимізації бюджетних витрат, розвиток електронного урядування,

що забезпечить швидкість і ефективність комунікації між державними структурами, зменшення бюрократії та підвищення прозорості. Ця стратегія має бути адаптована до сучасних викликів, зокрема воєнних умов, необхідності оперативного реагування на кризові ситуації та інтеграції України до європейського цифрового простору;

2) розширення державних цифрових платформ і сервісів через масштабування та вдосконалення електронних державних послуг. Вже існуючі ініціативи слід розширювати та доповнювати новими цифровими рішеннями: інтеграція всіх державних реєстрів у єдину систему для забезпечення автоматизованої обробки запитів без необхідності дублювання інформації, впровадження електронного нотаріату для пришвидшення юридичних процесів та зменшення бюрократичного навантаження, цифровізація податкової системи, включаючи запровадження автоматизованих алгоритмів перевірки фінансової звітності та спрощення адміністрування податків. Окрім цього, важливо забезпечити доступність цифрових сервісів у регіонах, що постраждали від воєнних дій, через мобільні платформи та спеціальні центри обслуговування;

3) інвестиції у розвиток цифрової інфраструктури. Основні заходи в цьому напрямку включають: розширення доступу до високошвидкісного інтернету (4G/5G) у віддалених регіонах та зонах, що зазнали руйнувань, створення державних дата-центрів для безпечного зберігання та обробки інформації без ризику її втрати або компрометації, розвиток хмарних технологій для забезпечення гнучкості в управлінні державними даними та зниження витрат на підтримку серверних потужностей. Інвестиції в інфраструктуру повинні здійснюватися як за рахунок державного бюджету, так і шляхом залучення міжнародних донорів, приватного сектору та механізмів державно-приватного партнерства;

4) забезпечення кібербезпеки та цифрової довіри. У зв'язку з активною цифровізацією державного управління зростає ризик кібератак, витоку конфіденційної інформації та зловживань у сфері електронних комунікацій. Для підвищення рівня кібербезпеки необхідно: запровадити національну систему кіберзахисту державних інформаційних ресурсів, що включатиме централізоване управління безпекою, моніторинг загроз та швидке реагування на інциденти, законодавчо закріпити вимоги до кібербезпеки для державних органів та компаній, що працюють із державними даними, розвивати криптографічний захист інформації та застосовувати технології блокчейну для створення незмінних цифрових реєстрів та прозорості фінансових операцій. Крім того, необхідно проводити активну інформаційну політику щодо цифрової грамотності населення та бізнесу, що сприятиме підвищенню рівня довіри до цифрових послуг [4];

5) цифрова трансформація державного управління у контексті міжнародної інтеграції. Оскільки Україна активно інтегрується у європейський цифровий простір, необхідно адаптувати національні підходи до міжнародних стандартів. Для цього важливо: гармонізувати українське законодавство у сфері цифрових технологій з нормами ЄС (зокрема, у рамках ініціативи Digital Europe), інтегрувати державні цифрові платформи до європейських систем, що сприятиме покращенню співпраці з міжнародними партнерами та забезпеченню взаємного визнання електронних підписів, цифрових ідентифікацій тощо, активізувати співпрацю з міжнародними технологічними компаніями та залучати їхні інвестиції у цифровий сектор України. Особливо актуальним є розвиток транскордонного обміну даними та можливість взаємодії державних органів України з європейськими інституціями в рамках спільних економічних проєктів;

6) освіта та підготовка кадрів для цифрової економіки. Без наявності кваліфікованих фахівців неможливо реалізувати цифрову трансформацію на державному рівні. Тому необхідно впровадити такі заходи: розширення навчальних програм з цифрових технологій у закладах вищої освіти та професійної підготовки державних службовців, запровадження програм цифрової грамотності для населення для ефективного використання електронних послуг та зменшення цифрового розриву, стимулювання створення інноваційних центрів та дослідницьких лабораторій, що розроблятимуть нові технологічні рішення для цифрового

урядування. Забезпечення якісної підготовки фахівців дозволить державі не лише ефективно впроваджувати цифрові реформи, але й створювати конкурентні переваги на міжнародному рівні.

Отже, для ефективного післякризового економічного відновлення України необхідно комплексно впроваджувати заходи цифрової трансформації державного управління. Це передбачає створення стратегії цифровізації, розвиток електронних послуг, модернізацію інфраструктури, забезпечення кібербезпеки, міжнародну інтеграцію та підготовку цифрових кадрів. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ефективності державного управління, стимулюватиме економічне зростання, покращить інвестиційний клімат та забезпечить сталий розвиток України у цифровій економіці XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Ніколайчук, В. В., & Бондар, В. Ю. (2023). Цифрові трансформації в бізнесі: Виклики та можливості для менеджменту. У М. О. Кравченко & В. В. Дергачова (Ред.), Бізнес, інновації, менеджмент: Проблеми та перспективи (с. 51–52). КПІ ім. Ігоря Сікорського.
2. Gradillas, M., & Llewellyn, D. W. T. (2023). Distinguishing digitization and digitalization: a systematic review and conceptual framework. *Journal of Product Innovation Management*, 1–32. <https://doi.org/10.1111/jpim.12690>
3. Ionan, V. (2024), Ukraine's Regional Digital Transformation Index 2023, https://www.linkedin.com/posts/iryna-strutynska-940b12240_ukraines-regional-digitaltransformation-activity-7151934342573826048-SaGz/
4. Kyiv School of Economics (n.d.), Strategic Assessment of the State Regional Development until 2027. Presentation of the results, <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/608/92a/252/60892a252cf06180736707.pdf>

Hlushko A. D., PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Taxation
National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”

INDICATORS OF FINANCIAL STABILITY OF THE NATIONAL ECONOMY DURING THE RECOVERY PERIOD

The support and stabilization of Ukraine's economy under the conditions of martial law serve as a critical foundation for its future post-war recovery. In response to the ongoing crisis, a comprehensive set of regulatory measures has been introduced to ensure the continued functioning of the national economy. Among these measures, notable actions include the reduction of the tax burden, streamlining and enhancing tax administration procedures, and the cancellation of numerous inspections and permit requirements, which aim to reduce bureaucratic obstacles for businesses. A series of strategic initiatives has been implemented to prioritize the nation's defense capabilities and social protection for its citizens. One of the key measures in this regard is the launch of a program facilitating the temporary relocation of enterprises from conflict-affected regions. This relocation program is designed to preserve the industrial and labor potential of the country, by ensuring the continuity of production through the repurposing of operational capacities in safer regions, as well as creating new employment opportunities in the process.

Furthermore, it is imperative that the ongoing measures to support financial stability and economic recovery are not only introduced but also continuously monitored and assessed. The effectiveness of these actions should be evaluated systematically to ensure their optimal impact on

the economy. This requires the establishment of a robust framework for assessing the success of each intervention, enabling the government to adapt its strategies as needed to ensure long-term economic resilience and growth, even in the face of future challenges.

The financial stability of the national economy during the recovery period is determined by a combination of macroeconomic, fiscal, monetary, and socio-economic indicators that reflect the resilience of the financial system to external and internal shocks. Identifying relevant indicators is a necessary condition for the development of an effective economic policy aimed at maintaining stability and stimulating economic growth.

Among the key macroeconomic indicators that characterize financial stability, the growth rate of Gross Domestic Product (GDP), inflation rate, unemployment rate, and balance of payments play a crucial role. According to studies [1, 2], stable GDP growth signals the restoration of economic activity, which is critical following crisis events. At the same time, a high inflation rate may indicate macroeconomic imbalances that undermine confidence in the national currency and lead to socio-economic instability. Empirical studies [3] confirm that controlled inflation rates of 2-3% are optimal for maintaining financial equilibrium.

Fiscal indicators are fundamental to assessing the overall health and sustainability of a nation's economy. These indicators include the level of national debt, the budget deficit, and the efficiency of public spending. An excessively high level of national debt can become a significant risk factor, especially in the aftermath of a crisis, when a country is particularly vulnerable. In such periods, substantial investments are required to rebuild infrastructure, stimulate economic growth, and fund strategic sectors, such as defense, healthcare, and education [4]. If national debt is too high, it may limit the government's ability to invest effectively in these crucial areas, as a large portion of public funds may be allocated to servicing the debt rather than addressing pressing needs. Moreover, a high debt level can lead to increased borrowing costs, as investors may perceive the country as a higher risk, leading to higher interest rates. This, in turn, can exacerbate the fiscal challenges faced by the government, making the recovery process slower and more difficult.

The efficiency of public expenditures is crucial. It ensures that government funds are utilized in a manner that maximizes their impact on economic recovery and stability. Strategic allocation of funds towards infrastructure development, social programs, and investment in innovation can create a positive feedback loop, fostering further economic growth, job creation, and stability. Thus, fiscal policy that carefully manages debt levels, controls the budget deficit, and enhances spending efficiency is essential for maintaining financial equilibrium and promoting sustainable economic recovery.

Monetary indicators include the dynamics of interest rates, the money supply, and the stability of the banking system. An adequate monetary policy contributes to the stabilization of financial markets and supports the availability of credit resources for businesses and the population [5]. A high level of liquidity in the banking system is critical for reducing the risks of financial crises and ensuring the effective functioning of the economy.

Socio-economic indicators, including the poverty level, income inequality, and social security provisions, play a crucial role in shaping financial stability. These factors directly influence the social cohesion and overall well-being of a population, which, in turn, affects the stability of financial markets and the broader economy. High levels of income inequality can create significant disparities in access to resources, opportunities, and living standards, which can weaken social cohesion and economic stability [6]. When a large portion of the population experiences economic hardship, it can lead to a reduced consumer base, lower demand for goods and services, and ultimately slower economic growth. More critically, such inequality can foster resentment and social unrest, as disadvantaged groups may feel excluded from the benefits of economic progress. This unrest can manifest in protests, strikes, or even more severe forms of social disruption, which disrupt business activity and can undermine investor confidence. Thus, addressing socio-economic inequalities and ensuring robust social support systems are vital for sustaining financial stability. Governments must focus on reducing income disparities, promoting inclusive growth, and enhancing social protection

programs to ensure both social stability and a favorable economic environment for sustainable development.

An important indicator is also the level of foreign investment, which reflects the degree of trust international businesses have in the national economy. The attraction of foreign direct investment (FDI) plays a pivotal role in economic recovery, as it ensures the inflow of capital, fosters the modernization of production capacities, and facilitates job creation [7, 8]. Foreign investment serves as a catalyst for economic growth by providing the necessary financial resources for infrastructure development, innovation, and the enhancement of industrial capabilities. This investment not only contributes to the expansion of existing industries but also helps introduce new technologies and business practices, which are crucial for increasing productivity and competitiveness in both domestic and international markets. The level of foreign investment is also an indicator of investor confidence in the economic policies and overall stability of the country. A strong, transparent, and predictable regulatory environment, as well as policies that promote market openness and reduce bureaucratic barriers, can significantly boost foreign interest in the economy. By attracting foreign investment, countries can stimulate job creation, improve living standards, and enhance economic resilience, making it an essential aspect of long-term economic recovery and development.

Thus, the financial stability of the national economy during the recovery period is determined by a complex set of interconnected indicators that reflect macroeconomic equilibrium, the effectiveness of fiscal and monetary policies, the stability of the banking system, and the level of social well-being. Employing an integrated approach to evaluating these indicators is a crucial prerequisite for developing effective economic development strategies and minimizing long-term risks. By examining these factors in combination, policymakers can gain a comprehensive understanding of the underlying strengths and vulnerabilities of the economy. This holistic view allows for the design of policies that not only address immediate challenges but also promote sustainable growth, economic resilience, and social stability in the long term. The integration of various economic dimensions – macroeconomic, fiscal, monetary, and socio-economic – ensures that the recovery process is robust, balanced, and adaptable to changing circumstances, thereby reducing the likelihood of future crises and fostering a favorable environment for investment and innovation.

References:

1. [Kose M. Ayhan, Ohnsorge Franziska. The Aftermath of Debt Surges. *Policy Research Working Paper*. 2021. No. 9771. World Bank, Washington, DC. URL: <http://hdl.handle.net/10986/36279>.](http://hdl.handle.net/10986/36279)
2. [Ethan Ilzetzki, Carmen M. Reinhart, Kenneth S. Rogoff. Rethinking exchange rate regimes. *NBER Working Paper Series*. Working Paper 29347 URL: <http://www.nber.org/papers/w29347>.](http://www.nber.org/papers/w29347)
3. Hooper P., Mishkin F. S., Sufi A. Prospects for inflation in a high pressure economy: Is the Phillips curve dead or is it just hibernating?. *Research in Economics*. 2020. Vol. 74, no. 1. P. 26–62. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.rie.2019.11.004>.
4. Alesina A., Favero C., Giavazzi F. Effects of Austerity: Expenditure- and Tax-based Approaches. *Journal of Economic Perspectives*. 2019. Vol. 33, no. 2. P. 141–162. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.33.2.141>.
5. Allen F., Gale D. Optimal Financial Crises. *Journal of Finance*. 2004. Vol. 53(4). P.1245–1284. DOI: <https://doi.org/10.1111/0022-1082.00051>.
6. Korinek A., Stiglitz J. E., Schindler M. Technological Progress, Artificial Intelligence, and Inclusive Growth. *International Monetary Fund Working Paper*. 202. No. 21/116. <https://doi.org/10.5089/9781513583361.001>
7. [Rodrik D. Prospects for Global Economic Convergence Under New Technologies. 2022. URL: <https://tinyurl.com/ydenbnrn>.](https://tinyurl.com/ydenbnrn)
8. [Hlushko A.D., Vlasenko V.A., Chepizhna E.B. Methodology for Assessing the Effectiveness of Investment Projects Using MS Excel Tools. *Development of the Financial Market in Ukraine: Threats, Problems, and Prospects: Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference, October 27, 2021. Poltava: Yuriy Kondratyuk National University, 2021. P. 113-114.*](#)

Головчук Ю. О., д. е. н.,
завідувач кафедри менеджменту та маркетингу,
Романенко С. В., к. е. н.,
викладач кафедри менеджменту та маркетингу,
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ В МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ –ІНТЕГРАЦІЯ ЛЮДСЬКИХ, МАТЕРІАЛЬНИХ І ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ

Ресурсний менеджмент є невід’ємною складовою ефективного функціонування будь-якої медичної установи, оскільки його реалізація безпосередньо впливає на якість надання медичних послуг та загальний успіх організації. Цей процес охоплює комплексне управління людськими, матеріальними та технічними ресурсами з метою не лише підвищення ефективності роботи, але й забезпечення високого рівня медичного обслуговування, а також оптимізації використання наявних ресурсів для досягнення стратегічних цілей закладу.

У сучасних умовах медична галузь стикається з численними викликами, що потребують оперативних і зважених рішень. Серед найактуальніших проблем можна виділити дефіцит кваліфікованих кадрів, що виникає внаслідок міграції медичних працівників, зростання витрат на медичні послуги через інфляцію та ескалацію цін на медикаменти, а також необхідність впровадження цифрових технологій для покращення процесів обліку, діагностики та лікування.

Саме тому ефективне управління ресурсами стає ключовим фактором успіху медичних установ. Воно передбачає не лише адаптацію до змін у зовнішньому середовищі, але й проактивний підхід до розвитку, інновацій і навчання персоналу, що дозволяє забезпечити стійкість та конкурентоспроможність в умовах динамічного розвитку галузі охорони здоров’я.

Людський фактор відіграє вирішальну роль у системі охорони здоров’я, оскільки якість медичних послуг безпосередньо залежить від компетентності та мотивації персоналу. Управління людськими ресурсами включає:

- рекрутинг та відбір персоналу – важливо залучати кваліфікованих лікарів, медичних сестер, технічний персонал та адміністрацію, здатних виконувати свої обов’язки на високому рівні;
- навчання та розвиток – безперервне професійне навчання медичних працівників сприяє підвищенню їхньої компетентності, що напряду впливає на якість медичних послуг;
- мотивація та утримання персоналу – для збереження кадрів необхідно пропонувати конкурентну заробітну плату, кар’єрні перспективи, комфортні умови праці та ефективні програми нематеріальної мотивації;
- організація робочого процесу – оптимальний розподіл робочих навантажень сприяє зниженню стресу серед медичного персоналу та підвищенню продуктивності [1, с. 242-249; 2].

Управління людськими ресурсами вимагає комплексного підходу та постійного вдосконалення кадрової політики відповідно до змін у галузі охорони здоров’я.

Матеріальні ресурси медичних установ включають фінансові засоби, лікарські препарати, медичне обладнання, інструменти та витратні матеріали. Ефективне управління цими ресурсами має вирішальне значення для забезпечення безперервного процесу надання медичних послуг. Основні напрями цього процесу:

- планування та бюджетування – визначення потреб у матеріальних ресурсах та раціональне використання фінансів для їх придбання;
- закупівля та логістика – своєчасне забезпечення лікарень необхідними медикаментами, обладнанням та іншими матеріалами відповідно до стандартів якості;

– складський облік та контроль витрат – ефективне управління запасами дозволяє уникнути дефіциту або надлишку ресурсів, що може призвести до фінансових втрат або погіршення якості послуг;

– оптимізація використання ресурсів – зменшення витрат через застосування сучасних методів управління, таких як аутсорсинг або цифрові системи контролю витрат [3, с. 211-218; 4].

Раціональне використання матеріальних ресурсів сприяє підвищенню ефективності роботи медичних установ та мінімізації витрат.

Сучасна медицина все більше залежить від технологій, що вимагає ефективного управління технічними ресурсами. Це включає основні напрями:

– медичне обладнання – його закупівля, технічне обслуговування та оновлення є необхідними для забезпечення якісної діагностики та лікування;

– цифрові технології – використання електронних медичних карток, телемедицини, інформаційних систем управління лікарнями дозволяє покращити облік пацієнтів, оптимізувати процеси та підвищити рівень обслуговування;

– кібербезпека та захист даних – цифровізація медицини потребує високого рівня захисту персональних даних пацієнтів та безперебійної роботи інформаційних систем;

– енергозбереження та екологічність – сучасні медичні установи впроваджують технології, що дозволяють зменшити енергоспоживання та екологічний вплив своєї діяльності [4; 5, с. 336-343].

Технічний ресурсний менеджмент є ключовим елементом стратегії розвитку медичних закладів у XXI столітті.

Війна в Україні створила безпрецедентні труднощі для системи охорони здоров'я, зокрема в управлінні людськими, матеріальними та технічними ресурсами. Медичні заклади змушені працювати в умовах дефіциту персоналу, руйнування інфраструктури, нестачі медикаментів та необхідності надання екстреної медичної допомоги великій кількості постраждалих.

Під час війни управління людськими ресурсами у медичних установах стикається з низкою критичних викликів, зокрема дефіцитом кадрів через евакуацію та мобілізацію медичних працівників, що призводить до браку лікарів і медсестер у багатьох регіонах. Медичний персонал зазнає значного перевантаження через зростання кількості поранених і пацієнтів, що спричиняє фізичне та емоційне вигорання. У зв'язку з цим постає гостра потреба у програмах психологічної підтримки для медиків, особливо тих, хто працює в шпиталях та прифронтових зонах. Водночас необхідно посилювати мобільні медичні бригади для оперативного надання допомоги у критичних районах, що вимагає додаткових ресурсів і координації.

Управління матеріальними ресурсами в умовах війни стикається з гострими викликами, зокрема з нестачею медикаментів і витратних матеріалів через руйнування логістичних маршрутів та обмежені можливості постачання в зони бойових дій. Економічна криза та перерозподіл бюджету на оборонні потреби суттєво вплинули на фінансування медичних закладів, ускладнюючи їхню роботу. Додатковим викликом є відновлення зруйнованої інфраструктури, оскільки багато лікарень зазнали значних пошкоджень або були повністю знищені, що ускладнює надання медичної допомоги. Водночас ефективний перерозподіл ресурсів між регіонами стає критично важливим для забезпечення життєво необхідного обладнання та медикаментів у зонах підвищеного ризику.

Управління технічними ресурсами медичних установ під час війни супроводжується серйозними викликами, зокрема необхідністю забезпечення безперебійної роботи лікарень в умовах відключення електроенергії, що потребує автономних джерел живлення, таких як генератори та альтернативні енергетичні системи. Зростає загроза кібератак на медичні інформаційні системи, що ускладнює облік пацієнтів і збереження електронної документації,

вимагаючи підвищеної кібербезпеки. Через евакуацію населення та нестачу лікарів критично важливим стає розвиток телемедицини й дистанційного консультування, що дозволяє забезпечити доступ до медичної допомоги навіть у віддалених районах. Крім того, у зонах активних бойових дій необхідне масштабне розгортання мобільних шпиталів, евакуаційних бригад та їх оснащення сучасним обладнанням для ефективного надання медичної допомоги.

Отже, ресурсний менеджмент у медичних установах є багатограним і складним процесом, що вимагає інтеграції системного підходу до управління людськими, матеріальними та технічними ресурсами. Раціональне використання ресурсів, здійснене на основі аналітичних даних та стратегічного планування, сприяє не лише підвищенню ефективності функціонування медичних закладів, але й оптимізації витрат, що, у свою чергу, веде до покращення якості надання медичних послуг.

В умовах динамічних змін у сфері охорони здоров'я, зокрема внаслідок військових конфліктів, пандемій та технологічних нововведень, особливо важливо впроваджувати інноваційні технології, що дозволяють забезпечити гнучкість і адаптивність системи охорони здоров'я. Підвищення кваліфікації медичного персоналу через безперервне професійне навчання та впровадження програм розвитку компетенцій стає ключовим фактором для досягнення високих стандартів медичної практики.

Оптимізація використання фінансових і матеріальних ресурсів, реалізована через системи управлінського обліку та стратегічного фінансування, дозволяє не лише покращити внутрішні процеси в медичних установах, але й забезпечити їх стійкий розвиток у довгостроковій перспективі. Цей комплексний підхід, що поєднує в собі інновації, навчання та ефективне управління ресурсами, є критично важливим для задоволення зростаючих потреб пацієнтів на високому рівні, забезпечуючи при цьому надійність і доступність медичних послуг у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Akbarovna N. N. Main trends in the development of modern management technologies. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities*. 2025. Т. 13. № 1. p. 242-249. <https://farspublishers.net/index.php/fars/article/view/41>
2. Головчук Ю.О., Вергелес К.М., Назарчук О.А., Ночвіна О.А., Мазур Г.М. Інновації в електронній охороні здоров'я як складова менеджменту в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.2.61>
3. Alimova S. New approaches to the effectiveness of interaction between professional education and employers. *Modern Science and Research*. 2024. №3(7), p. 211-218.
4. Головчук Ю. О., Галаченко О. О., Палагнюк Г. О., Трет'яков М. С. Стратегії менеджменту для впровадження цифрових технологій у сфері охорони здоров'я. *Ефективна економіка*. 2025. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.1.7>
5. Abidovna, A. S. «Personnel management» and «human resource management»: history of origin, essence and relationship of concepts. *Gospodarka i Innowacje*. 2024. № 46, p. 336-343.

Дзюба П. М., аспірант,
Державний податковий університет

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ

Широке розповсюдження терміну «механізм» в економічних дослідженнях починається із середини ХХ ст. В економіку він був запозичений з техніки, де позначає систему твердих тіл, призначену для перетворення руху одних частин механізму у необхідні рухи інших частин, оскільки виникла необхідність опису економічних, соціальних, виробничих процесів в їх динаміці й взаємодії.

Починаючи з 1960-1970-х років, поняття механізмів всі більше входить в економічну теорію і практику. З'являються «господарський механізм», «організаційно-економічний механізм», «фінансовий механізм», «механізм управління», «механізм регулювання» тощо, що відображає багатоаспектність цього терміну і його значущість для науки у плані пошуку найбільш ефективних моделей управління і координації, які б враховували базові економічні закономірності.

У західній економічній науці концепція механізмів розвивалася у рамках інституційної теорії, і в 2007 році американським економістам Л. Гурвіцу, Р. Майерсону та Е. Маскіну була присуджена Нобелівська премія з економіки за «основоположний вклад у теорію економічних механізмів». Найбільш узагальнено, вони розглядали механізми як форму взаємодії між економічними суб'єктами у вигляді стратегічної гри, що передбачає опис того, як можуть діяти гравці і до чого призведе певний набір дій, а також як процес взаємодії між суб'єктами і центром [1].

У вітчизняній науці останніми десятиліттями надзвичайно активно відбувається дослідження багатьох видів механізмів у сфері економіки, що, на нашу думку, відображає прагнення науковців упорядкувати, формалізувати створення умов та способи дій для вирішення різноманітних економічних проблем в умовах динамічного, нестабільного середовища. Відповідно, вчені висловлюють різні думки щодо сутності цього багатогранного поняття (див., наприклад, [2, с. 44-46]). Уважне вивчення цих точок зору дозволяє зробити висновок, що, у загальному вигляді, механізмом можна назвати будь-яку структуру, що в результаті функціонування забезпечує певний кінцевий результат дії, отримання суспільно значущого продукту діяльності.

Отже, одна з особливостей будь-якого механізму полягає у тому, що при його належній роботі отримується результат, запрограмований його будовою, і ніякий інший; саме використання створеного механізму допомагає забезпечити необхідні параметри кінцевого продукту у відповідній сфері діяльності. Зокрема, цим і визначається актуальність і важливість розробки сукупності механізмів забезпечення фінансової стійкості, стабільної діяльності, фінансово-економічної безпеки господарюючих суб'єктів за будь-яких зовнішніх обставин і внутрішніх проблем.

Підходи до ідентифікації економічних механізмів, що наявні на цей час в економічній науці, подані на рис. 1.

Насамперед, як впливає з аналізу наукового доробку, механізми діють на різних рівнях економічної системи – макро-, мезо-, мікрорівнях, що формує специфіку їх функціонування, початкові імпульси та цільову функцію.

Погоджуємось з тими авторами, які виокремлюють декілька наукових підходів щодо визначення змісту економічних механізмів у залежності від характеру взаємодії їх елементів [3; 4; 5]. Насамперед, тут потрібно виділити трактування механізму як певної послідовності взаємопов'язаних економічних явищ, що має об'єктивний характер і може пояснювати природу досліджуваної закономірності. Такий підхід пропонувався засновниками теорії механізмів (зокрема, А. Кульманом), й охоплює механізми суспільного відтворення,

макроекономічної рівноваги, економічних циклів, монетарної трансмісії, дії мультиплікаторів (грошово-кредитного, інвестицій) тощо.

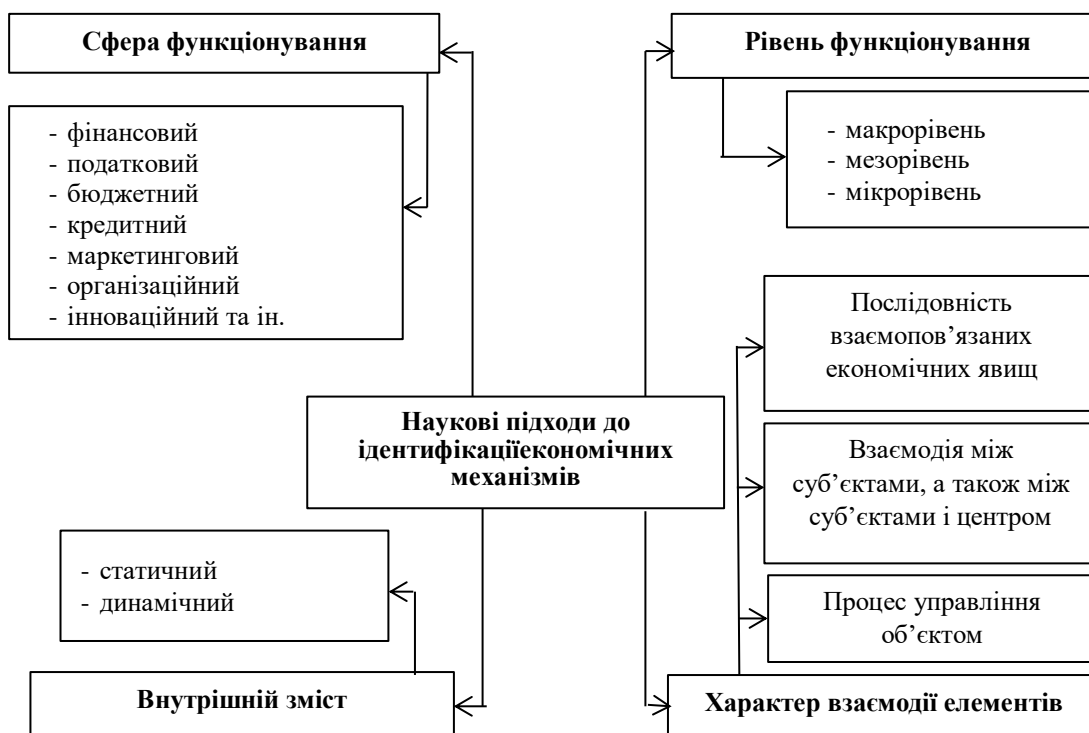

Рис. 1.3. Наукові підходи до ідентифікації економічних механізмів
Джерело: власна розробка автора

Інший підхід пов'язаний з іменами Нобелівських лауреатів й полягає у розумінні механізму як інструмента взаємодії суб'єктів, який визначає принципи і послідовність виконання між ними певних дій (механізми координації, участі, взаємодії, залучення тощо). Як окремий вид таких механізмів розглядається механізм взаємодії між «центром» і суб'єктами, ефективність якого визначається досягненням заданої цілі при узгодженні економічних інтересів останніх.

Нарешті, ще один науковий підхід, найбільш розповсюджений у вітчизняній літературі, полягає у тлумаченні економічного механізму як інструменту цільового впливу, що характеризує процес управління певним об'єктом. Як правило, такі механізми мають найскладнішу структуру. Вони існують на всіх рівнях економічної системи. Зокрема, на макрорівні це можуть бути механізми монетарної політики, забезпечення сталого розвитку, стабілізації, модернізації, залучення та використання іноземних інвестицій та ін. Серед механізмів мікрорівня можна зазначити механізми підвищення ефективності, стимулювання, мотивації, залучення капіталу, оздоровлення, забезпечення ресурсами тощо. Через такі механізми реалізується управлінський вплив на певний об'єкт, стан якого необхідно змінити відповідно до цільової функції.

Важливою характеристикою економічного механізму є те, в якій сфері він функціонує і реалізацію якого виду діяльності від підтримує. З цієї точки зору, науковці виокремлюють достатньо велику кількість механізмів, що свідчить про актуальність та практичну значущість цієї проблематики.

Суттєвим, на нашу думку, є застосування статичного або динамічного підходів до трактування сутності економічних механізмів. Аналіз наявних визначень сутності економічних механізмів свідчить про те, що більшість авторів розуміють механізм як систему або сукупність певних елементів, тобто у статиці, у той час як змістом механізму є процес взаємодії цих елементів. Механізм постійно знаходиться у русі, складається із взаємодіючих

елементів, які, перебуваючи в активному стані, реалізують певну послідовність дій. На відміну від статичної системи, механізм характеризується активною взаємодією компонентів, спрямованою на досягнення конкретної мети. Для адекватного опису механізму необхідно деталізувати характер і ступінь взаємодії його елементів, а також визначити фактори, що забезпечують ефективність та гнучкість функціонування системи.

Таким чином, подальший розвиток теорії економічних механізмів у прикладному аспекті вітчизняних реалій, безумовно, сприятиме формуванню сукупності ефективних механізмів післявоєнного відновлення економіки України.

Список використаних джерел:

1. Cihak M. The 2007 Nobel Prize in Economics: Mechanism Design Theory. *Czech Journal of Economics and Finance*. 2008. Vol. 58(01-02). P. 82-89.
2. Єгоричева С. Б., Гасій О. В. Сучасний механізм функціонування регіональної банківської системи : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2016. 217 с.
3. Кремень О. І., Кремень В. М. Категорія «фінансовий механізм»: науково-методичні підходи до тлумачення сутності. *Інноваційна економіка*. 2012. № 5 (11). С. 254-259.
4. Літвінов О. С., Капталан С. М. Сутність та види механізмів в економіці. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 6(11). С. 146-149.
5. Виговська Н. Г., Попов О. Г. Формування розрахунково-платіжного механізму в системі банківської безпеки. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 2(108). С. 160-170.

Yermak H. I., applicant for the third (scientific) level of higher education
scientific supervisor: Varnalii Z. S., Doctor of Economics, Professor
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

THE IMPORTANCE AND ROLE OF STATE POLICY IN THE PROCESSES OF ECONOMIC REPRODUCTION AND BUSINESS IN UKRAINE

Government policy plays a key role in ensuring stable economic development and creating favorable conditions for doing business. In the context of modern challenges, including global crises, military conflicts and economic transformations, the effectiveness of state regulation is becoming a determining factor in the reproduction of the Ukrainian economy.

One of the main objectives of government policy is to create a regulatory environment that fosters entrepreneurship. This includes improving tax legislation, simplifying administrative procedures, and eliminating excessive bureaucracy, allowing businesses to operate more efficiently and attract investment [1, 2]. Financial and institutional support for businesses is another important aspect of government policy. The provision of government subsidies, grants, and soft loans helps to restore the economy and support small and medium-sized businesses. In addition, stimulating innovation and digitalization are key policy areas that allow Ukrainian businesses to increase their competitiveness in the global market. Anti-corruption measures as an integral part of the state policy are also important. The introduction of transparent financial control mechanisms, digital monitoring systems, and e-governance helps to reduce corruption risks and increase the trust of both domestic and foreign investors.

In today's environment, Ukraine's integration into the global economy can rightly be considered an important aspect of state regulation. This includes adapting national legislation to international standards, developing export potential and attracting foreign direct investment. The

openness of the economy and the establishment of effective international cooperation contribute to sustainable economic growth. Infrastructure construction and the development of strategic industries play an important role in economic reproduction. Investments in transportation, energy, and digital projects not only create jobs but also help to increase economic productivity and build competitive advantages in the global market.

Russia's military invasion of the territory of sovereign Ukraine has raised the issue of ensuring an effective state policy in the context of supporting the smooth functioning of business and the economy as a whole in the context of war. Traditional challenges for large enterprises are usually associated with limited access to new markets and foreign capital. For small and medium-sized businesses, the typical problems are the activities of corrupt government institutions and a high tax burden, particularly in terms of administrative barriers. Barriers to the activities of both large and small and medium-sized enterprises include an imperfect judicial system, insufficient protection of property rights, and a shortage of qualified personnel. In times of war, these problems are compounded by new challenges: the destruction of infrastructure, reduced demand for products and services, lack of working capital financing, and significant difficulties in organizing logistics processes. In order to overcome these challenges, government policy should be aimed at:

1. Creating a favorable regulatory environment for entrepreneurship. Simplification of administrative procedures, reduction of bureaucratic barriers and improvement of tax legislation are key areas of reform [3]. Ukraine is actively implementing legislative initiatives aimed at simplifying business registration procedures, reducing the tax burden and introducing electronic services for entrepreneurs. However, despite the positive developments, there are challenges related to the need for further harmonization of legislation with European standards and ensuring effective implementation of the adopted norms.

2. Financial support and incentives for innovation. Government policy should include financial support measures for small and medium-sized enterprises, such as subsidies, grants, and soft loans. This contributes to economic recovery and stimulates innovation. The development and implementation of solutions to support entrepreneurial activity in the short and long term is necessary for further growth and expansion of business in Ukraine [4].

3. Anti-corruption measures and transparency. Implementation of anti-corruption measures is an integral part of public policy. The use of digital monitoring systems and e-governance reduces corruption risks and increases investor confidence. Systemic de-shadowing of the economy and the introduction of transparent regulatory mechanisms contribute to increasing the economic activity of business entities [5, 6].

4. Integration into the global economy and infrastructure development. State policy should be aimed at integrating Ukraine into the global economy through the adaptation of national legislation to international standards and the development of export potential. Investments in infrastructure, particularly in transportation and energy projects, contribute to increasing economic productivity and creating competitive advantages. Simplification of labor legislation and proper implementation of the requirements of the Law of Ukraine "On State Regulatory Policy" by the authorities are key to improving the business environment [7].

Thus, public policy is a determining factor in the processes of economic reproduction and business in Ukraine, especially in an unstable environment. The level of effectiveness of public policy implementation directly depends on a balanced combination of regulatory measures to support entrepreneurship, fight corruption and integrate into global economic processes. Taking these factors into account will help create a stable environment for the country's economic development.

References:

1. Vamaliy Z.S. Political and legal regulation of entrepreneurship in Ukraine: theory and practice: monograph / Z.S. Vamaliy, V.M. Campo, I.I. Mazur and others. Kyiv: Znannya Ukrainy, 2005. 380 c.
2. Hlushko A.D. Assessment of the effectiveness of the state regulatory policy in the field of internal trade in Ukraine. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

3. Hlushko A.D. Conceptual principles of reforming the tax system of Ukraine in the conditions of European integration. Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine: monograph. Tallin: Estonia, IRETC MTÜ, 2022. P. 120–148
4. Melnyk T. Ukrainian business under conditions of war: current state, challenges and the ways to solve them. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. No 7(3). 07. DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.07>
5. [Emelianenko L., Zabolotna S. Systematization of mechanisms and instruments of the state policy of de-shadowing the economy of Ukraine. *Economic space*. 2023. Issue 185. P. 124-131. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-22>.](#)
6. [The shadow economy as a threat to the economic security of the state/S. Onyshchenko et al. *Economics of Development*. 2021. Vol. 20, no. 4. DOI: \[https://doi.org/10.57111/econ.20\\(4\\).2021.24-30\]\(https://doi.org/10.57111/econ.20\(4\).2021.24-30\).](#)
7. How Ukraine should rebuild its economy and business after the war. A large study | Deloitte in Ukraine. *Deloitte*. URL: https://www.deloitte.com/ua/uk/about/recognition/news/how-should-ukraine-rebuild-its-economy-and-business-after-the-war.html?utm_source=chatgpt.com (date of application: 14.03.2025).

Головчук Ю. О., д. е. н.,
завідувач кафедри менеджменту та маркетингу,
Дацюк О. П., здобувачка освіти,
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

ВПЛИВ ПЕРСОНАЛЬНОГО БРЕНДУ ЛІКАРЯ НА ЗАЛУЧЕННЯ ПАЦІЄНТІВ

У сучасних умовах розвитку медицини та цифрових технологій персональний бренд лікаря відіграє важливу роль у залученні пацієнтів. Завдяки правильному позиціонуванню лікар може не лише створити довіру до себе, а й підвищити якість комунікації з пацієнтами, покращити репутацію медичного закладу та збільшити попит на свої послуги. Вплив персонального бренду лікаря варто розглядати через призму факторів, що визначають його ефективність та значення для медичної практики. Персональний бренд лікаря є інструментом формування довіри серед пацієнтів. Коли лікар демонструє професіоналізм, відкритість і компетентність, пацієнти почуваються впевненіше у виборі спеціаліста. Довіра будується через особистий досвід пацієнтів, відгуки, рекомендації та публічну діяльність лікаря, яка підкреслює його експертність. Формування авторитету лікаря можливе завдяки постійній присутності у професійній спільноті, науковій діяльності та активній участі у медичних конференціях. Публікації у фахових журналах, вебінарах чи телевізійних програмах сприяють закріпленню статусу експерта у своїй галузі. Крім того, наявність підтверджених сертифікатів та нагород також відіграє роль у створенні іміджу авторитетного спеціаліста. Довіра пацієнтів безпосередньо впливає на їхнє рішення щодо вибору лікаря. Пацієнти частіше звертаються до спеціалістів, які мають позитивну репутацію та підтверджені відгуки. У цьому розумінні велике значення мають особисті рекомендації, адже люди схильні довіряти досвіду інших. Таким чином, персональний бренд лікаря допомагає зміцнити довіру та залучити більше пацієнтів. Ефективна комунікація між лікарем і пацієнтом є основою якісного медичного обслуговування. Пацієнти цінують лікарів, які можуть доступно пояснити діагноз, методи лікування та можливі ризики. Персональний бренд лікаря має включати комунікативні навички, що допомагають встановити емоційний зв'язок із пацієнтом і зменшити його тривожність [1; 2].

Розвиток цифрових технологій надає лікарям нові можливості для покращення взаємодії з пацієнтами. Соціальні мережі, персональні блоги та відеоконтент дозволяють лікарю розширити аудиторію та надати корисну інформацію широкому загалу. Це не лише підвищує впізнаваність лікаря, а й допомагає пацієнтам знайти необхідну інформацію у доступному форматі. Окрім того, якісна взаємодія лікаря з пацієнтами підвищує рівень задоволеності послугами. Чим краще пацієнт розуміє свій стан і план лікування, тим вищою є ймовірність дотримання медичних рекомендацій. Це сприяє не лише ефективнішому лікуванню, а й позитивному іміджу лікаря серед пацієнтів.

У сучасному світі маркетинг відіграє важливу роль у залученні пацієнтів, і лікарі також можуть використовувати його для просування свого бренду. Особистий бренд лікаря можна розвивати через соціальні мережі, де можна ділитися корисною інформацією, відповідати на запитання пацієнтів і підвищувати обізнаність про свої послуги. Реклама та активна участь у громадському житті допомагають лікарю залучати нових пацієнтів. Наприклад, публікація медичних статей, участь у телевізійних передачах або створення власного YouTube-каналу дозволяє лікарю вийти на широку аудиторію. Це також дає можливість закріпити свою репутацію як експерта, що приваблює пацієнтів, які шукають компетентного фахівця.

Просування медичних послуг також можна здійснювати через партнерство з клініками, участь у благодійних заходах і створення власного веб-сайту з відгуками та корисними статтями. Чим більше інформації про лікаря доступно в мережі, тим легше потенційним пацієнтам зробити вибір на його користь. Персональний бренд лікаря повинен будуватися на міцному фундаменті етики та професіоналізму. Пацієнти очікують не лише якісного медичного обслуговування, а й чесності, поваги та етичної поведінки. Лікар, який дотримується високих стандартів професійної етики, формує позитивну репутацію, що безпосередньо впливає на рівень довіри з боку пацієнтів. Навпаки, навіть один випадок неетичної поведінки може значно підірвати довіру та негативно позначитися на кар'єрі.

Одним із ключових елементів професіоналізму є здатність лікаря зберігати баланс між особистими інтересами та інтересами пацієнтів. Наприклад, реклама та самопросування не повинні перетворюватися на нав'язування непотрібних послуг або маніпуляцію довірою пацієнтів. Важливо, щоб лікар залишався чесним у своїх рекомендаціях і діяв відповідно до принципів доказової медицини. Це підвищує його авторитет і створює довгострокові відносини з пацієнтами. Крім того, професіоналізм проявляється в постійному розвитку та вдосконаленні навичок. Лікар, який слідкує за новими дослідженнями, впроваджує сучасні методи лікування та вдосконалює свої комунікативні навички, отримує більше довіри від пацієнтів. Вони розуміють, що такий спеціаліст прагне до найкращих результатів і не зупиняється у своєму розвитку. У результаті професійна етика та відповідальне ставлення до роботи позитивно впливають на персональний бренд лікаря та сприяють залученню більшої кількості пацієнтів.

Персональний бренд лікаря неможливо розвивати без постійного навчання та професійного вдосконалення. У медичній сфері знання швидко застарівають, тому лікар, який прагне бути авторитетним у своїй галузі, повинен регулярно оновлювати свої навички. Це може включати участь у конференціях, семінарах, курси підвищення кваліфікації, стажування за кордоном і самостійне вивчення нових наукових досліджень. Чим більше лікар вкладає у власний розвиток, тим більш затребуваним він стає серед пацієнтів. Освітня діяльність лікаря також може бути частиною його персонального бренду. Наприклад, ведення блогу, публікації у наукових журналах або запис відео для пацієнтів із поясненням складних медичних питань підвищують його впізнаваність і авторитет. Пацієнти більше довіряють лікарям, які не лише лікують, а й займаються популяризацією медицини. Крім того, освітній контент допомагає встановити зв'язок із ширшою аудиторією та створити позитивний імідж. Окрім безпосереднього впливу на довіру пацієнтів, навчання і саморозвиток сприяють професійній мотивації лікаря. Постійне підвищення кваліфікації допомагає уникнути професійного вигорання та підтримує інтерес до роботи. Лікарі, які мають сильний персональний бренд,

заввичай є ентузіастами своєї справи і прагнуть не лише лікувати, а й впливати на розвиток медичної галузі. У результаті вони отримують більше можливостей для кар'єрного росту та залучення нових пацієнтів [2; 3].

Отже, персональний бренд лікаря є потужним інструментом для залучення пацієнтів та зміцнення його професійного авторитету. В умовах сучасної медицини, коли конкуренція між фахівцями зростає, лікарі мають не лише надавати якісні медичні послуги, а й активно працювати над своїм іміджем. Сильний персональний бренд базується на довірі пацієнтів, ефективній комунікації, етичній поведінці та постійному вдосконаленні професійних навичок. Етика і професіоналізм є основою для довготривалих відносин між лікарем і пацієнтом. Відповідальне ставлення до роботи, чесність у рекомендаціях та прагнення до надання якісної допомоги сприяють формуванню позитивної репутації.

Список використаних джерел:

1. Головчук Ю.О., Вергелес К.М., Назарчук О.А., Ночвіна О.А., Мазур Г.М. Інновації в електронній охороні здоров'я як складова менеджменту в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. №2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.2.61>
2. Головчук Ю. О., Галаченко О. О., Палагнюк Г. О., Трет'яков М. С. Стратегії менеджменту для впровадження цифрових технологій у сфері охорони здоров'я. *Ефективна економіка*. 2025. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.1.7>
3. Головчук Ю. О., Стасенко А. О. Діджитал інструменти у сфері інтернет-маркетингу. Міжнародна транспортна інфраструктура, індустриальні центри та корпоративна логістика: матеріали двадцятої наук.-практ. міжнар. конф. (6-7 червня 2024 р. м. Харків). - Харків: УкрДУЗТ, 2024. С. 196-198. URL: <http://lib.kart.edu.ua/handle/123456789/24400>

Бурдаш У. Є., викладач,
ВСП «Бережанський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ

Наявність виробничих сільськогосподарських структур, які забезпечать ефективний розвиток аграрного виробництва базується здебільшого на приватній формі власності. Сільськогосподарські виробничі кооперативи, як форма організації виробництва, відіграють важливу роль у сучасному сільському господарстві, особливо в малих та середніх господарствах. В Україні кооперативний рух має довгу історію, але в останні десятиліття зазнав значних змін. Вони допомагають фермерам виживати в умовах ринкової економіки, підвищувати свою конкурентоспроможність та зберігати традиції сільського господарства.

Наявність на ринку сільськогосподарських кооперативів забезпечують: зниження витрат за рахунок спільного придбання ресурсів, що дозволяє отримати значні знижки; поліпшення якості продукції шляхом впровадження спільних стандартів якості та використання сучасних технологій; спільне використання техніки дає можливість зменшити фінансове навантаження на кожного фермера; спільний збут продукції дозволяє отримати кращі ціни на ринку; створення власних торгових марок підвищує впізнаваність продукції та її конкурентоспроможність; кооперативи сприяють розвитку сільських територій та

забезпечують зайнятість населення; спільне впровадження нових технологій дозволяє кооперативам швидше адаптуватися до змін ринку та впроваджувати нові технології.

Для ефективного розвитку сільськогосподарських кооперативів в Україні необхідно застосовувати досвід інших країн, які вже мають успішні практики у цій галузі. Аналіз зарубіжного досвіду дозволить визначити найбільш ефективні фінансові інструменти та механізми підтримки кооперативів, а також уникнути помилок, допущених іншими країнами.

Ключовими країнами-лідерами у розвитку сільськогосподарської кооперації є Данія, яка відрізняється високим рівнем кооперації в сільському господарстві, де держава надає значну підтримку кооперативам, включаючи фінансову, консультаційну та законодавчу. Приклад Нідерландів показує розвинену систему сільськогосподарських кооперативів, які займаються виробництвом, переробкою та збутом сільськогосподарської продукції, де держава стимулює розвиток кооперативів через податкові пільги та гранти. Якщо говорити про Італію, то вона має давню традицію кооперативного руху. До прикладу, сільськогосподарські кооперативи Франції звільнені від податків на прибуток впродовж перших п'яти років функціонування кооперативів. Окрім того, держава здійснює фінансування адміністративних витрат та утримання спеціалістів, які допомагають застосовувати нові технології з метою покращення якості товарної продукції, а у разі перевиробництва кооперативи мають змогу одержати фінансування для вилучення надлишкової продукції з ринку, що забезпечує збалансування попиту і пропозиції та певною мірою стабілізує ціни та доходи [1, с. 46]. США, які мають різноманітні моделі сільськогосподарських кооперативів, що спеціалізуються на різних видах діяльності, держава надає підтримку кооперативам через програми кредитування та страхування. У Литві діють Правила надання підтримки на оплату праці співробітників, менеджера, бухгалтера, придбання необхідної оргтехніки, засобів зв'язку і комп'ютерів, оренду приміщень тощо для новостворюваних сільськогосподарських кооперативів. [2, с. 16].

На сьогоднішній день є ряд основних проблем фінансування сільськогосподарських кооперативів в Україні. Важливо згадати про обмежений доступ до кредитних ресурсів, а саме, банківські кредити для кооперативів часто мають високі відсотки, що робить їх недоступними для багатьох. Банки частіше надають короткострокові кредити, тоді як кооперативи часто потребують довгострокового фінансування для інвестицій у виробництво та інфраструктуру. Члени кооперативів часто мають обмежені фінансові можливості, що призводить до недостатнього обсягу власних коштів. Варто згадати про високі витрати на становлення на початковому етапі на організацію виробництва, що вимагає додаткових фінансових ресурсів. Також більшість інвесторів віддають перевагу проектам з коротким терміном окупності, що не відповідає потребам сільськогосподарських кооперативів. Багато членів сільськогосподарських кооперативів не мають достатніх знань про доступні фінансові інструменти та умови їх отримання. Заплутані та тривалі процедури оформлення кредитів відлякують потенційних позичальників.

Як наслідок фінансових проблем для сільськогосподарських кооперативів є: нестача фінансування гальмує розвиток кооперативів, унеможливорює впровадження нових технологій та розширення виробництва; низька конкурентоспроможність, оскільки, кооперативи, які не мають достатніх фінансових ресурсів, не можуть ефективно конкурувати з великими агрохолдингами; фінансові труднощі кооперативів можуть призводити до соціальної напруженості в сільських громадах.

Отже, шляхами вирішення проблем фінансування сільськогосподарських кооперативів являється: створення спеціальних програм кредитування кооперативів з низькими процентними ставками та довгим терміном повернення, надання гарантійних фондів, податкових пільг та інших стимулів; співпраця з міжнародними банками розвитку та фондами для отримання довгострокових кредитів та грантів; розвиток венчурного фінансування та інвестиційних фондів, які спеціалізуються на інвестуванні в кооперативи; посилення

фінансової грамотності членів кооперативів шляхом проведення навчальних програм та семінарів для підвищення фінансової обізнаності членів кооперативів.

Підсумовуючи, варто сказати, що фінансові проблеми є одним з найбільших викликів для розвитку сільськогосподарських кооперативів в Україні. Для подолання цих проблем необхідно комплексне вирішення, яке включатиме державну підтримку, залучення приватних інвестицій, розвиток фінансової грамотності членів кооперативів та створення сприятливого законодавчого середовища.

Список використаних джерел:

1. Кібенко К.А. Досвід зарубіжних країн у розвитку обслуговуючої кооперації селянських господарств. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. № 18. С. 44–47.
2. Корінець Р.Я. Світовий та вітчизняний досвід функціонування СОК. Навчальний семінар-тренінг для місцевих кооперативних інструкторів 5 листопада 2014 р. Івано-Франківськ, 2014. С. 1–30.

Дірявченко О. А., здобувач освіти,
науковий керівник: **Постольна Н. О.**, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ЧИСТИЙ ПРИБУТОК ТА ФОРМУВАННЯ ГРОШОВИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

Чистий прибуток є одним із ключових джерел формування фінансових ресурсів підприємства. Він визначає рівень фінансової стабільності, можливості для інвестування та розширення бізнесу. Високий рівень чистого прибутку свідчить про ефективність господарської діяльності підприємства та створює основу для його подальшого розвитку.

Чистий прибуток є основним джерелом формування грошових фондів підприємства. Його раціональний розподіл дозволяє підприємству забезпечувати фінансову стійкість, інвестувати у розвиток, мотивувати персонал та підтримувати довіру інвесторів. Ефективне управління чистим прибутком є запорукою успішного та стабільного функціонування підприємства. Отже роль чистого прибутку у формуванні грошових фондів включає

Формування резервного фонду. Частина чистого прибутку може спрямовуватися у резервний фонд для покриття можливих збитків, фінансування непередбачених витрат або кризових ситуацій. Це підвищує фінансову стійкість підприємства та знижує ризики банкрутства.

Наповнення фонду розвитку (інвестиційного фонду). Чистий прибуток є основним джерелом фінансування модернізації виробництва, закупівлі нового обладнання, освоєння нових ринків. Завдяки цьому підприємство може розширювати діяльність без залучення зовнішніх джерел фінансування.

Формування фонду соціального розвитку. Частина прибутку може використовуватися на покращення умов праці, медичне страхування, навчання персоналу, соціальні програми. Це сприяє підвищенню мотивації працівників і продуктивності праці.

Поповнення фонду оплати праці. Чистий прибуток може бути джерелом фінансування премій, бонусів та інших матеріальних стимулів для працівників. Це допомагає утримувати кваліфікований персонал і стимулювати його ефективну роботу.

Формування фонду дивідендів. Якщо підприємство є акціонерним товариством, частина чистого прибутку спрямовується на виплату дивідендів акціонерам. Це забезпечує залучення нових інвесторів та підтримку позитивного іміджу компанії.

Збільшення власного капіталу підприємства. Нерозподілений прибуток може бути реінвестований у бізнес, збільшуючи власний капітал підприємства. Це зменшує залежність компанії від кредитних ресурсів та підвищує її фінансову автономність.

За рахунок чистого прибутку формуються такі грошові фонди підприємства:

1. Резервний фонд. Призначений для покриття можливих збитків, непередбачених витрат і кризових ситуацій, він захищає підприємство від фінансових ризиків та сприяє його стабільності і формується відповідно до вимог законодавства або внутрішньої політики підприємства.

2. Фонд розвитку (інвестиційний фонд). Використовується для фінансування інновацій, модернізації виробництва, розширення бізнесу, він дозволяє підприємству зростати без залучення дорогих кредитів та сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності.

3. Фонд соціального розвитку. Призначений для фінансування соціальних програм, покращення умов праці, медичного страхування та професійного розвитку працівників, він сприяє підвищенню мотивації та продуктивності персоналу.

4. Фонд оплати праці. Використовується для виплати премій, бонусів, матеріального заохочення працівників, він допомагає утримувати кваліфікованих спеціалістів і стимулювати їх ефективну діяльність.

5. Фонд дивідендів. Формується для виплати дивідендів акціонерам або власникам підприємства. Забезпечує залучення нових інвесторів та підтримує довіру до компанії.

6. Фонд благодійності та корпоративної соціальної відповідальності. Використовується для реалізації соціальних ініціатив, підтримки місцевих громад, екологічних програм, він підвищує репутацію підприємства та зміцнює його зв'язки з суспільством.

Процес формування грошових фондів за рахунок чистого прибутку полягає у:

- Визначенні чистого прибутку після сплати податків та обов'язкових платежів.
- Розподіл прибутку відповідно до фінансової стратегії підприємства.
- Формування грошових фондів згідно з фінансовими потребами компанії.
- Використання фондів для розвитку, підтримки стабільності та виконання фінансових зобов'язань.

Завдяки достатності грошових фондів для підприємства досягається: фінансова стабільність (забезпечення безперебійної діяльності та стійкості підприємства в умовах ринку; розвиток бізнесу (можливість інвестування у нові технології, розширення виробництва, освоєння нових ринків.; соціальна відповідальність (забезпечення достойних умов праці, виплати заробітної плати та інших соціальних гарантій); зниження ризиків (створення резервів для компенсації можливих збитків та покриття фінансових ризиків).

Збільшення грошових фондів за рахунок чистого прибутку – важливий аспект фінансового управління підприємством., а до основних методів їх збільшення відносяться:

1. Реінвестування прибутку. Чистий прибуток може бути спрямований на розвиток компанії, що сприяє зростанню її капіталу та підвищенню вартості за рахунок: модернізації обладнання та інвестицій у виробництво; розширення асортименту продукції або послуг; впровадження нових технологій; досліджень та НТП

2. Формування та поповнення резервних фондів. Частина чистого прибутку може бути спрямована до резервного капіталу, що дозволяє забезпечити фінансову стійкість у разі непередбачених витрат. До основних резервних фондів відносяться: амортизаційний фонд – оновлення основних засобів. Фонд ризиків – покриття можливих фінансових витрат. Фонд розвитку – підтримка стратегічного зростання компанії.

3. Диверсифікація інвестицій. Розподіл прибутку між різними активами та фінансовими інструментами дозволяє знизити ризики та забезпечити стабільний дохід, наприклад, придбання цінних паперів (акцій, облігацій), вкладення в нерухомість, відкриття нових бізнес-напрямків або дочірніх компаній.

4. Самофінансування та розширення оборотного капіталу. Направлення прибутку на поповнення оборотних активів сприяє збільшенню ліквідності та покращенню фінансової автономії підприємства. Наприклад за рахунок збільшення обігових коштів для закупівлі сировини, розширення товарних запасів, фінансування дебіторської заборгованості.

5. Виплата дивідендів та їх реінвестування. Частина чистого прибутку може бути виплачена акціонерам у вигляді дивідендів. Однак підприємство може стимулювати реінвестування цих коштів, пропонуючи акціонерам реінвестування дивідендів у додаткові акції компанії.

Отже, ефективне використання чистого прибутку дозволяє підприємству зміцнювати свої фінансові позиції, розширювати діяльність та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс. Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Особливості формування та розподіл прибутку підприємства : Економіка та суспільство. 2021. №25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/242/230>
3. Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф. Фінанси підприємств : навчальний посібник Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.
4. Формування та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства : Ефективна економіка. 2015. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3818>

Жидик О. В., здобувач освіти,
науковий керівник: **Постольна Н. О.**, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Процеси формування та використання фінансових ресурсів на підприємствах нерозривно пов'язані з їх фінансово-економічною діяльністю. Для того щоб забезпечити результативне управління цими ресурсами, необхідно розробити чітко структуровану фінансову політику як на рівні підприємств, так і на рівні держави. Фінансові ресурси відіграють ключову роль у системі стратегічного менеджменту підприємства, оскільки якісне управління ними впливає на безперервність виробничих процесів, рівень ліквідності суб'єкта господарювання, його рентабельність та платоспроможність.

Переважна частина фінансових ресурсів підприємства формується на стадії виробничої діяльності, коли відбувається створення доданої вартості та передача накопичених витрат. Проте реальне акумулювання фінансових ресурсів стає можливим лише на другому етапі суспільного процесу відтворення, що підкреслює складність і багатогранність даного явища в контексті економічного управління.

На мою думку, фінансові ресурси є ключовим фактором для забезпечення фінансової стабільності, оскільки вони дозволяють підвищити шанси на успішне функціонування у динамічному ринковому середовищі. Вони також сприяють виконанню зобов'язань перед державними установами і кредиторами, а також забезпечують дохід власникам бізнесу. Під фінансовими ресурсами доцільно розуміти грошові надходження, прибутки та накопичення, які знаходяться у власності або тимчасовому розпорядженні суб'єктів господарювання. Вони

використовуються для розширеного відтворення, задоволення соціальних потреб, стимулювання праці співробітників і фінансування соціальних програм.

Отже, фінансові ресурси – це сукупність власних, залучених та позикових коштів, які використовуються підприємством для забезпечення його фінансово-господарської діяльності, розвитку та виконання зобов'язань перед контрагентами, працівниками та державою. Формування фінансових ресурсів відбувається за рахунок таких джерел:

1 Власні джерела - це кошти, які формуються за рахунок внутрішніх джерел і не потребують повернення, тобто належать підприємству на правах власності. Вони є основою фінансової стійкості та незалежності підприємства. До них належать: статутний капітал, прибуток, амортизаційні відрахування та додаткові внески власників.

Статутний капітал – кошти, внесені засновниками або власниками при створенні підприємства.

Прибуток – частина доходів, яка залишається після покриття витрат і сплати податків.

Амортизаційні відрахування – кошти, що формуються для оновлення основних засобів.

Додаткові внески власників – додатковий капітал від акціонерів чи засновників.

2. Залучені джерела – це кошти, отримані підприємством із зовнішніх джерел, які потребують повернення або надаються на певних умовах. Вони допомагають розширювати діяльність, інвестувати в нові проєкти та підтримувати фінансову стабільність підприємства:

Банківські кредити – фінансування, отримане від банків на певних умовах.

Облігаційні позики – залучення коштів через випуск корпоративних облігацій.

Лізинг – фінансування довгострокового використання активів без їх викупу.

Венчурний капітал та інвестиції – кошти від сторонніх інвесторів або фінансових фондів.

3. Державні та міжнародні джерела – це кошти, які підприємства можуть отримати у вигляді дотацій, субсидій, грантів, кредитів чи інвестицій від державних органів або міжнародних організацій. Таке фінансування спрямоване на підтримку стратегічних галузей, розвиток інновацій, експортної діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Фінансові ресурси використовуються для різних напрямків діяльності підприємства:

Поточна діяльність. Закупівля сировини та матеріалів – фінансування виробничого процесу. Оплата праці та соціальні виплати – забезпечення персоналу підприємства. Поточні витрати (оренда, комунальні послуги, логістика тощо). Сплата податків і обов'язкових платежів.

Інвестиційна діяльність. Модернізація основних засобів – оновлення обладнання та технологій. Розширення виробництва – будівництво нових потужностей. Розробка та впровадження інновацій – фінансування нових продуктів та технологій. Придбання нематеріальних активів – патенти, ліцензії, авторські права.

Недостатність фінансових ресурсів може мати серйозний негативний вплив на підприємство, зокрема:

Погіршення платоспроможності та ліквідності. Нездатність вчасно сплачувати заборгованості перед постачальниками, банками та державними органами, як наслідок втрата довіри з боку партнерів, що може призвести до відмови у подальшій співпраці.

Обмеження можливостей розвитку та інвестицій. Брак коштів на модернізацію обладнання, впровадження нових технологій, розширення бізнесу і втрата конкурентних позицій на ринку.

Проблеми з виплатою заробітної плати. Затримки у виплатах працівникам, що може призвести до зниження продуктивності та відтоку кваліфікованих кадрів.

Збільшення кредитного навантаження. Вимушене звернення до дорогих кредитів або позик і небезпека потрапляння у "боргову пастку".

Зростання ризику банкрутства. Тривала нестача фінансових ресурсів може призвести до повної фінансової неспроможності підприємства.

Фінансова діяльність. Виплата дивідендів акціонерам – розподіл прибутку між власниками. Обслуговування боргових зобов'язань – сплата відсотків за кредитами та позиками. Формування резервного капіталу – створення фінансової «подушки безпеки».

Оптимізація фінансових ресурсів – це процес ефективного управління фінансами підприємства з метою забезпечення його стабільного розвитку, підвищення прибутковості та мінімізації фінансових ризиків.

Ефективне управління фінансовими ресурсами передбачає:

- Раціональне планування та контроль витрат.
- Оптимальне співвідношення власного і залученого капіталу.
- Мінімізацію фінансових ризиків.
- Використання сучасних методів фінансового менеджменту (бюджетування, фінансовий аналіз тощо).

Таким чином, формування та використання фінансових ресурсів є важливим аспектом управління підприємством. Оптимізація фінансових потоків дозволяє забезпечити стабільний розвиток, підвищити рентабельність та забезпечити фінансову стійкість у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Бражник Л.В. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. Економіка і суспільство. Фінанси, гроші і кредит. 2018. №14. С. 778-783. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/111.pdf
2. Джерелейко С., Лопатовський В., Шпильовий В. Дефініція понять «фінансові ресурси» та «грошові кошти»: Innovation and sustainability. 2022. №2. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.2.131.138>
3. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. Л.Г.Ліпич Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 768 с.
4. Масюк Ю. В., Шкода А.В. Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Економіка та суспільство. 2021. №34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/994/953/>

Єчина Д. С., здобувач освіти,
науковий керівник: **Постольна Н. О.**, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПРИБУТКУ, ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЙОГО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ

Прибуток - показник фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань [2]. Саме прибуток є однією з найважливіших економічних категорій, що впливають на успішність підприємства.

Насправді, формування та розподіл прибутку залежить від великої кількості факторів: ефективності його фінансової діяльності, галузі господарства, установлених законодавством умов щодо фінансових результатів, природних умов, собівартість продукції тощо.

Прибуток поділяють на бухгалтерський та економічний. Економічний прибуток включає в себе різницю між загальним виторгом і всіма витратами. До загальних витрат

входять як внутрішні, так і зовнішні витрати, тобто витрати на ремонт, оновлення робочого обладнання, устаткування тощо.

Згідно з Господарським кодексом України: Держава може впливати на вибір суб'єктами господарювання напрямів та обсягів використання прибутку через нормативи, податки, господарські санкції відповідно до законодавства [2]. Також кодекс передбачає можливість вилучення прибутку, одержаного суб'єктом господарювання внаслідок порушення законодавства, через стягнення з суб'єкта господарювання штрафу або через накладення певних санкцій.

Отже, держава може впливати на формування та розподіл прибутку, управління ресурсами, конкуренцію, соціальну відповідальність підприємства тощо.

Прибуток не лише забезпечує стійкість фінансів на підприємстві, а й виконує функцію основного джерела розвитку. Певні фактори впливають на процес отримання прибутку через зміни: підвищення рівня автоматизації обладнання та його якості, використання нових та якісніших матеріалів, вдосконалення технології вироблення продукту, підвищення кваліфікації та продуктивності праці.

Прибуток виконує кілька функцій: функція оцінки, розподільча, стимулююча та інвестиційна. Функція оцінки являє собою ефективне оцінювання прибутку господарської діяльності. Розподільча функція використовується для розподілу чистого доходу при формуванні прибутку. Стимулююча функція виконує дії формування прибутку через різні фонди. Інвестиційна функція грає роль економічної моделі, що залежить від інвестицій і динаміки.

Розподіл прибутку може здійснюватися за кількома напрямками: внутрішнім та зовнішнім. Кожен з цих напрямів має свою специфіку та певні аспекти при його формуванні. Внутрішній напрям включає в себе інвестування виплат працівникам, тобто заробітну плату, премії тощо. Зовнішній, своєю чергою, включає виплати дивідендів акціонерам, сплату податків, погашення боргів, а також участь в соціальних фінансових програмах.

Згідно з розділом третім Податкового кодексу України, об'єктом оподаткування є прибуток, який включає в себе дохід та витрати. Отже, згідно з цим законом, базова ставка податку на прибуток становить 18%. Розрахунок прибутку відбувається на підставі обліку фінансових результатів, які підприємство отримує через бухгалтерський облік.

Прибуток формується в декілька етапів: це отримання доходів, тобто формування реалізації продукції й інших операцій; обчислення витрат на виробництво продукції; адміністративні витрати; заробітну плату; сплату податків тощо. А кінцевим результатом стає отримання чистого прибутку (Рис.1).

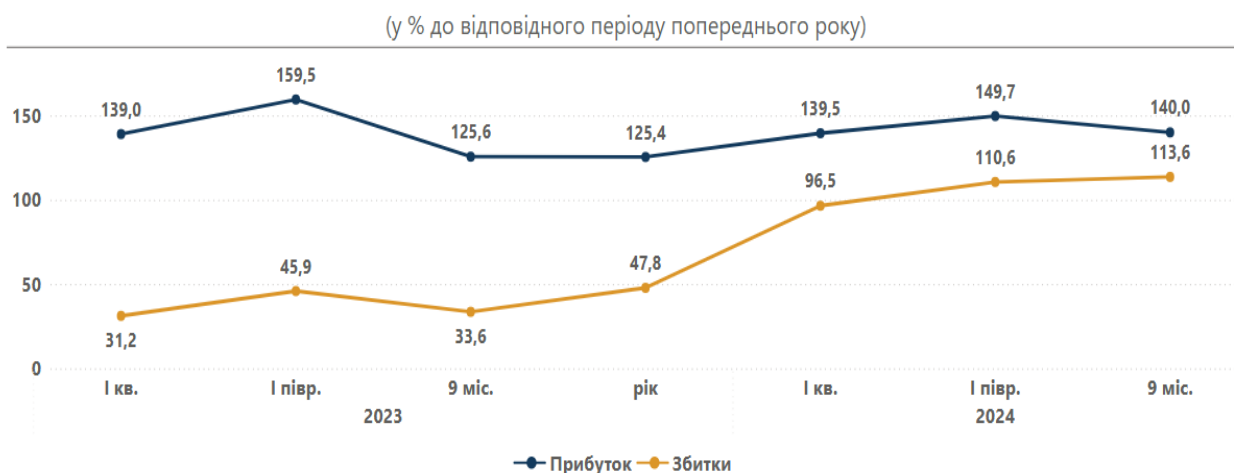

Рисунок 1. Темпи зростання(зниження) прибутку та збитків [9]

Згідно з інформацією від Державної служби статистики України, за січень-вересень 2024 року фінансовий результат до оподаткування великих та середніх підприємств позитивний і становив 720,6 млрд. грн, а прибуток таких підприємств досягав 892,8 млрд. грн [9] (Рис. 2).

Прибуток до оподаткування			
	Код за КВЕД-2010	млн.грн	у % до січня-вересня 2023
▲ Усього		892788,1	140,0
Сільське, лісове та рибне господарство	A	3313,3	582,1
Промисловість	B+C+D+E	286037,2	131,3
Будівництво	F	5878,1	161,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	105908,0	99,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	52554,1	109,1
Тимчасове розміщування й організація харчування	I	1905,5	107,3
Інформація та телекомунікації	J	29636,7	100,8
Фінансова та страхова діяльність	K	354808,5	180,1
Операції з нерухомим майном	L	8908,8	79,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	27015,9	301,0
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	4176,3	83,3
Освіта	P	150,3	662,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	4373,3	109,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	8000,1	217,0
Надання інших видів послуг	S	122,0	88,5

Рисунок 2. Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств [9]

Станом на вересень-січень 2023 року ми можемо побачити дані про фінансові показники з підприємств України. У цій таблиці наведено обсяг фінансових операцій та обсяг прибутку для кожного виду діяльності підприємства. Вказано темп зростання та скорочення показників відповідно до періодичної динаміки. Спостерігаємо, що прибуток усіх галузей становив 892,788 млн. грн, що становить 140% від рівня прибутковості у 2022 році.

За даними НБУ, банки України за січень-листопад 2024 року отримали 131,085 млрд. грн прибутку після оподаткування, що на 0,4% прибутковіше, ніж у 2023 році. На відміну від 2023 року, у 2024 році банки платили податкову ставку у розмірі 50% [8].

Таблиця 1

Рейтинг прибутковості банків [6]

Номер рейтингу	Назва банку	Прибуток млрд. грн
1	ПриватБанк	56,314
2	ОщадБанк	12,861
3	Райффайзен Банк	6,952
4	УкрексімБанк	6,029
5	КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК	5,925
6	ПУМБ	5,864
7	УНІВЕРСАЛ БАНК	5,463
8	УКРГАЗБАНК	5,037
9	СІТІБАНК	4,535
10	УКРСИББАНК	4,136

До рейтингу увійшли 62 українські банки, проте очолив цей рейтинг ПриватБанк, який заробив 56,314 млрд. грн за рік. Саме ПриватБанк є лідером цього рейтингу вже декілька років поспіль. Утримувати лідерство Приватбанку допомагає низка факторів: надання своїм клієнтам послуг кредитування, функціонування онлайн платформи Приват24, яка є однією з ключових платформ здійснення більшості онлайн платежів, інвестиція коштів в державні облігації та інше. Попри велику кількість ризиків, він залишається одним із найприбутковіших банків України.

Отже, підсумовуючи все вищесказане, прибуток є ключовим показником ефективності діяльності підприємства та відіграє важливу роль у розвитку бізнесу. Формування та розподіл прибутку залежать від різноманітних факторів, таких як собівартість продукції, якість управління, використання ресурсів, ціни, вплив державного регулювання та зміни на ринку.

Список використаних джерел:

1. Вовк О. М., Ковальчук А. М., Комісаренко Я. І., Джулай А. В. Прибуток та рентабельність як детермінанти ефективності діяльності підприємства : Modern economics. 2020. №21. С. 37-44. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/en/profit-and-profitability-as-determinants/>
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. Статті 142 та 240. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Електронний журнал «Ефективна економіка» №4, від 2015 року.
4. Мажухівська Г. В. Роль та функції прибутку підприємства у ринкових умовах господарювання : наукова робота магістра, гр. ЗЕП-17м. Житомирський державний технологічний університет. 2018. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/166.pdf>
5. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/>
6. Прибутковість банків від 8 січня 2025 року : РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/>
7. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
8. Покровська Н., Катрич Д. ДЕФІНІЦІЯ ТЕРМІНУ "ПРИБУТОК" В ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ. Економіка та суспільство. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3510>
9. Фінансові результати діяльності великих та середніх підприємств за січень–вересень 2024 року : Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/>

Жидченко Ю. С., здобувач освіти,
науковий керівник: **Коновалова О. Б.**,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Фаховий коледж харчових технологій та підприємництва ДДТУ»

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Сьогодні Україна переживає складні часи: руйнуються міста і села, об'єкти стратегічної інфраструктури, забруднюються сільськогосподарські землі. Після падіння на 28,8% у 2022 році, економіка України відновилася на 5,3% у 2023 році. За підсумками 2024 року очікується зростання від 3,4% (оцінка НБУ) до 3,6% (оцінка Мінекономіки) рік-до-року. Економічне відновлення поступово сповільнюється. Кожного кварталу 2024 року зростання відносно 2021 було нижчим, ніж у 2023 році. Відновленню економіки продовжують перешкоджати складна безпекова ситуація, нестача кваліфікованих працівників та російські

обстріли енергоінфраструктури. До того ж, у 2023 кращим показником відновлення ВВП сприяли низька база порівняння після падіння 2022 року та стрімке збільшення державних видатків, які у 2024 році вже скоріше є нормою воєнного часу.

Україна увійшла у повномасштабну війну зі споживчою інфляцією на рівні 10%. Наприклад, у лютому 2022 року ціни на споживчі товари та послуги були на 10% вищими, ніж у лютому 2021 року. Російське вторгнення спричинило суттєве прискорення інфляції, темпи якої сягнули свого піку у жовтні 2022 року – 26,6%. Причинами тоді стали прямі наслідки війни: руйнування виробництв, порушення ланцюгів постачань, зростання виробничих витрат бізнесу. Додатковий тиск на інфляцію також створював друк гривні Нацбанком для покриття дефіциту бюджету: у 2022 році НБУ надрукував 400 млрд. грн., на які придбав урядові військові облигації.

Наприкінці 2022 і впродовж усього 2023 року темпи інфляції вдалося опанувати завдяки стабілізації економічної ситуації, грамотним діям НБУ та відмові від фінансування бюджету шляхом друку гривні. На сповільнення інфляції також вплинули рекордні урожаї 2023 року.

Втім, у 2024 році інфляція стала знову пришвидшуватися: серед основних причин НБУ називав вичерпання впливу значних минулорічних урожаїв, дефіцит електроенергії та брак працівників, літню засуху 2024 року [2].

Усвідомлення необхідності відбудови економіки України розпочалося ще у розпал війни. Так, уже 21 квітня 2022 р. Президент України підписав Указ про утворення Національної ради з відновлення України від наслідків війни [1], основними завданнями якої визначені: розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку інфраструктури та економіки України; розробка пропозицій щодо пріоритетних реформ, необхідних у воєнний та післявоєнний періоди; підготовка стратегічних планів, проєктів нормативно-правових актів, реалізація яких допоможе у відновленні України в післявоєнний період [4].

Повернення до нормального життя буде нелегким процесом для мільйонів людей. Наприклад, внутрішньо переміщені особи потребуватимуть ресурсів, щоб розпочати нове життя або відбудувати свої будинки, якщо захочуть повернутися до тих місць, де вони жили раніше. Ветерани та поранені потребуватимуть індивідуальної підтримки з урахуванням їхніх специфічних потреб.

Початкова стадія відбудови вимагатиме швидкого реагування в багатьох сферах. До них належать: невідкладне харчове та медичне забезпечення; тимчасовий притулок для тих, чиє житло було зруйновано російською армією; відновлення основної інфраструктури, як-от ліній електропередач та зв'язку, джерел чистої води, залізниці, доріг тощо. Більшість екстреної допомоги потребуватиме швидкої доставки.

Економіка України вже зараз потребує комплексного підходу, який враховує як поточні виклики, так і перспективи довгострокового розвитку. Саме тому важливу роль має відігравати саме система публічного управління, покликана регулювати всі процеси життєдіяльності держави. Однак у державі (на жаль, це є реальністю) поки не існує єдиного загальнонаціонального плану відновлення України, розробленого владою, який мав би юридичну силу та використовувався іншими акторами відновлення як стратегічний документ.

Відтак відсутність такого плану зумовлює проблемність ситуації для всіх учасників відновлення. Післявоєнне відновлення економіки України, як складне комплексне багатогранне завдання, потребує скоординованих зусиль усіх державних інституцій та громадськості, які можуть повноцінно та ефективно його реалізувати. Зокрема серед шляхів відновлення вітчизняної економічної сфери ключовими слід виокремити такі:

1) відновлення та зміцнення інституційної спроможності (реформа державного управління, впровадження суворих та ефективних антикорупційних заходів і механізмів,

підвищення кваліфікації державних службовців, організація навчальних програм для підвищення професійної компетентності державних службовців);

2) децентралізація та розвиток місцевого самоврядування, основним завданням яких є передача повноважень та ресурсів на місцевий рівень для підвищення ефективності управління; підтримка місцевих ініціатив та проектів, що відповідають потребам громадян;

3) економічна підтримка та стимулювання інвестицій, які передбачають міжнародну фінансову допомогу, зумовлюють залучення міжнародних фінансових організацій для надання кредитів та грантів, спрямованих на відновлення критичної інфраструктури та стимулювання економічного зростання [3].

Офіційні іноземні ресурси для відновлення України, безумовно, будуть важливими, але вже зараз зрозуміло, що їх буде недостатньо для успішної відбудови. Тому обсяг залучення Україною прямих іноземних інвестицій матиме вирішальне значення. Відбудова зруйнованої війною країни відкриє великі та унікальні інвестиційні можливості.

Отже, ключовим завданням системи управління в Україні є визначення найбільш перспективних і конкурентних сфер економіки та напрямів їх підтримки із застосуванням усього доступного комплексу фінансово-економічних та організаційних інструментів. Повоєнна Україна повинна стати сучасною інноваційною, економічно розвинутою державою з ефективним публічним управлінням. Провідні вчені наголошують, що Україні потрібна економічна політика виваженого протекціонізму, активної підтримки підприємництва й стимулювання високотехнологічного експорту. Саме така політика вимагатиме й значного поглиблення обґрунтованості інструментарію реалізації заходів держави, спрямованих на стимулювання повоєнного відновлення української економіки.

На мою думку, відновлення України має бути трансформацією, а не відбудовою до передвоєнного стану. Глибока модернізація має бути не лише «стрибком» у плані виробничих технологій та інфраструктури, але й радикальним поліпшенням інституцій.

Список використаних джерел:

1. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>.
2. Центр економічної стратегії [Електронний ресурс]: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>
3. Антипенко І.В., Ігнатенко В.О. Повоєнне відновлення економіки України: публічно-управлінські шляхи реалізації. Успіхи і досягнення у науці. № 6(6), 2024
4. Закревський Є.Б. Організаційно-економічний механізм відновлення повоєнної України. Інтернет-конференція [Електронний ресурс]: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-1870/>

Літвін Л. І., методист вищої категорії,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ПРО ДЕЯКІ ШЛЯХИ УСУНЕННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Освіта – це вид економічної діяльності, для якої характерними є певні особливості. Саме через продукування нового знання на основі впровадження в освітній процес нових наукових знань освіта забезпечує визначальний вплив на формування особистості, та зростання конкурентоспроможності країни та добробуту її громадян. Навчальні заклади різних рівнів створюють умови не лише для формування знань, а також для розвитку

когнітивних навичок, креативних здібностей, зміцнення мисленнєвих операцій, формування компетентностей тощо. У звіті Організації співробітництва та розвитку підкреслено негативний вплив на кваліфікацію працівників через освітні втрати у зв'язку з пандемією Covid-19. Навчання в режимі on-line негативно вплинуло на соціально-емоційний стан молоді, погіршило мотивацію учнів, сприяло формуванню інтелектуальної пасивності, що також гальмує розвиток економічного потенціалу будь-якої країни світу. Але для українських дітей та молоді до пандемії приєднались величезні виклики повномасштабної війни, що триває з лютого 2022 року. Педагогічні працівники, науковці, представники різних галузей економіки відмічають суттєві освітні втрати, в Україні поки не розроблена стратегія компенсації цих втрат. Проте на рівні навчального закладу можлива розробка певної програми та впровадження практичних заходів щодо подолання освітніх втрат здобувачами освіти.

У Харківському торговельно-економічному фаховому коледжі ДТЕУ визначено шляхи щодо усунення здобувачами профільної середньої освіти прогалин у знаннях предметів, що входять до складу обов'язкового компоненту.

Перш за все, підготовка та проведення вхідного контролю наявних знань і вмінь для діагностування їх рівня. Ретельна підготовка до проведення вхідного контролю включає аналіз змісту та очікувальних результатів цих навчальних програм, за якими навчались здобувачі освіти до вступу до коледжу, Викладачі визначають основні «вузлові» питання, усвідомлення яких є базою для подальшого формування знань, розвитку певних компетентностей. Вхідний контроль доцільно проводити під час заняття, підготувавши тестові завдання та виділивши для вхідного контролю 15-20 хвилин. Результати дають можливість точніше з'ясувати прогалини у знаннях і вміннях кожного здобувача освіти та конкретних груп та використовуються для подальшої організації навчання. Необхідно усвідомлювати, що вхідний контроль не є оцінюванням знань та вмінь, а є засобом для встановлення наявного рівня знань з навчальної дисципліни. Ми вважаємо, що результати вхідного контролю є підставою для організації більш ефективної роботи щодо усунення освітніх втрат.

По-друге, проведення корекції освітнього процесу на основі результатів діагностики може включати комплектування навчальних груп з урахуванням однакових за обсягом раніше сформованих знань та вмінь, організацію індивідуальної форми навчання. Викладач отримує дані для організації цілеспрямованого повторення певних тем, опрацювання конкретного навчального матеріалу під час консультації, зосередження уваги здобувачів на типових помилках тощо. Диференційний підхід та індивідуалізація навчання посилюють процеси усвідомленого присвоєння знань, сприяють саморозвитку особистості студентів.

По-третє, детальне опрацювання внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків відкидає дублювання при вивченні програмного матеріалу, розвантажує навчальну програму, дає можливість отримати певну кількість навчальних годин в межах навчального плану для повторення, розв'язання практичних завдань, ситуаційних задач тощо.

Для забезпечення успішного навчання здобувачам профільної середньої освіти необхідне не лише подолання освітніх прогалин, а також підвищення мотивації до навчання. Ці процеси тісно пов'язані та залежать один від одного. В арсеналі педагогічної науки накопичено не мало технологій, які формують стійку мотивацію до навчання та одночасно сприяють усуненню освітніх прогалин при організації освітнього процесу. Враховуючи проведення занять у режимі on-line, доцільним, наприклад, є запровадження технології перевернутого навчання (в умовах коледжу це перевернута група). Головною метою даної технології є формування активного, втягненого в освітній процес студента. Технологія перевернутого навчання забезпечує економію часу на ознайомлення з теоретичними основами на занятті та вивільняє час для відпрацювання практичних умінь та навичок під керівництвом викладача/викладачки. Не зважаючи на необхідність витратити викладачами багато часу для впровадження цієї технології – підготовка відеоматеріалів, оформлення конспектів з основними тезами теми кожного заняття, вправ для усвідомлення основних формул, понять, термінів, тестові завдання тощо, технологія перевернутого навчання дає можливість особливо

в умовах дистанційного навчання опрацювати надані викладачами навчальні базові матеріали багаторазово, у різний час та з урахуванням конкретних умов, у яких перебуває студент: наявність електроенергії, наявність інтернету та його якість, стан здоров'я тощо; забезпечити індивідуальний підхід, активне навчання студентів різного ступеню підготовки. Можливість опрацювання теми в індивідуальному темпі підвищує результат навчання.

Змістовна наповненість навчальної дисципліни теоретичними, практичними завданнями, промовідео та додатковим матеріалом, тестами, практичними кейсами забезпечує можливість використовувати ці матеріали кілька років.

Дотримуючись настанов Міністерства освіти і науки України, обов'язковою вимогою до організації освітнього процесу є акцент на соціально-психологічну складову. В Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що навчання у вишах здійснюється на основі принципу студентоцентризму, який передбачає «побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу». Дані наукових досліджень дозволяють дійти висновку, що використання прийомів формувального оцінювання не лише надає інформацію про просування студента у навчання, але створює умови для мінімізації освітніх втрат, широкий спектр можливостей для коригування навчальних матеріалів, форм викладання. Формувальне оцінювання виступає міцним стимулом для професійного розвитку викладачів і здобувачів освіти. Провідною особливістю формувального оцінювання є систематичний зв'язок викладача і студента, що має позитивний вплив на педагогічні дії, тому що викладач може оперативнo скоригувати навчальний процес для усунення прогалин, виправлення помилок студентом. Б. Коуві та Б. Белл зауважують на необхідності співробітництва між викладачем та студентом в ході формувального оцінювання. Таке систематичне співробітництво знижує ймовірність формування помилкових знань та навчальних навичок, забезпечує більш гуманне оцінювання результатів навчання, критичне ставлення студентів до власного навчання, посилює мотивацію до професійного розвитку. Роль формувального оцінювання у посиленні мотивації до навчання підкреслюють К. Кетлін та Дж. Макміллан, виходячи з того, що своєчасна та справедлива оцінка навчальної діяльності спонукає студентів до навчання. У ході формувального оцінювання відбувається діалогічна взаємодія в системі викладач-здобувач освіти, що є ознакою педагогічного партнерства.

Отже, в сучасних умовах на рівні закладу освіти існують певні реальні можливості для організації роботи щодо усунення освітніх втрат. Доцільними є впровадження заходів для визначення наявних знань та вмінь здобувачів освіти, корегування навчальних робочих програм для знаходження годин для повторення, консультування з питань попередніх років, підвищення кваліфікації педагогічних працівників з проблем сучасних технологій навчання, впровадження формувального оцінювання навчальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Редакція від 05.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 05.03.2025).
2. Вишківська В. Б., Голікова О.М. (2023). Партнерство як інноваційна форма діалогічної взаємодії в системі «викладач-студент». *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 24. С. 627-630. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023.116>
3. Калініна І. М. Формувальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. № 5, 2021. С. 285–290.
4. Cowie, V., & Bell, B. (1999). Модель формувального оцінювання в природничій освіті. *Оцінювання в освіті*, 6, С. 101-116. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/096959499930265>.
5. Ситнік Т. І. Особливості використання педагогічного співробітництва та партнерства у закладах вищої освіти України. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: "Педагогічні науки"*. Черкаси, 2022. № 2. С. 57-64. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2022-2-57-64>

6. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. Київ: mon.gov.ua, 2020. 71 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/riz.ne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
7. Рекомендацій щодо впровадження змішаного навчання у закладах
8. Івченко В. О. Проблема правового регулювання імпічменту в Україні. *Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності* : тези доп. учасників XXV Наук.-практ. конф. курсантів та студентів, м. Харків, 17 трав. 2018 р. / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 35—36.

Клименко Д. О., здобувач освіти,
науковий керівник: **Мезенцева Н. М.**, к. е. н., доцент,
Криворізький факультет Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ ТА ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна суттєво змінила ринок праці в Україні, спричинивши міграцію фахівців, руйнування освітньої інфраструктури та зміну попиту на професії. У таких умовах система освіти та професійної підготовки має оперативно адаптуватися до викликів воєнного часу, забезпечуючи відновлення економіки завдяки підготовці кваліфікованих кадрів. Створення комфортного освітнього середовища та розвитку системи освіти під час та після її завершення є дуже важливою темою для обговорення на даний час в Україні. Відбудова та відновлення нашої країни потребує кваліфікаційних спеціалістів, саме через це наше освіту намагаються розвивати і покращувати.

Метою дослідження є розкриття проблем у розвитку системи освіти та перекваліфікації кадрів із зазначенням шляхів вирішення цих проблем для відновлення економіки України.

Військовий стан суттєво впливає на вітчизняний ринок праці, де спостерігаються значні коливання та зміни. Виклики невизначеності в умовах війни, звуження поля прикладання праці, його структурні та якісні зміни, масштабні потоки вимушених переселенців і мобілізація поглибили проблеми у сфері зайнятості.

Попри «поступову адаптацію економіки до нових умов функціонування, в Україні зберігається високий рівень безробіття. За оцінками дослідницької агенції «Info Sapiens», у січні 2024 р. показник безробіття становив 17%. Проблеми використання робочої сили загострюються в умовах поглиблення сформованих дисбалансів на ринку праці» [1]. Упродовж 2023 р. на ринку праці традиційно відбувалися сезонні коливання, а як загальну тенденцію варто відзначити суттєве збільшення попиту на робочу силу. «Питання задоволення потреб економіки в робочій силі та адаптації сфери зайнятості до умов війни набуває дедалі більшої актуальності з плином часу, оскільки затяжна війна вносить суттєві зміни у функціонування економічної системи в цілому та ринку праці зокрема. Заходи державної політики в період військової агресії РФ спрямовуються на формування гнучкості трудової сфери та забезпечення зайнятості, що виявляється в поступових позитивних зрушеннях. Зокрема, у 2023 р. удосконалено механізм надання компенсацій роботодавцям за працевлаштування окремих категорій безробітних, а також працевлаштування безробітних на нові робочі місця в суб'єктах малого підприємництва» [1].

До основних викликів відносять [2-3]:

- знищення освітньої інфраструктури, тобто руйнування закладів освіти та відтік викладачів;
- зміна структури ринку праці (зменшення попиту на деякі професії та зростання в

нових спеціальностях);

- масова внутрішня та зовнішня міграція;
- недостатнє фінансування освіти та профпідготовки.

В першу чергу потрібно адаптувати освітні програми до потреб ринку праці. Тобто проаналізувати і спрогнозувати потреби економіки в кадрах, впровадити короткострокові курси і програму швидкої перекваліфікації. Також потрібно залучати міжнародну допомогу та інвестиції; впровадити спільні програми з Європейським університетами та певними фондами; отримати можливість долучитись до грантових програм для ЗВО і студентів та також можливість навчатися українським студентів у міжнародній академічній мережі.

Щоб розвинути освіту та перекваліфікацію потрібно надати підтримку університетам та закладам профтехосвіти. Мається на увазі відновлення зруйнованих навчальних закладів та забезпечення доступу до сучасного обладнання і технологій. Не менш важливим аспектом є розроблення соціальних програм для повернення та перекваліфікацію переселенців.

Діджиталізація освіти також може допомогти з цією проблемою. Розвивати дистанційне навчання через українські та міжнародні платформи; розширити доступ до цифрових бібліотек, курсів, навчальних матеріалів. При дотриманні всіх цих шляхів вирішення проблеми в результаті можна отримати формування висококваліфікованої робочої сили для швидкого економічного відновлення, а також збільшити рівень зайнятості та зменшити безробіття через програми перекваліфікації; розвивати інноваційні галузі економіки та посилити міжнародне партнерство.

Ефективне реформування освіти та системи перекваліфікації кадрів сприятиме також формуванню сучасної, конкурентоспроможної України. Інтеграція інноваційних освітніх технологій, акцент на практичну підготовку, а також тісна співпраця держави, бізнесу та міжнародних партнерів дадуть змогу створити гнучку й ефективну систему навчання, що відповідатиме викликам XXI століття.

Попри значні труднощі, які війна принесла українській освітній сфері, вона також відкрила перспективи для якісних змін. Використання цього часу для модернізації освітньої системи, впровадження інноваційних підходів і підготовки кваліфікованих фахівців стане основою майбутнього розвитку країни. Освіта є стратегічною інвестицією у стабільність та процвітання України, що не лише сприятиме економічному відновленню, а й посилить позиції держави на світовій арені.

Таким чином, освітня система та професійна підготовка мають оперативно реагувати на виклики, спричинені війною та післявоєнним відновленням. Основними пріоритетами є оновлення навчальних програм відповідно до сучасних потреб, активне впровадження цифрових технологій, розширення співпраці з бізнесом та міжнародними партнерами. Саме якісна освіта стане фундаментом для майбутнього економічного розвитку та стабільності України.

У період війни та відбудови країни система освіти та перекваліфікації кадрів набуває особливого значення. З одного боку, бойові дії створили серйозні труднощі для освітнього процесу – пошкодження навчальних закладів, вимушене переселення здобувачів освіти і викладачів, скорочення фінансування та зміни на ринку праці. З іншого боку, ці виклики відкривають можливості для реформування освіти, її адаптації до нових умов та підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які стануть рушійною силою економічного зростання України.

Список використаних джерел:

1. Яценко Л. Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni> (дата звернення: 25.02.2025).
2. Радіо Свобода: Офіційний сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-shkola-viynaruynuvannya-mon/32834612.html> (дата звернення: 27.02.2025).

3. Українські новини: Офіційний сайт. URL: <https://ukranews.com/ua/news/1061791-nbu-ochikuye-zrostannya-migratsiyi-z-ukrayiny-v-2025-i-postupove-povernennya-ukrayintsiv-z-2026-roku> (дата звернення: 27.02.2025).

Кліпарчук Б. Б., студентка спеціальності «Право»,
факультет управління, економіки та права
науковий керівник: **Руданецька О. С.**, к. ю. н., доцент,
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій ім. С.З. Гжицького

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В умовах воєнного стану в Україні, який діє з 24 лютого 2022 року, питання охорони праці, трудових відносин та безпеки працівників набули особливого значення. Військові дії, обстріли, евакуаційні заходи та економічні виклики вимагають від держави та роботодавців адаптації трудового законодавства до реалій війни, забезпечення стабільності зайнятості та соціального захисту працівників.

Охорона праці, відповідно до Закону України «Про охорону праці» [1], є комплексом правових, соціально-економічних, організаційно-технічних і лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на збереження життя і здоров'я працівників. В умовах воєнного стану ці заходи набувають особливого значення. Роботодавці зобов'язані забезпечити проведення регулярних інструктажів щодо дій під час повітряної тривоги, обладнання захисних укриттів або інформування про місця їхнього розташування, а також організувати навчання з надання першої медичної допомоги. Важливим аспектом є контроль за дотриманням правил безпеки, оскільки нехтування цими нормами може призвести до загибелі чи травмування працівників.

Питання трудових відносин у воєнний час регулюється Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [2]. Документ передбачає можливість збільшення тривалості робочого тижня до 60 годин для працівників критичної інфраструктури, тоді як для осіб, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, цей показник не може перевищувати 40 годин. Однак у зв'язку з масовою міграцією населення, втечею людей від бойових дій та значними втратами робочої сили постає питання забезпечення достатньої кількості працівників у ключових галузях економіки. Важливими аспектами залишаються дотримання трудових прав, своєчасна виплата заробітної плати та збереження зайнятості в умовах воєнних викликів.

Окремої уваги заслуговує проблема евакуації працівників із зон активних бойових дій. Відповідно до Кодексу цивільного захисту України [3], евакуація є організованим виведенням або вивезенням людей із небезпечних територій, якщо виникає загроза їхньому життю або здоров'ю. Роботодавці несуть відповідальність за організацію евакуаційних заходів, особливо якщо підприємство розташоване в зоні обстрілів або ризику знищення. Важливим є питання координації цих заходів із місцевими органами влади, Державною службою з надзвичайних ситуацій та іншими уповноваженими структурами.

Фінансове забезпечення працівників у воєнний час є важливим компонентом соціального захисту. Мінімальна заробітна плата у 2025 році встановлена на рівні 8000 грн відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України» [4]. Водночас роботодавці можуть мати труднощі з виконанням фінансових зобов'язань через бойові дії, знищення

підприємств, втрату ринків збуту та інших факторів. Законодавство передбачає, що у разі затримки виплат через бойові дії роботодавець несе відповідальність за їх подальшу компенсацію, однак реальний механізм таких виплат потребує додаткового врегулювання, зокрема через державні гарантії та підтримку бізнесу.

Воєнний стан також змінив правила щодо відпусток. Відповідно до законодавства, щорічна основна відпустка може бути обмежена 24 календарними днями, а невикористані дні можуть бути перенесені на період після припинення воєнного стану [2]. Однак роботодавець має право відмовити у наданні відпустки працівникам, які залучені до виконання оборонних завдань або працюють на підприємствах оборонної промисловості. Це питання залишається чутливим, оскільки тривала відсутність відпочинку може негативно позначитися на фізичному та психологічному стані працівників.

Окремо варто зазначити, що в умовах війни змінюється підхід до регулювання трудової міграції. Значна кількість українців виїхала за кордон, що призвело до дефіциту кваліфікованих кадрів у низці галузей. Уряд розглядає можливість запровадження програм повернення працівників із-за кордону, зокрема через фінансові стимули, спрощене оформлення трудових договорів та соціальні гарантії.

Актуальні виклики вимагають подальшого вдосконалення законодавства. Серед першочергових завдань – чіткіші норми щодо відповідальності роботодавців за невиконання заходів безпеки, механізми компенсації втрат трудового доходу для постраждалих працівників, а також посилення державного контролю за дотриманням трудових прав. Важливим є створення нових механізмів підтримки бізнесу, що дозволить не лише зберегти робочі місця, але й забезпечити стабільність економіки. Лише комплексний підхід до цих питань дозволить забезпечити соціальну справедливість та підтримати економічну стабільність у країні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону праці» // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 49.
2. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX // Відомості Верховної Ради України. 2022. № 15.
3. Кодекс цивільного захисту України // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 48.
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» // Офіційний вісник України. 2025.

Карпенко Н. М., к. держ. упр., доцент,
Чернов О. А., аспірант,

Національний університет «Запорізька політехніка»

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

В умовах глобалізації, змін клімату, нестабільності ринків та необхідності підвищення продовольчої безпеки в світі особливого значення набувають новітні технології, що сприяють оптимізації виробничих процесів, підвищенню ефективності використання ресурсів та створенню продукції з вищою доданою вартістю. Для України, в умовах повномасштабної війни, питання інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору набуває ще більшої актуальності. Руїнування інфраструктури, скорочення доступу до ресурсів, порушення логістичних ланцюгів та зростаючі ризики продовольчої безпеки вимагають негайних адаптивних рішень. Інноваційні технології, такі як цифрове управління агропідприємствами,

автономна техніка, використання дронів для моніторингу посівів і внесення добрив, можуть значно підвищити ефективність виробництва навіть в умовах нестачі людських і матеріальних ресурсів. Тобто інноваційний розвиток аграрного сектору є ключовим фактором підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств, забезпечення продовольчої безпеки і сталого розвитку економіки України.

Дослідження питання інновацій та інноваційного розвитку завжди є об'єктом особливої уваги науковців і практиків, проте забезпечити їх у практичній площині вдається дуже складно. Зокрема, інноваційний розвиток підприємства визначається як «процес спрямованої закономірної зміни стану підприємства, що залежить від інноваційного потенціалу цього підприємства та джерелом якого є інновації, що створюють якісно нові можливості для подальшої діяльності підприємства на ринку шляхом реалізації уміння знаходити нові рішення, ідеї та у результаті винаходів» [1, с. 27]. Тобто, інноваційний розвиток підприємства полягає в постійних змінах, спричинених впровадженням нових ідей та технологій, що дозволяють підприємству адаптуватися до змінюваного ринку та зберігати конкурентоспроможність.

Успішність інноваційного розвитку залежить від багатьох факторів, серед яких: державна інноваційна політика, стан національної інноваційної системи, рівень розвитку людського капіталу та інноваційної культури, співпраця бізнесу з державою та науковою спільнотою, нормативно-правова база для стимулювання інноваційної діяльності тощо [2; 3]. На мікрорівні інноваційний розвиток має певні особливості, що пов'язані з галузевою приналежністю, конкуренцією (локальною та галузевою), розміром підприємства, внутрішніми ресурсами, рівнем культури, системою менеджменту, обраною бізнес моделлю тощо. Крім того, слід додатково враховувати сучасні реалії, зокрема євроінтеграційні тенденції, що виступають як рушійна сила та регулятор процесів пов'язаних з інноваційним розвитком підприємства.

Сьогодні, за умов військових дій відбувається зміна акцентів у змістовному розумінні поняття «інноваційний розвиток» від асоціації переважно якісних змін до здатності підприємства адаптуватися, шукати й приймати нестандартні рішення, ефективно використовувати наявні ресурси, змінювати напрями діяльності, шукати нові ринки збуту та альтернативні джерела постачання тощо. Тобто в умовах війни інноваційний розвиток підприємства можна розглядати як сукупність заходів, спрямованих на підвищення адаптивності, забезпечення життєздатності та підтримання його конкурентоспроможності [3; 4].

Інноваційний розвиток аграрних підприємств має низку характерних особливостей. Насамперед, його основою виступають інновації та інноваційна діяльність, що охоплюють усі сфери функціонування підприємства. Ефективне управління інноваційним розвитком аграрних підприємств передбачає інтеграцію різних видів менеджменту, зокрема стратегічного, проектного, фінансового, маркетингового та процесного. Його оцінка базується не лише на внутрішніх параметрах, а й на показниках економічної, технічної, організаційної та соціальної ефективності підприємств.

Особливістю управління інноваційним розвитком аграрних підприємств є його випереджальний, проактивний характер, орієнтований на стратегічне передбачення змін і адаптацію до динамічного ринкового середовища. У якості ключових управлінських інструментів використовуються методи проектного менеджменту в інноваційному проектуванні, технології інноваційного маркетингу та процесного управління.

Інноваційний розвиток аграрних підприємств має ґрунтуватися на комплексному підході, що включає впровадження новітніх технологій, сталих практик господарювання, ефективного використанні інтелектуальних ресурсів та адаптації до змінюваних умов ринку і зовнішнього середовища. Пріоритетним напрямом є створення доданої вартості, що дозволяє підвищити прибутковість підприємств, забезпечити розвиток переробної промисловості та

зміцнити позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Забезпечення інноваційного розвитку аграрних підприємств в Україні можливо через реалізацію таких напрямів (табл. 1).

Таблиця 1

Основні напрями інноваційного розвитку аграрних підприємств в Україні

Напрями інноваційного розвитку	Опис напрямку
Впровадження нових технологій	Адаптація сучасних агротехнологій, таких як точне землеробство, автоматизовані системи управління та інтелектуальні технології для підвищення ефективності виробництва та зменшення витрат.
Інноваційні методи обробки ґрунту	Використання новітніх методів обробки ґрунту, таких як мінімальна обробка та no-till технології, що сприяють збереженню родючості ґрунтів і зменшенню ерозії.
Біотехнології та генетичні модифікації	Розробка та впровадження біотехнологічних інновацій для створення нових сортів сільськогосподарських культур, стійких до шкідників, хвороб та змін клімату.
Сталий розвиток та екологічні технології	Впровадження практик сталого розвитку, що включають використання органічних добрив, енергоефективних технологій та раціональне управління водними ресурсами.
Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)	Використання ІКТ для моніторингу та управління аграрними процесами, в тому числі через інтеграцію програмних рішень для планування, управління та аналізу результатів господарської діяльності.
Фінансові та управлінські інновації	Запровадження нових фінансових інструментів та управлінських підходів для підвищення ефективності управління аграрним бізнесом, зокрема через розвиток аграрних кластерів та кооперацій.
Інновації в аграрному маркетингу	Використання нових підходів до аграрного маркетингу, включаючи цифрові платформи для збуту продукції, розвиток брендів та нових каналів продажів для залучення кінцевих споживачів.
Інновації в розмінуванні та відновленні земель	Розробка та використання нових технологій для очищення земель від мін та вибухових пристроїв, відновлення родючості ґрунтів.

Інноваційний розвиток аграрного сектору у напрямі створення доданої вартості є стратегічним завданням для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств. У сучасних умовах він потребує комплексного підходу до інтеграції цифрових технологій, застосування сучасних методів управління, глибокої переробки сировини, розширення кооперативних зв'язків і створення кластерів та залучення інвестицій у дослідження і розробки. Використання точного землеробства, агродронів, блокчейн-технологій для відстеження походження продукції, а також біотехнологій для створення стійких до змін клімату культур та інші інновації можуть значно посилити конкурентні позиції України на світовому ринку. Таким чином, впровадження інноваційних рішень у аграрний сектор є не лише важливим чинником економічного зростання, але й ключовою передумовою для забезпечення сталого розвитку галузі в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Інноваційний розвиток підприємства. Підручник / за заг. ред. д-р. екон. наук, проф. Микитюка П. П. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 320 с.
2. Карпенко А. В. Розвиток інтелектуальних активів людського потенціалу: теорія та практика: монографія. Запоріжжя: ФОП В. В. Мокшанов, 2018. 510 с. <https://jmonographs.donnu.edu.ua/article/view/6940>
3. Міщук Є. В., Воронов Д. С. Інноваційний розвиток промислових підприємств в умовах євроінтеграції: управлінські підходи та роль публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 14. С. 209-216. URL : <https://nauka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4162/4197>

4. Воронов Д. С., Воронов М. С. Показники забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Актуальні питання розвитку науки та освіти: Матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. 9-10 грудня 2023 р. Львів: Львівський науковий форум, 2023. С. 58-60.*

Конопля К. А., здобувач освіти,
науковий керівник: **Постольна Н. О.**, викладач ЦК економіки,
управління та адміністрування,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах сучасного розвитку ринкових відносин між підприємствами, які зараз розвиваються в Україні, отримання достатніх фінансових ресурсів та забезпечення ефективної господарської діяльності є одним із найважливіших завдань для підприємств. У цьому контексті актуальною є проблема дослідження теоретичних аспектів складу фінансових ресурсів підприємства та їх уточненого концептуального змісту в сучасному баченні економічної теорії.

Пошук потенційних фінансових резервів для реалізації встановлених виробничих програм і стратегічного розвитку є важливим завданням корпоративного менеджменту. Управління фінансовими ресурсами на рівні підприємства передбачає їх ефективне використання, правильний вибір напрямку фінансових потоків та раціональне їх використання за цільовим призначенням.

Фінансові ресурси підприємства – це сукупність грошових коштів та інших фінансових активів, які використовуються для забезпечення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності компанії. Вони є основою для фінансування господарської діяльності, розширення виробництва, розвитку нових напрямів і підтримання фінансової стійкості.

Фінансові ресурси підприємства формуються за рахунок різних джерел, які забезпечують його діяльність, розвиток та стійкість. Усі джерела можна поділити на власні, залучені та позикові, переваги та недоліки яких наведено у табл.1.

1. Власні джерела фінансових ресурсів - це кошти, які підприємство отримує за рахунок своєї діяльності або внесків засновників. Вони забезпечують фінансову незалежність та стійкість бізнесу.

– Статутний капітал – кошти, внесені засновниками (власниками) підприємства при його створенні.

– Нерозподілений прибуток – частина чистого прибутку, яка не розподіляється між акціонерами або власниками, а використовується для подальшого розвитку.

– Амортизаційні відрахування – кошти, які накопичуються в процесі експлуатації основних засобів і спрямовуються на їх оновлення або модернізацію.

– Резервні фонди – фінансові ресурси, що формуються для покриття непередбачених витрат та ризиків.

– Доходи від продажу майна – кошти, отримані від реалізації основних засобів, нематеріальних активів або іншого майна підприємства.

2. Залучені джерела фінансових ресурсів - це фінансові надходження, які не належать підприємству, але можуть бути використані для розвитку бізнесу.

– Інвестиції від засновників або акціонерів – додаткові фінансові вливання у підприємство.

– Емісія акцій – випуск та продаж акцій на фондовому ринку для залучення капіталу.

– Авансові платежі від клієнтів і партнерів – передоплата за товари чи послуги, яка використовується для фінансування поточної діяльності.

– Гранти, субсидії, державне фінансування – безповоротні фінансові ресурси, що надаються державою або міжнародними організаціями.

3. Позикові джерела фінансових ресурсів (позикові кошти) - це фінансування, яке підприємство отримує на визначених умовах і повинно повернути у майбутньому.

– Банківські кредити – коротко- та довгострокові позики для фінансування операційної або інвестиційної діяльності.

– Комерційні кредити – відстрочка платежу від постачальників товарів та послуг.

– Фінансовий лізинг – форма кредитування, при якій підприємство використовує обладнання або техніку, сплачуючи орендні платежі.

– Облігаційні позики – випуск та продаж облігацій для залучення коштів від інвесторів.

– Овердрафт – короткострокове кредитування підприємства банком при перевищенні залишку на рахунку.

Таблиця 1

Переваги та недоліки джерел фінансування підприємств

Джерела фінансування	Переваги	Недоліки
Власні джерела фінансових ресурсів	- Фінансова незалежність. - Відсутність боргових зобов'язань. - Можливість вільного розпорядження коштами.	- Обмежені можливості для масштабного розвитку. - Потреба у тривалому накопиченні ресурсів.
Залучені джерела фінансових ресурсів	- Можливість швидкого розширення бізнесу. - Мінімізація боргового навантаження. - Доступ до додаткових фінансових ресурсів.	- Залежність від інвесторів або партнерів. - Ризик втрати контролю над підприємством при великій частці акціонерного капіталу.
Позикові джерела фінансових ресурсів	- Швидке отримання необхідних фінансів. - Можливість реалізації масштабних проєктів. - Використання ефекту фінансового важеля (левереджу).	- Необхідність повернення коштів із відсотками. - Підвищені фінансові ризики при надмірному борговому навантаженні. - Вимоги банків щодо забезпечення кредитів.

Для фінансової стабільності підприємству важливо правильно балансувати між власними, залученими та позиковими ресурсами.

– Висока частка власних ресурсів забезпечує фінансову незалежність, але може обмежувати темпи розвитку.

– Залучені кошти дають можливість залучити додатковий капітал без боргового навантаження.

– Позикові кошти дозволяють швидко фінансувати проєкти, але потребують ефективного управління фінансовими ризиками.

Оптимальне співвідношення залежить від сфери діяльності підприємства, його фінансової політики та економічної ситуації.

Ефективне управління фінансовими ресурсами забезпечує стабільну діяльність підприємства та його конкурентоспроможність. Основні аспекти управління:

1. Фінансове планування – визначення потреб у коштах та їх розподіл між різними напрямками діяльності.
2. Бюджетування – складання бюджетів доходів та витрат, контроль за їх виконанням.
3. Оптимізація грошових потоків – балансування надходжень і витрат, уникнення дефіциту ліквідності.
4. Контроль витрат – зниження собівартості продукції, раціональне використання ресурсів.
5. Аналіз фінансового стану – оцінка ліквідності, рентабельності, платоспроможності підприємства.

Отже, фінансові ресурси – це основа ефективної діяльності підприємства, їх раціональне використання дозволяє підтримувати фінансову стабільність, інвестувати у розвиток та забезпечувати конкурентоспроможність. Оптимальне співвідношення власних і залучених коштів, ефективне управління доходами та витратами є ключовими аспектами фінансового успіху підприємства. Вони формуються за рахунок різних джерел, які забезпечують його діяльність та розвиток. Власні джерела надають фінансову незалежність, залучені кошти дозволяють розширювати діяльність, а позикові ресурси забезпечують швидкий доступ до капіталу, а їх оптимальне управління є ключовим фактором успішного функціонування підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бедриниць М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств [текст]. навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
2. Бражник Л.В. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. Економіка і суспільство : Фінанси, гроші та кредит. 2018. №14. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/111.pdf
3. Економіка підприємства : навчальний посіб. для студентів закл. вищ. освіти / Н.М. Колпаченко, Ю.А. Сайчук, В.К. Аветісян та ін. Харків : Діса плюс, 2019. 277 с.
4. Масюк Ю., Шкода А. Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Електронний журнал Економіка і суспільство. 2021. №34, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-27>

Котковський Р. В., викладач,
Криворізький юридичний фаховий коледж
Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕІНТЕГРАЦІЯ ПОСТТРАЖДАЛИХ РЕГІОНІВ У ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Війна завдає серйозних наслідків усім країнам, проте в Україні вона викликала особливо значні руйнування, що потребують термінового вирішення. Актуальність проблеми відновлення постраждалих регіонів в Україні не може бути переоцінена, оскільки наслідки війни безпосередньо впливають на економічну стабільність, соціальний розвиток і майбутнє країни в цілому. Україні необхідно знайти ефективні рішення для вирішення наслідків війни, відновлення інфраструктури, стабілізації економіки та залучення інвестицій у постраждалі регіони.

Наукові дослідження з питань реінтеграції постраждалих регіонів з правової площини та економічної ситуації здійснюють такі учені, як В. Горбулін, А. Мацко, О. Буткевич, А. Войціховський, Р. Єделєв, О. Дахно, В. Демиденко, О. Задорожній, А. Кориневич, О. Кресін, А. Надутий, Л. Наливайко, М. Рубашенко, К. Савчук, О. Скрипнюк, Л. Тимченко, В. Топчий, О. Циганов, Ю. Шемшученко, Є. Щербань та ін.

Головна мета реінтеграції постраждалих регіонів у загальнонаціональний економічний простір полягає у комплексному підході, що охоплює економічні, соціальні та адміністративні аспекти. З успішною реалізацією цієї мети Україна зможе побудувати стабільну, сильну та економічно незалежну державу, що підтримує суспільні цінності й благополуччя своїх громадян [1].

Реінтеграція має забезпечити відновлення економічних зв'язків між постраждалими регіонами та іншими частинами України. Це включає в себе інтеграцію ринків, поновлення логістичних маршрутів та налагодження торговельних зв'язків.

Однією з ключових цілей є створення нових робочих місць через підтримку підприємництва, особливо малого та середнього бізнесу. Це стимулює локальну економіку і запобігає еміграції населення.

Реінтеграція повинна сприяти покращенню якості життя населення за рахунок відновлення соціальної інфраструктури, покращення доступу до освіти та медицини, а також розвитку соціальних програм і ініціатив.

Одним із аспектів мети є забезпечення соціальної стабільності та згуртованості в суспільстві, що постраждало від війни. Це означає активну роботу над відновленням довіри громадян до держави, зміцненням соціальних зв'язків та інтеграцією різних соціальних груп. Створення сприятливого інвестиційного клімату в постраждалих регіонах через стимулювання державних і приватних інвестицій, що забезпечить масштабніше відновлення економіки.

Важливою метою є відновлення та модернізація інфраструктури для забезпечення сталого розвитку економіки і покращення умов життя населення. Реінтеграція вимагатиме укріплення системи державного управління на місцях, що дозволить ефективніше реагувати на потреби населення та забезпечити реалізацію соціальних і економічних програм [2].

Реінтеграція постраждалих регіонів сприятиме відновленню їхньої економічної активності та включенню у загальнонаціональні виробничо-логістичні ланцюги. Це дозволить [3]:

- відродити місцеву промисловість і виробництво, які забезпечуватимуть продукцією не лише внутрішній ринок, а й експортні напрями;
- відновити функціонування критичної інфраструктури (транспортної, енергетичної, комунальної), що зменшить логістичні витрати та сприятиме ефективному руху товарів і послуг;
- створити сприятливий інвестиційний клімат для залучення капіталу в регіони, що призведе до розширення бізнесу та зростання податкових надходжень до бюджетів.

Відновлення економіки регіонів неможливе без активної участі місцевого населення, тому стратегічно важливими є заходи, спрямовані на [3]:

- створення нових робочих місць у відбудові інфраструктури, промисловості, сільському господарстві, сфері послуг та високотехнологічному секторі;
- стимулювання малого та середнього бізнесу через державні та міжнародні програми підтримки (гранти, пільгові кредити, податкові преференції);
- перекваліфікацію та навчання населення відповідно до потреб нової економіки, включаючи цифрові навички та знання з підприємництва.

Підвищення рівня зайнятості безпосередньо вплине на зростання добробуту населення, збільшення рівня доходів та підвищення якості життя громадян.

Реінтеграція постраждалих регіонів сприятиме загальній економічній стабільності

країни завдяки [4]:

- диверсифікації економіки, що зменшить залежність України від окремих галузей та підвищить її конкурентоспроможність на світовому ринку;
- розвитку відновлюваної енергетики та енергоефективних технологій, що зменшить залежність від імпортованих енергоресурсів і сприятиме сталому розвитку;
- підвищенню інвестиційної привабливості України через впровадження прозорих механізмів державного управління та антикорупційних заходів у процесі відновлення регіонів.

Залучення міжнародних інвесторів та стратегічних партнерів до процесу відбудови сприятиме інтеграції України у глобальні економічні процеси та зміцненню її позицій на міжнародній арені.

Таким чином, успішна реінтеграція постраждалих регіонів дозволить не лише відновити зруйновану економіку, а й створити передумови для довгострокового розвитку та процвітання України.

Список використаних джерел:

1. Стратегія діяльності Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України на 2024-2026 роки: наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 26.04.2024 р. №126. URL: <https://unity.gov.ua/wp-content/uploads/2024/04/strategiya-diyalnosti-ministerstva-z-pytan-reintegracziyi-tymchasovo-okupovanyh-terytorij-ukrayiny-na-2024-2026-roky-.pdf>.
2. Про внесення змін до деяких наказів Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України: Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 04.01.2022 р. №1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0239-22#Text>
3. Камінська Н. В., Демиденко В. О. Механізм деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території України: проблеми комплексного забезпечення. Невідкладні заходи з протидії російській агресії з Криму: політичні, юридичні, економічні, управлінські та соціальні аспекти : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 4 вересня 2018 р.). Київ-Одеса : Фенікс, 2018. С. 65-69.
4. Голубцова, Є. В. Реінтеграція ветеранів АТО/ООС: стратегія, виклики, перепони: магістерська дис. : 054 Соціологія / Голубцова Єлизавета Валеріївна. Київ, 2019. 107 с.

Курилова Н. М., викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМПАНІЙ

Величезна кількість досліджень організаційної культури присвячується виявленню:

- сили впливу культури, при цьому особливу увагу приділено питанню про слабкі та сильні сторони культури;
- спрямованості впливу культури на різні аспекти життя підприємства [1].

Стосовно питань про спрямованість впливу організаційної культури, існує багато досліджень з урахуванням об'єктивних методів, що виявляють зв'язок між культурою та різними практиками управління людськими ресурсами. Спроби виявлення зв'язку

організаційної культури з іншими нематеріальними факторами, а також різними сторонами життя бізнес-підприємств підводять до ідеї багаторівневого характеру цього впливу.

Якщо розглядати перший рівень, то організаційна культура дуже впливає на ті сторони життя компанії, які пов'язані з розвитком і формуванням людських ресурсів (різні УЛР-практики, трудова поведінка) і явища, які витікають з цього – лояльність, залучення, плинність кадрів, задоволеність працею.

На другому рівні культура здійснює конкретний вплив на продуктивність праці співробітників.

На третьому рівні культура робить свій внесок у загальні результати організації та її економічну ефективність.

Перший рівень є ключовою сферою організаційної структури. Другий та третій рівні – похідні, де роль культури може проявлятися у довгострокових результатах шляхом розвитку людських ресурсів та того, як цінуються кваліфікація, лояльність у певних видах діяльності, інноваційна поведінка. З цього випливає необхідність об'єктивно оцінювати форми та сфери прямих впливів організаційної культури та соціально-гуманітарних аспектів на життя компанії.

З вищесказаного можна дійти висновку, що можна диференціювати непрямий і прямий вплив організаційної культури та нормативної структури практик взаємодій, на поліпшення діяльності українських підприємств, де прямий вплив пов'язаний з розвитком і формуванням людських ресурсів певної компанії, а непрямий – з тривалими результатами цієї компанії на ринку [2].

Якщо розглядати сили впливу організаційної культури, то виділяють три наслідки поширеності норм і цінностей, які позитивно впливають на успіхи компанії: удосконалена координація і контроль всередині компанії, узгодженість індивідуальних і організаційних цілей, збільшення працевіддачі персоналу. Сильна організаційна культура замінює, в певній мірі, регламенти та формальний контроль. Учасники сильної організації із сильною організаційною культурою виконують добровільно завдання, а їх поведінка надійна та передбачувана. Але поняття «сильна» організаційна культура, в цьому вигляді, співпадає з поняттям високо інтегрованої соціальної групи. Механізмами групової інтеграції є престижність та референтність групи для працівників, формування свідомості, контроль над власним «я» з погляду позиції «ми», рольові приписи для членів групи, санкції та наявність оптимального контролю за ними. Сильна організаційна культура справді виступає однотипною високо інтегрованою соціальною групою. При цьому синонімічний підхід кордону затуманюється між даними базовими поняттями.

Акцентованість чи комплексність організаційної культури в емпіричному аналізі визначаються наявністю та відсутністю зони, де більшість респондентів затверджує загальні цілі та бажані зразки поведінки. Якщо дані зони поширюються на широку область змінних, можна говорити про комплексний характер цієї культури, а якщо вузьку область – то про акцентовану культуру. Силу впливу культури заміряють за часткою респондентів, які слідуєть в своїй поведінці колективним нормам.

Формування організаційної культури передбачає спробу конструктивного впливу на психологічну і соціальну атмосферу, і навіть на поведінку працівників. При формуванні організаційної культури є установки, система цінностей у співробітників компанії, можна запланувати, спрогнозувати і простимулювати поведінку. Нерідко буває так, що керівництво намагається сформулювати філософію своєї організації, де декларовано прогресивні норми та цінності, через це воно не отримує за своїми зусиллями бажаних результатів. Це відбувається тому, що впроваджені організаційні цінності та норми вступають у конфлікт з існуючими, і у зв'язку з цим відкидаються багатьма членами організації.

Формування організаційної культури відбувається за допомогою професійної адаптації співробітників. Не завжди цілі та місія компанії розділяються членами та групами колективу, відповідають їх бажанням та інтересам. Найбільш ефективний спосіб досягти об'єднання

поглядів на майбутнє та спільності в компанії – це вироблення стратегії довгострокового розвитку всім трудовим колективом.

Перед формуванням раціональної культури необхідно ще раз звернутися до аналізу слабких і сильних сторін компанії, до вивчення загроз і можливостей з боку довкілля.

Досить часто малюється лише бажаний профіль культури і не аналізується профіль, що сформувався на даний момент. Не визначено розрив між наявною і бажаною культурою, отже, немає програми виправлення культури [3].

Далеко не завжди беруться до уваги фактори, що впливають на формування культури безпосередньо – прагнення правлячого блоку, рушійні сили компанії, бажання працівників, розподіл відповідальності, психологічний клімат компанії, способи прийняття та вироблення рішень, потрібні інновації та ініціативи тощо.

Ефективну культуру часто формують з урахуванням слабкої довіри членів колективу. У такому випадку зробити її ефективною є неможливим, тому що не можна визначити спільні цінності.

Досить часто робота з формування ефективної культури здійснюється в ситуації, коли на роботі панують зневіра, паніка, тривожність та байдужість. У цей момент працівники не розмірковують про цінності. Потрібно для початку вселити у працівників надію, а потім надавати їм впевненості, домагатися емоційного ентузіазму та підйому.

Робота з оптимізації ефективної організаційної культури не закінчується виявленням спільних і потрібних цінностей та підбором співробітників.

Звісно, управління організаційною культурою не зводиться лише до формулювання ідеології компанії і виявлення її профілю. Зміст декларації стає потребою кожного співробітника компанії та його внутрішнім стрижнем.

Якість організаційної структури компанії визначено тим, як сильно розвинена її організаційна культура. Високого рівня дозволяє дотримуватися:

- системний підхід (облік факторів, що впливають на орган та об'єкт управління);
- оптимальне поєднання самостійності та централізації управління;
- максимальне скорочення часу отримання інформації від вищого керівництва до виконавця;
- грамотне визначення функцій, правий і обов'язків будь-якої складової проєктованої структури;
- забезпечення швидкої реакції на зміни в керованій системі;
- надання повноважень на вирішення питань будь-якому підрозділу, який має більшу інформацію з цього питання;
- пристосування підрозділів управлінського апарату по всій системі [4].

Ефективного управління не можна досягти без створення внутрішньофірмової атмосфери, коли всі співробітники зацікавлені в досягненні загального успіху.

В компаніях із розвинутою організаційною культурою співробітники характеризуються деякими рисами:

- 1) високим ступенем згуртованості у поглядах, установках та позиції членів колективу;
- 2) стійкою взаємодією, що сприяє стабільності та міцності його існування в часі та просторі;
- 3) організованістю, упорядкованістю, підпорядкованістю працівників чіткому порядку виконання колективної спільної життєдіяльності;
- 4) структурованістю – чіткого ступеня коректності розподілу функцій та обов'язків, а також відповідальності між колективом;
- 5) відкритістю - готовності до прийняття нових співробітників.

Буває, що в компаніях з низькою організаційною культурою не приділено достатньої уваги внутрішнім комунікаціям, що призводить до втрати інформації серед співробітників та неточного уявлення про компанію в цілому, провокує появу чуток між працівниками.

Організаційна внутрішньофірмова культура пов'язана з виховними та освітніми аспектами, а також з покращенням людського капіталу. Організаційна культура докільця досить чітко визначається як культура підприємства у взаємовідносинах із зовнішнім середовищем.

Використання компанією розвиненої організаційної культури допомагає їй відобразити першочергові цінності у суспільстві та культурні установки, а також без зайвих проблем усувати неминучі протиріччя між інтересами компанії та інтересами суспільства.

Але необхідно враховувати сформовану у конкретній компанії організаційну культуру. Інакше, цінності і норми, що штучно впроваджуються, вступають у конфлікт з діючими.

Список використаних джерел:

1. Білецька О. О. Методи зміни організаційної культури підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 4. С. 149-158.
2. Комарова К. В. Організаційна культура : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дніпропетровськ : ДДФА, 2021. 166 с.
3. Науменко Н. М. Параметри організаційної культури, що впливають на конкурентоспроможність підприємства. *Економіка і менеджмент культури*. 2023. № 6. С. 24-36.
4. Молчанова А. О., Воляник І. В., Кондратьєва В. П. Організаційна поведінка : навчальний посібник. Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2021. 176 с.

Малік Л. М., к. е. н., провідний науковий співробітник
відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції,
ННЦ Інститут Аграрної Економіки

ВПЛИВ ДОРАДНИЦТВА НА РОЗВИТОК МАЛОГО ФЕРМЕРСТВА В ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення принесло великі руйнування та проблеми сільськогосподарському виробництву та сільських територій. Більше того, повномасштабне вторгнення не припинило, а загострило боротьбу між великими сільськогосподарськими підприємствами та фермерськими господарствами за ресурси та державні дотації, постійно ставлячи питання про майбутнє українського сільського господарства. Оскільки наша країна прокладає свій шлях до сталого економічного відновлення тому проблема розвитку фермерських господарств стоїть дуже гостро. Відродження українського сільського господарства має відбуватися не лише за підтримки великих сільськогосподарських компаній а й підприємств малого бізнесу. Найважливішими питаннями на сьогодні є визначення шляхів їх розвитку та відновлення. З цією метою необхідно вивчити сучасні тенденції динаміки кількості таких суб'єктів, а також розробити науково обґрунтовану систему заходів щодо підвищення ролі малих фермерських господарств як основи сталого розвитку сільських територій як в умовах воєнного часу, так і шляхом визначення перспектив післявоєнного відновлення.

На перше січня 2024 року в Україні зареєстровано 50 126 фермерських господарств з яких статистично активні - 19 665 одиниць (без урахування тимчасово окупованих територій). Незважаючи на воєнні дії за перші півроку 2024 року, за даними Єдиного державного реєстру, відкрилося понад 18 тис. нових компаній, з яких нові фермерські господарства становлять всього 2,9% від усієї кількості або 531 господарство відповідно [Понад 18 тис. нових].

Динаміка змін у аграрному підприємницькому середовищі зумовлена сучасними соціально-економічними зовнішніми факторами, які спонукають до реструктуризації економічних відносин. Крім того, орієнтація на тенденції глобального середовища посилюється та веде до створення системи державних гарантій з метою подолання форс-мажорних обставин. Підтримка розвитку сільського господарства полягає в їх спроможності активно реагувати на зміни ринкових і господарських умов, запровадженню нових практик таких як органічне виробництво, ексклюзивні види діяльності, безвідходні технології, які базуються на широкому впровадженні «зелених» методів організації аграрного підприємництва. Підтримка малого фермерства, сприяння їхньому розвитку та її специфічна інституційна спроможність можуть сприяти досягненню критеріїв сталого розвитку аграрної сфери, запровадженню та закріпленню принципів сталості сільської місцевості в умовах війни та післявоєнної відбудови економіки, розвитку сталого агропродовольчого ланцюга та забезпечення продовольчої безпеки, розвитку підприємницької мотивації для активного розвитку місцевого, спеціалізованого, ексклюзивного виробництва сільськогосподарської продукції, забезпечення зайнятості населення, здійснення заходів щодо популяризації сільського господарства серед звільнених з лав ЗСУ та ветеранів. [Лупенко Ю].

Сукупність проблем, пов'язаних з ефективною організацією виробничого процесу в фермерських господарствах, призводить до зниження рентабельності виробництва [Гуменюк М.М., Неміш Д.В.]. В своїй повсякденній роботі фермер поєднує в собі функції підприємця, менеджера, власника і найманого працівника. Він надає можливість працевлаштування сезонним працівникам і тим, хто працює за трудовими договорами. Важливо підкреслити, що стимулювання зайнятості сільського населення шляхом розвитку сільського господарства, особливо через підтримку створення сімейних фермерських господарств, має бути державним пріоритетом. Низка конкретних заходів дозволить поступово вирішити багато наслідків війни та дасть поштовх до післявоєнного відновлення села [Lopatynskyi Yu., Shpykuliak].

Науковці визначили ключові чинники сталого економічного розвитку на сучасному етапі, серед яких: глибокі знання агротехнології, ринків та їх потреб; фінансова підтримка така як кредити, гранти на розвиток; якість земель і ресурсів та їх раціональне землекористування, впровадження ресурсозберігаючих технологій; конкурентоспроможність, що полягає в виробництві якісної та унікальної продукції, маркетинг; державна та громадська підтримка яка реалізується в програмах допомоги, соціальне сільське господарство; екологічна стійкість на основі екологічних принципів у виробництві. [Гуменюк М.М., Неміш Д.В.]. На жаль, керівник фермерського господарства, в більшості випадків не має достатніх знань для ефективного функціонування підприємства.

Ми переконані, що сільськогосподарська дорадча діяльність має велике значення для аграрного сектору економіки держави, особливо з точки зору підтримки та розвитку належної та ефективної роботи фермерських господарств, а також у зв'язку з появою новітніх інноваційних сільськогосподарських технологій, активним оновленням законодавчих актів в аграрному секторі а також надання належних послуг з підтримки сільськогосподарської кооперації.

Підкреслюючи важливу роль дорадництва в успішному розвитку фермерського бізнесу ми вважаємо, що необхідно створити нову модель розвитку дорадництва з урахуванням власного досвіду України та імплементації досвіду зарубіжних країн. Така модель має включати: створення постійно діючої інтерактивної платформи та бази даних сільськогосподарських дорадчих служб. Такі платформи мають включати: розробку онлайн-платформ для обміну досвідом, інформацію щодо технолог у сферах сільського господарства та переробки, пропозиції щодо консультаційних та наукових послуг, фінансово-кредитних та державних установ; інформація щодо програми підтримки малих і середніх сільськогосподарських підприємств для забезпечення їхнього доступу до сучасних форм фінансування, технологій і ринків; можливості безперервного навчання та підвищення кваліфікації; заохочення інновацій; допомога в отриманні грантів; інформація щодо

екологічної урбанізації; залучення державних організацій та місцевих ініціатив до ефективного моніторингу реалізації проектів сільського розвитку.

Важливо зазначити, що програми державної підтримки дорадництва та його фінансовезабезпечення сприяють адаптації сільськогосподарських підприємств до нових умов, що є важливим елементом стратегії ведення фермерського господарства в умовах воєнного часу. Розробка стратегії адресної та постійної підтримки фермерських господарств є основою продовольчої безпеки держави та забезпечення населення доступними та якісними продуктами харчування. Проте на сучасному етапі існує ще багато факторів, які стримують розвиток сільськогосподарської дорадчої діяльності. Для ефективного розвитку сільськогосподарських дорадчих служб та усунення причин, що обмежують сільськогосподарську дорадчу діяльність в Україні, необхідно побудувати дієвий організаційно-управлінський механізм дорадницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Лупенко Ю., Шпикуляк О., Малік М., Ксенофонтова К., Морозова А. Розвиток сімейних фермерських господарств в умовах воєнного часу та перспективи повоєнного відновлення України. *Аграрна економіка*. 2023. Т. 16. № 1-2. С. 9-22.
2. Понад 18 тис. нових компаній вже відкрили у 2024 році. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/funny-companies-2024> (дата звернення 18.02.2025).
3. Гуменюк М.М., Неміш Д.В. Рабезпечення сталого розвитку малих фермерських господарств в умовах воєнного стану. *Вісник аграрної науки*. 2024, № 10 (859) . С.76-83.
4. Lopatynskiy Yu., Shpykuliak O., Kyfyak V. et al. Socio-economic role and institutional capacity of family farms in the implementation of the sustainable development goals. *Ekonomika APK*. 2023. №30(3). P. 18–28.

Красюк Р. М., здобувач освіти,

Мельничук М. О., к. е. н.,

ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ОБЛІК ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління витратами є ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності та фінансової стабільності торговельного підприємства. В умовах зростаючої конкуренції підприємства потребують детального аналізу витрат для оптимізації процесів і зниження собівартості.

Актуальність обліку витрат зумовлена необхідністю створення прозорої системи управління фінансовими ресурсами, що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Організація та методологія обліку витрат підприємств були розглянуті в численних наукових дослідженнях, авторами яких є провідні економісти, такі як Білуха М.Т., Голов С.Ф., Єфименко В.І., Ластовецький В.С., Лігоненко Л.О., Мазаракі А.А., Мних Є.В., Нападовська Л.В., Озеран В.О., Ткаченко Н.М., Ушакова Н.М., Шкарабан С.І., Шевчук В.О., Цал-Цалко Ю.С. та інші.

Для ефективно організації обліку витрат підприємств роздрібною торгівлі особливе значення мають їх сутність та класифікація. У наукових колах, як в Україні, так і за кордоном, немає єдиного підходу до визначення поняття витрат.

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», витрати визначаються як «зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу через його вилучення або розподіл між власниками)» [1].

С. Ф. Голов та В. І. Єфименко розглядають витрати як зменшення активів або збільшення зобов'язань, що виникає в ході господарської діяльності для досягнення вигоди у майбутньому (неспожиті витрати) або для отримання доходів у поточному звітному періоді (спожиті витрати) [2]. Це трактування загалом відповідає визначенню, наведеному у нормативних документах.

Н. М. Ткаченко визначає витрати як засоби виробництва, спожиті в процесі виробничої діяльності, які втілюють у собі минулу працю (сировину, матеріали, амортизацію основних засобів, працю працівників, зайнятих у виробничому процесі, з відповідними нарахуваннями та інші витрати) [3]. Однак, на нашу думку, таке визначення є дещо неповним, оскільки, окрім спожитих витрат, у діяльності підприємств можуть виникати понаднормові витрати, втрати через нестачі, стихійні лиха тощо.

А. А. Мазаракі та співавтори відзначають, що витрати торговельних підприємств можна розглядати за двома основними аспектами: як затрати живої і уречевленої праці на здійснення господарської діяльності, а також як спожиту частину ресурсів за натурально-речовим складом [4].

Ю. С. Цал-Цалко надає подвійне визначення витрат:

- по-перше, як витрати підприємства загалом, що відображають зменшення активів або капіталу (збиток).

- по-друге, як витрати структурного підрозділу, які є вартістю ресурсів, використаних у технологічному процесі, що формує виробничу собівартість продукції цього підрозділу [5].

Аналізуючи підходи вчених-економістів, можна зазначити, що, хоча їхні трактування витрат дещо різняться, усі вони погоджуються, що витрати є спожитими ресурсами, понесеними у процесі діяльності. На нашу думку, витрати підприємств роздрібної торгівлі слід розглядати як зменшення ресурсів або збільшення зобов'язань, що відбувається у процесі діяльності з метою отримання доходу та зростання капіталу.

В економічній літературі існують також різноманітні підходи до класифікації витрат. Наприклад, В. Ф. Палій пропонує шість класифікаційних груп: за впливом обсягу виробництва, за способом віднесення на собівартість, за періодичністю, за віднесенням до виробничого процесу, за терміном розрахунку, за терміном агрегування [6].

М. Т. Білуха класифікує витрати за трьома ознаками: технологічне призначення, спосіб віднесення на собівартість, принцип зв'язку з технологічним процесом [7].

С. Ф. Голов для цілей управлінського обліку пропонує підхід "різні витрати для різних цілей", який передбачає класифікацію витрат за: оцінкою та визначенням фінансового результату, рівнем прийняття управлінських рішень, можливістю контролю [2].

Ю. С. Цал-Цалко пропонує найбільш детальну класифікацію за вісьмома ознаками: за центрами відповідальності, за однорідністю витрат, за видами витрат, за способом перенесення на вартість продукції, за ступенем впливу виробництва на рівень витрат, за календарними періодами, за доцільністю витрат, за визначенням відношення до собівартості продукції [5].

Таким чином, підходи до класифікації витрат є різноманітними. Ми підтримуємо точку зору С. Ф. Голова щодо класифікації витрат залежно від мети обліку. Також вважаємо доцільною пропозицію Ю. С. Цал-Цалко про введення класифікації витрат за центрами відповідальності, що є особливо важливим в умовах розвитку управлінського обліку.

Класифікація витрат торговельних підприємств менш широко висвітлена в економічній літературі. У «Методичних рекомендаціях з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності», затверджених наказом Міністерства економіки України від 22.05.2002 № 145, пропонується класифікація за дев'ятьма ознаками: за видами

діяльності, за економічними елементами, за статтями витрат, за ступенем реагування на зміну обсягів діяльності, за періодами, за центрами відповідальності, за ступенем однорідності, за можливістю контролю у структурних підрозділах, принципами організації управління.

Методичні рекомендації пропонують групувати витрати за статтями, проте цей підхід не завжди здатний задовольнити різноманітні потреби управління, які залежать від специфіки господарської діяльності підприємств роздрібною торгівлі. Для внутрішнього управління кожне підприємство має самостійно розробляти номенклатуру статей витрат, яка відповідатиме його потребам. Індивідуальний підхід до формування номенклатури, спрямований на створення внутрішньої інформаційної бази, сприятиме підвищенню ефективності роботи підприємства [9].

На нашу думку, найбільш адаптованою до практичної діяльності торговельних підприємств є класифікація витрат, запропонована А. А. Мазаракі та його співавторами, яка охоплює 15 ознак: за економічним характером, за метою обліку і планування, за підгалуззями (ланками) торгівлі, за торговельно-технологічними операціями, за окремими видами діяльності, за об'єктами калькулювання, за характером віднесення витрат на об'єкти калькуляції, залежно від виду ресурсів, споживання яких спричиняє витрати, за ступенем однорідності, залежно від часу отримання результатів від витрат, залежно від порядку віднесення витрат на витрати обігу конкретного підрозділу, за ступенем доцільності й економічної віддачі, для обґрунтованого контролю, залежно від методу оцінки витрат, залежно від ступеня реагування на зміну обсягів товарообігу [4].

Ця класифікація є найдетальнішою і найбільш адаптованою до специфіки торговельних підприємств. Проте, на наш погляд, об'єднання класифікаційної ознаки за підгалуззями з ланками торгівлі є недоцільним.

У Плані рахунків бухгалтерського обліку передбачено використання 8-го класу рахунків для накопичення інформації за економічними елементами витрат і 9-го класу рахунків для обліку витрат за видами діяльності, такими як собівартість реалізації, загальновиробничі витрати, адміністративні витрати, витрати на збут, витрати фінансової та інвестиційної діяльності, а також втрати від надзвичайних подій. Однак, як зазначає В. Хліпальська, ця класифікація не враховує специфіки торгівлі та не забезпечує можливості накопичення витрат, пов'язаних із придбанням, зберіганням і передпродажною підготовкою товарів, що ускладнює розрахунок взаємозв'язку між витратами, обсягом продажів і прибутком [10].

Українські економісти зазвичай орієнтуються на потреби обліку, планування і звітності, а також на інтереси зовнішніх користувачів. Узагальнюючи різні підходи до класифікації витрат, ми вважаємо, що слід враховувати всі доступні джерела, оскільки вони не суперечать, а доповнюють один одного.

Хоча існуюча класифікація витрат у цілому задовольняє потреби внутрішніх і зовнішніх користувачів, ми пропонуємо кілька уточнень. Зокрема, відсутня класифікація витрат за функціями основної діяльності, такими як: виробництво (торгівля, надання послуг), управління, збут.

Ця класифікаційна ознака дозволить накопичувати інформацію з урахуванням функцій підприємства. Для підприємств роздрібною торгівлі системи споживчої кооперації ми також пропонуємо введення класифікації за ланками, які відображають організаційну структуру, а саме: споживчі товариства, підприємства та організації споживспілки, госпрозрахункові відособлені підрозділи.

Ця класифікація витрат є важливою для забезпечення внутрішньовідомчої звітності. Проте кожне підприємство повинно розробляти свою систему групування витрат, орієнтуючись на специфіку своєї діяльності, що сприятиме ефективнішому управлінню.

Підсумовуючи, можна зазначити, що комплексна класифікація витрат, яка враховує різні аспекти діяльності підприємства, сприяє оптимізації процесів обліку та управління витратами.

Список використаних джерел:

1. Верига Ю.А. Бухгалтерський облік: нормативно-правові документи. Коментар: навч. пос. (для студ. вищ. навч. зал.) / Ю.А. Верига, Г.І. Зима К.: Центр учбової літератури, 2009. 656 с.
2. Голов С.Ф., Єфименко В.І. Фінансовий та управлінський облік. К.: ТОВ «Автоінтерсервік», 1996. 544 с.
3. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський облік, оподаткування і звітність: Підручник. / Н. М. Ткаченко. К.: Алерта, 2006, 1080 с.
4. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства: підручник / А.А. Мазаракі, Н.М.Ушакова; за ред. Н.М. Ушакова. / К.: Хрещатик, 1999. 800 с.
5. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: навч. Посіб. / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Центр навчальної літератури, 2002, 656 с.
6. Палій В.Ф. Організація управлінського обліку / В.Ф.Палій, М.: Бератор-Пресс, 2003. 224 с.
7. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: підручник, / М.Т. Білуха – К.: Київський державний торгово- економічний університет, 2000. 692 с.
8. Методичні рекомендації з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності: Затв. 22.05.2002 р. № 145 // ВІСТІ. Діловий випуск. 2/8/2002. С. 11-20.
9. Верига Ю.А. Особливості фінансового обліку витрат в торговельних підприємствах споживчої кооперації / Ю.А. Верига., Н.В. Фірсова // фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць / відп. ред. В.Г. Лінник. К.: КНЕУ. 2006. С. 105-112.
10. В. Хліпальська. Вплив витрат на придбання та зберігання запасів на взаємозв'язок „витрати-продаж-прибуток”/ В. Хліпальська // Бухгалтерський облік і аудит. 2004. №12. С. 37-43.

Міт'яєва Т. Л., к. е. н., доцент,

Болотова Т. М., к. е. н., доцент,

ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

В умовах глобальних економічних викликів, які спричинені війною в Україні, відновлення економіки країни вимагає нових підходів до управління. Одним із ключових факторів, що можуть сприяти цьому процесу, є впровадження маркетингових інновацій. Сучасні технології відкривають нові можливості для бізнесу в Україні, зокрема, залучення споживачів та зміцнення конкурентоспроможності на ринку.

Маркетингові інновації складаються з нових методів, стратегій та технологій, які можуть змінити спосіб взаємодії з клієнтами. У сучасному світі вони є невід'ємною частиною бізнес-процесів, особливо в періоди економічної кризи. Основні аспекти важливості маркетингових інновацій:

- адаптація до зміни потреб споживачів. Після кожної кризи відбуваються зміни у споживчій поведінці, тому важливо мати можливість швидко реагувати на ці зміни. Маркетингові дослідження та аналіз даних допомагають виявити нові потреби покупців;

- покращення комунікацій. Використовуючи нові засоби комунікації, такі як соціальні мережі та онлайн-платформи, компанії можуть активно взаємодіяти з клієнтами, отримуючи зворотній зв'язок і створюючи спільноти навколо брендів;

- зменшення витрат. Інноваційні маркетингові рішення, такі як контент-маркетинг, можуть бути більш ефективними та менш витратними порівняно з традиційною рекламою, що є критично важливим у період фінансової нестабільності.

В Україні вже реалізовано кілька успішних кейсів, які демонструють ефективність маркетингових інновацій для відновлення бізнесу:

- агросектор. Компанії в агросекторі впроваджують прозорість у виробництві, що показує споживачам реальний процес вирощування продуктів. Наприклад, платформами, які відстежують агрономічні дані та сприяють відкритому діалогу з покупцями, стали популярні. Це підвищує довіру до брендів та збільшує продажі;

- ритейл. Багато українських ритейлерів успішно адаптують омніканальний підхід, використовуючи як фізичні, так і онлайн-магазини. Впровадження мобільних додатків, що дозволяють покупцям здійснювати покупки онлайн, а також можливість шопінгу в магазині з можливістю оформлення онлайн-замовлення – усе це сприяє зростанню клієнтської бази;

- культурні проекти. Бренди використовують культурні ініціативи, щоб залучити увагу споживачів. Наприклад, бренди моди чи косметики проводять заходи, які підтримують культурні цінності України, таким чином, формуючи позитивний імідж та лояльність споживачів.

Ось кілька конкретних прикладів використання маркетингових інновацій в Україні, які продемонстрували ефективність та креативність у залученні споживачів і підтримці бізнесу під час економічних викликів:

1. Comfy: Використання інтерактивного контенту.

Мережа магазинів побутової техніки Comfy запровадила інтерактивні відео та курси для своїх покупців. У рамках кампаній, що стосуються нових продуктів, компанія пропонувала онлайн-уроки з використання техніки, оголошуючи акції через соціальні мережі. Це не лише сприяло продажам, але й зміцнювало взаємодію з клієнтами, залучаючи їх до активної участі.

2. Сільпо: Омніканальний підхід.

Магазини Silskoe (Сільпо) реалізували омніканальну стратегію, де поєднали досвід покупок в офлайн- і онлайн-форматах. Клієнти можуть оформляти замовлення через мобільний додаток, а також користуватися послугою "клік і збір" в магазинах. Таке впровадження дозволяє створити зручність для покупців і зберегти лояльність до бренду.

3. ROZETKA: Використання нових технологій.

Інтернет-магазин ROZETKA впровадив нові технології на базі штучного інтелекту для персоналізації пропозицій. Вони використовують алгоритми для аналізу поведінки користувачів на сайті, що дозволяє пропонувати їм товари, які, ймовірно, їх зацікавлять. Це призвело до збільшення конверсії та зростання середньої суми покупок.

4. Бренди косметики: Соціально відповідальні кампанії.

Українські бренди косметики, такі як MakeUp, активно впроваджують соціально відповідальні кампанії, підтримуючи місцевих виробників та проводячи акції на підтримку військових зусиль. Наприклад, частину прибутку від продажів окремих серій продукції направляли на благодійність. Це не лише посилило бренд, але й покращило його імідж у суспільстві.

5. Програма "Доступна іпотека": Маркетинг через соціальні ініціативи.

У рамках програми "Доступна іпотека", запровадженої державою, банки активно комунікують з потенційними клієнтами через соціальні мережі та онлайн-рекламу, пояснюючи, як оформити іпотеку на вигідних умовах. Це слугує для підвищення фінансової грамотності населення та стимулювання ринку нерухомості.

6. Кулінарні майстер-класи від локальних виробників.

Місцеві виробники продуктів, такі як фермери, організують кулінарні майстер-класи, запрошуючи споживачів навчитися приготування страв з використанням їх продукції. Це дозволяє не лише просувати продукти, але й встановлювати особисті зв'язки з клієнтами.

Ці приклади демонструють, як українські компанії використовують маркетингові інновації для адаптації до нових умов і залучення клієнтів. Завдяки креативності та новим технологіям, бізнеси можуть не лише вижити в складний час, але й закріпитися на ринку, залучаючи лояльних споживачів

Попри потенційні переваги, українські бізнеси стикаються з певними викликами в впровадженні маркетингових інновацій:

- недостатня фінансова підтримка. Багато малих і середніх підприємств не мають доступу до достатнього фінансування для впровадження нових технологій та методів маркетингу. Це обмежує їх можливості для інвестування в інновації;

- відсутність кваліфікованих кадрів. Брак професіоналів у сфері цифрового маркетингу призводить до неефективного впровадження нових стратегій. Освіта та підготовка фахівців у цій галузі є важливими для розвитку бізнесу;

- нестабільність ринку. Постійні зміни ситуації на ринку і в економіці України можуть заважати бізнесам планувати та впроваджувати довгострокові маркетингові стратегії.

Маркетингові інновації повинні стати невід'ємною складовою відновлення економіки України. Використання сучасних технологій та нових стратегій дасть можливість підприємствам не тільки вижити в умовах кризи, але й успішно конкурувати в умовах нового економічного реалію. Для цього необхідно зосередитися на розвитку інфраструктури, навчанні кадрів та залученні інвестицій у інноваційні проекти.

Список використаних джерел:

1. Риженко, І. О. Інноваційні стратегії в маркетингу: теорія та практика // Економіка України, 2022, №3(7), С. 40-46.
2. Практики цифрового маркетингу в Україні // Вісник інтеграційних процесів в Україні, 2022, № 4, С. 57-63.
3. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua

Петріщев В. О., здобувач освіти,
Мельничук М. О., к. е. н.,

ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Організація обліку в будівельних підприємствах має свої специфічні особливості, зумовлені характером діяльності цієї галузі, великими обсягами робіт, високими витратами на матеріали та трудові ресурси, а також різноманітними етапами виконання проектів.

Будівельні підприємства виконують численні операції, що вимагають детального і точного обліку на всіх етапах будівництва – від закупівлі матеріалів до завершення об'єкта. Розглянемо основні особливості організації обліку в таких підприємствах:

1. Облік витрат на будівельні матеріали і ресурси. Однією з основних складових обліку в будівельних підприємствах є облік витрат на матеріали. Це включає облік закупівлі, транспортування та використання матеріалів на різних етапах будівництва. Кожен етап будівництва може вимагати різних матеріалів, і для кожного з них слід вести окремий облік.

Також важливим є облік утилізації матеріалів, оскільки втрати через неправильне зберігання або обробку можуть значно вплинути на загальну собівартість будівництва.

2. Облік витрат на робочу силу. Будівельний процес передбачає велику кількість робочої сили, як безпосередньо на будівельному майданчику, так і для виконання супутніх робіт (вивіз сміття, прибирання, роботи з технікою тощо). Ведення точного обліку заробітної плати, премій, виплат за понаднормову роботу та інших витрат на працю є критично важливим для ефективного планування та контролю. Особливо важливим є облік робіт, виконаних субпідрядниками, що дозволяє уточнювати витрати і контролювати їх.

3. Облік виконаних будівельних робіт і підрядних договорів. У будівництві важливо точно відображати виконання робіт за договорами підряду, оскільки це прямо впливає на фінансові результати підприємства. Облік витрат за кожним етапом будівництва та взаєморозрахунки з підрядниками повинні бути відображені у бухгалтерії для точного формування фінансової звітності. Важливо вчасно зафіксувати факт виконаних робіт, а також контроль за їх виконанням і відповідністю кошторису.

4. Облік основних засобів і будівельної техніки. Будівельні підприємства часто мають велику кількість техніки, яка використовується на різних етапах будівництва. Облік основних засобів, таких як машини, обладнання та інструменти, потребує регулярної інвентаризації і точного відображення амортизації, витрат на ремонт та обслуговування техніки. Це дозволяє не тільки підтримувати об'єктивну фінансову звітність, а й оцінювати ефективність використання технічних ресурсів.

5. Облік виконання довгострокових контрактів. Будівельні підприємства часто працюють з довгостроковими контрактами на будівництво великих об'єктів, що вимагає спеціалізованого підходу до обліку доходів і витрат. Для кожного контракту необхідно вести окремий облік коштів, що надійшли, авансів, витрат, а також здійснювати контроль за відповідністю між фактичними витратами і плановими кошторисами. Важливо також коригувати фінансову звітність залежно від етапу виконання робіт і обсягу виконаних робіт за контрактом.

6. Облік податків і зборів. Будівельні підприємства повинні враховувати специфіку обчислення та сплати податків, що пов'язані з їх діяльністю. Це включає ПДВ, податок на прибуток, соціальні внески, а також місцеві податки, які можуть змінюватися залежно від регіону. Крім того, важливим аспектом є облік субпідрядників і взаєморозрахунки за виконані роботи, що дозволяє правильно визначити податкову базу та уникнути штрафів за порушення податкового законодавства.

7. Спеціалізовані інформаційні системи для обліку. Через велику кількість операцій, складність проектів і різноманіття облікових процедур будівельні підприємства часто використовують спеціалізовані програмні комплекси для автоматизації обліку та управління проектами. Це дозволяє спростити процес обліку витрат, забезпечити точність і своєчасність обробки даних, а також зменшити ймовірність помилок при веденні бухгалтерії. Такі системи дозволяють інтегрувати фінансові та виробничі дані, що дозволяє більш ефективно контролювати виконання проекту.

8. Визначення собівартості будівельних робіт. Для будівельних підприємств важливо правильно визначити собівартість виконаних робіт, оскільки це дозволяє оцінити ефективність проектів і визначити їх рентабельність. Облік витрат на матеріали, робочу силу, оренду техніки, субпідрядні роботи та інші витрати дозволяє формувати точну собівартість, яка є основою для планування цін і прогнозування прибутковості.

9. Інвентаризація і облік незавершеного будівництва. Будівельні підприємства повинні вести облік незавершених будівельних робіт, що потребує постійного моніторингу витрат і

виконання робіт на кожному етапі проекту. Особливо це важливо для великих інфраструктурних проектів, де обсяг виконаних робіт і витрат може значно змінюватися протягом тривалого часу. Регулярна інвентаризація незавершеного будівництва допомагає вчасно виявити відхилення від плану і внести корективи в бюджет проекту.

Особливості організації обліку в будівельних підприємствах зумовлені необхідністю точного відображення витрат і доходів на різних етапах будівельного процесу, а також дотриманням законодавчих вимог та індустріальних стандартів. Врахування всіх аспектів допомагає забезпечити ефективне управління фінансами і знижує ризики, пов'язані з реалізацією будівельних проектів.

Контроль за фінансово-господарською діяльністю будівельних підприємств є важливим елементом управлінської діяльності, що сприяє забезпеченню ефективності використання ресурсів, запобіганню фінансовим порушенням, досягненню поставлених фінансових цілей та оптимізації витрат. Будівельна галузь характеризується високими витратами, довготривалими проектами та складними фінансовими взаєморозрахунками, що робить контроль за фінансово-господарською діяльністю необхідним для забезпечення стабільності підприємства і досягнення його цілей.

Основні аспекти контролю фінансово-господарської діяльності:

1. Контроль за витратами та доходами. Один з основних напрямків контролю полягає в постійному моніторингу витрат на матеріали, робочу силу, техніку та інші ресурси, а також контролю за доходами підприємства. Оскільки витрати на будівництво часто перевищують очікувані, важливо здійснювати систематичний контроль за їх обґрунтованістю та відповідністю бюджету. Це включає контроль за витратами на кожному етапі будівництва, що дозволяє коригувати планування та своєчасно виявляти відхилення від встановлених норм.

2. Контроль за використанням технічних та фінансових ресурсів. Важливим аспектом є контроль за ефективним використанням основних засобів, таких як будівельна техніка, обладнання, матеріали, а також управління фінансовими ресурсами. Це включає моніторинг їхньої амортизації, витрат на обслуговування та ремонт, а також ефективність їх використання в процесі виконання будівельних робіт. Неefективне використання ресурсів може призвести до непередбачуваних витрат, що негативно впливають на фінансові результати підприємства.

3. Контроль за виконанням договірних зобов'язань та підрядних робіт. Будівельні підприємства часто співпрацюють з підрядниками та субпідрядниками, що вимагає належного контролю за виконанням договірних зобов'язань. Оцінка виконання робіт, перевірка фактичних витрат і порівняння їх з плановими є важливою складовою контролю. Важливо також перевіряти дотримання термінів і якості робіт, а також відповідність фактичних витрат із затвердженими кошторисами.

4. Контроль за виконанням кошторису. обов'язковим етапом є контроль за виконанням кошторису будівельного проекту. Постійний моніторинг фактичних витрат та порівняння їх із затвердженим бюджетом допомагає уникнути перевитрат і вчасно виявити відхилення. Це включає перевірку всіх статей витрат, таких як витрати на матеріали, оплату праці, підрядні роботи, транспорт, оренду техніки та інші.

5. Контроль за фінансовими звітами та їх достовірністю. Контроль за точністю та достовірністю фінансових звітів є важливою складовою управлінського контролю. Це включає перевірку балансів, звітів про прибутки та збитки, а також даних про грошові потоки. Звіти повинні відповідати всім вимогам бухгалтерського обліку, що дозволяє своєчасно виявляти фінансові порушення, коригувати стратегію і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

6. Контроль за податковими зобов'язаннями. У будівельних підприємствах також важливо забезпечити контроль за дотриманням податкового законодавства, своєчасною

сплатою податків та інших зборів. Контроль за податковими зобов'язаннями включає перевірку правильності обчислення та сплати ПДВ, податку на прибуток, соціальних внесків та інших обов'язкових платежів. Важливо уникати штрафів за порушення податкового законодавства.

7. Інвентаризація активів і перевірка фінансових операцій. Регулярні інвентаризації є важливим інструментом для контролю за активами будівельного підприємства. Це включає перевірку наявності та стану основних засобів, матеріальних цінностей, а також моніторинг виконання всіх фінансових операцій. Інвентаризація допомагає виявляти можливі втрати, крадіжки або помилки в обліку.

8. Контроль за якістю та безпекою робіт. Оскільки будівництво супроводжується ризиками для здоров'я та безпеки працівників, контроль за дотриманням норм безпеки та якості робіт є важливим аспектом фінансово-господарського контролю. Невиконання стандартів безпеки може призвести до додаткових витрат на ліквідацію наслідків, штрафів або зупинки робіт, що погіршує фінансові результати.

9. Внутрішній аудиторський контроль. Внутрішній аудит є важливою складовою контролю за фінансово-господарською діяльністю. Це дозволяє здійснювати регулярні перевірки фінансових та операційних процесів, забезпечити відповідність обліку вимогам законодавства та внутрішнім стандартам підприємства. Аудиторський контроль допомагає виявляти потенційні проблеми на ранніх стадіях, що дозволяє вчасно вжити коригувальних заходів.

Контроль за фінансово-господарською діяльністю будівельних підприємств є ключовим елементом для досягнення фінансової стабільності та успішного виконання будівельних проектів. З огляду на високу капіталомісткість та складність будівельних робіт, належний контроль забезпечує своєчасну корекцію витрат, запобігання перевитратам, ефективне управління ресурсами та досягнення встановлених фінансових результатів.

Список використаних джерел:

1. Сидоренко, М. В. Роль внутрішнього аудиту в контролі фінансово-господарської діяльності будівельних підприємств. *Фінансовий контроль та аудит*, 28(4), 80-85.
2. Стан і перспективи розвитку бухгалтерського обліку в умовах глобалізації : монографія / З.-М.В. Задорожний, Я.Д. Крупка, В.А. Дерій та ін. ; за наук. ред. д.е.н., проф. З.-М.В. Задорожного. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 192 с.
3. Василенко, І. П. Особливості управлінського обліку на будівельних підприємствах. *Економічний журнал: теорія і практика*, 24(1), 45-51.
4. Дерій В. А. Стан і перспективи розвитку бухгалтерського обліку в умовах глобалізації : монографія / З.-М.В. Задорожний, Я.Д. Крупка, В.А. Дерій та ін. ; за наук. ред. д.е.н., проф. З.-М.В. Задорожного. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 192 с.
5. Задорожний З. В. Управлінський облік як елемент налагодження відносин з контрагентами в інноваційному середовищі ділових комунікацій / З. В. Задорожний, В. В. Муравський, О. А. Шевчук, Ю. А. Судин // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2018. № 2. С. 103–112.

Мосейко І. В., здобувач освіти,
Мельничук М. О., к. е. н.,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ОБЛІК І КАЛЬКУЛЯЦІЯ ВИТРАТ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Сільське господарство є однією з провідних галузей економіки України, яка забезпечує продовольчу безпеку країни та відіграє важливу роль у формуванні експортного потенціалу. Ефективне управління витратами та їх облік є основою для підвищення рентабельності сільськогосподарських підприємств.

Витрати є ключовим елементом управління виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств. Особливості галузі (сезонність, залежність від природних умов, тривалість виробничого циклу) визначають специфіку формування та обліку витрат. Розуміння сутності витрат і їх класифікації є важливим для ефективного управління виробництвом, оптимізації витрат і підвищення рентабельності, що й актуалізує тему роботи.

У сільському господарстві витрати охоплюють ресурси, які використовуються для вирощування культур, утримання тварин та іншої діяльності, спрямованої на отримання продукції. Витрати є відображенням процесу виробничого споживання ресурсів: праці, матеріалів, енергії, землі тощо.

Формування витрат у сільському господарстві пов'язане з довготривалим циклом виробництва (наприклад, вирощування багаторічних культур або утримання тварин до моменту їх продуктивності). Витрати у сільському господарстві відображають сукупність економічних ресурсів, використаних для виробництва продукції. Особливістю є сезонний характер діяльності, необхідність врахування біологічних активів (тварин, рослин), які впливають на тривалість виробничого циклу.

У бухгалтерському обліку витрати класифікуються відповідно до П(С)БО 16 «Витрати», що визначає їх розмежування за видами, місцями виникнення та об'єктами обліку.

Можна виділити такі особливості витрат у сільськогосподарських підприємствах:

1) сезонний характер. Виробництво у сільському господарстві має яскраво виражену сезонність, що впливає на нерівномірний розподіл витрат протягом року. Наприклад, значна частина витрат на вирощування зернових припадає на весняно-літній період;

2) залежність від природно-кліматичних умов. Урожайність та продуктивність часто залежать від погоди, що може суттєво змінити планові витрати та фінансовий результат;

3) ризик природних катастроф (посухи, заморозки) додає невизначеності у планування витрат;

4) взаємозв'язок з біологічними активами. Біологічні активи (рослини та тварини) є об'єктами обліку, які мають специфічний характер. Наприклад, витрати на вирощування корів включають не лише прямі витрати на корми, а й витрати на утримання, ветеринарне обслуговування тощо;

5) поділ на основну і побічну продукцію. У сільському господарстві часто отримують кілька видів продукції з одного процесу виробництва (наприклад, зерно і солома). Це ускладнює процес обліку витрат і вимагає застосування спеціальних методів розподілу витрат між продукцією.

Основним документом, що регламентує облік витрат у сільському господарстві, є Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України "Про затвердження Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств». Він визначає: перелік витрат, що включаються до собівартості, методи розподілу витрат, порядок калькуляції для різних видів продукції.

Рекомендації передбачають наступні етапи:

1. Формування планових витрат на виробництво.
2. Групування витрат за об'єктами обліку (зернові культури, молоко, м'ясо тощо).
3. Розподіл витрат між основною та побічною продукцією.
4. Розрахунок собівартості одиниці продукції.

Для прикладу, в рослинництві витрати розподіляються за культурами (пшениця, кукурудза), а в тваринництві – за видами тварин та напрямками їх використання (молочне, м'ясне). Прямі витрати включають:

- матеріальні ресурси: насіння, добрива, корми, паливно-мастильні матеріали.
- оплата праці: заробітна плата робітників, соціальні відрахування.

Накладні витрати (управлінські, загальновиробничі) розподіляються пропорційно до основних витрат або обсягу виробництва. Наприклад, витрати на утримання адміністрації розподіляються між культурами відповідно до площі посівів. Порядок обліку витрат на сільськогосподарських підприємствах наведено на рисунку 1.1.

Методи обліку витрат:

- 1) попроцесний метод: використовується для масового виробництва однорідної продукції (наприклад, зернових). Облік ведеться за окремими процесами або етапами виробництва.
- 2) позамовний метод: застосовується для виробництва продукції під конкретне замовлення (елітне насіння, племінна худоба).
- 3) нормативний метод: витрати обліковуються відповідно до встановлених норм, а відхилення від норм аналізуються окремо.

У сільському господарстві сезонність відіграє ключову роль, оскільки виробничий цикл прив'язаний до природно-кліматичних умов. Це призводить до нерівномірного розподілу витрат протягом року. Для врахування сезонності у витратах використовуються такі підходи:

1. Витрати майбутніх періодів. Витрати, які понесені в одному періоді, але стосуються майбутніх періодів, обліковуються на рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів". Приклад: у весняний період витрачено 50000 грн на насіння, добрива та обробіток ґрунту для посіву озимої пшениці. Ці витрати будуть списані на виробничий рахунок 23 "Виробництво" лише після збору врожаю у вересні.

При здійсненні витрат: Дт 39 – Кт 20/63 (списання запасів або розрахунки з постачальниками).

Після збору врожаю: Дт 23 – Кт 39 (списання витрат на собівартість продукції).

2. Авансові витрати на сезонні роботи. Для рівномірного відображення витрат протягом року можна використовувати принципи авансування витрат. Це стосується: оренди техніки, зарплати працівників у періоди, коли обсяги робіт мінімальні. Розподіл витрат: авансові витрати можна розподілити між місяцями рівними частинами.

3. Використання аналітичного обліку. Для врахування сезонності витрат рекомендується вести аналітичний облік за:

- сезонами або періодами (весняні, літні, осінні, зимові роботи);
- етапами виробничого циклу (посів, обробка ґрунту, збирання врожаю);

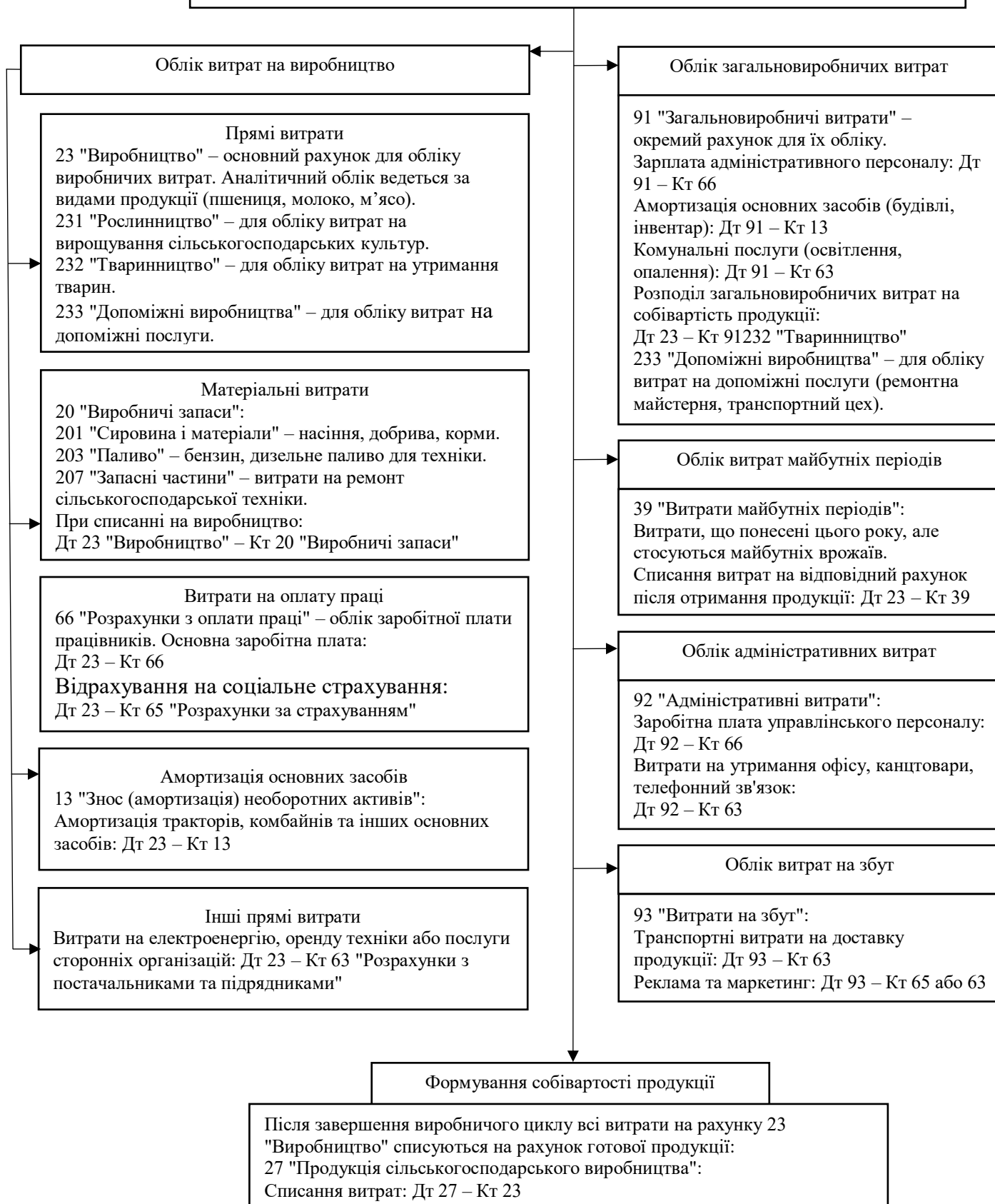
Аналітичний облік дозволяє: відстежувати витрати за конкретним періодом, планувати витрати, необхідні для кожного сезону.

4. Використання планування витрат. Планові витрати враховуються у формі виробничих бюджетів на кожен період:

- весняний бюджет: посів, добрива, обробка;
- літній бюджет: догляд за рослинами, захист від шкідників;
- осінній бюджет: збирання врожаю;

Планування дозволяє забезпечити ресурсами саме ті періоди, які цього потребують.

Порядок обліку витрат на сільськогосподарських підприємствах

5. Використання коефіцієнтів сезонності. Коефіцієнт сезонності допомагає визначити, скільки витрат припадає на кожен період. Він базується на історичних даних про витрати у попередніх роках. Коефіцієнт розраховується як витрати періоду поділені на загальні витрати за рік. Наприклад: якщо весняний період традиційно становить 60% витрат, то на весну планується витратити 60% річного бюджету.

6. Використання календарного підходу. Деякі витрати, такі як заробітна плата, комунальні послуги або оренда, здійснюються рівномірно протягом року, навіть якщо виробнича діяльність зупиняється. Для обліку таких витрат застосовують календарний підхід: усі постійні витрати розподіляються рівними частинами по місяцях. Змінні витрати прив'язуються до виробничого періоду.

7. Агрегований облік витрат. У сільськогосподарських підприємствах витрати протягом року можна агрегувати в єдиний фонд виробництва, який поступово розподіляється між видами продукції після завершення.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності: підручник. Загородній А. Г., Яремко І. Й., Пилипенко Л. М., Мороз А. С.. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. 320 с.
2. Бухгалтерський облік у сільському господарстві / О. І. Беляєва, Л. І. Гончарук. Київ: ЦУЛ, 2019.
3. Глущенко С. В. Економіка сільського господарства: навчальний посібник. Харків: ХНАУ, 2020.
4. Гура Н. Облік видів економічної діяльності: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 320с.
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
6. Козаченко Г. В. Калькуляція витрат у сільськогосподарських підприємствах. Київ: Аграрна наука, 2021.
7. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18.01.2001 р. № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text>
8. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 № 996-XIV . URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
9. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

Науменко О. О., аспірант,
Лісніченко М. О., к. е. н., доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ НАВИЧОК НАСЕЛЕННЯ ЯК ЗАПОРУКА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація економіки та суспільства відіграє визначальну роль у формуванні сучасної економічної системи, створюючи нові можливості для розвитку бізнесу, державного сектору та суспільства в цілому. В Україні цей процес має стратегічне значення, адже сприяє інтеграції до європейського простору, підвищенню конкурентоспроможності країни та покращенню якості життя громадян. Головними напрямками цифровізації є розвиток

інфраструктури, набуття цифрових компетенцій, посилення сектора інформаційно-комунікаційних технологій, а також інтеграція цифрових інновацій у різні сектори економіки.

Дунаєв І. та Куд А. визначають цифрові навички як здатність застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для роботи, навчання та участі в суспільному житті. Вони наголошують на важливості розвитку цифрових компетенцій відповідно до міжнародних стандартів цифрової грамотності [1, с. 8-17]

Цифрові навички є основою для економічного зростання, створення нових робочих місць та підтримки інноваційного підприємництва. Їхнє оволодіння забезпечує конкурентоспроможність працівників на ринку праці та сприяє адаптації до сучасних вимог цифрової економіки. Україна вже зробила суттєві кроки для вдосконалення цифрової грамотності: реалізуються програми з навчання цифрових навичок, створюються відкриті освітні платформи, запроваджується державний моніторинг компетенцій громадян за європейськими стандартами [2, с. 51-57].

Зокрема, проєкт «Дія. Цифрова освіта» надає можливість пройти онлайн-навчання з основ цифрової грамотності, здати тестування та отримати сертифікат. Це дозволяє забезпечити доступ до цифрових технологій для широких верств населення, включаючи тих, хто раніше не мав можливості інтегруватися в інформаційне суспільство.

Попри досягнення, процес цифровізації в Україні стикається з низкою викликів. Серед них – цифровий розрив між різними соціальними групами, недостатня доступність інтернету в деяких регіонах, а також низький рівень базових цифрових навичок серед значної частини населення. Наприклад, за даними досліджень, у 2021 році 47,8% опитаних мали навички нижче базового рівня, а 11,2% взагалі не володіли цифровими компетенціями. Ці показники свідчать про необхідність посилення освітніх ініціатив, спрямованих на подолання цифрового розриву [3]. За підсумками дослідження 2023 року, близько 60% українців мають базові або розширені цифрові навички. За останні чотири роки їхня частка зросла на 12,6%. Що вказує на досить низький темп розвитку цифрових навичок у населення [4].

Україна поступово інтегрує європейські стандарти в національну політику розвитку цифрових навичок. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України визначає стратегічні кроки для стимулювання внутрішнього ринку цифрових технологій, розвитку інфраструктури та цифрової освіти громадян. У 2021 році було прийнято «Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року», яка акцентує увагу на підвищенні рівня кібербезпеки, розвитку освітніх платформ та популяризації цифрової грамотності [5, с. 201–206].

Успіх цифрової трансформації в Україні залежить від активної участі громадян у цифровому середовищі. Підвищення рівня цифрової грамотності сприятиме формуванню суспільства, здатного критично мислити та ефективно використовувати сучасні технології у професійній діяльності та повсякденному житті. Це, у свою чергу, сприятиме інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС, підвищенню конкурентоспроможності на міжнародній арені та покращенню якості життя населення.

Цифрова трансформація є необхідною умовою для модернізації економіки України та гармонізації із європейськими стандартами. Розвиток цифрових навичок має стати пріоритетом державної політики, адже це забезпечить не лише ефективну інтеграцію до цифрового середовища, але й сприятиме економічному зростанню, підвищенню продуктивності та створенню нових можливостей для громадян. Для досягнення цих цілей необхідно забезпечити доступність якісної цифрової освіти, подолати цифровий розрив у суспільстві та активно впроваджувати інновації у різні сектори економіки.

Розвиток цифрових навичок населення для підтримки цифрової зайнятості охоплює три ключові напрями:

- формування ефективної системи підвищення цифрової грамотності;
- зміцнення конкурентоспроможності працівників на світовому ринку;
- запобігання викликам, пов'язаним із цифровими навичками та працевлаштуванням.

Формування ефективної системи підвищення цифрової грамотності передбачає розробку та впровадження національних програм навчання, що охоплюють різні вікові та професійні категорії населення. Важливим аспектом є інтеграція цифрових технологій у систему освіти: від початкової школи до вищих навчальних закладів та професійних курсів. Крім того, необхідно продовжувати створювати відкриті онлайн-платформи для самостійного навчання, що дозволять громадянам здобувати нові навички в зручному для них форматі. Такі ініціативи сприятимуть підвищенню цифрової компетентності та забезпечать доступність знань для всіх.

Зміцнення конкурентоспроможності працівників на світовому ринку є ключовим завданням у період глобальної цифровізації. Це передбачає адаптацію працівників до сучасних технологічних змін та навчання їх роботі з інноваційними інструментами, такими як штучний інтелект, аналіз даних і кібербезпека. У цьому процесі важливу роль відіграють програми перекваліфікації, які допомагають людям, чії професії змінюються під впливом автоматизації, опанувати нові спеціальності. Також необхідна тісна співпраця між державою, бізнесом та освітніми закладами, щоб навчальні програми відповідали актуальним вимогам ринку праці та сприяли формуванню висококваліфікованої робочої сили.

Запобігання викликам, пов'язаним із цифровими навичками та працевлаштуванням, вимагає усунення цифрового розриву, який існує між різними соціальними групами, зокрема молоддю, людьми похилого віку та малозабезпеченими громадянами. Важливо забезпечити рівний доступ до цифрової освіти, щоб кожен мав можливість знайти своє місце на сучасному ринку праці. Особливо уваги потребує питання соціального захисту в цифровій економіці, особливо для фрилансерів та дистанційних працівників, які часто залишаються поза традиційними трудовими гарантіями. Крім того, слід розвивати програми цифрової інклюзії для людей з обмеженими можливостями, що дозволить їм активніше інтегруватися в економічне життя.

Україна, яка рухається до інтеграції в цифрову економіку та суспільство, потребує кардинального вдосконалення системи цифрової освіти. Цифрова грамотність має стати фундаментом для професійного розвитку, економічного зростання та інтеграції до світової економіки. Для цього необхідно впроваджувати сучасні освітні програми, створювати інфраструктуру онлайн-навчання та проводити масштабні інформаційні кампанії.

Існуючі програми повинні бути адаптовані до різних категорій населення: школярів, студентів, працюючих і осіб пенсійного віку. Доросле населення потребує можливостей для підвищення кваліфікації та перекваліфікації. Наприклад, працівникам у сфері торгівлі варто надавати знання щодо роботи з цифровими платформами, а тим, хто працює у виробництві, – навички автоматизації виробничих процесів. Спеціальні програми цифрової гігієни навчать громадян убезпечувати свої дані, протистояти кіберзагрозам і ефективно використовувати ресурси Інтернету.

Окремої уваги заслуговує створення спеціалізованих навчальних програм для вразливих груп населення. Особи старшого віку, люди з інвалідністю та переселенці повинні отримувати додаткову підтримку для адаптації до цифрового середовища. Програми для цих груп мають включати як базові курси, так і навчальні матеріали, спрямовані на інтеграцію у професійне життя.

Інфраструктура є основою для розвитку цифрової освіти, і її створення має відповідати найкращим міжнародним стандартам. У першу чергу, необхідно забезпечити доступ до високошвидкісного інтернету в усіх регіонах України, включно із сільськими місцевостями та територіями, що постраждали від війни.

Онлайн-освіта стає ключовим елементом для забезпечення доступу до знань незалежно від географічного положення. Розробка відкритих платформ, таких як національні онлайн-академії, дозволить охопити широкі верстви населення. На цих платформах мають бути представлені курси з основ цифрової грамотності, спеціалізовані навчальні програми для професійних галузей, а також інтерактивні матеріали для самостійного навчання.

Особливої уваги потребують програми для професійного навчання. Наприклад, для медичних працівників варто розробити курси з використання цифрових медичних записів і телемедицини, а для освітян – програми з інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес. Розвиток таких спеціалізованих платформ сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців та їхньої адаптації до потреб ринку праці.

Державі також слід стимулювати приватний сектор до участі у створенні навчальної інфраструктури. Наприклад, ІТ-компанії можуть розробляти курси для підготовки нових кадрів, а бізнес-асоціації – сприяти впровадженню програм перекваліфікації.

Такі кампанії повинні використовувати всі доступні медіа-ресурси, включно із соціальними мережами, телебаченням та друкованими виданнями. Наприклад, популяризація історій успіху людей, які завдяки цифровій освіті досягли значних результатів, може надихати інших на навчання. Особливо слід наголосити на ролі кібербезпеки у таких кампаніях. Громадянам потрібно розповідати про ризики, пов'язані з використанням цифрових технологій, і навчати базових правил безпеки, таких як використання складних паролів, захист персональних даних та верифікація джерел інформації.

Додатковим напрямом інформаційних кампаній може стати стимулювання бізнесу до впровадження програм навчання для працівників. Роботодавцям потрібно роз'яснювати, що інвестиції у цифрові навички персоналу сприятимуть підвищенню продуктивності, адаптації до змін і конкурентоспроможності компанії.

Цифрові навички є ключовим чинником відновлення та модернізації економіки України, сприяючи підвищенню конкурентоспроможності країни, створенню нових робочих місць і інтеграції до європейського цифрового простору. Розвиток цифрової грамотності населення потребує комплексного підходу, що включає освітні ініціативи, подолання цифрового розриву та стимулювання цифрової трансформації в різних секторах економіки. Ефективна цифровізація сприятиме не лише економічному зростанню, а й покращенню якості життя громадян та зміцненню національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Dunayev I., Kud A. Developing Digital Skills and Competencies of Ukrainian Specialists as a Vital Need in the Global Digital Transformation Era. *Актуальні проблеми державного управління*. 2020. № 1. С. 8-17.
2. Мостова А. Д., Тараненко І. В., Щолокова Г. В. Цифрова трансформація бізнесу і суспільства: роль цифрових навичок. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2023. Вип. 4. С. 51-57.
3. Цифрова грамотність населення України. Звіт за результатами загальнонаціонального опитування. URL: https://osvita.diiia.gov.ua/uploads/0/2625-doslidzenna_2021_ukr.pdf (дата звернення: 05.03.2025).
4. Дослідження цифрової грамотності в Україні 2023. URL: https://osvita.diiia.gov.ua/uploads/1/8800-ua_cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2023.pdf (дата звернення: 05.03.2025).
5. Хандій О.О. Стан, проблеми та перспективи розвитку цифрових компетентностей населення в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Випуск 34. С. 201–206.

Плюшко Р. І., здобувач освіти,
науковий керівник: **Головчук Ю. О.**, д. е. н.,
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА СТРАТЕГІЇ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Заклади охорони здоров'я функціонують у складному середовищі, на яке впливають численні зовнішні фактори. Ці фактори можуть бути як сприятливими, так і дестабілізуючими, змушуючи медичні установи адаптувати свої стратегії управління, фінансування та надання послуг. У сучасному світі важливо розуміти, як соціально-економічні, політичні, технологічні, демографічні та екологічні чинники формують діяльність системи охорони здоров'я та визначають її подальший розвиток.

Рівень економічного розвитку країни безпосередньо впливає на фінансування охорони здоров'я. Наприклад, у країнах із високим рівнем доходу витрати на охорону здоров'я можуть становити понад 10% ВВП, тоді як у країнах із низьким рівнем доходу цей показник ледь досягає 5%. В Україні за даними Національної служби здоров'я (НСЗУ), витрати на медицину у 2023 році становили близько 7,1% ВВП, що свідчить про відносно середній рівень фінансування у порівнянні з іншими європейськими країнами.

Рівень безробіття та рівень доходів населення визначають доступність медичних послуг. Наприклад, за даними соціологічних опитувань, близько 60% українців оцінюють фінансову доступність медичних послуг як середню або низьку, а близько 30% населення вказує на необхідність додаткових неформальних платежів за лікування.

Система охорони здоров'я значною мірою залежить від державної політики та змін у законодавстві. Політична стабільність чи нестабільність може визначати рівень реформування медичної галузі. Наприклад, в Україні реформа фінансування медицини, яка запроваджувалася з 2018 року, передбачає перехід до моделі, де гроші «йдуть за пацієнтом». Це змінило стратегії медичних закладів, змусивши їх орієнтуватися на конкурентний підхід та якість послуг.

Крім того, вплив міжнародних організацій, таких як Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) чи Європейський Союз, визначає стратегічні пріоритети розвитку медичних установ. Наприклад, у 2020 році ВООЗ рекомендувала країнам адаптувати свої медичні системи до пандемічних загроз, що спричинило масове впровадження телемедицини та дистанційного моніторингу здоров'я пацієнтів.

Розвиток технологій є одним із ключових зовнішніх факторів, що впливають на медичну сферу. У сучасному світі цифровізація охорони здоров'я дозволяє покращити доступність та ефективність послуг. Згідно з дослідженням Deloitte, до 2025 року близько 70% лікарень у розвинених країнах повністю перейдуть на електронні медичні записи.

В Україні активно розвивається система eHealth, яка вже охоплює понад 30 мільйонів пацієнтів. Впровадження електронних рецептів, цифрових медичних карток і телемедицини стало стратегічним напрямком для багатьох медичних установ, що дозволяє оптимізувати процеси обслуговування пацієнтів.

Зміни у демографічній структурі населення суттєво впливають на стратегії медичних закладів. Зростання середньої тривалості життя та старіння населення призводять до збільшення попиту на медичні послуги для літніх людей. У Європі частка осіб віком 65+ вже перевищує 20%, і ця тенденція продовжує зростати. В Україні цей показник також є високим – за прогнозами, до 2050 року частка людей старше 65 років становитиме близько 25% населення. Це змушує заклади охорони здоров'я розробляти нові підходи до гериатричної медицини, хронічних захворювань і паліативної допомоги [1, с. 525-531; 2, с. 419-426].

Кліматичні зміни, забруднення повітря та епідемії є важливими викликами для системи охорони здоров'я. Наприклад, підвищення рівня забруднення повітря спричиняє зростання кількості хронічних респіраторних захворювань, таких як астма та інше.

Глобальні пандемії, такі як COVID-19, показали важливість гнучких стратегій у сфері охорони здоров'я. За даними ВООЗ, до 2022 року понад 90% країн розширили свої можливості щодо дистанційної медицини та екстреного медичного реагування. В Україні, зокрема, під час пандемії було впроваджено мобільні COVID-бригади та посилено систему епідеміологічного контролю. Конкуренція між державними та приватними медичними закладами також визначає стратегії розвитку. У країнах ЄС близько 40% медичних закладів належать приватному сектору, тоді як в Україні частка приватної медицини поступово зростає. Це вимагає від державних закладів покращення якості обслуговування, розширення спектру послуг та підвищення ефективності управління [3; 4, с. 17-25].

Розглянемо виклики з яким стикаються заклади охорони здоров'я. Один із найбільших викликів для медичних закладів – обмежене фінансування, особливо в країнах із перехідною економікою. В Україні, за даними Міністерства охорони здоров'я, фінансування медицини у 2023 році склало близько 7,1% ВВП, що менше, ніж у країнах ЄС (де цей показник сягає 10-12%).

Через економічні кризи багато лікарень стикаються з браком ресурсів для оновлення обладнання, покращення умов праці для медичних працівників і підвищення якості медичних послуг. Особливо складна ситуація у сільських районах, де доступність медицини є критично низькою.

Міграція лікарів за кордон – ще одна серйозна проблема. За даними НСЗУ, понад 5 000 українських медиків щорічно виїжджають працювати в інші країни, де умови праці та заробітні плати значно кращі. Наприклад, середня зарплата лікаря в Україні у 2024 році становила близько 20 000 грн, тоді як у Польщі – 60 000 грн, у Німеччині – понад 100 000 грн.

Через це державні та приватні заклади змушені шукати нові підходи для утримання фахівців: пропонувати додаткові бонуси, забезпечувати професійний розвиток та покращувати умови праці.

Реформи в охороні здоров'я часто супроводжуються бюрократичними труднощами та нестабільністю. Наприклад, реформа фінансування медицини в Україні передбачала зміну моделі оплати праці лікарів та запровадження нових механізмів закупівель, що створило додаткове навантаження на заклади. Крім того, міжнародні стандарти, такі як сертифікація за ISO чи вимоги ВООЗ, змушують лікарні адаптуватися до нових умов. Це потребує часу, ресурсів і зміни менеджменту.

Старіння населення підвищує навантаження на систему охорони здоров'я. В Україні, за прогнозами Держстату, до 2050 року понад 25% населення буде старше 65 років. Це означає збільшення попиту на геріатричну медицину, паліативну допомогу та лікування хронічних захворювань (цукрового діабету, серцево-судинних патологій, онкології).

Зміни клімату, забруднення довкілля та поширення нових вірусів (як-от COVID-19) змушують лікарні швидко реагувати на кризові ситуації. Наприклад, під час пандемії у 2020-2022 роках медичні заклади стикнулися з гострою нестачею обладнання, ліжкомісць та медичних працівників.

Приватні клініки швидко розвиваються та пропонують високий рівень сервісу, що створює конкуренцію для державних закладів. Наприклад, у 2023 році кількість приватних медичних закладів в Україні зросла на 12%, і вони активно залучають пацієнтів за рахунок індивідуального підходу та сучасних технологій.

Розглянемо перспективи розвитку медичних закладів. Технології відкривають нові можливості для закладів охорони здоров'я. В Україні активно впроваджується система eHealth, що дозволяє вести електронні медичні записи, електронні рецепти та телемедичні консультації [5, с. 292-294; 6, с. 192-194].

Згідно з прогнозами Deloitte, до 2025 року близько 70% лікарень у розвинених країнах будуть використовувати штучний інтелект для діагностики та планування лікування. В Україні перші кроки у цьому напрямку вже зроблено: запроваджено системи автоматичного аналізу рентгенівських знімків та діагностики онкозахворювань.

Співпраця з міжнародними організаціями (BOO3, ЄС, USAID) допомагає розвивати медичні установи. Наприклад, у 2023 році Україна отримала фінансування від Світового банку на модернізацію 20 лікарень у різних регіонах.

Розширення програм медичного страхування та державно-приватне партнерство допоможуть зменшити фінансове навантаження на пацієнтів. Наприклад, у багатьох європейських країнах діє змішана система фінансування, що дозволяє лікарням залучати додаткові кошти без підвищення вартості послуг для громадян.

Приватні інвестори все більше цікавляться медичним сектором. Наприклад, за останні 5 років кількість медичних стартапів в Україні зросла на 40%, що відкриває можливості для модернізації лікарень та розвитку нових методів лікування.

Для подолання дефіциту лікарів необхідно створювати додаткові стимули для молодих спеціалістів. Наприклад, у Польщі діє програма державної підтримки молодих лікарів, яка включає покриття витрат на навчання та гарантоване працевлаштування. В Україні також впроваджуються стипендії для студентів-медиків у рамках державної реформи освіти.

Отже, вплив зовнішніх факторів на стратегії закладів охорони здоров'я є багатовимірним і вимагає комплексного підходу до управління. Соціально-економічні зміни, політичні реформи, технологічні інновації, демографічні тенденції, екологічні загрози та конкуренція формують сучасні медичні стратегії. Для забезпечення сталого розвитку медичних закладів необхідно враховувати ці фактори та адаптуватися до нових викликів. Це дозволить не лише покращити якість медичних послуг, а й підвищити ефективність системи охорони здоров'я в цілому.

Список використаних джерел:

1. Tanasiichuk A., Hromova O., Holovchuk Y., Serednytska L., Shevchuk A. Market Researches which Are Conducted for Introduction of New Product on the Market, *European Journal of Sustainable Development*. 2020. vol. 9(2), p.p. 525-531, URL: <http://www.ojs.ecsdev.org/index.php/ejsd/article/view/1046>
2. Головчук Ю.О., Середницка Л.П. Бенчмаркінг у стратегічному управлінні інноваційним розвитком підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 55. 419-426.
3. Головчук Ю.О., Мороз С.Р., Кучер П.В. Розвиток оздоровчого туризму як напрям модернізації санаторно-курортного господарства регіону. *Економіка та суспільство*. 2022. №69. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure69-39>
4. Черевко О. В., Белоусова Н.В., Головчук Ю.О. Теоретико-методологічне забезпечення розвитку економіки регіонів України. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. №4. С.17-25. URL: https://eco-science.net/wpcontent/uploads/2022/02/4.21._topic_-Cherevko-O.V.-V%D1%96elousova-N.V.-Golovchuk-J.%D0%9E.17-25.pdf
5. Головчук Ю.О., Струшинська В. Використання цифрового маркетингу у фармацевтичній галузі. Бізнес-моделі для сталого розвитку: виклики та цифрова трансформація : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків. 15-16 лют. 2024. Харків, 2024. С. 292-294.
6. Головчук Ю.О., Герцун І.А. Аналіз середовища та стратегічне планування як основа управління підприємством. Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика: матеріали двадцятої наук.-практ. міжнар. конф. (6-7 червня 2024 р. м. Харків). - Харків: УкрДУЗТ, 2024. С. 192-194.

Радіонов В. С., аспірант,
кафедра менеджменту і публічного адміністрування,
науковий керівник: **Бельська Т. В.**, д. держ. упр., професор,
професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування,
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНТЕГРОВАНУ МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

Щороку в Україні викидають 10-11 млн тонн сміття. З них переробляється 3-6%, спалюється 1-2%. Решту вивозять на полігони. Загальний обсяг накопичених промислових і побутових відходів до повномасштабного вторгнення РФ в Україну становив 15,6 млрд тонн, констатують у Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів України [1]. Відходи, що утворюються в процесі життєдіяльності населення і в процесі господарської діяльності організацій (об'єктів обслуговування), отримали офіційне трактування як тверді комунальні відходи (ТКО). Проте визначення ТКО, наведене в чинній редакції Закону «Про управління відходами» [2], не враховує трансформації відходів на етапах поводження з ними, що призводить до неточностей у встановленні норм накопичення і, як наслідок, помилок у визначенні обсягів та множинності оперативних управлінських рішень органів державної та муніципальної влади. У законодавстві країн Європейського союзу (ЄС) використовується поняття «муніципальні відходи», яке своїм змістом охоплює не тільки побутові відходи, а й відходи, що продукуються підприємствами громадського харчування, торговельними організаціями, навчальними закладами тощо. Характерним для більшості країн ЄС є покладання відповідальності за утилізацію відходів на міську владу. Власне, цим позначено одне з ключових функціональних правомочностей муніципальної влади та управління.

Автори беруть на себе сміливість запропонувати уточнене визначення твердих побутових відходів, вважаючи, що основною ознакою відходів має бути не тільки вказівка на те, що вони утворилися в процесі споживання товарів, послуг тощо і втратили споживчі властивості, а й те, що входить до їх структури. Ми розумітимемо тверді побутові відходи як відходи, що становлять вторинні ресурси, відходи, що біорозкладаються, та відходи, які не переробляються, що утворюються в житловому секторі, на підприємствах і в організаціях сфери обслуговування. По-перше, це відображає соціальну природу походження відходів, по-друге, дасть змогу оцінити їх з точки зору «корисності» [3].

Різноманіття та специфіка твердих побутових відходів, їхня висока територіально-просторова розосередженість зумовили потребу в особливому організаційно-процесовому форматі відображення їхнього місця та ролі у впливі на здоров'я людини та стан довкілля. У нормативно-правове поле державного та муніципального управління було привнесено об'єктно-суб'єктну категорію – «сфера поводження з відходами». У Законі України «Про управління відходами» [2] наводиться формулювання поняття поводження з відходами як діяльності, пов'язаної з комплексом документованих організаційно-технологічних процедур з утилізації знешкоджених відходів і скидів для одержання вторинної сировини, корисної продукції та/або знищення й поховання небезпечних та інших відходів, які наразі не використовуються.

У західноєвропейських країнах використовується термін «Waste Management» (управління відходами), що означає організацію поводження з відходами з метою зниження їхнього впливу на здоров'я людини та стан довкілля. Дана термінологічна позиція унеможливує розроблення методологічних аспектів вимірювання та оцінювання рівня соціальної відповідальності менеджменту у сфері поводження з відходами. У спеціальній літературі та фінансових документах найбільших міжнародних інституцій, таких як ООН (ЮНЕП) і The World Bank, під час обговорення питань довкілля використовують термін «Municipal solid waste management» (управління твердими відходами на муніципальному рівні)

– це планування та імплементація системи оброблення твердих муніципальних відходів» [4, 5]. Тим самим формується методологічне підґрунтя представляти процес управління сферою поводження з відходами як сукупність науково обґрунтованих цілеспрямованих впливів на збирання, накопичення, транспортування, оброблення, утилізацію, знешкодження, розміщення відходів з метою забезпечення екологічних, економічних та соціальних норм і вимог. Здавалося б, наведена методологічна платформа дає підставу припускати її використання при обґрунтуванні відповідних правомочностей структур державного та муніципального управління. Однак, за моделі функціонального управління сферою поводження з відходами, що склалася в нас на сьогодні, розв'язання завдань організації збирання та переробки відходів не входить до переліку повноважень жодного з державних відомств, які здійснюють здебільшого наглядові функції. У результаті питання ресурсної та екологічної політики залишаються незбалансованими, відповідальність за зниження негативного впливу відходів на довкілля «розчинена» між відомствами.

У реальній вітчизняній практиці виходить, що управляє всіма етапами процесу поводження з відходами муніципальна влада. Як правило, виконання прийнятих управлінських рішень щодо організації збирання, оброблення та утилізації відходів вони передають муніципальним унітарним підприємствам, засновниками яких є. Для цих підприємств не стало пріоритетним завдання ресурсозбереження та отримання прибутку завдяки залученню відходів до господарського обороту, оскільки їхня функція – вивезти відходи і захоронити. До того ж сфера поводження з відходами не охоплена механізмом ринкового регулювання, тверді побутові відходи не виступають предметом ринкових угод.

Таким чином, проблема симбіозу завдань оптимізації взаємовідносин екології та економіки залишається на плечах органів муніципального управління. До повноважень поселень належить організація збирання та вивезення побутових відходів і сміття; муніципального району – організація утилізації та переробки побутових відходів; міського округу – організація збирання, вивезення, утилізації та переробки побутових відходів.

Керівники муніципальних утворень стурбовані функціонуванням сфери поводження з відходами. При цьому багато хто з них акцентує увагу на необхідності використання сильних сторін вітчизняного досвіду управління сферою поводження з відходами, що поєднував переваги централізованого ресурсного планування з інтегративним характером функціональної взаємодії структур центрального, регіонального та місцевого управління в інтересах забезпечення екологічних, економічних і соціальних норм та вимог на всіх стадіях збирання, накопичення, транспортування, оброблення, утилізації, знешкодження, розміщення відходів.

У СРСР процес управління сферою поводження з відходами включав у себе планування, організацію, координацію, регулювання і контроль в інтересах досягнення головної мети – залучення відходів у господарський обіг і мінімізації їх негативного впливу на навколишнє середовище. У 1990-ті роки було повністю ліквідовано існуючу систему управління вторинними матеріальними ресурсами, практично розпалася як галузь народного господарства переробка вторинних матеріальних ресурсів. Спонтанна поява локальних приватних полігонів для складування відходів і підприємств зі збору відходів сформувала в управлінців 1990-х років властиве їм уявлення про суто ринкове регулювання діяльності суб'єктів сфери поводження з відходами.

Тим часом у більшості індустріально розвинених країн визнається і використовується інтегрована модель управління сферою поводження з відходами, для якої характерне запозичення методологічних принципів, окремих інструментів і форм управління, апробованих раніше в СРСР. Так, у країнах ЄС відповідальність за управління відходами сконцентрована на національному рівні у спеціально уповноважених органах влади. У Швеції – це Міністерство довкілля, у Франції – Міністерство екології, сталого розвитку та енергетики, у Данії – Агентство з охорони довкілля, у Великій Британії – Департамент довкілля,

транспорту та регіональної політики, в Австрії – Федеральне міністерство сільського господарства, лісового господарства, довкілля та управління водними ресурсами тощо [6].

У Європейському союзі тривалий час цілеспрямовано і послідовно формувалася єдина система регламентів поводження з відходами виробництва і споживання. До теперішнього часу в країнах-учасницях ЄС склалася практика державного нормування рівня збирання та переробки найпоширеніших видів відходів, що, на жаль, відсутнє в чинній організації управління сферою поводження з відходами в нашій країні. Активно використовується в системі державного та муніципального управління різних країн й інший принцип, що застосовувався в СРСР, відомий під назвою «розширена відповідальність виробників», тобто відповідальність виробників продукції (підприємців) за збирання та переробку своєї продукції та її упаковки після їхнього використання.

В Австрії, Бельгії, Фінляндії, Німеччині, Люксембурзі та Швеції відповідальність за утилізацію окремих типів відходів цілком покладають на спеціалізовані організації, і муніципалітет не несе витрат на організацію збору відходів. В Ірландії, Італії та Іспанії місцеві органи влади отримують від виробників товарів плату за збирання відходів, яка надалі спрямовується на утилізацію відходів [7].

Огляди радянського і західноєвропейського досвіду управління сферою поводження з відходами, які подаються в науковій літературі, показують можливість узгоджених дій усіх учасників процесу: населення, житлово-комунальних служб, підприємств зі збирання і транспортування відходів, підприємств переробників відходів, адміністрацій муніципальних утворень, міст і поселень, регіональних і центральних владних структур, природоохоронних асоціацій.

Аналіз літератури щодо стану та функціонування сфери поводження з твердими побутовими відходами дає змогу розглядати її як систему, що вирізняється структурною та функціональною незбалансованістю етапів єдиного технологічного процесу, неузгодженістю регламентів взаємодії суб'єктів-учасників і суперечливістю їхніх економічних інтересів за відсутності єдиного державного координатора. Очевидною є необхідність акцентувати увагу не тільки на загальних проблемах, характерних для цієї складної сфери, а й конкретизувати низку з них для цілей здійснення невідкладних реальних управлінських впливів.

Список використаних джерел:

1. Золоті відходи. Чому Україна тоне у смітті і хто на цьому заробляє – розслідування NV. URL: <https://biz.nv.ua/economics/pererabotka-musora-i-othodov-v-ukraine-klyuchevye-problemy-korrupciya-i-perspektivy-razvitiya-novosti-50359866.html>
2. Закон України Про управління відходами.(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 17, ст.75). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
3. Бельська Т. В., Радіонов В. С. Механізми публічного управління у сфері поводження з органічними відходами / *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 6(24). С.169-179. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-6\(24\)-169-179](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-6(24)-169-179)
4. UNEP – Waste Management. URL: www.unep.org/resources/report/global-waste-management-outlook
5. World Bank – Waste Management. URL: www.worldbank.org/en/topic/wastemanagement
6. European Environment Agency (EEA). URL: www.eea.europa.eu
7. International Solid Waste Association (ISWA) . URL: www.iswa.org

Рудик І. М., заступник завідувача відділу
криміналістичних видів досліджень-
завідувач сектору дактилоскопічних досліджень,
Полтавський НДЕКЦ МВС

Рудик В. С., викладач обліково-економічних дисциплін,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Аграрно-економічний фаховий коледж
Полтавського державного аграрного університету»

УКРАЇНА 2.0: НОВІ УПРАВЛІНСЬКІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОРИВУ

Відновлення економіки України після кризових викликів – це ключове завдання, яке потребує комплексного підходу. Важливо не лише стабілізувати макроекономічні показники, а й створити умови для сталого розвитку, залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності країни. Сучасні виклики, що постали перед Україною, вимагають кардинального оновлення управлінських підходів. Для досягнення економічного прориву необхідні інноваційні рішення, адаптовані до глобальних тенденцій. Ця стаття розглядає ключові управлінські стратегії, які допоможуть створити нову економічну модель України – Україну 2.0.

Сучасна економічна ситуація вимагає від України докорінного перегляду управлінських стратегій та впровадження нових підходів до розвитку. Виклики, спричинені глобальними економічними змінами, військовими конфліктами та кризовими явищами, потребують не лише швидких рішень, а й довгострокових стратегічних перетворень, що здатні закласти фундамент для сталого розвитку. Перехід до моделі «Україна 2.0» передбачає використання інноваційних механізмів управління, цифрових технологій, модернізацію державного апарату та сприяння підприємству. Економічний прорив можливий лише за умови створення прозорої та ефективної системи управління, що базується на цифрових рішеннях, відкритих даних та автоматизації процесів. Інтеграція блокчейн-технологій у державні реєстри, запровадження штучного інтелекту для аналізу фінансових потоків та ефективне використання Big Data дозволять підвищити якість прийняття управлінських рішень.

Стратегія економічного відновлення також має включати активізацію міжнародної співпраці, залучення інвестицій та стимулювання малого та середнього бізнесу. Лібералізація ринку, спрощення податкової системи, зменшення бюрократичних бар'єрів сприятимуть розвитку підприємництва та інноваційних галузей. Особливу увагу слід приділити реформуванню фінансового сектору та банківської системи, забезпеченню доступного кредитування та розвитку цифрових фінансових сервісів.

Реформування фінансового сектору та банківської системи України є ключовими елементами економічного розвитку країни. Після 2014 року було впроваджено низку реформ, спрямованих на стабілізацію та розвиток фінансового сектору. Ці заходи включали очищення банківської системи від неплатоспроможних банків, підвищення якості банківського нагляду та вдосконалення корпоративного управління. Завдяки цим реформам банківська система стала більш стійкою та здатною ефективно реагувати на економічні виклики. [2]

Реформи в банківському секторі сприяли зниженню рівня непрацюючих кредитів та покращенню кредитного портфеля банків. Це дозволило банкам пропонувати більш вигідні умови кредитування для бізнесу та населення. Зокрема, обсяги корпоративних кредитів до валового внутрішнього продукту (ВВП) наблизилися до рівня сусідніх країн, що свідчить про покращення доступності кредитних ресурсів.

У відповідь на глобальні тенденції цифровізації Україна активно впроваджує цифрові фінансові сервіси. Це включає розвиток мобільних платежів, онлайн-банкінгу та фінансових

технологій (FinTech). Завдяки цьому споживачі отримали зручні та швидкі інструменти для управління своїми фінансами, що підвищує фінансову інклюзію та сприяє розвитку цифрової економіки.

Реформування фінансового сектору та банківської системи, забезпечення доступного кредитування та розвиток цифрових фінансових сервісів є взаємопов'язаними процесами, які сприяють економічному розвитку України. Продовження впровадження стратегічних реформ у цих напрямках є запорукою фінансової стабільності та добробуту громадян.

Паралельно з цим важливо працювати над розбудовою інфраструктури, модернізацією енергетичного комплексу та розвитком зеленої економіки.

Розбудова інфраструктури, модернізація енергетичного комплексу та розвиток зеленої економіки є ключовими факторами, які визначають сталий розвиток та енергетичну безпеку України. Ці напрямки тісно взаємопов'язані та сприяють підвищенню економічної ефективності, екологічної стійкості та інтеграції України до європейського енергетичного простору.

Українська енергетична інфраструктура зазнала значних пошкоджень внаслідок тривалих конфліктів, що поставило під загрозу стабільність енергопостачання. Згідно з оцінкою Програми розвитку ООН, енергосистема України продовжує працювати в аварійному режимі з обмеженим запасом безпеки, стикаючись зі значними збитками. [1]

У відповідь на ці виклики, уряд України затвердив план на \$20 мільярдів для розвитку відновлюваної енергетики з метою збільшення її частки в енергетичному балансі до 27% до 2030 року. Цей план передбачає додавання близько 10 000 мегават нових генеруючих потужностей, що включають сонячні та вітрові електростанції. Зокрема, частка відновлюваної енергетики в системах теплопостачання має досягти 33%, в електрогенерації — 29%, а в транспортному секторі — 17% до 2030 року. [3]

Перехід до зеленої економіки є стратегічним напрямком для України, спрямованим на створення екологічно сталого та ресурсоефективного господарства. Це включає впровадження відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності, розвиток екологічного транспорту та управління відходами. Завдяки цьому, Україна може зменшити залежність від викопних видів палива, покращити якість повітря та сприяти глобальним зусиллям щодо боротьби зі змінами клімату.

У 2019 році Україна входила до першої десятки країн за темпами розвитку зеленої енергетики, а у 2020 році — до п'ятірки лідерів Європи за темпами розвитку сонячної енергетики. На початок 2022 року загальна потужність об'єктів зеленої енергетики в Україні досягла 9 656 МВт. Однак, через військові дії, багато вітрових та сонячних електростанцій були вимушено виведені з експлуатації, що призвело до зниження частки відновлюваних джерел в енергобалансі більш ніж удвічі. [4]

Відновлення та модернізація енергетичної інфраструктури вимагають значних інвестицій та технологічних оновлень. Важливим кроком є інтеграція енергетичного сектору України до Європейського Союзу, що передбачає гармонізацію стандартів, спільні інвестиції та розвиток транскордонних енергомереж. Спільне дослідження DiXi Group та Clingendael Institute підкреслює важливість створення міцних зв'язків між енергетичними системами України та ЄС для забезпечення енергетичної безпеки та стабільності в регіоні.

Розвиток зеленої економіки відкриває нові можливості для залучення іноземних інвестицій, створення робочих місць у сфері відновлюваної енергетики та суміжних галузях. Це також сприяє покращенню екологічної ситуації та підвищенню якості життя населення. Однак для досягнення цих цілей необхідно подолати ряд перешкод, таких як недостатнє фінансування, технічні обмеження та необхідність адаптації законодавчої бази до європейських стандартів.

Розбудова інфраструктури, модернізація енергетичного комплексу та розвиток зеленої економіки є взаємопов'язаними процесами, які визначають енергетичну незалежність, економічну стабільність та екологічну стійкість України. Скоординовані зусилля уряду,

бізнесу та громадянського суспільства сприятимуть успішній реалізації цих стратегічних напрямків, що, в свою чергу, забезпечить сталий розвиток та інтеграцію України до європейського енергетичного простору.

Не менш важливим аспектом є розвиток людського капіталу, освіти та науки. Успішні економіки світу базуються на знаннях та інноваціях, тому створення умов для підготовки висококваліфікованих фахівців має стати одним із пріоритетних напрямів державної політики. Інвестиції в освіту, підтримка наукових досліджень та технологічних стартапів сприятимуть розвитку конкурентоспроможної економіки. Для цього необхідно розвивати державно-приватне партнерство, залучати міжнародні освітні програми та сприяти інтеграції українських науковців у світові дослідницькі проекти.

Перехід до «України 2.0» неможливий без реформування державного управління. Використання цифрових технологій у державному секторі дозволить оптимізувати бюрократичні процеси, знизити корупцію та підвищити ефективність взаємодії між громадянами, бізнесом та владою. Впровадження електронного врядування, автоматизація державних послуг та використання сучасних ІТ-рішень допоможуть зробити державний апарат більш гнучким, адаптивним та ефективним. Однак, разом із цифровізацією зростають і ризики кіберзагроз, тому кібербезпека має стати одним із ключових напрямів державної політики.

Україна має унікальний шанс побудувати сучасну економіку, що відповідатиме викликам глобалізованого світу. Для цього необхідно поєднувати технологічні інновації, ефективне державне управління та стратегічне планування. Лише комплексний підхід, орієнтований на довгострокову перспективу, дозволить досягти економічного прориву та забезпечити стаке зростання країни в новій реальності. «Україна 2.0» – це не лише оновлення економічної моделі, а й кардинальна зміна управлінських підходів, що ґрунтуються на прозорості, ефективності та інноваціях.

Україна 2.0 – це країна, що використовує новітні управлінські стратегії для динамічного економічного зростання. Ключ до успіху – синергія між державою, бізнесом і суспільством. Лише впровадження інноваційних рішень та стратегічного бачення дозволить Україні стати конкурентоспроможною у світі.

Економічне відродження України – це багатоаспектний процес, який потребує рішучих управлінських рішень, стратегічного планування та міжнародної співпраці. Головним завданням є створення конкурентоспроможної, інноваційної та стабільної економіки, яка забезпечить гідне життя громадянам і стане основою для майбутнього процвітання країни.

Список використаних джерел:

1. Пащук Л. В. Аналіз основних тенденцій забезпечення сталого розвитку зеленої економіки в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка та менеджмент. 2024. С. 111–115.
2. Бабірад-Лазунін В. О. Тенденції та перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 24. С. 648–654.
3. Ковтун Н. В. Державна політика розвитку «зеленої» економіки в Україні: тенденції та перспективи. Науковий вісник Дніпропетровського університету. Серія: Економіка. 2020. Вип. 28. С. 330–334.
4. Пащук Л. В. ТОП-5 шляхів розвитку “зеленої” економіки в Україні. Економіст. 2024. URL: <https://economist.com.ua/top-5-ways-to-develop-a-green-economy-in-ukraine/> (дата звернення: 05.03.2025).

Прігченко К. Ю., здобувач освіти,
науковий керівник: **Золотухіна О. О.**, спеціаліст вищої категорії, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

МОЛОДЬ І ПРОФЕСІОНАЛІЗМ: ШЛЯХ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Повномасштабна війна в Україні та запровадження воєнного стану завдали потужного руйнівного впливу не тільки на інфраструктуру та економіку країни, а також спричинили комплекс серйозних проблем в українській освіті. *Передовсім це стосується вимушеного переміщення значної кількості населення України та руйнування й пошкодження закладів освіти внаслідок воєнних дій [3].*

Бурхливе сьогодення потребує суттєвих змін в вітчизняній освіті. У зв'язку з цим основним завданням, що постають перед сучасними закладами вищої освіти, є розкриття потенціалу всіх учасників навчального процесу, надання їм можливостей прояву творчих здібностей. Відновленням економіки країни займатимуться молоді фахівці - випускники вищих закладів освіти України різних спеціальностей, оскільки сьогодні не має жодної галузі, котра не постраждала від загарбницьких дій російського окупанта. Головним завданням сьогодні є заохочення до вступу в заклади вищої освіти України випускників шкіл, оскільки держава не повинна втрачати свій молодий та креативний потенціал.

Вирішення цих завдань неможливе без залучення різноманітних інноваційних форм освітніх процесів, які вимагають глибокого наукового і практичного осмислення.

Інновація — це зміна, новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях. Інноваційні процеси, що відбуваються в системі освіти, потребують переходу в навчанні від традиційного накопичення знань до вмотивованого засвоєння студентами наукової інформації та здобуття професійних вмінь.

Для української освітньої системи це випробовування стало ще й своєрідним стимулом, який відкрив вікно нових можливостей, ставши каталізатором давно назрілих модернізаційних змін в освіті. Передусім йдеться про розвиток цифрової та дистанційної освіти, зокрема онлайнової. Але перспективи трансформації освіти не обмежено лише цими напрямками. На часі апробація та широке впровадження сучасних методів навчання з використанням інформаційних технологій [3].

Широке запровадження інноваційних, новітніх технологій в сфері виробництва харчових продуктів потребує підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, які були б конкурентоспроможними на ринку праці. Підготовка сучасного фахівця-професіонала повинна ґрунтуватися на таких важливих принципах:

- випереджувальний характер професійної освіти, її неперервність;
- інтеграція професійної освіти, науки та виробництва;
- гнучкість і взаємозв'язок процесу навчання з реструктуризацією та подальшим розвитком економіки.

Сьогодні ринок праці вимагає від потенційного робітника не тільки високого рівня теоретичних знань, але й відповідального, професійно-компетентного, іноваційно-підготовленого практика. Підготовка майбутніх фахівців харчової галузі повинна бути зорієнтованою на технологічні інновації, а це потребує формування таких якостей сучасного спеціаліста, як професійна мобільність, креативність, компетентність. Тому актуальним стає питання впровадження в навчальний процес закладів вищої освіти сучасних методів, що дозволяють не просто передавати студентам знання та професійні вміння, але й сприяють всебічному розвитку особистості майбутнього фахівця.

Постійні зміни в вищій освіті зумовили більшу частину інноваційних процесів. Раніше безумовними орієнтирами освіти були формування знань та навичок, що забезпечують «готовність до життя». Тепер освіта все більше орієнтується на створення таких способів

впливу на особистість, які забезпечують готовність особистості до реалізації власної індивідуальності і змінам суспільства.

Ми вже торкалися питання, що відновлювальними процесами різних галузей промисловості, повинні займатися молоді, креативні фахівці, але наразі варто розібратися: що включає в себе поняття креативність? Креативність виступає одним із ключових чинників професійного розвитку мислення персоналу, є унікальним конститувальним утворенням на межі особистісної та інтелектуальної сфери особистості, що виступає водночас проявом і показником рівня творчого потенціалу. Креативний потенціал персоналу характеризується низкою особливостей, що обумовлює залежність креативності у професійній діяльності від інших якостей. Такими суб'єктивними якостями є:

- розвиненість інтелекту, яка спонукає людину до міркування, упорядкування знань, пошуку та аргументації власного рішення існуючої проблеми;
- професійний кругозір, що визначає здатність до застосування фахових знань, діяльності, раціоналізації оригінальних ідей;
- творча уява, що робить її необхідною умовою професійної творчості;
- відкритість новому у пізнанні нової інформації, легкість у прийнятті нових ідей;
- спостережливість, яка дозволяє розрізнити ознаки та об'єкти, що мають незначні відмінності, бачити їх у швидкому русі, дозволяє скоротити до мінімуму час на прийняття рішення.

В основу креативного мислення молодих фахівців повинні бути закладені: спеціальна освіта; виховання; система творчих установок, спрямованих на конструктивний пошук; гнучкість, швидкість мислення; наполегливість у вирішенні проблеми [4].

Отже, сучасні умови сьогодення потребують людей, здатних системно і конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати швидкі, зважені рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях діяльності. Використання інноваційних методів в системі освіти, нове ставлення викладачів до своєї діяльності, здатні виховати сучасного, креативного фахівця.

Список використаних джерел:

1. Загальні технології харчової промисловості: навч. посіб. / Ф. В. Перцевий та ін. Суми : СНАУ, 2021. 317 с.
2. Освіта України в умовах воєнного стану: сайт. URL: <https://surl.li/bpfjtz> (дата звернення 18.02.2025)
3. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку: сайт. URL: <https://surl.li/gvwvov> (дата звернення 18.02.2025)
4. Потенціал молодих поколінь в економічній моделі міста: сайт. URL: <https://surl.li/wpgack> (дата звернення 18.02.2025)

Слюсарчук Л. І., к. е. н., доцент,
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

БІЗНЕС - СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. Мінливість бізнес-середовища України зумовлює структурні зміни у виробничій діяльності та ставить перед дослідником низку завдань щодо їх виявлення й аналізу. Метою даного дослідження є зміна секторів бізнесу в Україні під час воєнного стану та їх вплив на динаміку ВВП за 2022-2024р.р.

Виклад основного матеріалу. Проблемами дослідження бізнес-середовища підприємств займаються вітчизняні вчені: Мельник М. І., Біла І. С., Насікан Н. І., Головащенко В. П., Сидорова А. В. Поряд з цим проблемами зміни структури бізнес середовища в умовах воєнного стану не приділялося наукової уваги. Потребує детального вивчення зміна структури бізнес-середовища в Україні та її вплив на ВВП.

На думку Мельник М. І. бізнес-середовище – це сукупність окремих суб'єктів економіки (з їх взаємозв'язками і взаємовідносинами) і факторів оточуючого (зовнішнього) середовища, які впливають на них [1]. Автори Біла І. С., Насікан Н. І. вважають, що бізнес середовище - сукупність усіх зовнішніх факторів діяльності підприємства, які суттєво впливають на його функціонування [2]. Головащенко В. П., Сидорова А. В. під бізнес-середовищем розуміють сукупність усіх зовнішніх та внутрішніх факторів діяльності підприємства, які в значній мірі впливають на його функціонування [3]. З приведених думок можна виділити структуру бізнес середовища – це фактори зовнішнього впливу на діяльність підприємства.

Історико-економічний аналіз причин виникнення воєн свідчить, що війна є проявом кризи на світовому, регіональному або національному рівні. Широкомасштабному вторгненню Російської Федерації на територію України передувала пандемія глобального масштабу, яка вплинула на економічний стан сторін та країн із розвинутою ринковою економікою. Світова економіка переживає глибоку кризу, що, у свою чергу, пояснює вплив бізнес-середовища на структурні зміни українського підприємництва.

Воєнний стан, спричинений повномасштабним вторгненням Росії, кардинально змінив умови ведення бізнесу в Україні. Основні структурні трансформації відбулися в таких напрямках:

Регіональна релокація бізнесу, що проявилася в переміщенні підприємств із зон активних бойових дій до західних областей України. Зокрема було задіяно державні програми підтримки релокації як то фінансова та логістична допомога. Відбувається адаптація бізнесу до нових умов через зміну локації виробництва та ринків збуту. Багато підприємств знайшли нові ринки збуту продукції в країнах Європейського союзу. Малий бізнес, використовуючи міграційні напрямки українців, зумів, точково, відкрити підприємства та ненав'язливо захоплювати ринок громадського харчування в Європі та Американському континенті. Звичайно говорити про суттєвий вплив на економіку тих країн не варто. Адже за довоєнного періоду про відкриття малого бізнесу за межами України не могла бути мови;

Зміна структури виробництва та галузей економіки України відбулася через скорочення активності в традиційних секторах: важка промисловість, машинобудування, енергетика (через знищення інфраструктури); сільське господарство (через заміновані території та блокаду експорту). Натомість зросла роль нових секторів, до яких приватний бізнес не мав доступу в довоєнний період. Це військово-промисловий комплекс, особливо виробництво дронів, сектор цифрових послуг військового напрямку. Виникли спільні підприємства між українським бізнесом та світовими лідерами-виробниками озброєння, як результат почалося швидке виробництво боєприпасів, броньованої техніки, ремонт іноземної техніки. Для обслуговування цього сектору змінилася логістика та транспорт, побудовані нові маршрути постачання, відбулася адаптація до закритих портів. Через руйнування паливно-енергетичного комплексу почав активно розвиватися сектор енергетики, зокрема будівництво альтернативних джерел енергії із використанням зелених технологій. Завдяки наданій іноземній допомозі набула поширення децентралізація енергетичних потужностей;

Особливо позитивним за час війни були зміни в секторі цифровізації та технологічної трансформації. Набула ще більшого поширення електронна комерція, що зумовило перехід бізнесу в онлайн-формат. Цифровізацію державних послуг та дозвільних документів для підприємців здійснено через розширення можливостей застосування платформи «Дія». Було підписано угоду з рядом країн ЄС щодо застосування деяких платформ «Дії» та прискорення надання митних послуг. Найголовніше - це активне впровадження автоматизованих систем управління бізнесом навіть в рамках малого та середнього бізнесу;

Суттєво змінилися ринки збуту української продукції шляхом диверсифікації експорту, а саме перехід від ринків СНД до європейських та світових. Підписана угода щодо вступу України до ЄС має глибокий вплив на інтеграцію економіки. Відбувається прискорена адаптація до стандартів ЄС, гармонізація українського бізнесу відповідно європейського нормативного регулювання. Поряд з цим розширюються логістичні маршрути та створення альтернативних шляхів постачання через Польщу, Румунію;

Окремої уваги заслуговує напрям державної підтримки українського бізнесу та залучення міжнародних інвестицій. Це один з ключових напрямків зміни бізнес-середовища для малого бізнесу в Україні. Державою, а до січня 2025 за програмами Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Економічна підтримка України» було виділено чимало грантів для малого та середнього бізнесу, наприклад, програма «єРобота», APS–ERA–003 «Будуємо майбутнє української логістики та експорту», тощо. Урядом України підписано декілька десятків договорів по залученню міжнародної фінансової допомоги для відновлення економіки. Створено умови для повернення інвесторів, законодавчо підтримано страхування військових ризиків, запропоновано податкові пільги;

Відбулися кардинальні зміни на ринку праці. Це пов'язано з дефіцитом робочої сили через мобілізацію, еміграцію та внутрішнє переміщення населення. За три роки війни було залучено жінок до тих професій, які традиційно були зайняті чоловіками. Відбувається перекваліфікація працівників, орієнтація на оборонний сектор, аграрні технології. На сьогодні відбувається посилена соціальна адаптація до ринку праці осіб з інвалідністю. Міністерством соціальної політики запущено декілька програм, щодо розширення можливостей реабілітації осіб з інвалідністю, наприклад в березні 2025 профінансовано програму для людей з порушенням зору. З 2022 фінансується програма з протезування засобів для пересування. Прийнято Закон України №5344-д від 16.01.2025 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю на працю», яким окреслено джерела фінансування створення робочих місць для осіб з інвалідністю. Насамкінець зріс попит на віддалену роботу та міжнародну співпрацю;

Окремо можна виділити зміни у великому бізнесі. Внаслідок тимчасової окупації частково східної та південної частини України було знищено декілька великих заводів металургійного комплексу та вугільну промисловість. Такі гіганти як завод імені Ілліча в Маріуполі та «Азовсталь» були знищені повністю. Ще до війни (2018) гірничо-металургійна група «Метінвест» викупила італійський металургійний завод ArcelorMittal Piombino, розміщений в Тоскані. Це дало можливість здійснити нове будівництво, яке розпочнеться 2025р. Металургійний завод стане другим за потужністю з найбільшим прокатним активом групи і на 60% працюватиме на українській сировині.

Структурні зміни бізнес-середовища, що відбулися за час воєнного стану, впливають на розмір ВВП України. Останні оцінки ми знайшли на сайті НАБУ: «Зростання реального ВВП у I кварталі 2024 року прискорилося до 6,5% у річному вимірі. Міністерство економіки оцінювало зростання в I кварталі в 4,5% р/р, а Національний банк України – в 3,1% р/р. Такий потужний результат означає відновлення реального ВВП у діапазон 81-82% від рівня 2021 року.» [4]. Отже, можна констатувати, що всі зміни бізнес-середовища є позитивними та сприяють збільшенню вартості ВВП.

Висновки. Дослідження зміни структури бізнес-середовища в Україні довели, що національна економіка швидко перебудовується і реагує на зміну зовнішнього середовища. 2022–2024 роки стали періодом глибоких структурних змін українського бізнес-середовища. Воєнний стан змусив компанії адаптуватися до нових реалій через релокацію, цифровізацію, зміну ринків та інтеграцію в європейську економіку. Попри складні умови, бізнес знаходить можливості для розвитку в умовах кризи та відновлення економіки, про що свідчить ріст ВВП України. Детальне вивчення структурних зрушень у кожному з виділених напрямів бізнес-середовища дозволить оцінити їхній вплив на зростання ВВП і може бути наступним напрямом дослідження.

Список використаних джерел:

1. Мельник М. І. Класифікація бізнес-середовища: системний підхід. *Регіональна економіка* Львів. 2008. Вип. № 2 С. 251-260
2. Біла І. С., Насікан Н. І. Бізнес-середовище в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв. 2017. Вип. 17 С. 127-131
3. Головащенко В.П., Сидорова А.В. Сучасне бізнес-середовище України. *Науково-виробничий журнал «Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво»*. Запоріжжя. 2021. Вип. № 2 С. 23-26
4. Сайт НАБУ. URL: <https://nabu.ua/ua/vvp-2.html>

Скрипник А. І., викладач,

ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ГОСТИННОСТІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Сфера гостинності є одним із ключових сегментів економіки України, що зазнала значних втрат через економічну кризу та військові дії. Відновлення та подальший розвиток готельно-ресторанного бізнесу потребує впровадження сучасних управлінських стратегій, цифрових технологій та автоматизованих рішень. Сучасні дослідження вказують на те, що цифровий маркетинг, CRM-системи та автоматизація обслуговування сприяють підвищенню ефективності роботи закладів гостинності, покращенню клієнтського досвіду та зниженню операційних витрат. Основна задача дослідження – визначити інноваційні підходи до управління закладами гостинності, які сприятимуть їх відновленню та зростанню в умовах післявоєнної трансформації економіки України.

Аналіз літератури та ринку здійснювався на основі вивчення звітів Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), яка у своєму дослідженні "Digital Transformation in Tourism" зазначає, що цифровізація є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності готельно-ресторанного бізнесу, а впровадження CRM-систем та автоматизації обслуговування сприяє зростанню лояльності споживачів та оптимізації витрат [1]. Державна служба статистики України у своїх останніх звітах вказує на тенденцію поступового відновлення туристичної галузі, зокрема на зростання попиту на цифрові сервіси в секторі гостинності [2].

Консалтингові компанії також підтверджують важливість цифрової трансформації для розвитку бізнесу. У звіті McKinsey "The Future of Hospitality: Adapting to Digital Change" підкреслюється, що успішні готелі та ресторани активно інтегрують big data, штучний інтелект і персоналізовані маркетингові рішення для підвищення ефективності операційної діяльності [3]. Deloitte у дослідженні "Hospitality Trends 2023" наголошує, що впровадження автоматизованих систем бронювання та цифрових платформ покращує взаємодію з гостями, дозволяючи зменшити час на обробку запитів і підвищити якість сервісу [4]. PwC у своєму звіті "The Hospitality Industry in the Digital Age" акцентує увагу на тому, що використання штучного інтелекту та автоматизованих систем управління персоналом сприяє підвищенню продуктивності та зниженню витрат на адміністрування закладів [5].

Крім того, було проаналізовано понад 30 наукових публікацій, присвячених цифровим технологіям у сфері гостинності, інноваційним стратегіям управління та автоматизації бізнес-процесів у готельно-ресторанному секторі. Зокрема, дослідження Ivanov & Webster

"Automation and AI in Hospitality" вказує на те, що використання роботизованих систем у сфері гостинності може зменшити операційні витрати до 20% та покращити клієнтський досвід завдяки персоналізованим пропозиціям [6]. Робота Petrova & Kozak "Digital Marketing Strategies in the Hospitality Industry" доводить, що таргетована реклама та CRM-системи дозволяють підвищити рівень повторних бронювань на 30%, що є важливим фактором стійкого розвитку бізнесу [7].

Результати дослідження показують, що впровадження CRM-систем дозволяє підвищити рівень персоналізації обслуговування споживачів завдяки збиранню, аналізу та ефективному використанню даних про вподобання та історію взаємодії гостей. За даними експертних інтерв'ю, 80% опитаних власників закладів гостинності зазначили, що використання CRM-систем сприяє зростанню рівня повторних відвідувань на 15-20% за рахунок впровадження програм лояльності та персоналізованих пропозицій. Крім того, автоматизація маркетингових стратегій у CRM дає змогу зменшити витрати на рекламу на 25-30% шляхом сегментування аудиторії та цільового просування акцій і спеціальних пропозицій.

Використання цифрового маркетингу, зокрема таргетованої реклами, SEO та SMM, сприяє ефективному залученню споживачів і адаптації до нових моделей поведінки споживачів. Згідно з аналітичними даними Deloitte ("Hospitality Trends 2023"), 70% мандрівників шукають готелі та ресторани через соціальні мережі та онлайн-рекомендації, що робить SEO-просування та SMM-кампанії критично важливими для сучасного бізнесу [4]. Дослідження українських закладів гостинності показало, що активне використання таргетованої реклами у Facebook та Instagram забезпечує зростання онлайн-бронювань на 35-40%, а запровадження інструментів email-маркетингу та чат-ботів збільшує рівень взаємодії споживачів на 50%.

Автоматизація обслуговування через використання електронних меню, систем онлайн-бронювання, чат-ботів та мобільних додатків значно скорочує витрати та підвищує швидкість і якість надання послуг. Наприклад, дані платформ Booking.com та Airbnb свідчать, що впровадження автоматизованих систем check-in/check-out скорочує час реєстрації гостей у середньому на 60%, що позитивно впливає на їхній досвід перебування. Досвід європейських країн показує, що заклади, які використовують мобільні додатки для замовлення послуг та онлайн-оплати, фіксують зростання середнього чека на 15-20%, оскільки користувачі схильні частіше замовляти додаткові послуги [9].

Отримані результати демонструють, що цифровізація та інноваційні управлінські стратегії сприятимуть швидкій адаптації готельно-ресторанного бізнесу до сучасних умов ринку. Впровадження CRM-систем, автоматизації сервісу та цифрового маркетингу сприятиме відновленню та розвитку індустрії гостинності в Україні, підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародному ринку та адаптації до нових економічних умов.

Список використаних джерел:

1. Всесвітня туристична організація (UNWTO). Digital Transformation in Tourism. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unwto.org/digital-transformation-tourism>.
2. Державна служба статистики України. Звіт про розвиток туристичної галузі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. McKinsey & Company. The Future of Hospitality: Adapting to Digital Change. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mckinsey.com>.
4. Deloitte. Hospitality Trends 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com>.
5. PwC. The Hospitality Industry in the Digital Age. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pwc.com>.
6. Ivanov, S., Webster, C. Automation and AI in Hospitality. Journal of Hospitality and Tourism Technology, 2022, Vol. 13, No. 2, pp. 215-227.

7. Petrova, E., Kozak, M. Digital Marketing Strategies in the Hospitality Industry. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 2023, Vol. 32, No. 1, pp. 60-73.
8. Deloitte. *Hospitality Trends 2023*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com>.
9. Booking.com. The impact of automated check-in/check-out on guest experience. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.booking.com>.
10. Airbnb. Using mobile apps for service orders and online payments. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.airbnb.com>.

Сушкова А. С., старший викладач кафедри
правового забезпечення підприємницької
діяльності та фінансової безпеки,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Економіка України переживає складний період трансформації, що характеризується необхідністю відновлення після суттєвих втрат, спричинених військовою агресією та глобальними економічними викликами. Залучення інвестицій у цих умовах набуває критичного значення та розглядається як один із ключових механізмів відбудови національної економіки. Інвестиційні ресурси сприяють відновленню виробничих потужностей, модернізації інфраструктури, створенню нових робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств на міжнародних ринках. Метою даної статті є аналіз існуючого стану інвестиційної діяльності в Україні, визначення основних проблем та перешкод для залучення інвестицій, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційного клімату для забезпечення сталого економічного відновлення країни в умовах повосної відбудови. [1]

Інвестиції відіграють фундаментальну роль у розвитку будь-якої економічної системи, забезпечуючи приріст капіталу, технологічне оновлення та структурну перебудову господарства. В економічній теорії інвестиції розглядаються як вкладення капіталу з метою отримання прибутку та досягнення соціального ефекту. Відповідно до класифікації інвестицій, вони поділяються на прямі (ПП) та портфельні, внутрішні та зовнішні, державні та приватні. Для України в контексті відбудови економіки особливо важливими є прямі іноземні інвестиції, які забезпечують не лише фінансові ресурси, але й трансфер технологій, управлінського досвіду та доступ до міжнародних ринків. Важливим аспектом є також інвестиційний клімат – сукупність політичних, економічних, юридичних, соціальних та інших факторів, які визначають привабливість економіки для інвесторів та впливають на їхнє рішення щодо вкладення капіталу. [2]

Аналіз динаміки інвестиційних процесів в Україні протягом останніх років свідчить про суттєві коливання обсягів залучених інвестицій, що зумовлено політичною нестабільністю, військовим конфліктом та економічною кризою. З початком повномасштабної військової агресії у 2022 році спостерігалось різке скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій та відтік капіталу з країни. Проте, вже наприкінці 2022 – на початку 2023 року відзначається поступове відновлення інтересу інвесторів до української економіки, особливо в контексті перспектив повосної відбудови. Пріоритетними галузями для інвестування

залишаються сільське господарство, ІТ-сектор, енергетика (особливо відновлювані джерела енергії), інфраструктура та оборонна промисловість. Значний потенціал має ринок "зелених" інвестицій, що відповідає глобальним трендам сталого розвитку та декарбонізації економіки. Особливе значення в цьому контексті набуває співпраця з міжнародними фінансовими організаціями та інституціями, які надають фінансову та технічну підтримку Україні.

Таблиця 1

Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну за секторами економіки,
2020-2024 рр. (млн дол. США)

Сектор економіки	2020	2021	2022	2023	2024 (прогноз)
Сільське господарство	542	619	218	356	520
Промисловість	1245	1587	425	782	1150
ІТ-сектор	378	456	320	510	680
Енергетика	685	792	265	490	750
Інфраструктура	425	510	182	345	620
Будівництво	310	375	95	290	480
Інші сектори	785	921	315	560	830
Всього	4370	5260	1820	3333	5030

Незважаючи на поступове покращення інвестиційного клімату, Україна досі стикається з низкою проблем, що стримують залучення інвестицій. Головною перешкодою залишається безпекова ситуація та продовження військових дій на території країни, що створює високі ризики для інвесторів. Крім того, суттєвими проблемами є недосконалість нормативно-правової бази у сфері захисту прав інвесторів, корупція та забюрократизованість дозвільних процедур, недостатній розвиток інституційної інфраструктури інвестиційного ринку, відсутність ефективних механізмів державно-приватного партнерства. Важливим фактором, що впливає на інвестиційну привабливість, є також стан судової системи та рівень довіри до неї з боку інвесторів. Особливої уваги потребує проблема недостатньої інтеграції України до глобальних ланцюгів створення вартості, що обмежує можливості залучення стратегічних інвесторів та транснаціональних корпорацій. Також слід відзначити обмежений доступ до фінансових ресурсів на внутрішньому ринку, зокрема високі відсоткові ставки за кредитами та нерозвиненість ринку капіталу.[3]

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що успішне залучення інвестицій в умовах відновлення економіки потребує системного підходу та координації зусиль всіх зацікавлених сторін. Особливо цінним для України є досвід країн Центральної та Східної Європи, які досягли значних успіхів у залученні іноземних інвестицій після економічної трансформації. Ключовими факторами успіху цих країн були стабільність макроекономічного середовища, прозорість та передбачуваність нормативно-правової бази, створення спеціалізованих інституцій з просування інвестицій, розвиток інфраструктури та підготовка кваліфікованих кадрів. Вартим уваги є також досвід країн, які зіткнулися з необхідністю відбудови економіки після військових конфліктів, зокрема Боснії і Герцеговини, Хорватії, В'єтнаму. Ці країни успішно використовували міжнародну фінансову допомогу як каталізатор для залучення приватних інвестицій, впроваджували спеціальні економічні зони та податкові стимули для інвесторів, розвивали інфраструктуру та інвестували у відновлення людського капіталу. [5]

Міжнародні рейтинги інвестиційної привабливості України у порівнянні
з країнами-сусідами, 2019-2024 рр. (місце у рейтингу)

Рейтинг	Країна	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Doing Business	Україна	71	64	-	-	-	-
	Польща	33	40	-	-	-	-
	Румунія	52	55	-	-	-	-
Index of Economic Freedom	Україна	147	134	127	130	125	119
	Польща	46	46	41	39	45	47
	Румунія	42	38	43	47	49	52
Global Competitiveness Index	Україна	85	-	-	-	87	83
	Польща	37	-	-	-	39	37
	Румунія	51	-	-	-	54	52
FDI Confidence Index	Україна	-	-	-	-	25	22
	Польща	22	24	23	24	20	19
	Румунія	-	25	-	-	23	24

Формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні потребує комплексного підходу, що охоплює інституційні, законодавчі, економічні та соціальні аспекти. Першочерговими заходами мають стати вдосконалення нормативно-правової бази у сфері захисту прав інвесторів, спрощення дозвільних процедур та адміністративних регуляцій, реформування судової системи для забезпечення неупередженого та ефективного вирішення інвестиційних спорів. Важливим напрямом є також розвиток інфраструктури інвестиційного ринку, зокрема створення ефективних інституцій з просування інвестицій, формування мережі індустріальних парків та спеціальних економічних зон. Особливу увагу слід приділити розробці та впровадженню інноваційних фінансових інструментів для залучення інвестицій, таких як "зелені" облігації, проектні облігації, венчурні фонди. Не менш важливим є розвиток механізмів державно-приватного партнерства, особливо в контексті відбудови критичної інфраструктури. Стратегічне значення має також інтеграція України до європейського економічного простору в рамках Угоди про асоціацію з ЄС, що відкриває нові можливості для залучення інвестицій з країн Європейського Союзу. [6]

Залучення інвестицій є одним із ключових напрямів відновлення економіки України в сучасних умовах. Незважаючи на суттєві виклики, пов'язані з військовою агресією та її наслідками, Україна має значний потенціал для залучення як іноземних, так і внутрішніх інвестицій. Реалізація цього потенціалу потребує системних зусиль з боку держави, бізнесу та міжнародних партнерів, спрямованих на вдосконалення інвестиційного клімату, забезпечення правового захисту інвесторів, розвиток інфраструктури та впровадження інноваційних фінансових інструментів. [7]

Важливим аспектом є також інтеграція стратегії залучення інвестицій до загальної концепції відбудови та модернізації національної економіки, що передбачає фокусування на пріоритетних секторах та проектах, які мають найбільший потенціал для забезпечення сталого економічного зростання. Успішна реалізація цих заходів дозволить не лише відновити економіку України після війни, але й забезпечити її конкурентоспроможність та інтеграцію до глобальної економічної системи на якісно новому рівні.

Список використаних джерел:

1. Кушал І.М., Харьковська Ю.О. Практичні аспекти податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств розвиненими країнами світу. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2021. № 6 (270). С. 22–27.

2. Луніна І.О., Білоусова О.С., Булана О.О. Бюджетно-податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні. Економіка і прогнозування. 2016. № 1. С. 41–56.
3. Помилуйко Є.О. Структуризація фінансового забезпечення інноваційного розвитку України. Збірник наукових праць Державного податкового університету. 2023. № 1. С. 161–187. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2022.161-187>
4. Софіщенко І.Я. Фінансові та фіскальні інструменти політики сприяння іноземним інвестиціям за умов відновлення української економіки. Економіка та суспільство 2023. № 54. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2798>
5. Феоктистова Т. Зарубіжний досвід податкового стимулювання інновацій. Світ фінансів. 2011. Вип. 1. С. 220–226.
6. Investment Policy Framework for Sustainable Development. UNCTAD. – New York; Geneva: UN, 2012.
7. Keen M., Mansour M. Revenue Mobilization in Sub-Saharan Africa: Challenges from Globalization ITrade Reform. Development Policy Review. 2010. Vol. 28. № 5. pp. 553–571.

Подгорна А. О., викладач,
ВСП «Фаховий коледж Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова»

ІННОВАЦІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Відновлення економіки України після збройного конфлікту є складним та багатограним процесом, який вимагає впровадження інноваційних організаційно-управлінських стратегій. Ці стратегії повинні враховувати сучасні виклики та використовувати наявні можливості для забезпечення сталого розвитку країни.

Збройний конфлікт призвів до значних руйнувань інфраструктури, зниження виробничих потужностей та втрати людського капіталу. За даними Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), економіка України скоротилася приблизно на третину у 2022 році [3]. Крім того, існують такі виклики:

- Дефіцит фінансових ресурсів для відновлення критичної інфраструктури.
- Відтік кваліфікованих кадрів та зниження рівня зайнятості.
- Порушення логістичних ланцюгів та зниження експортного потенціалу.

Можливості для інноваційного відновлення. Незважаючи на виклики, Україна має значний потенціал для впровадження інноваційних рішень у процесі відновлення:

- Підтримка міжнародних партнерів. ЄБРР планує інвестувати щонайменше 1,5 мільярда євро в українську економіку у 2025 році, зосереджуючись на приватному секторі та енергетиці [3].

- Розвиток цифрової економіки. Стратегія відновлення та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва до 2027 року передбачає впровадження сучасних технологій для підвищення конкурентоспроможності бізнесу [4].

- Інноваційні підходи до регіонального розвитку. Запровадження нових методів управління на місцевому рівні сприятиме ефективному використанню ресурсів та залученню інвестицій [1].

Перспективні організаційно-управлінські стратегії. Для забезпечення сталого відновлення економіки України доцільно впроваджувати такі стратегії:

- Державне стимулювання інновацій. Розробка та реалізація державних програм, спрямованих на підтримку наукових досліджень та впровадження новітніх технологій у виробництво [5].

- Публічно-приватне партнерство. Співпраця між державою та приватним сектором у реалізації інфраструктурних проектів та розвитку соціально значущих ініціатив [7].

- Децентралізація управління. Передача повноважень на місцевий рівень для підвищення ефективності прийняття рішень та врахування специфіки регіонів [1].

- Розвиток людського капіталу. Інвестування в освіту та професійну підготовку кадрів для забезпечення потреб сучасної економіки [6].

Глобальний досвід відновлення економіки. Україна може використати досвід Німеччини та Японії, адаптувавши його під власні реалії. Необхідно:

- Забезпечити сприятливі умови для іноземних інвесторів та кредиторів.

- Стимулювати розвиток стратегічних галузей економіки (технології, енергетика, АПК).

- Активно залучати приватний сектор до відновлення країни.

Пріоритетні галузі для економічного відновлення. Україна має унікальні можливості для швидкого відновлення та економічного зростання, якщо зробить ставку на ключові сектори.

Агропромисловий комплекс (АПК). Україна традиційно є одним із найбільших експортерів аграрної продукції у світі. Для розвитку АПК необхідно:

- Впровадження сучасних технологій у сільське господарство (точне землеробство, автоматизація) [7].

- Розвиток логістики та портової інфраструктури для експорту продукції.

- Залучення міжнародних інвестицій у переробну промисловість.

Енергетика та відновлювані джерела енергії. Через війну Україна втратила частину енергетичних потужностей, що вимагає розвитку нових джерел енергії. Важливі напрями:

- Розширення сонячної та вітрової енергетики як альтернативи традиційним видам енергії [2].

- Модернізація газотранспортної системи та теплогенерації.

- Інтеграція до європейського енергетичного ринку (ENTSO-E).

Відновлення економіки України потребує комплексного підходу та впровадження інноваційних організаційно-управлінських стратегій. Спираючись на міжнародний досвід та власний потенціал, країна має можливість забезпечити сталий розвиток та підвищити добробут своїх громадян.

Основні рекомендації:

1. Створити сприятливі умови для залучення міжнародних інвестицій.

2. Розвивати стратегічні галузі економіки – АПК, енергетику, ІТ.

3. Підтримувати інновації та технологічний розвиток.

4. Зміцнювати партнерство між державою та приватним сектором.

Застосування цих стратегій дозволить Україні не лише відновити економіку, а й зробити її більш конкурентоспроможною на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Біла С. О., Жаліло Я. А., Шевченко О. В. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналітична доповідь / за ред. С. О. Білої. – К.: НІСД, 2011. – 80 с.
2. Держенергоефективності України. Відновлювана енергетика: перспективи для України. – Київ, 2024.
3. ЄБРР. План інвестування в економіку України у 2025 році. *Reuters*, 6 лютого 2025 року.
4. Міністерство економіки України. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року.
5. Приходько В. П. Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів: монографія. – Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2022. – 280 с.

6. Старченко Г. С., Коваленко О. В. Світовий досвід повоєнного відновлення економіки. – Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет, 2023.
7. Юринець З. В. Формування інноваційних стратегій: теорія, методологія, практика: монографія. – Львів: СПОЛОМ, 2016. – 412 с.

Гуторов Д. С., викладач, спеціаліст вищої категорії,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Організаційний механізм управління розвитком закладу ресторанного господарства є ключовим елементом забезпечення його ефективного функціонування та конкурентоспроможності. Він включає сукупність методів, процесів та інструментів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей підприємства.

Компоненти організаційного механізму. Організаційна структура визначає розподіл обов'язків і повноважень між працівниками. Київський ресторан «Citronelle» впровадив матричну структуру управління, що дозволило підвищити гнучкість та ефективність роботи команди.

Процеси управління включають планування, організацію, мотивацію та контроль. У харківському ресторані «Едем» розроблено стратегію сталого розвитку, що охоплює всі етапи управління.

Мотиваційний механізм стимулює персонал до досягнення високих результатів. Мережа кав'ярень «Клуб кави» у Хмельницькому впровадило систему розвитку мотивації персоналу, що позитивно вплинуло на продуктивність працівників.

Планування розвитку. Ефективне планування розвитку закладу ресторанного господарства передбачає аналіз поточного стану, визначення стратегічних цілей та розробку заходів для їх досягнення. У ресторані «Citronelle» проведено SWOT-аналіз, який допоміг сформуванню стратегічного плану розвитку на 5 років.

Інноваційний розвиток. Впровадження інновацій є невід'ємною частиною розвитку сучасних ресторанів. У ресторані «Україна» в Києві розроблено систему управління інноваціями, що сприяло підвищенню конкурентоспроможності та привабливості закладу.

Управління бізнес-процесами. Оптимізація бізнес-процесів дозволяє підвищити ефективність роботи ресторану. Мережа ресторанів «Пузата хата» впровадила ERP-систему, яка автоматизує складський облік та постачання продуктів.

Управління персоналом у закладі ресторанного господарства. Ефективне управління персоналом є основою якісного обслуговування та успішного функціонування ресторану. Системи навчання та розвитку персоналу. Мережа ресторанів McDonald's використовує автоматизовані платформи навчання, які дозволяють персоналу швидко освоювати нові стандарти обслуговування.

Методи оцінки ефективності персоналу. У ресторанах «СушиЯ», що у Харкові застосовують КРІ-систему, яка дозволяє оцінювати продуктивність працівників за ключовими показниками.

Маркетинг та брендинг у розвитку ресторанного бізнесу. Сучасні методи маркетингу дозволяють формувати лояльну клієнтську базу та залучати нових гостей.

Цифровий маркетинг. Київський ресторан «Любов і голод» активно використовує Instagram та TikTok, що дозволило збільшити охоплення аудиторії на 45% у 2023 році.

Програми лояльності. Харківська мережа ресторанів «Salateira» запровадила додаток з програмою лояльності, який забезпечує знижки та бонуси за повторні візити.

Використання інформаційних технологій у ресторанному бізнесі. Сучасні технології допомагають автоматизувати бізнес-процеси та покращити взаємодію з клієнтами.

Автоматизовані системи управління рестораном (POS-системи). У мережі ресторанів «Mafia» використовується POS-система Poster, що дозволяє відстежувати продажі, складські залишки та контроль персоналу в режимі реального часу.

Big Data та персоналізація обслуговування. Starbucks використовує Big Data для аналізу уподобань клієнтів та формування персоналізованих пропозицій у мобільному додатку.

Формування ефективного організаційного механізму управління розвитком закладу ресторанного господарства є комплексним процесом. Він охоплює: управління персоналом, використання маркетингових інструментів, впровадження цифрових технологій, стратегічне планування та інновації.

Реальні приклади свідчать про те, що заклади, які впроваджують сучасні управлінські механізми, мають вищу конкурентоспроможність та здатність адаптуватися до змін ринку.

Список використаних джерел:

1. Бишовець Л. Г., Івашина Л. Л., Гаврилюк С. П. Перспективні напрями імплементації інновацій в закладах ресторанного господарства України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2021. № 18. с. 219-224.
2. Борисова О. В. Інноваційний потенціал підприємств ресторанного господарства та ефективність його використання. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2019 р. Ч.1. с. 237-238.
3. Гросул В. А., Іванова Т. П. Тенденції сучасного розвитку підприємств ресторанного господарства в Україні та Харківській області. Науковий вісник Ужгородського університету. 2019. № 1(49). с. 143-149.

Тихонович В. М., к. пед. н., професор, викладач,
ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Туристичний сектор є вагомим чинником стимулювання економічного зростання України в період післявоєнного відновлення. Одним із перспективних напрямків, який сприяє не лише розвитку туристичної галузі як важливої складової економіки країни а й емоційному відновленню громадян є психологічний туризм.

Психологічний туризм розглядається як «... вид відпочинку з глибинним зануренням у ресурсні стани психіки, який виник на перетині захопленості людьми подорожами і психологією, тут переплітається відпочинок (подорож) і розвиток. Психологічний туризм поєднує такі види діяльності: відпочинок, як спосіб розслабитися і відновити сили; психологічна розвантаження в супроводі професіоналів; саморозвиток » [1, с. 430].

Психологічний туризм являє собою формат відпочинку, що поєднує в собі психологічний супровід і програму особистісного розвитку. Він забезпечує не лише знайомство з новими місцями, а й глибше пізнання себе. Завдяки використанню психологічних та психотерапевтичних методів зовнішній досвід перетворюється на внутрішнє відкриття, допомагаючи людині краще усвідомити себе, відновити емоційний баланс і наповнити життя гармонією. Його основна мета полягає у досягненні внутрішньої рівноваги, удосконаленні взаємодії із зовнішнім світом, поглибленні розуміння власних можливостей. Завдяки психологічному супроводу та ресурсам природного середовища людина отримує можливість емоційно, духовно та фізично оновитися. Однією з головних переваг психотуризму є зміна звичного стресового міського середовища, що сприяє відновленню психологічних ресурсів та загальному покращенню самопочуття [2, с. 83].

Отже, психологічний туризм – вид туризму, спрямований на покращення психоемоційного стану людини через подорожі, відвідування місць із високою енергетичною цінністю, участь у спеціалізованих ретритах, оздоровчих практиках тощо. Він охоплює такі напрями, як-от: медитативний туризм (ретрити, йога-тури); природний туризм (походи в гори, лісотерапія, екотури); культурний туризм (відвідування історичних місць, арт-терапевтичні програми); спа- та велнес-туризм (оздоровчі програми, термальні курорти) та ін.

Розвиток психологічного туризму має значний економічний потенціал, що пов'язано, по-перше, зі створенням робочих місць для наших співгромадян, сприянням працевлаштуванню психологів, реабілітологів, медичних працівників, працівників сфери гостинності та транспорту й ін. По-друге, у *новоєнний час* можливе створення сприятливих умов для місцевих підприємців, які спеціалізуються на психологічному туризмі, що забезпечить розвиток малого та середнього бізнесу. Створення центрів психологічного туризму в різних куточках України (Карпати, Поділля, Полісся) сприятиме економічному поживленню малих міст і сіл. Така децентралізація економічної активності стимулюватиме економічну диверсифікацію та забезпечить стійкий розвиток регіонів. По-третє, активне просування культурних, історичних та природних ресурсів України, унікальні пропозиції з відновлення психологічного здоров'я приваблюватимуть не лише українців, а й іноземних відвідувачів, що сприятиме формуванню позитивного іміджу країни на міжнародній арені, забезпечить залучення іноземних інвестицій, підвищить рівень довіри до українського ринку та стимулюватиме міжнародне співробітництво. Залучення іноземних туристів сприятиме притоку валютних надходжень, що створюватиме умови для стабілізації та зростання економіки країни.

Війна завдала значної шкоди психічному здоров'ю населення, що визначається як «складне, багаторівневе утворення, що презентує гармонійний тілесно-душевно-духовний стан особистості, основою якого є баланс між внутрішніми процесами (соматичними, емоційними, вольовими, інтелектуальними, соціальними, духовними), між людиною та світом» [3, с. 50]. Психологічний туризм може відіграти важливу роль у реабілітації ветеранів, переселенців, родин загиблих, а також всіх громадян, які пережили стрес. Важливими напрямками стануть програми для військових та їхніх сімей; відновлювальні табори для дітей; реабілітаційні маршрути у природних зонах та ін.

Для ефективного розвитку психологічного туризму в Україні необхідно створити сприятливі умови, які, в першу чергу, передбачають розробку комплексної стратегії його популяризації, підтримки та інтеграції в туристичну індустрію. До основних шляхів реалізації цього завдання входять такі.

1. Державна підтримка. Роль держави в розвитку психологічного туризму є визначальною, адже системний підхід з боку органів державного управління дозволить створити сприятливі умови для його розвитку. Важливою є розробка та впровадження державних і місцевих програм підтримки психологічного туризму, зокрема на рівні грантів і субсидій для підприємців. Не менше вагоме місце посідає розробка нормативно-правових актів, які регулюють діяльність у сфері психологічного туризму, забезпечують стандарти якості послуг та механізми сертифікації спеціалістів. Держава також має підтримувати

приватні ініціативи у сфері психологічного туризму, зокрема через пільгове оподаткування, спрощення процедур реєстрації та ведення бізнесу, створення умов для розвитку інфраструктури (готелі, ретрит-центри, еко-курорти тощо). Умовою ефективності державної підтримки психологічного туризму є його включення до загальної концепції розвитку туризму в Україні.

2. Популяризація психологічного туризму. Для залучення туристів та підвищення обізнаності населення необхідна активна інформаційна кампанія, що передбачає: використання ЗМІ, соціальних мереж, блогерів та експертів у сфері психології для популяризації концепції психологічного туризму; організацію заходів (Міжнародних конференцій, форумів та симпозіумів), що сприяють обміну досвідом між українськими та іноземними фахівцями, залученню нових методик та підходів; проведення лекцій, тренінгів, курсів для туристичних операторів, психологів і психотерапевтів, для підвищення рівня послуг; співпрацю зі відомими особистостями (лідерами думок), які на власному прикладі продемонстрували ефективність та рівень розвитку психологічного туризму.

3. Інвестиції. Розвиток психологічного туризму потребує фінансової підтримки, зокрема залучення українських та міжнародних інвесторів. Є потреба у створенні інвестиційних програм, які стимулюють вкладення коштів у розвиток інфраструктури, зокрема центрів відпочинку, медитаційних комплексів, wellness-готелів тощо. Важливою є підтримка стартапів у сфері психологічного туризму, що передбачає надання фінансування для розробки інноваційних послуг та цифрових платформ (мобільні додатки для пошуку психологічних турів, онлайн-сервіси для бронювання тощо). Необхідно вести партнерство з бізнесом, співпрацювати з компаніями, які зацікавлені в упровадженні програми психологічного відновлення для своїх працівників. Ефективною вбачається підтримка громадських ініціатив і незалежних проєктів у сфері психологічного туризму за рахунок державних та міжнародних фондів.

4. Інтеграція з іншими видами туризму. З метою розширення аудиторії та підвищення попиту на психологічний туризм важливо поєднувати його з іншими видами відпочинку. Так, екотуризм має можливості організації психологічних ретритів у природних локаціях (гори, ліси, узбережжя); медичний туризм може включати співпрацю з медичними центрами, які пропонують програму відновлення психоемоційного стану; культурний туризм забезпечить проведення психологічних практик у поєднанні з етнографічними та мистецькими подорожами; до програм екстремального туризму можливе включення організації психологічних тренінгів у форматі активного відпочинку (скелелазіння, сплави, хайкінг) тощо.

Отже, психологічний туризм є перспективним напрямом, здатним сприяти як відновленню психоемоційного стану населення, так і зростанню економіки України. Його розвиток допоможе створити нові робочі місця, збільшити туристичні потоки та частково забезпечити реабілітацію постраждалих від війни. За умови належної підтримки та інвестування, цей сектор може стати важливим елементом економічного відродження України.

Список використаних джерел:

1. Чучко В.О. Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 25 листопада 2022 р.). Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. С.428–431. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/chuchko.htm
2. Худавердієва В. Соціально-психологічні аспекти розвитку туризму: вплив навколишнього середовища на психоемоційний стан туриста. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Серія «Психологічні науки». 2023. Випуск 2(3). С. 77–85. DOI: [https://doi.org/10.31558/2786-8745.2023.2\(3\).9](https://doi.org/10.31558/2786-8745.2023.2(3).9)
3. Павлик Н. Структура й критерії психологічного здоров'я особистості. *Психологія і особистість*. 2022. № 1(21). С. 34–59. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2022.1.252051>

Склярова А. О., здобувачка вищої освіти,
науковий керівник: **Тюріна Д. М.**, к. пед. н., доцент,
Національний університет цивільного захисту України

СИСТЕМА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ТУРИЗМІ: НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Туристична галузь є однією з найбільш чутливих до зовнішніх і внутрішніх потрясінь, таких як економічні кризи, політична нестабільність, природні катаклізми чи пандемії. В умовах нестабільності фінансова та економічна безпека підприємств туризму набуває особливого значення, адже від неї залежить не лише їх виживання, а й внесок у національну економіку. В Україні туризм має значний потенціал, однак його розвиток стримується недостатньою увагою до системи фінансово-економічної безпеки. Ці тези присвячені аналізу сучасного стану такої системи та визначенню напрямів її оптимізації в умовах невизначеності.

Фінансово-економічна безпека туристичних підприємств визначається як стан, за якого забезпечується стабільність їхньої діяльності, захист від фінансових ризиків і здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Вона включає кілька ключових компонентів: достатність фінансових ресурсів, ефективність управління витратами, стійкість до зовнішніх шоків і здатність генерувати прибуток. У туристичній галузі ці аспекти ускладнені сезонністю, залежністю від міжнародних ринків і високою конкуренцією.

Теоретичною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних учених, таких як З. Варналій, який наголошує на системному підході до економічної безпеки, та Дж. Стігліц, який акцентує на ролі фінансової стабільності в умовах криз. У контексті туризму важливо враховувати специфіку галузі: високу залежність від споживчого попиту, інфраструктури та політичної ситуації. Наприклад, у 2020 році світовий туристичний сектор втратив понад 1,3 трлн доларів через пандемію COVID-19, що продемонструвало вразливість галузі до нестабільності.

Аналізуючи сучасний стан фінансово-економічної безпеки туристичних підприємств в Україні, слід зазначити, що в Україні туризм становить близько 2–3% ВВП, однак його потенціал значно вищий. За даними Державної служби статистики, у 2022 році кількість туристичних потоків скоротилася на 70% через війну, що призвело до значних фінансових втрат для підприємств галузі. Багато туристичних компаній зіткнулися з проблемами ліквідності, заборгованості та відтоку клієнтів. Водночас внутрішній туризм частково компенсував втрати, показавши зростання на 15% у 2023 році в безпечних регіонах.

Основними загрозами фінансово-економічної безпеки в туризмі є: нестабільність валютного курсу, яка ускладнює розрахунки з іноземними партнерами; зростання операційних витрат через інфляцію; обмежений доступ до кредитів унаслідок високих відсоткових ставок. Наприклад, за даними НБУ, середня ставка за кредитами для малого та середнього бізнесу у 2024 році становить 20%, що є непосильним тягарем для більшості туристичних фірм. Крім того, недостатня державна підтримка, зокрема відсутність цільових програм для галузі, погіршує ситуацію.

Для забезпечення фінансово-економічної безпеки туристичних підприємств в умовах нестабільності та посилення зовнішніх викликів необхідно впроваджувати комплексні заходи, що підвищують адаптивність, гнучкість і стійкість бізнесу. Серед таких заходів ключовими є напрями оптимізації фінансового управління та диверсифікації діяльності.

По-перше, диверсифікація джерел доходів є одним із найефективніших способів зменшити залежність від сезонних коливань і обмежень, пов'язаних із геополітичною або епідеміологічною ситуацією. Туристичні компанії можуть розширити спектр своїх послуг, зокрема за рахунок розвитку екотуризму, подієвого туризму, а також впровадження віртуальних турів. Це дозволяє не лише охопити нові сегменти аудиторії, а й знизити залежність від фізичної присутності клієнтів. Як приклад успішної реалізації цього підходу можна навести досвід польських туристичних агенцій, які у 2023 році збільшили прибуток на 25% завдяки масштабному впровадженню онлайн-турів.

По-друге, в умовах економічної турбулентності особливого значення набуває удосконалення фінансового менеджменту. Туристичним підприємствам доцільно впроваджувати сучасні інструменти управління бюджетом, фінансового аналізу та управління ризиками. Використання цифрових рішень, таких як SAP, QuickBooks або аналогічне програмне забезпечення, дає змогу не лише підвищити прозорість фінансових операцій, а й знизити адміністративні витрати на 15–20%, що особливо важливо для малого та середнього бізнесу.

Третім важливим напрямом є залучення зовнішнього фінансування. Туристичні підприємства часто потребують додаткових ресурсів для модернізації інфраструктури, розширення послуг чи подолання кризових ситуацій. У цьому контексті доцільною є співпраця з міжнародними фінансовими установами та донорами. Наприклад, у 2024 році Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) виділив 50 млн євро на підтримку малого бізнесу в Україні, зокрема в галузі туризму. Це створює додаткові можливості для оновлення матеріально-технічної бази підприємств.

Крім фінансових інструментів приватного сектору, державна підтримка залишається критично важливою умовою стабільного функціонування галузі. Доцільним є запровадження спеціальних програм підтримки, які включатимуть субсидії на оплату енергоносіїв, податкові пільги, програму компенсацій за втрачені прибутки у низький сезон, а також спрощене кредитування для нових туристичних проєктів. Досвід Туреччини підтверджує ефективність таких заходів: у 2020 році завдяки комплексній державній підтримці туристична галузь країни відновилася на 40% швидше, ніж у державах, де таких механізмів не існувало.

Ще одним інструментом зміцнення фінансової стабільності туристичних підприємств є розвиток страхування ризиків. Запровадження страхових продуктів, спеціально адаптованих до потреб туризму — наприклад, страхування на випадок скасування турів, епідемій або форс-мажорних ситуацій — дозволить мінімізувати втрати підприємств і споживачів. В Україні цей ринок поки перебуває на етапі формування, однак експерти оцінюють його потенціал у понад 1 мільярд гривень щороку, що свідчить про доцільність активного розвитку в цьому напрямі.

Отже, фінансова та економічна безпека туристичних підприємств має забезпечуватися через багатовекторний підхід, який охоплює як внутрішні управлінські процеси, так і зовнішні інструменти підтримки. Поєднання диверсифікації, цифрової трансформації, стратегічного партнерства, державного втручання та страхових механізмів створює надійну основу для зростання стійкості та конкурентоспроможності туристичного бізнесу в Україні.

Успішні приклади оптимізації фінансово-економічної безпеки можна знайти в інших країнах. У Хорватії, де туризм становить 20% ВВП, уряд запровадив програму компенсацій для туристичних компаній під час пандемії, що дозволило зберегти 80% робочих місць у галузі. В Україні подібні заходи могли б підтримати готелі та туроператорів у період воєнного стану. Крім того, локальні ініціативи, як-от розвиток "Карпатського туристичного кластера", демонструють, що навіть в умовах нестабільності можливо залучати внутрішніх туристів і стабілізувати доходи. Перспективи для України пов'язані з відновленням міжнародного туризму після стабілізації ситуації. За прогнозами Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), до 2030 року глобальний туристичний ринок зросте до 2 трлн доларів, і Україна може претендувати на частку цього ринку за умови модернізації галузі. Оптимізація системи безпеки сприятиме не лише виживанню підприємств, а й їх конкурентоспроможності.

Висновки. Система фінансово-економічної безпеки в туризмі є критично важливою для забезпечення стабільності галузі в умовах нестабільності. В Україні її вдосконалення потребує комплексного підходу: від диверсифікації діяльності та покращення менеджменту до залучення зовнішньої підтримки й розвитку страхування. Реалізація запропонованих напрямів дозволить туристичним підприємствам не лише подолати сучасні виклики, а й закласти основу для сталого розвитку. У довгостроковій перспективі це сприятиме зростанню внеску туризму в економіку країни, підвищенню зайнятості та зміцненню міжнародного іміджу України.

Харитонович А. В., здобувачка освіти,
науковий керівник: **Супрун С. Д.**, к. е. н, доцент,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Відновлення економіки України у 2025 році є одним із найважливіших викликів, що постають перед державою. Умови війни, руйнування інфраструктури, скорочення виробництва та міграція робочої сили призвели до серйозних економічних втрат. Водночас Україна отримує безпрецедентну міжнародну підтримку, яка створює унікальні можливості для побудови нової, більш ефективної економічної моделі. В цих умовах саме державне управління виступає визначальним фактором економічного відновлення, оскільки здатне забезпечити стратегічне планування, регулювання ринку та створення сприятливого бізнес-середовища. Метою даного дослідження є визначення організаційно-управлінських механізмів державного управління, які сприяють економічному зростанню України. Особлива увага приділяється оцінці ефективності адміністративного менеджменту, державної регуляторної політики та взаємодії між державою та бізнесом.

Для досягнення поставленої мети використовуються такі методи дослідження: аналіз статистичних даних щодо макроекономічних показників України, порівняльний аналіз міжнародного досвіду ефективного державного управління у країнах, що проходили періоди економічного відновлення (Польща, Південна Корея та ін.), власне дослідження, яке включає динаміку національного боргу та реального ВВП країни, аналіз впливу адміністративних рішень на економічну активність.

Дослідження дає змогу оцінити реальний вплив державного управління на економічне зростання та визначити найбільш ефективні механізми його покращення в умовах сучасних викликів.

Ми провели аналіз економічного розвитку України та інших країн за останні 10 років, порівнюючи їх державні управлінські стратегії (табл. 1) [1]. У сучасних умовах Україна має використовувати як традиційні, так і новітні механізми управління для стимулювання економічного відновлення.

Таблиця 1

Динаміка ВВП (млрд. доларів США) у країнах з різними підходами до державного управління

Країна	ВВП у 2015 р., млрд \$	ВВП у 2020 р., млрд \$	Прогноз ВВП на 2024 р., млрд \$
Польща	480	605	850
Південна Корея	1466	1644	1800
Україна	91	156	180
Німеччина	3423	3940	4600
В'єтнам	239	346	500

1. Польща демонструє стабільне економічне зростання завдяки реформам у державному управлінні, підтримці бізнесу та залученню іноземних інвестицій.

2. Південна Корея здійснила економічний прорив через стратегічне державне управління, підтримку технологічного сектору та жорстку боротьбу з корупцією.

3. Україна має нижчі темпи зростання, що свідчить про необхідність глибоких реформ у державному управлінні, спрощення регуляторної політики та стимулювання інвестицій.

4. Німеччина є прикладом сильної державної політики з підтримкою інновацій, промисловості та експорту. Її стабільне та надзвичайно стрімке економічне зростання забезпечене ефективним державним менеджментом.

5. В'єтнам демонструє стрімке зростання завдяки активній ролі держави у розвитку виробництва, експорту та залученні міжнародного капіталу, що може стати корисним прикладом для України.

Рішучі реформи в державному управлінні є першим фактором прискореного економічного зростання. Країни, які впровадили ефективне стратегічне управління, як-от Південна Корея та В'єтнам, змогли досягти стрибкоподібного розвитку за короткий період. Україна має потенціал для швидкого економічного прориву за умови створення прозорої та передбачуваної державної політики, що залучатиме інвесторів і сприятиме розвитку промисловості та технологій. Необхідний новий підхід до державно-приватного партнерства – держава має стати не регулятором, а стратегічним партнером бізнесу, забезпечуючи довгострокові умови розвитку та підтримки інноваційних галузей [2].

Станом на 2025 рік Україна стикається з низкою викликів, які безпосередньо впливають на ефективність державного управління: відбудова інфраструктури та залучення інвестицій, проблеми з ефективністю державних управлінських механізмів (значна частина реформ упроваджується повільно, що стримує розвиток бізнесу), корупційні ризики та бюрократія, дефіцит кваліфікованої робочої сили. Попри ці виклики, останні роки демонструють позитивні зміни. Зокрема, цифровізація державних послуг (сервіс "Дія"), спрощення регуляторних процедур та міжнародна фінансова підтримка створюють умови для стабілізації та зростання економіки [3].

Проведемо дослідження впливу державного боргу на економічне зростання України, оскільки рівень боргових зобов'язань безпосередньо впливає на макроекономічну стабільність та розвиток країни. У сучасних умовах Україна стикається з необхідністю залучення зовнішніх та внутрішніх запозичень для фінансування бюджетних потреб, особливо в умовах військових дій та економічних викликів. Однак надмірне боргове навантаження може призвести до негативних наслідків для економіки, таких як зростання інфляції, девальвація національної валюти та уповільнення економічного зростання. Згідно з економічною теорією, помірний рівень державного боргу може стимулювати економічне зростання через фінансування інвестиційних проєктів та розвиток інфраструктури. Проте перевищення критичного рівня боргу може мати стримуючий ефект на економіку, обмежуючи можливості держави у фінансуванні соціальних програм та інвестицій.

Розглянемо динаміку державного боргу за період 2018–2023 років (роки, що нам точно відомі) [4] і порівняємо його з реальним ВВП України [5] (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка державного боргу та валового внутрішнього продукту України

Рік	Державний борг	Реальний ВВП, млрд грн	Борг/ВВП%
2018	2 168,6	3 560,6	60,9
2019	1 998,3	3 975,6	50,3
2020	2 551,9	4 194,1	60,9
2021	2 671,8	5 459,0	48,9
2022	4 071,7	5 190,0	78,5
2023	5 519,5	5 500,0	100,3

Аналізуючи наведені дані, можна спостерігати, що у періоди значного зростання державного боргу (2022–2023 роки) співвідношення боргу до ВВП суттєво збільшується, що свідчить про посилення боргового навантаження на економіку. Особливо критичним є показник у 2023 році, коли співвідношення боргу до ВВП перевищує 100%, що негативно впливає на інвестиційний клімат та фінансову стабільність країни. Можемо створити деякі рекомендації щодо управління державним боргом. Найважливіше це підвищення ефективності використання запозичених коштів, тобто спрямування їх на інвестиційні проєкти з високою доданою вартістю, що сприятимуть економічному зростанню, проте перед цим є не менш важлива розробка стратегії поступового зменшення боргового навантаження, це про

встановлення чітких фіскальних правил щодо граничного рівня дефіциту бюджету та державного боргу. Для суспільства потрібно посилення прозорості та підзвітності у сфері управління державним боргом, регулярне інформування громадськості про стан боргових зобов'язань та плани щодо їх обслуговування.

Висновок. Отже, аналіз показав, що оптимальне управління державним боргом, розвиток прозорих фінансових механізмів та стратегічне планування інвестицій здатні мінімізувати негативний вплив боргового навантаження та забезпечити стабільність економіки. Дані підтверджують, що надмірний державний борг без належного контролю та ефективного використання може уповільнювати економічне відновлення, тоді як грамотна політика запозичень та їх спрямування у високоефективні сектори сприяють зростанню ВВП, створенню робочих місць та покращенню соціально-економічних показників. Для досягнення макроекономічної стабільності та довгострокового розвитку Україні необхідно реформувати систему державного управління, підвищити ефективність використання бюджетних коштів, посилити контроль над борговою політикою та створити сприятливі умови для залучення інвестицій. Впровадження міжнародних практик у сфері управління державними фінансами та прозоре регулювання економічних процесів сприятимуть зростанню довіри до України з боку міжнародних партнерів, що є важливим у сучасних реаліях. Таким чином, майбутнє економічного зростання України безпосередньо залежить від здатності державного управління адаптуватися до нових викликів, забезпечуючи стабільність, прозорість і ефективність економічної політики.

Список використаних джерел:

1. World Development Indicators DataBank. DataBank The World Bank. URL: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.CD&country=WLD>.
2. Білоус С., Трохименко А. Стратегічне управління розвитком підприємства в умовах кризи та військових викликів. Економіка та суспільство. Випуск # 68 / 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4935/4879>
3. Ащеулова О., Донець Д. Залучення інвестицій у повоєнну відбудову України: можливості та виклики. Академічні візії випуск 25/2023. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/756/713/721>
4. М-во фінансів. Державний борг України (2009-2024). Ставки, індекси, тарифи. 2025 URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>.
5. М-во фінансів. Валовий внутрішній продукт (2002-2023). Ставки, індекси, тарифи. 2025 URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>.

Чигринова М. В., здобувач освіти,
науковий керівник: **Глевацька Н. М.**, к. е. н., доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ВІДНОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ КІРОВОГРАДЩИНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Актуальність питання відновлення підприємницької діяльності на території Кіровоградщини обумовлена тим, що внаслідок повномасштабної воєнної агресії Російської Федерації значна частина підприємств регіону зазнала суттєвих збитків, що призвело до

припинення діяльності, втрати виробничих потужностей, руйнування логістичних ланцюгів, зменшення інвестиційної привабливості та виїзду кваліфікованих кадрів за межі області. У таких умовах саме малий та середній бізнес (МСБ) може стати головним рушієм економічного відродження Кіровоградської області, оскільки він має здатність швидко адаптуватись до змін зовнішнього середовища, ефективно використовувати наявні локальні ресурси, створювати нові робочі місця, тим самим забезпечуючи не лише стабілізацію економічної ситуації, але й формуючи підґрунтя для сталого регіонального розвитку у післявоєнний період.

Сучасний стан малого та середнього бізнесу в Кіровоградській області в умовах воєнної агресії Російської Федерації характеризується суттєвими втратами та значними ускладненнями господарської діяльності: за даними завантаженого документа, внаслідок воєнних дій у період 2022-2024 років на території області було зруйновано чи пошкоджено значну кількість об'єктів критичної, соціальної та виробничої інфраструктури, що спричинило припинення стабільної діяльності низки місцевих підприємств та порушення логістичних ланцюгів постачання сировини і продукції; зокрема, кількість активних підприємств у певних галузях скоротилась на 25-30%, що свідчить про значні масштаби економічних втрат малого і середнього бізнесу регіону[1].

Одним з наслідків війни стало також переміщення (релокація) підприємств з регіонів активних бойових дій на територію Кіровоградської області; згідно з наведеними у документі даними, станом на початок 2024 року на територію області було релоковано 40 підприємств, з яких станом на сьогодні успішно відновили свою діяльність вже 24, що становить 60% від загальної кількості релокованих підприємств, тим самим змінюючи структуру місцевого підприємництва і сприяючи його адаптації до нових економічних умов[1].

Внаслідок воєнних дій на території України у 2022-2024 роках підприємства Кіровоградської області зіткнулися зі значними проблемами через втрату логістичних ланцюгів, що проявилось у суттєвому скороченні кількості постачальників сировини, порушенні традиційних транспортних маршрутів та логістичних зв'язків, зокрема через незадовільний технічний стан автомобільних доріг місцевого значення, близько 80% з яких потребують капітального ремонту чи відновлення, а також руйнування та пошкодження залізничної інфраструктури регіону[1].

Крім того, через мобілізацію населення до лав Збройних сил України та міграційні процеси, регіон зіткнувся із критичною нестачею кваліфікованих кадрів, особливо технічних спеціалістів та робітничих професій, що значно ускладнило роботу підприємств, спровокувавши скорочення виробничих потужностей і зменшення економічної активності; така кадрова ситуація визнається одним із головних викликів для регіональної економіки та відновлення підприємницької діяльності[1].

Не менш серйозним викликом є значне зростання витрат на енергоносії, сировину та транспортні послуги, зумовлене як безпосереднім руйнуванням енергетичних об'єктів, так і загальним підвищенням цін через військову агресію; наприклад, за офіційними даними, протягом воєнних дій витрати підприємств на енергоресурси зросли у середньому на 30-40%, а ціни на транспортні послуги – на 25-30%, що створює додатковий економічний тиск на малий та середній бізнес регіону[1]. Враховуючи наведені статистичні показники, очевидно, що відновлення підприємницької діяльності в регіоні потребує комплексних заходів щодо стабілізації енергопостачання та поліпшення логістичної інфраструктури з метою подолання наслідків війни та забезпечення належних умов для ефективної роботи підприємств.

Важливим напрямом відновлення та розвитку малого і середнього бізнесу на території Кіровоградської області є ефективне використання потенціалу регіональних ресурсів, особливо з огляду на значні можливості аграрного сектору, який є ключовою галуззю економіки регіону, адже в області зосереджено значні площі сільськогосподарських угідь (майже 2 млн гектарів земель, з яких близько 85% є ріллею), що створює сприятливі умови для розвитку підприємництва у сфері рослинництва, тваринництва, органічного землеробства та переробки сільськогосподарської продукції [1].

В умовах післявоєнного відновлення економіки Кіровоградської області ключову роль відіграють органи місцевого самоврядування та місцеві адміністрації, які формують нормативно-правову базу та реалізують заходи, спрямовані на створення сприятливого бізнес-клімату шляхом запровадження програм підтримки, спрощення адміністративних процедур, надання консультаційних послуг, що дозволяє малому і середньому бізнесу швидше адаптуватися до нових умов діяльності та ефективніше використовувати наявні ресурси регіону. Особливе місце серед механізмів підтримки займають фінансові інструменти, такі як грантові програми, що фінансуються з державного бюджету та міжнародних донорських організацій, надання податкових пільг для підприємців, а також створення сприятливих умов для доступу малого та середнього бізнесу до кредитних ресурсів, що дає змогу місцевим підприємствам отримати необхідне фінансування для відновлення виробництва і реалізації нових бізнес-ініціатив.

Важливим аспектом підтримки бізнесу є формування регіональних платформ і кластерів, що забезпечують ефективну взаємодію між підприємцями, владою та представниками громадськості, сприяючи таким чином формуванню нових економічних зв'язків, спільній реалізації проєктів, швидкому обміну досвідом та інноваційними рішеннями. Крім того, особливого значення набуває активна співпраця з міжнародними організаціями, які реалізують в регіоні проєкти технічної допомоги, спрямовані на фінансову підтримку, навчання підприємців та впровадження сучасних технологій, що дозволяє місцевому бізнесу підвищити свою конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Оцінюючи потенціал регіону щодо відновлення малого і середнього підприємництва, можна зробити висновок, що Кіровоградська область має необхідні ресурси та умови для ефективного післявоєнного економічного відновлення, однак для цього необхідно активно застосовувати комплексні організаційно-управлінські механізми підтримки місцевого бізнесу, що забезпечить стабілізацію економічної ситуації, зростання інвестиційної привабливості та створення нових робочих місць. У перспективі саме малий і середній бізнес може стати головною рушійною силою економічного зростання регіону, формуючи основу для сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності місцевої економіки в післявоєнних умовах.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки URL:<chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ekonomika.kr-admin.gov.ua/files/str1-lish-270320.pdf>

Чумак О. В., к. філос. н., доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ КРАЇНИ

Економіка України вже четвертий рік потерпає від війни з Росією і весь цей час разом з вітчизняним бізнесом намагається не просто триматися на плаву, але і закласти основу для сталого економічного розвитку нашої держави у післявоєнний період. Відомо, що будь-яка криза – це не тільки проблеми, це й можливості для змін.

У повоєнний час для України важливо знайти не лише місце на глобальному ринку товарів і послуг, але й визначити власне геополітичне становище, цілі та цінності. Враховуючи

географічне положення, історичний контекст та потенціал людського розвитку, Україна має можливість стати регіональним політичним та економічним лідером.

Перш ніж говорити про основні вектори післявоєнної відбудови національної економіки, потрібно зупинитися на деяких викликах, що стоять перед українською державою.

Першим викликом для нашої держави є спочатку зменшення, а потім і повне усунення тих прямих збитків, які були завдані інфраструктурі України внаслідок повномасштабного вторгнення Росії, що, за даними Київської школи економіки (KSE), Міністерства розвитку громад та територій і Міністерства економіки, станом на листопад 2024 року сягнули майже \$170 млрд і найбільшої шкоди нанесли житловому фонду та оцінюються у \$60 млрд., транспортній інфраструктурі, втрати якої склали \$38,5 млрд. та енергетичний сектор, який поніс втрати розміром у \$14,6 млрд. [1].

Ще одним із найбільших викликів для повоєнної України є зменшення територіальних, економічних, демографічних й екологічних диспропорцій в розвитку регіонів. Поряд з релокацією частини підприємств у менш зруйновані війною і віддалені від північно-східних кордонів місцевості та переміщення великої кількості їх працівників разом із сім'ями, що спричиняє зростання навантаження на місцеву економіку і соціальну сферу, в нових місцях їх розташування, через втілення інтеграційних процесів внаслідок міграції вільно-переміщених осіб як всередині держави, так і за її межі, протягом війни створюються умови для збереження національного бізнесу, зокрема, підприємств, що мають критичне значення для економіки (наприклад, військової промисловості) і суспільного та робочого потенціалу країни, відкриваються нові можливості для розвитку центральних і західних територій України, особливо сільських місцевостей та невеличких селищ міського типу, формування нових ринків праці, що закладає у підсумку основу для економічного, соціального, екологічного та культурного розвитку єдиної країни.

У повоєнний період важливо також не допустити жодного випадку відновлення довоєнної практики взаємодії з бізнесом – корупції, створення «особливих» умов, зловживань, податкової тінізації. А для цього необхідно створити атмосферу нетерпимості до корупції з боку влади, скасувати переважну більшість пільг для представників державного апарату, відмовитися від діючих раніше неформальних моделей взаємовідносин між ним та великим бізнесом.

Особливої уваги потребують екологічні загрози та виклики в Україні, які є настільки масштабними, що вирішення пов'язаних із цим проблем потребуватиме надзусиль усієї світової спільноти, бо за силою руйнівного для довкілля впливу російсько-українська війна перевищила навіть небезпеку глобальних кліматичних змін через масове забруднення водних об'єктів і ґрунтів, катастрофічні втрати лісів, біорізноманіття флори і фауни. З огляду на тотальність руйнування довкілля на територіях, де ведуться бойові дії, втраченими для людства і майбутніх поколінь виявляються цілі екосистеми, а їх відновлення є надзвичайно трудомістким, коштовним та тривалим завданням.

Тому у цьому напрямку мають застосовуватися новітні наукові підходи до організації відновлення довкілля (на еко-системних засадах), що вимагатиме прийняття з боку державної та місцевої влади нестандартних рішень в економічному, технологічному, екологічному, правовому полі, а саме, розроблятися спеціальні програми відновлення довкілля на різних рівнях, впроваджуватися інноваційні технології очищення води та ґрунтів, стягуватися компенсація з країни-агресора за завдану довкіллю шкоду та збитки державі [2, с.6-8].

Окрім вище названих викликів при реформуванні української економіки необхідно враховувати проблеми і особливостей соціально-економічного розвитку, які сформувалися до війни і які ще більше загострилися під час неї. До таких проблем можна віднести: викривлену

структуру виробництва і експорту, де переважають сировинні та низько-технологічні галузі; відсутність ефективних механізмів для приваблення інвестицій та формування капіталу; концентрацію власності та відсутність сильного конкурентного середовища; використання ресурсо- та енерговитратних моделей виробництва й споживання; масову міграцію населення, особливо молодого покоління

Модель трансформації економіки для України в післявоєнний період повинна враховувати як внутрішні, так і зовнішні виклики та можливості, створюючи стратегії для довгострокового відновлення та стійкого розвитку країни. Для такої моделі, на думку вітчизняних аналітиків, основою можуть стати наступні ключові напрямки: відбудова зруйнованої інфраструктури та відновлення природного середовища; відродження промислового сектору та створення нових робочих місць; реконструкція житлового фонду; відновлення соціальної інфраструктури та соціальної сфери; перебудова структури економіки на інноваційній основі; розвиток високотехнологічних галузей виробництва та створення потужного національного конкурентоспроможного виробничого комплексу; використанні новітніх технологій та управлінських інновацій у діяльності МСБ; реалізація стратегії цифровізації та зеленого курсу, спрямованого на декарбонізацію економіки та запобігання негативним кліматичним змінам; формування новітніх експортно-орієнтованих ринків збуту вітчизняної високотехнологічної з високою доданою вартістю та органічної продукції; реорганізація українського ринку праці у напрямку різновекторності. Певних змін вимагають також система управління державною власністю, діяльність правоохоронних органів влади, кредитна та соціально-демографічна політика держави, сфера освіти та підготовка фахівців у галузі науки та техніки [3, с.9-10].

Післявоєнна відбудова національної економіки вимагає збалансованого підходу та стратегій, спрямованих на подолання викликів та використання можливостей для забезпечення сталого економічного розвитку країни на інноваційній основі, особливо в умовах необхідності постійної адаптації до змін в глобальному економічному та соціальному середовищі, що постійно трансформується.

Список використаних джерел:

1. Прямі збитки інфраструктури України через війну зросли до \$170 млрд — KSE. *Інтерфакс Україна*. 17.02.2025. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/1048590.html> (дата звернення: 16.03.2025).
2. Повоєнне відродження України. Візія відділення економіки Національної академії наук України. — Київ, 2022. — 34с. URL: https://ndc-ipr.org/media/posts/presentations/%D0%92%D1%96%D0%B7%D1%96%D1%8F_%D0%92%D0%95_%D0%9D%D0%90%D0%9D%D0%A3.pdf (дата звернення: 16.03.2025).
3. Орел Ю., Прочан А., Нестеренко О. Перспективи післявоєнного відновлення економіки України: реалії сьогодення. *Академічні візії*. Випуск 31/2024. С. 1-13. URL: DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11096562> (дата звернення: 16.03.2025).

Шевченко Л. А., к. ю. н., доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
кримінального права і процесу,
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ НА ПРИВАТНОПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

Останнім часом міжнародні санкції, запроваджені провідними країнами та міжнародними організаціями проти Російської Федерації, привертають значну увагу як у суспільстві, так і серед науковців та експертів. Основний інтерес викликають питання захисту їхньої ефективності та впливу. Обмеження почали діяти після спроби незаконної анексії Криму, а значне розширення санкцій відбулося після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 року. Санкції охоплюють широкий спектр заходів, зокрема обмеження щодо конкретних осіб, а також санкції, що впливають на економіку, фінансову систему тощо.

Запроваджені санкції створюють серйозний економічний тиск, який має спонукати до деескалації конфлікту та пошуку шляхів його врегулювання. У багатьох випадках економічні обмеження залишаються чи не єдиним ефективним інструментом міжнародної спільноти та окремих держав на агресію, тому міжнародні економічні санкції є одним із головних інструментів впливу на державу-агресорку та осіб, які підтримують війну.

Санкції визначаються як «... запобіжні та обмежувальні заходи, які дозволяють реагувати на політичні виклики та події, що суперечать цілям і цінностям держав, котрі їх застосовують» [1, с. 4]. В теорії і практиці міжнародного права міжнародні економічні санкції розглядаються як «... обставини, що виключають відповідальність суб'єктів міжнародного права, які їх застосовують, незважаючи на те, що їх здійснення може вилитися в недотримання міжнародних зобов'язань щодо держави-правопорушника й заподіяти їй шкоду» [2, с. 70].

Міжнародні санкції можуть бути введені як на рівні ООН, так і на рівні окремих державних та регіональних організацій. В Україні санкційна політика ґрунтується на положеннях Закону України «Про санкції» [3], які визначають правові засади застосування обмежувальних заходів, а також на відповідних рішеннях Ради національної безпеки і оборони (РНБО), які ухвалюються з урахуванням поточної безпекової ситуації. Саме РНБО є головним органом, який ініціює та затверджує списки осіб і компаній, що підпадають під санкції, а також конкретні види обмежень, зокрема блокування активів, заборону на торговельні операції, обмеження чи припинення транзиту ресурсів, технологій і послуг тощо. У подальшому таке рішення приводиться в дію указами Президента України та реалізується відповідними державними органами.

Міжнародні економічні санкції суттєво впливають не лише на міждержавні відносини, а й на приватноправові відносини між суб'єктами господарювання, громадянами та організаціями.

Основними видами санкцій, що впливають на приватноправові відносини є:

- фінансові санкції – блокування банківських активів, заборона фінансових операцій;
- торговельні санкції – заборона експорту та імпорту товарів, послуг та технологій;
- індивідуальні санкції – обмеження щодо фізичних та юридичних осіб (замороження активів, заборона на в'їзд тощо);
- обмеження у сфері інвестування – заборона на здійснення інвестицій у певні сектори економіки держави-агресора.

Одним із наслідків санкцій є блокування активів, що забезпечують виконання договірних зобов'язань. Компанії позбавляються доступу до фінансових та матеріальних ресурсів, що є частиною виконання договорів. Це може призвести до зриву постачання товарів,

невиконання проєктів, припинення фінансування спільних підприємств. Іноземні компанії, які підпадають під санкційні обмеження, фактично втрачають контроль над своїми активами, які перебувають на території України. В результаті вони не можуть приймати управлінські рішення щодо цих активів, розпоряджатися коштами на рахунках, виплачувати заробітну плату працівникам або виконувати фінансові зобов'язання перед партнерами. Це зумовлює правову невизначеність у господарських відносинах, загострює конфлікти між контрагентами та може призвести до численних судових спорів, пов'язаних із розірванням договорів чи порушенням вимог щодо їх виконання.

Українські підприємства, які вели діяльність на території держави-агресора, зазнають суттєвих економічних втрат через низку факторів. По-перше, здійснюється примусове залучення або арешт їх майна, включаючи виробничі потужності, комерційну нерухомість, транспортні засоби та товарні запаси, що означає повну або часткову втрату активів і робить неможливим продовження діяльності в цій юрисдикції. По-друге, санкційні обмеження та політичні рішення унеможливають здійснення фінансових операцій, зокрема переказ коштів, виплату заробітної плати працівникам, сплату податків та виконання зобов'язань перед контрагентами. Банківські рахунки українських компаній у країні-агресорі можуть бути заморожені, а будь-які операції з ними – заблоковані. По-третє, український бізнес стикається з розривом ланцюгів постачання, оскільки в умовах війни та санкційного тиску неможливо продовжувати експортно-імпорتنі операції, укладати нові контракти та виконувати логістичні позиції, що спричиняє не лише прямі збитки, а й втрату внутрішньоринкових позицій. Юридична невизначеність та дія механізмів захисту прав українських компаній у державі-агресорі забезпечують процес відшкодування завданих збитків. У результаті багато підприємств змушені повністю припинити свою діяльність у цій країні, що негативно позначається на їхньому фінансовому стані.

Фізичні особи, як громадяни України, так і іноземці, можуть стикаються з серйозними обмеженнями у розпорядженні власними коштами, якщо їхні банківські рахунки знаходяться у фінансових установах держави, що потрапила під санкції. Санкційні обмеження призводять до замороження рахунків, що унеможливає проведення будь-яких фінансових операцій, таких як прийняття готівки, перекази коштів чи оплати товарів і послуг. Власники цих коштів фактично втрачають доступ до своїх заощаджень без можливості їх повернення або переведення в інші фінансові установи.

Міжнародні санкції можуть блокувати роботу платіжних систем у підсанкційній державі, що робить неможливим використання банківських карток за її межами. Виникають додаткові труднощі для громадян, які перебувають за кордоном, оскільки вони втрачають можливість користуватися власними коштами для забезпечення своїх потреб.

Обмеження стосується валютних операцій, у тому числі обміну валюти та міжнародних переказів. Так, банки підсанкційної держави можуть бути відключені від міжнародних фінансових систем, таких як SWIFT, що виключає здійснення платежів між підсанкційними та закордонними банками. Особливо це актуально для іноземців, які мають рахунки в таких банках і намагаються перевести свої кошти в інші країни.

У деяких випадках фізичні особи можуть потрапити під індивідуальні санкції, які передбачають блокування їх активів та обмеження у фінансових операціях. Як правило, це особи, які мають зв'язок з державними або бізнесовими структурами країни-агресорки. Санкційні механізми можуть значно обмежити фінансову свободу фізичних осіб, що змушує їх шукати альтернативні способи збереження та переведення своїх активів, зокрема через відкриття рахунків у банках інших країн або використання криптовалютних платформ.

Бізнес-партнери, які мають комерційні відносини з підсанкційними особами чи компаніями, змушені переглядати або розривати контракти через: неможливість проведення платежів у зв'язку із блокуванням банківських рахунків; обмеження в постачанні товарів і послуг, що порушує умови договорів; відсутність можливості здійснення логістичних

операцій з причини заборони на використання певних транспортних маршрутів або блокаду портів.

Зміна договірних зобов'язань через міжнародні економічні санкції може призвести до спорів між сторонами, зокрема щодо форс-мажорних обставин та застосування міжнародного комерційного арбітражу.

Запровадження міжнародних економічних санкцій має значний вплив на міжнародне інвестування. Іноземні інвестори уникають вкладень у державу, яка перебуває під санкціями або має високі ризики фінансової нестабільності. Частіше виникають інвестиційні спори між компаніями, державами та приватними особами.

Посилюється роль міжнародних арбітражних інституцій у вирішенні спорів, пов'язаних з міжнародними економічними санкціями. Так, у спорах щодо експропріації майна компанії звертаються до міжнародних судів, таких як Міжнародний центр із регулювання інвестиційних спорів (ICSID).

Деякі компанії використовують альтернативні правові механізми для ведення приватноправових правовідносин, як-от: реєстрація бізнесу в нейтральних країнах для продовження співпраці із підсанкційною державою; використання криптовалюти замість традиційних банківських операцій; переорієнтація логістичних маршрутів через країни, які не приєдналися до санкцій. Однак, такі дії можуть бути кваліфіковані як правопорушення, що мають юридичні наслідки.

Виконуючі своє пряме призначення міжнародні економічні санкції впливають не лише на економіку країни-агресорки, а й на українських громадян та підприємців: створюються труднощі щодо доступу до міжнародних фінансових ринків; переглядається експорт та імпорт товарів, що впливає на внутрішню економіку; відбувається перегляд контрактів із зарубіжними партнерами через нові обмеження.

Отже, міжнародні економічні санкції є інструментом тиску на державу-агресорку. Водночас вони мають значний вплив на міжнародні приватноправові відносини. Українським компаніям і громадянам слід адаптуватися до нових умов через диверсифікацію ринків, зміну договірних умов і правову підтримку в міжнародних спорах.

Для ефективного захисту прав українських суб'єктів необхідне посилення міжнародного правового співробітництва та узгодження санкційних механізмів із європейськими та світовими стандартами.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України : аналітична доповідь / А. Бобровицький та ін. ; за загальною редакцією М. Паламарчука. Київ : НІСД, 2023. 76 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2023.10>
2. Громовенко К. В. Економічні санкції: міжнародно-правові аспекти ефективності. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Випуск 4. С. 70–77. DOI: <https://doi.org/10.32837/chern.v0i4.265>
3. Про санкції: Закон України від 14 серпня 2014 року № 1644-VII. Дата оновлення: 21.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#top>

Бондаренко С. Ю., викладач вищої категорії,
ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова»

ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Політично-економічний стан держави за останні три роки перейшов на межу виживання. Обговорення в суспільстві поточних проблем може надати безліч ідей і заходів, спрямованих на рятування країни та її майбутнього, але такі обговорення ведуться паралельно зі знищенням економіки, науки, освіти, медицини. Однак, державні органи, як криголам, виконують те, за що ні перед ким не відповідають, за що доводиться соромитись за країну перед усім світом. Зупинимось лише на декількох напрямках.

1. Функціонування інституту закону. Це найбільш актуальне питання у політичному житті держави. Криза починається з недотримання діючої Конституції та законів України. Хто має слідкувати за дотриманням закону найвищими посадовими особами держави? Система дає збій усередині владного механізму.

2. Відсутність повноцінної демократії та залученості громадян та громад до формування політики у державі. У рейтингу демократій демократії, який щороку складає видання «The Economist», Україна опустилась з 91 на 92 місце. Нас помістили у список "гібридних" режимів через посилення центральної влади та неможливості провести демократичні вибори через воєнний стан.

3. Відсутність економіки, як такої. Те, що колись називалося «мистецтво ведення господарства» звелось до вибивання грошей. І хоча на порядок денний просуває активну декомунізацію, чи не варто позичити у старій системі правило: пріоритет має віддаватися не прибуткам, а меті, заради якої створена держава. Не заради грошей народжується нове покоління і не заради безтурботного життя. Мистецтво ведення домашнього господарства повинно узгоджуватися з цілями існування самого суспільства. А чи є у нас, українців, цілі? Чи є ці цілі нашими? Вони будуть нашими, коли в Україні зявиться україно-центрична влада, яка піклуватиметься про смисли існування, заради яких народжується нове покоління українців.

3. Цифровізація. Її просування подається, як негайна необхідність, яка навіть не обговорюється. Не дивлячись на те, що багато авторів вказують на наявність проблем і викликів для суспільства через стрімке занурення різних сфер життя у цифровізацію, ніяких альтернатив суспільству не залишають, примушуючи, без вирішення цих проблем, переходити безпосередньо до цифрових платформ. Останні 3 роки наочно довели, що перехід до цифрової освіти і медицини дає протилежний ефект і руйнує навіть той рівень який забезпечувала радянська школа і радянська лікарня.

Якщо до перерахованого додати інфраструктуру, бізнес-середовище, агропромисловий комплекс та інші елементи економіки та суспільства - купа проблем виявляється нескінченною і повинна реформуватися, щоб допомогти Україні позбутися пострадянської спадщини та стати повноцінною демократією з сучасною економікою, сильними інституціями та потужним оборонним сектором.

Список використаних джерел:

1. Беккер Т. Б., Айхенгрін Ю., Городніченко С., Гур'єв С., Джонсон Т., Милованов К., Рогофф і Б. Ведер ді Мауро. План реконструкції України. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf (дата звернення: 18.03.2023).
2. Kmbs – Портал Києво-Могилянської бізнес-школи. Режим доступу: <https://kmbs.ua/ua/>

З М І С Т

СЕКЦІЯ 1

ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	3
Мазур Н .А., Місюк К. М.	3
РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МАРКЕТИНГУ	3
Котвицька Н. М.	6
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СУЧАСНИХ АГРАРНИХ І ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	6
Карпенко А. В., Юртаєв Д. М.	9
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ В СФЕРІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	9
Дибчук Л. В.	11
ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ В МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЯХ УКРАЇНИ.....	11
Siedykh Kostiantyn	14
JUSTIFICATION OF THE CONCEPT FOR DEVELOPING CHEESECAKE TECHNOLOGY BASED ON COMBINED DAIRY RAW MATERIALS	14
Сторожилова У. Л., Девід Хельбек.....	15
МАЙБУТНЄ ОСВІТИ: КОЛЕДЖІ НА ШЛЯХУ ДО ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ...	17
Аштаєва Н. Л., Аштаєв О. С.....	19
АНАЛІЗ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ХАРЧОВІЙ ГАЛУЗІ	19
Бабак М. І.	21
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	21
Бережна Ю. Г.	24
МАРКЕТИНГ ІННОВАЦІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РІШЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	24
Бичкова С.-А. С.	26
ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	26
Буревич С .С.	29
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	29
Вітрик І. В.	30
НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	30

Вальковець А. С.	32
ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ	32
Вороніна К. В.	34
РОЗВИТОК ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ ...	34
Габрійчук Я. В.	36
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ: АДАПТАЦІЯ ДО МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	36
Гібкін К. Р.	38
РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛІЗАЦІЇ ГАЛУЗІ ПІСЛЯ ВІЙНИ	38
Бабасєв І. О.	41
ІННОВАЦІЙНА ОРІЄНТОВАНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ВИРОБНИКІВ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ГОЛОВНИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ РИЗИКІВ	41
Гончарова А. М.	44
МОДЕРНІЗАЦІЯ РЕСТОРАННОГО СЕРВІСУ В ГОТЕЛІ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДУ	44
Зміївська І. В.	46
СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ, ПЛАТФОРМНІ КОМПАНІЇ ТА ЇХ БІЗНЕС- МОДЕЛІ	46
Зубков І. О.	49
ЕТИЧНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ.....	49
Каплун В. М.	51
СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ІНДУСТРІЇ 4.0 В УКРАЇНІ.....	51
Карпенко Н. М., Сафронкін О. М.	52
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ	52
Когут М. О.	55
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ПЛАНУВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ МЕНЕДЖЕРА	55
Козій А. П.	57
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	57
Кононов О. І.	59
ВПЛИВ INFLUENCER MARKETING НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ	59

Кузьменко І. А.	61
МАРКЕТИНГОВІ МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	61
Майборода М. О.	63
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ	63
Мігаль В. П.	65
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИРОБНИЦТВІ ПЕРСИКОВОГО БОРОШНА ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ПЕРЕРОБКИ ПЛОДООВОЧЕВОЇ СИРОВИНИ	65
Нагорна І.В.	67
ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВПЛИВ АВТОМАТИЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВУ ЗВІТНІСТЬ ТА КОНТРОЛЬ	67
Нікулін Д. В.	69
ВПЛИВ НА ПРОДАЖ ТА СПОЖИВАННЯ ВИДИМОГО РОЗМІЩЕННЯ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ В ТОРГІВЕЛЬНИХ ЗАЛАХ	69
Осман С. В.	72
ІНФОРМАТИЗАЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ	72
Пилипенко Г. С.	73
УПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ISO НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	73
Резенкіна Н. О.	76
ПИТАННЯ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА – ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ	76
Руденко І. В.	78
ЩОДО ПЛАНУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ПРИ КОЛЕКТИВНІЙ (БРИГАДНІЙ) ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ	78
Семенцова О. В., Челядінова Н. Г.	81
АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ В СИСТЕМІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	81

Самойлова А. В.	82
INTEGRATING ENGLISH INTO EDUCATIONAL COMPONENTS USING INTERACTIVE TEACHING TECHNOLOGIES: INNOVATIVE TEACHING METHODS IN ENGLISH IN UKRAINE.....	82
Сеньків М. І.	84
РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	84
Альберті О. П.	86
РОЗШИРЕННЯ БРЕНДУ В СУЧАСНОМУ МАРКЕТИНГОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ	86
Болотова Т. М.	88
ІННОВАЦІЙНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	88
Ганнич Д. С.	90
РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО- РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	90
Романів О. В.	92
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ.....	92
Плахтієнко В. М.	93
ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ (FINTECH) ЯК ФАКТОР СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	93
Курилова Н. М., Шило А. А.	96
КОМАНДА СТАРТАПУ — ВІД СТВОРЕННЯ ДО ЗАПУСКУ.....	96
Тимошенко О. М.	98
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	98
Ткаченко О. О.	100
УПРАВЛІННЯ ТА РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	100
Триняк М. В.	103
ІННОВАЦІЙНІ СЕРВІСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ГОТЕЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ: РОЗРОБКА ПРАКТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ.....	103

Черняєва Т. І., Нагорна І. В.	105
СТВОРЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ПРОДУКТІВ І ПОСЛУГ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	105
Чумак О. О.	107
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ ...	107
Чупак Н. В., Зміївська І. В.	109
ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ В СУЧАСНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ.....	109
Шубіна Л. Ю.	111
ВИКОРИСТАННЯ МІЦЕЛІЯ БАЗИДІАЛЬНИХ ГРИБІВ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ ЕМУЛЬГОВАНИХ М'ЯСОПРОДУКТІВ.....	111

2 СЕКЦІЯ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ

ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	114
Бурлай Т. В.	114
ПОВОЄННА СОЛІДАРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ОСНОВІ ПІДХОДІВ ПОЛІТИКИ ЗГУРТУВАННЯ ЄВРОСОЮЗУ	114
Головчук Ю. О.	117
МЕНЕДЖМЕНТ У МЕДИЧНОМУ ТУРИЗМІ: СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ, МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	117
Савченко І. Г., Скок Р. А.	119
РИЗИК І НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ У ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....	119
Бутник О. О.	121
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	121
Hlushko A. D.	124
INDICATORS OF FINANCIAL STABILITY OF THE NATIONAL ECONOMY DURING THE RECOVERY PERIOD	124
Головчук Ю. О., Романенко С. В.	127
СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ В МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ – ІНТЕГРАЦІЯ ЛЮДСЬКИХ, МАТЕРІАЛЬНИХ І ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ.....	127

Дзюба П. М.	130
НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ	130
Yermak H. I.	132
THE IMPORTANCE AND ROLE OF STATE POLICY IN THE PROCESSES OF ECONOMIC REPRODUCTION AND BUSINESS IN UKRAINE	132
Головчук Ю. О., Дацюк О. П.	134
ВПЛИВ ПЕРСОНАЛЬНОГО БРЕНДУ ЛІКАРЯ НА ЗАЛУЧЕННЯ ПАЦІЄНТІВ	134
Бурдаш У. Є.	136
ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ.....	136
Дірявченко О. А.	138
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК ТА ФОРМУВАННЯ ГРОШОВИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	138
Жидик О. В.	140
ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	140
Єчина Д. С.	142
ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПРИБУТКУ, ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЙОГО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ.....	142
Жидченко Ю. С.	145
АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	145
Літвін Л. І.	147
ПРО ДЕЯКІ ШЛЯХИ УСУНЕННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ	147
Клименко Д. О.	150
РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ ТА ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	150
Кліпарчук Б. Б.	152
ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	152
Карпенко Н. М., Чернов О. А.	153
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ	153

Конопля К. А.	156
ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	156
Котковський Р. В.	158
РЕІНТЕГРАЦІЯ ПОСТТРАЖДАЛИХ РЕГІОНІВ У ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР.....	158
Курилова Н. М.	160
ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМПАНІЙ	160
Малік Л. М.	163
ВПЛИВ ДОРАДНИЦТВА НА РОЗВИТОК МАЛОГО ФЕРМЕРСТВА В ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	163
Красюк Р. М., Мельничук М. О.	165
ОБЛІК ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	165
Міт'яєва Т. Л., Болотова Т. М.	168
МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	168
Петрищев В. О., Мельничук М. О.	170
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ФІНАНСОВО- ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	170
Мосейко І. В., Мельничук М. О.	174
ОБЛІК І КАЛЬКУЛЯЦІЯ ВИТРАТ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	174
Науменко О. О., Лісниченко М. О.	177
РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ НАВИЧОК НАСЕЛЕННЯ ЯК ЗАПОРУКА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	177
Плюшко Р. І.	181
ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА СТРАТЕГІЇ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	181
Радіонов В. С.	184
ДО ПИТАННЯ ПРО ІНТЕГРОВАНУ МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ	184
Рудик І. М., Рудик В. С.	187
УКРАЇНА 2.0: НОВІ УПРАВЛІНСЬКІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОРИВУ.....	187

Прітченко К. Ю.	190
МОЛОДЬ І ПРОФЕСІОНАЛІЗМ: ШЛЯХ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ	190
Слюсарчук Л. І.	191
БІЗНЕС - СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	191
Скрипник А. І.	194
ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ГОСТИННОСТІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	194
Сушкова А. С.	196
ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	196
Подгорна А. О.	199
ІННОВАЦІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	199
Гуторов Д. С.	201
ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	201
Тихонович В. М.	202
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	202
Склярова А. О.	205
СИСТЕМА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ТУРИЗМІ: НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	205
Харитонович А. В.	207
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	207
Чигринова М. В.	209
ВІДНОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ КІРОВОГРАДЩИНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	209
Чумак О. В.	211
ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ КРАЇНИ.....	211
Шевченко Л. А.	214

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ НА ПРИВАТНОПРАВОВІ ВІДНОСИНИ	214
Бондаренко С. Ю.	217
ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	217

Наукове видання

Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Відновлення та модернізація економіки України: виклики, пріоритети, практики».